

KONFERENÇË NDERKOMBËTARE

UV-QENDRA KËRKIMORE SHKENCORE PËR SHËNDETIN PUBLIK
UMT-FAKULTETI I SHKENCAVE MJEKËSORE TEKNIKE

Konferenca Ndërkombëtare mbi
komunikimin e Rrezikut, Angazhimin e
komunitetit dhe Menaxhimin Infodemik
për Infeksionet dhe Sëmundjet Kronike
në Situata Shëndetësore Emergjente

26 - 27 tetor, 2023 | Vlorë, Shqipëri

2023TEMA

Besimi në njohuri: Thelbi për
shëndet më të mirë

LIBRI

! ABSTRAKTEVE

Tema:

Besimi në njohuri –

Thelbi për shëndet më të mirë

INTERNATIONAL CONFERENCE

UV-SCIENTIFIC RESEARCH CENTRE FOR PUBLIC HEALTH
UMT-FACTORY OF TECHNICAL MEDICAL SCIENCES

International Conference on
**Risk Communication, Community
Engagement, and Infodemic Management
for Infection and Chronic Diseases in
Emergency Health Situations**

October 26 and 27, 2023 | Vlore Albania

2023THEME:

Trust in Knowledge - the
Core of Better Health

ABSTRACT BOOK

Theme:

Trust in Knowledge-
the Core of Better Health

UNIVERSITETI &
ELBASANIT
"Aleksandër Xhuvani"

International Conference on Risk Communication, Community Engagement, and Infodemic Management for Infection and Chronic Diseases in Emergency Health Situations

ABSTRACT BOOK

ISBN 9789928379733

International Conference on Risk Communication,
Community Engagement, and Infodemic Management
for Infection and Chronic Diseases in Emergency
Health Situations

ABSTRACT BOOK

ISBN 9789928379733

UNIVERSITY OF VLORA "ISMAIL QEMALI"

UNIVERSITETI I
ELBASANIT
"Aleksandër Xhuvani"

Tables of Contents

About the Event.....	4
About SRC4ph – Faculty of Health	5
About FSHMT – UMT	5
About FSHMT – UNIEL.....	6
About UISH	7
Scientific Committee	8
Organizational Committee	9
Scientific Coordinators	12
Keynote Speakers	14
Keynote Speakers Session – Abstracts.....	23
Parallel sessions – Abstracts	32
E-Poster Sessions – Abstracts.....	75

About the event

The Scientific Research Centre for Public Health, SRC4ph (Qendra Kërkimore Shkencore e Shëndetit Publik) University of Vlorë "Ismail Qemali," in collaboration with the Faculty of Technical Medical Sciences, the University of Medicine Tirana, the University of Elbasan, and the Nursing Order of Albania, is organizing the International Conference to be held on October 26 and 27, 2023, in Vlorë, Albania.

The International Conference 2023 Theme: Trust in Knowledge: The Core of Better Health, focused on "Risk Communication, Community Engagement, and Infodemic Management for Infection and Chronic Diseases in Emergency Health Situations," offers a tremendous opportunity to meet and make new contacts in the field of Management for Infection and Chronic Diseases in Emergency Health Situations by providing key plenary speakers and parallel session presentations with coffee and lunch for participants between sessions, providing invaluable networking time for you. It allows participants and key speakers to discuss issues in healthcare addressed by recognized international experts who are up-to-date with the latest developments in the field and provide information on risk communication, community engagement, and infodemic management. The International Conference 2023 will feature internationally renowned keynote speakers, plenary speeches, young research presentations for students, and e-poster presentations in the thematic area of medication adherence and digital health in health emergency situations, as well as patient engagement and the role of information in the encouragement of self-management in chronic diseases, offering an opportunity for professionals to improve their knowledge in the field. The International Conference 2023 creates an international forum to promote knowledge affirmation and the exchange of new ideas among professionals of all ranges of disciplines, such as medical professionals, healthcare managers, communication experts, health economic and social care experts, professors, scientists, and students from all over the world, to discuss the latest health issues.

Welcome to Vlora!

About SRC4ph-Faculty of Health

The Scientific Research Center for Public Health (SRC4ph): <https://src4ph.univlora.edu.al/> is one of the basic units of the Faculty of Health. Organically, the center has a full-time academic staff. The center's staff is engaged in both teaching and research. In addition to the academic and research staff, there is also a specialist for scientific research and a laboratory technician. In teaching, the academic staff is engaged in lecturing in the programs that the Faculty of Health offers, such as a Bachelor degree in General Nursing and Midwifery, three professional Master programs (Surgical, Pathology, and Pediatric Nursing), as well as one Master of Nursing Science program. Our focus in public health research is to understand the influence of factors that determine population health and to propose interventions and health policies based on scientific knowledge and evidence. These actions serve to improve health and well-being and reduce health inequalities. At SRC4ph at UNIVLORA, a dedicated team of researchers studies population health, well-being, disability, and loss of autonomy, as well as the factors that determine these conditions, whether biological, behavioral, social, or environmental. The data aim to develop and evaluate interventions to improve population health, prevent disease, compensate for disabilities and loss of autonomy, and improve the quality of care provided. Researchers also produce innovations in the organization of health services, higher education, and social services. We provide the opportunity for free, unrestricted access to excellent research articles published by our researchers alone or in collaboration with international colleagues, for academia, researchers, students, professionals, and interested individuals who seek knowledge and up-to-date information in the field of healthcare.

SRC4ph believes that knowledge is power and should be easily accessible without restrictions. The research team at the center believes that research has a direct impact on corporate potential, healthcare advancements, and economic growth. Higher education institutions' growth and success are made possible by research.

About FSHMT-UMT

The Faculty of Nursing was one of the first higher schools to be integrated into the Bologna Charter. There has been a fruitful collaboration with the Le Boun Secour school in Switzerland as well as the counterpart Swiss school "Le Bon Secours" at Georgetown University in the USA, which has influenced the further training of nurse educators.

The Faculty of Technical Medical Sciences offers 6 programs of technical sciences in the first cycle (General Nursing, Midwifery, Physiotherapy, Imaging Technician, Laboratory Technician, and Speech Therapy), 14 programs of the second cycle (8 professional Master programs and 6 Master of Science programs), which are following the fields of the first cycle programs, and 8 third cycle doctorate programs in these same fields (in the process of reorganization by MAS).

FSHMT is a publisher for the scientific journal "Contemporary Medicine", which was approved in 2010 by the Ministry of Education and Science.

Scientific research at FSHMT plays a high role in excellent medical progress, not only through doctoral projects but also through the scientific cooperation of the faculty's units with scientific research institutions within the country and abroad.

UNIVERSITETI I MJEKESISE, TIRANE
FAKULTETI I SHKENCAVE MJEKESORE TEKNIKE

About FSHMT-UNIEL

The Faculty of Technical and Medical Sciences (FSHMT) is one of the newest faculties of the University of Elbasan "Aleksandër Xhuvani", UNIEL. Currently, it has six bachelor study programs: General Nursing; Nursing-Midwifery; Physiotherapy; Imaging; Laboratory Technician; and Speech Therapy as well as eight programs in the second cycle of study, six of which are Professional Masters, (Nursing Management, Surgical Nursing, Physiotherapy, Imaging Technician, Laboratory Technician, Speech Therapy and two Scientific Masters (Nursing, Midwifery).

The number of students studying in this faculty is over 2400. FSHMT has strong collaborations with various local and foreign universities and institutions in the teaching process and scientific research.

One of the main goals is research cooperation across professional and faculty borders and between research areas, playing an integral part in the work of the academic staff of FSHMT. The focus of our research extends to the entire medical field, including health sciences, public health, and patient-oriented research. The opening of the Ph.D. program in medical sciences by the faculty is truly an achievement for FSHMT, UNIEL, and even more widely. Our work has proven to lead to major advances in healthcare education.

UNIVERSITETI
ELBASANIT
"Aleksandër Xhuvani"

About UISH

The Order of Nurses of Albania (UISH) is a public, non-budgetary entity that represents the common interests of the following professionals: nurse, midwife, physiotherapist, laboratory technician, imaging technician, speech therapist, regulates relations between them, serves the public, is independent, professional, depoliticized, and open to all members, regardless of their racial, ethnic, religious, or political affiliation.

UISH Vision

Supports, invests to lead healthcare professionals in offering health for all.

Global impact: ensures expertise on a regular and active basis at global or regional levels regarding healthcare, education, social issues, and regulations.

Empowering membership—through three pillars: professional practice, planning regulations, and socio-economic welfare—to address key challenges at regional and national levels.

Strategic Leadership: Provide strategic leadership to enhance caring professions to meet the current and future needs of the population and health systems (including health and social care).

Innovative growth: identifies, assures, and expands competencies and revenue generation opportunities, in line with our values, to achieve UISH goals.

Scientific Committee

Prof. Dr. Arben Gjata-Rektor i UMT
 Prof. Dr. Roland Zisi-Rektor i UV
 Prof. Dr. Yllka Stramarko-UV
 Prof. Dr. Dilek Aslan- Hacettepe University, AnkaraTürkiye
 Prof. Dr. Irena Kola- FSHMT-UMT
 Prof. Dr. Floreta Kurti- FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Ercole Vellone-Tor Vergata University of Rome
 Prof. Asoc. Fatjona Kamberi-Drejtuese SRC4ph FSH-UV
 Prof. Asoc. Ilirjana Zekja-Dekane FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Enkeleda Sinaj-zv. Dekane FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Enkelejd Mëhilli – zv. Rektor UV
 Prof. Asoc. Aurela Saliq-Dekane FSH, UV
 Prof. Asoc. Shkëlqim Hidri-Dekan FSHMT-UE
 Prof. Asoc. Gazmend Koduzi- FSHMT-UE
 Prof. Asoc. Vjollca Ndreu- FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Ergys Ramosaco- FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Gentian Stroni- FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Admir Nake- FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Yllka Themeli- FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Alma Nurçe- FSHMT-UMT
 Prof. Asoc. Albana Gjyzari- FSHMT-UMT
 Dr. Florida Dobi – UMT
 Prof. Asoc. Leonardo Baiocchi -Tor Vergata University of Rome
 Doc. Dr. Elona Gaxhja-Drejtuese DI, FSHMT-UE
 Prof. Asoc. Klejda Harasani- UMT
 Prof. Asoc. Elenica Pjero-zv.Dekane FE, UV
 Prof. Asoc. Vitori Hasanaj, FSH-UV
 Dr. Rezarta Lalo- zv. Dekane FSH-UV
 Dr. Christian Baraldi-Italy
 Dr. Shaban Osmanaj-Kosovë
 Dr. Faik Hoti-Kosovë
 Dr. Jehona Zogaj-Kosovë
 Dr. Qendresa Hetemi-Kosovë
 Dr. Thanas Goga- WHE Balkan Hub
 Dr. Rudina Degjoni-Spitali Memorial Fier
 Dr. Petraq Mustaqe - SRC4ph FSH-UV
 Dr. Majlinda Zahaj-Drejtuese DI, FSH-UV

Dr. Glodiana Sinanaj - SRC4ph FSH-UV
Dr. Liljana Ramosaco - FSHMT-UE
Dr. Gjergji Koja - FSHMT-UE
Dr. Armela Kapaj- FSHMT-UE
Dr. Mitilda Gugu - FSHMT-UE
Dr. Zamira Cabiri - zv. Dekane FSHMT-UE
Dr. Denada Selfo - DI, FSH-UV
Dr. Evis Alushi - DI, FSH-UV
Dr. Ledi Necaj- FSHMT-UMT
Dr. Afërdita Nika - DI, FSH-UV
Dr. Lorena (Alikaj)- Serjanaj-SRCFE-UV
PhD Juljana Xhindoli- DKSH, FSH-UV
PhD Enkeleda Gjini- UNIZKM
PhD (c) Emirjona Kicaj-Drejtuese DKSH, FSH-UV
PhD (c) Jerina Jaho - SRC4ph FSH-UV
PhD (c) Krenar Malaj - SRC4ph FSH-UV
PhD (c) Brunilda Subashi - SRC4ph FSH-UV
PhD (c) Saimira Durmishi – DKSH, FSH-UV
PhD (c) Rudina Cercizaj – DKSH, FSH-UV
PhD (c) Vasilika Prifti – DI, FSH-UV
PhD (c) Sonila Nika – DI, FSH-UV
PhD (c) Sajmira Adëraj –specialiste, projekti HAP
PhD (c) Blerina Duka– Presidente–UISH

Organizational Committee

Fatjona Kamberi– SRC4ph FSH–UV

Jerina Jaho– SRC4ph FSH–UV

Glodiana Sinanaj– SRC4ph FSH–UV

Brunilda Subashi– SRC4ph FSH–UV

Irini Rapushi– SRC4ph FSH–UV

Petraq Mustaqe– SRC4ph FSH–UV

Blerina Duka–UISH

Ingrid Karalli–UV

Altin Mahilaj–UV

Ilirjana Zekja– FSHMT–UMT

Enkeleda Sinaj–FSHMT–UMT

Elona Gaxhja–FSHMT–UE

Belinda Dauti–FSH–UV

Enkeleda Mahilaj– SRC4ph FSH–UV

Nertila Kreshpaj– FSH–UV

Florida Ymeraj– FSH–UV

Ismail Bitraj–UV

Scientific Coordinators

Prof. Asoc. Fatjona Kamberi
Head of SRC4ph FSH-UV
 Short bio

Fatjona Kamberi is an associate professor and researcher at the University of Vlore "Ismail Qemali" in Albania in the Faculty of Health. She has a PhD in Health Sciences, and, since 2020, she has been the head of the Scientific Research Center for Public Health in the same faculty. She counts more than fifty research articles in the fields of healthcare, nursing, higher education, and public health, published in peer-reviewed scientific journals. She has presented a series of papers on scientific activities both within the country and abroad. She is a member of the Technical Advisory Group on Risk Communication, Community Engagement, and Infodemic Management (TAG on RCCEIM) in health emergency situations in the WHO European Region. She is also Frontiers Topic Editor: Infodemic Management in Public Health Crises.

Prof. Asoc. Enkeleda Sinaj
vice Deans for Scientific Research -FSHMT-UMT
 Short bio

Enkeleda Sinaj is an associate professor at the University of Medicine, Tirana. Since 2005, she has been a lecturer at the Department of Rehabilitation and Diagnostics, Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine, Tirana. She is also the vice dean for scientific research in the same faculty. She earned a degree in physiotherapy from the Faculty of Medicine at the University of Bari, Italy, in 2004. She has a doctoral degree in rehabilitation sciences from the Faculty of Medicine at the University of Tor Vegata in Rome, Italy. Postgraduate specialization and Ph.D. in Physiotherapy from the Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine, Tirana, Albania, in 2016. Her research interests are focused on physiotherapy and nursing. She is the author of several published books, articles, and scientific presentations at national and international forums.

Doc. Dr. Elona Gaxhja
Head of ND, FSHMT-UNIEL
 Short bio

Mrs. Gaxhja has completed her PhD in Nursing Sciences at the “Clinical Medicine and Public Health Doctorate School, Department of Health, Life, and Environmental Sciences”, University of L'Aquila. She has more than ten years of experience as a lecturer at the Faculty of Medicine. Technical Sciences, University of Elbasan, in the nursing discipline. She is an experienced national and international project manager. Actually, she is the head of the Nursing Department, ND, in the Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan, “Aleksander Xhuvani,” Albania.

Key Speakers

DR. THANAS GOGA

WHE Balkan Hub, Technical Officer on RCCE, WHE Balkan Hub

KEY SPEAKER

Thanas Goga (MA, 2006, Ohio University; MD, 1996, University of Tirana) is a Technical Officer for Risk Communication, Community Engagement, and Infodemic Management (RCCE–IM) at the WHO Health Emergencies Balkan Hub, WHO Regional Office for Europe. As a communication, advocacy and medical graduate professional, he has worked extensively for more than 25 years with international organizations, governments and academia in public health information and communication. Since 2019, he is supporting the development of RCCE–IM response, notably in disease outbreaks, humanitarian natural disasters and refugee health crisis emergency management with WHO at country and regional level. His experience includes leading WHO “World No Tobacco Day” award–winning public information and awareness raising campaigns and lecturing on communication research methods at University of Tirana’s Faculty of Journalism since 2009 as a U.S. State Department’s Ron Brown Fellow, while advising on health communication and advocacy, as well as a diverse range of public health issues major international partners, including the CDC, EU, CoE, WB, OSI and multiple UN agencies among others.

DR. RUDINA DEGJONI

**MEMORIAL FRIENDSHIP HOSPITAL OF
FIER, ALBANIA**

KEY SPEAKER

Rudina Degjoni holds a Bachelor Degree in Health Care Management and an MSc Degree in Health Care Management from the University of West Attica in Athens, and a Doctorate in International Business from the European University of Switzerland. She has good experience working on a project aiming to enable the successful implementation of health care reform and strengthen the Albanian health care system. She works as the general director of Fier Regional Memorial Hospital. Currently, she is working on the implementation of hospital autonomy as a pilot project with special status as a tertiary hospital. She has broad expertise and more than 10 years of working experience in European hospitals, with a focus on health care services. She has a good knowledge of health services planning, health services administration, and coordinating health services. They might manage an entire facility, specialize in managing a specific administration area or department, or manage the administration of health care services for a group of health care staff. She applies a trans-cultural and capacity-development-oriented approach and combines and integrates strategy, operations, and evaluation in the health sector, particularly in public and private health development cooperation. She is working as a part-time professor at the Medical University of Tirana Faculty of Public Health, teaching the course of the Bachelor program in the “Health Economics” module.

DR. FAIK HOTI

**NATIONAL INSTITUTE OF PUBLIC
HEALTH OF KOSOVO**

KEY SPEAKER

Faik Hoti is the head of the Operational Center for Public Health Emergency, National Institute of Public Health of Kosovo. He graduated from the Faculty of Medicine, University of Prishtina (Doctor of Medicine) and has a specialization in public health at IKSHP, Prishtina (Public Health Specialist). He worked as Director of the Department of Information in the Ministry of Health and Acting Director of the Department for Strategic Development. During 2014–2019, he was the state coordinator for tobacco control. Dr. Hoti is a member of the committee for immunization against COVID–19 and very active in public health committees and campaigns. He attended a series of programs for risk communication and community engagement.

DR. SHABAN OSMANAJ

**NATIONAL INSTITUTE OF PUBLIC HEALTH OF
KOSOVO**

KEY SPEAKER

Since December 2022, Dr. Osmanaj has been a health inspector in the Health Inspectorate of Kosovo. He completed his studies at the Faculty of Medicine, Doctor of Medicine, Tirana, Albania, and his master's studies in health management at the Institute of Public Health, Bordeaux, France. He is a member of the working group for the drafting of the sectoral

strategy of health in the Ministry of Health for the years 2023–2030. Chairman of the working group for the drafting and finalization of the Law on the Central Health Inspectorate, Chairman of the working group for the drafting and finalization of the strategic plan and action plan for the management of medicinal substances, Members of the intersectoral group for the drafting of the State Strategy for Narcotic Drugs and cursors, Member of the working group for the drafting of the concept document for narcotic drugs, cursors, and psychoactive substances; Member of the National Group for the drafting of the anti-tobacco strategy.

PROF.ASSOC. ILIRJANA ZEKJA

**NEUROLOGIST – QSUT, DEAN - FACULTY
OF TECHNICAL MEDICAL SCIENCES, UMT**

KEY SPEAKER

Ilirjana Zekja, since 2020, is the Dean of the Faculty of Technical Medical Sciences at the University of Medicine of Tirana. Since 2010, she has worked as a neurologist at the Neurology Department, University Hospital Center "Mother Teresa" (QSUT). She has also been vice dean from 2012–2016 at the Faculty of Technical Medical Sciences. She worked as a general practitioner in the Regional Health Authority of Tirana and as a doctor assistant at the diagnostic medical center "Dimeva Sami French" Tirana. Currently, she is an Associate Professor with a PhD and Neurology Specialization awarded at the University of Medicine Tirana. Prof. Zekja's main research is focused on neurology and neurological disorders.

ERCOLE VELLONE, PhD, RN, FAAN, FESC

**ASSOCIATE PROFESSOR OF NURSING, TOR VERGATA UNIVERSITY OF ROME, ITALY;
WROCLAW UNIVERSITY, POLAND**

KEY SPEAKER

Prof. Ercole Vellone became a nurse in 1988, obtained the Master's degree in 1995, and the Ph.D. in 2014. After 20 years of clinical experience in Internal Medicine, Geriatrics, and Cardiology, in 2009 has become a faculty member at the University of Rome, 'Tor Vergata'. Currently, he is an Associate Professor of Nursing and the Director of the Doctoral Program in Nursing Sciences and Public Health. Prof. Vellone's main research is focused on self-care in chronic conditions. He developed instruments to measure caregiver contributions to self-care and a situation-specific theory. He is an editorial board member of several scientific journals and an associate editor of the European Journal of Cardiovascular Nursing. Prof. Vellone is a Fellow of the European Society of Cardiology and the American Academy of Nursing. He is Associate Director of the International Centre for Self-Care Research, Adjunct Faculty of the University Our Lady of Bonne Conseil, and Visiting Professor at the Wroclaw Medical University in Poland.

INA ISLAMAJ

**DIRECTOR OF PUBLIC HEALTH DROSHKSH,
VLORA, ALBANIA**

KEY SPEAKER

Ina Islamaj, (female) Msc, is a graduate from the University of Tirana, Albania, and holds a Master in Science in Clinical Psychology from the same university. As a student, she worked as a psychologist volunteer in different NGO and government institutions, such as World Vision, the Roma for Integration Association, the Anti-Trafficking of Street Children, and also at the Albanian Centre of Mental Health in Tirana. Her first work experience was as a consultant operator at the Albanian National Child Help Line (CRCA, an NGO). As a clinical psychologist, she worked for 3 years in Vlora at the Psychiatric Hospital "Ali Mihali" Ina worked as a director at the Regional Directorate of State Social Service, Vlore, for one year. Since July 2019, she has been the Director of Public Health at the Operator of Health Care Service (DROSHKSH Vlore). Ina was a member of the Municipal Council and the Vlora Regional Council from June 2019 to June 2023. She was also Head of the Commission for the Protection of Environmental and Health Services and Vice Chairwoman of the Commission for Gender Equality and Social Inclusion. Ina has a specific interest in psychoanalysis and takes part in different seminars across Europe, such as in France and Italy.

**CHRISTIAN BARALDI, MD,
CARDIOVASCULAR SURGEON**

**DIRECTOR HUMANITAS GAVAZZENI –
BERGAMO, VILLA REGINA CLINIC –
BOLOGNA, TIRRENIA HOSPITAL -
BELVEDERE MARITTIMO
CARMINA CLINIC – MESSINA, VEIN CLINIC
DR. BARALDI – CATANZARO, ITALY**

KEY SPEAKER

Dr. Christian Baraldi is a cardiovascular surgeon with great experience in minimally invasive venous vascular surgery and ischemic limb salvage. He performed about 6400 endovenous laser procedures for incompetent saphenous veins and 1100 arterial operations for ischemic limb salvage (open and endovascular), carotid artery, abdominal aorta, etc. He is the national advisor of the Italian society of phlebology and a proctor for endovenous treatments with laser (Eufoton) and sclerofoam (MEDI), with thousands of procedures performed. Dr. Baraldi is the head of the homonymous clinic in Catanzaro (Italy) and a consultant vascular surgeon at Humanitas Gavazzeni Hospital in Bergamo, Villa Regina Hospital in Bologna, Tirrenia Hospital in Belvedere Marittimo, and Carmona Clinic in Messina. He is the author of various scientific works in cardiovascular surgery. Also, he is an advisor to Vein & Lymphatic University and the Italian Society of Vascular Diagnostics.

Key Speakers ABSTRACTS

RISK COMMUNICATION, COMMUNITY ENGAGEMENT AND INFODEMIC MANAGEMENT FOR HEALTH EMERGENCIES: LEARNING LESSONS FROM COVID-19

DR. THANAS GOGA

WHE Balkan Hub, Technical Officer on RCCE, WHE Balkan Hub

Abstract

The COVID-19 pandemic has shown, perhaps as never before, the importance of risk communication, community engagement and infodemic management (RCCE-IM) for emergency preparedness and response. Communicating risk has proven vital for ensuring that people can make informed decisions and take actions to protect themselves and others from the virus, as well as for reducing the pandemic's impact on health systems and economies. Involving and encouraging the participation of communities in responses to COVID-19, through two-way communication between health authorities and communities, the public and stakeholders, has led to greater acceptance and take-up of vaccines and other protective measures and also helped build trust in authorities. The success of response measures to health emergencies is therefore highly dependent on effective RCCE-IM. To that end, based on lessons identified and learned so far from the COVID-19 response and other public health emergencies, as well as respective recommendations developed to improve the effectiveness of RCCE-IM activities in the Western Balkans and wider in the European Region, I argue that there is need for intersectoral cooperation, collaboration, and information sharing, and how sub-regional and regional exchange on best practices and lessons learned that can help strengthen countries' RCCE-IM capacity before, during and after public health emergencies. In this regard, I present ten key recommendations for improving RCCE capacity, with actions addressed to both Member States and WHO itself that came out of workshops and work on the ground I have carried out working with the WHO Health Emergencies Balkan Hub.

HOSPITAL AUTONOMY AND ITS IMPACT ON THE PUBLIC HOSPITAL SYSTEM: THE ROLE OF EFFECTIVE COMMUNICATION

DR. RUDINA DEGJONI

MEMORIAL FRIENDSHIP HOSPITAL OF FIER, ALBANIA

Abstract

The implementation of managerial autonomy at Fier Memorial Hospital is a hospital health care reform and a model with dynamic, interconnected processes involving managerial interactions. At this stage of the implementation of MA at Memorial, its continuous monitoring and evaluation are vital to ensure that the expected results are being achieved and the model is successful for extension and expansion in the public hospital system. We emphasize that the hospital's internal changes to adapt to the status of managerial autonomy refer to the operational and administrative changes that Memorial is implementing in the current status of the autonomous managerial hospital. The purpose of this study is to identify the implementation of managerial autonomy to decentralize hospital decision-making as well as the self-administration of human resources, creating modalities in the selection of medical and non-medical staff in order to increase hospital performance and activity. Mobilization of human resources through the exercise of dual work practices, performance evaluation, and the signing of contracts with third parties (public or non-public). Expanding the range of innovative services through the optimization of human resources and medical technology and increasing human resource capacities through training and ongoing education. The main directions for implementing managerial autonomy in Memorial are related to (i) analyzing the goal of implementing managerial autonomy; (ii) describing the implementation process of managerial autonomy; (iii) assessing the impact of the implementation of managerial autonomy on the mobilization of human resources in the hospital; (iv) efficiency, managerial responsibility, performance of resources, and ensuring the sustainability and quality of hospital services. Recommendations: Managerial autonomy at Memorial is being implemented and expressed in the following forms:

Normative: according to the attributes of the hospital care law, according to the hospital charter, according to the role of the hospital's management board, the role of the hospital's management team, based on the definition of tasks

and objectives according to the hospital's internal functional regulation, approved by the management board.

Organizational: managerial independence in relation to other hospitals through the appointment of the internal management structure: (i) Hospital Human Resources Council; (ii) Hospital Ethics Council; (iii) Hospital Ongoing Education Council. The determination of competences and the exercise of their functions are clearly defined in the hospital's internal guidelines and regulations.

Financial: (i) a separate budget, which is transferred to a second-level bank account; (ii) the right to propose it based on hospital activity and monitoring its indicators; (iii) the right to use secondary income as well as the right to self-direct financially in relations with third parties; (iii) costified packages and services for diagnosis according to health services for inpatients and outpatients. Drafting the list of hospital fees and their approval on board.

Contractual freedom of action: the hospital realizes and offers health services through contracting with specialist doctors of various specialties according to the needs and demands of the southern population.

RISK COMMUNICATION AND COMMUNITY ENGAGEMENT – KOSOVO'S CASE

DR. FAIK HOTI, DR. SHABAN OSMANAJ

NATIONAL INSTITUTE OF PUBLIC HEALTH OF KOSOVO

Abstract

Risk communication, as a way of real-time exchange of information, advice, and opinions between experts and officials with the population, has a vital role in times of public health emergencies. Through risk communication during the COVID-19 pandemic, people at risk have been enabled to make informed decisions to mitigate the effects of the pandemic, taking protective and preventive measures. In this aspect, risk communication and community engagement have influenced the mitigation of the consequences of the pandemic throughout each of its phases and have given a positive boost to the vaccination campaign against COVID-19. The purpose of this paper is to present how risk communication and community engagement worked during the COVID-19 pandemic in Kosovo, including the challenges, good practices, and lessons learned. The mechanisms built during the COVID-19 pandemic for risk communication and and community engagement have been analyzed. Also, their way of functioning, legal framework, indicators, and results. As part of preparations for the COVID-19 pandemic, the Plan for Preparedness and Response against COVID-19 has been prepared, including risk communication and community engagement. Community representatives have been actively involved in risk communication training and have been widely involved in preventive campaigns and the implementation of anti-COVID-19 measures. However, there has been a lack of a specific mechanism dealing exclusively with the issue of risk communication and community engagement, and there has been no pre-testing of RCCE plans. Priority areas for action remain strengthening the emergency RCCE system, including a concrete plan for managing the infodemic, periodic testing of the RCCE plan, building a system to receive feedback, especially from vulnerable communities, and building a mechanism that measures the form and quality of community engagement before, during, and after a health emergency.

NEUROLOGICAL COMPLICATIONS OF COVID-19 AND PATIENT ENGAGEMENT- LITERATURE REVIEW

PROF.ASSOC. ILIRJANA ZEKJA

NEUROLOGIST – QSUT, DEAN - FACULTY OF TECHNICAL
MEDICAL SCIENCES, UMT

Abstract

COVID-19 is a disease characterized by primary involvement of the lungs. It is caused by a novel coronavirus, SARS-CoV-2, a new virus that spread rapidly among people, causing COVID-19, starting in December 2019 in Wuhan, China. WHO declared a global pandemic of COVID-19 in March 2020. Since then, the WHO has declared high numbers of infected people, and there are described pulmonary, cardiovascular, and neurological complications. In terms of COVID-19 neurological complications, different studies have described neurological involvement in different localizations. There is described central nervous system as well as peripheral nervous system involvement. It has become evidently clear that COVID-19 has significantly increased neurological morbidity, with headaches, seizures, cerebrovascular diseases, neuroinfectious diseases (meningitis, meningoencephalitis), Guillain-Barre syndrome, cranial polyneuritis, etc. In other studies, neurological complications following the COVID-19 vaccination have been reported. These are different pathologies, such as neuroinfectious diseases, cerebrovascular diseases, peripheral neuropathies, etc.

SELF-CARE IN CHRONIC CONDITIONS: STATE OF THE SCIENCE AND FUTURE DIRECTIONS IN RESEARCH

ERCOLE VELLONE, PhD, RN, FAAN, FESC

**ASSOCIATE PROFESSOR OF NURSING, TOR VERGATA UNIVERSITY
OF ROME, ITALY; WROCLAW UNIVERSITY, POLAND**

Abstract

Chronic conditions are increasing enormously all over the world. Chronic conditions are associated with high mortality rates, poor quality of life, and high healthcare costs. To counteract the burden of chronic conditions, self-care may offer good solutions. Self-care was defined as the autonomous management of one's own conditions and includes self-care maintenance, with behaviors to maintain the stability of chronic conditions; self-care monitoring, to monitor signs and symptoms of the chronic conditions; and self-care management, aimed at responding to signs and symptoms of chronic conditions when they exacerbate. Many studies have been conducted on self-care in chronic conditions (e.g., heart failure, diabetes, pulmonary disease, cancer, etc.). These studies have also synthesized situation-specific and middle-range theories. Many studies have also focused on caregiver contributions to patient self-care. Recent studies have focused on identifying interventions aimed at improving patient self-care and caregiver contribution to self-care, and motivational interviewing has been shown to be effective in heart failure. Specifically, in heart failure, motivational interviewing improves, in addition to self-care, patient mortality, quality of life, and symptoms. Future directions in the study of self-care in chronic conditions include studies using ecological momentary assessment (to evaluate self-care on a daily basis) and remote interventions to overcome barriers due to distance from healthcare centers. Self-care, with its three dimensions of self-care maintenance, monitoring, and management, is also being studied in new chronic conditions, including ostomies, inflammatory bowel diseases, patients treated with oral anticancer medications, multiple chronic conditions, ischemic cardiopathy, children with chronic diseases, and several others.

THE INFORMATION CAMPAIGN AND APPLICATION OF THE ANTI-COVID VACCINE AS A PROTECTIVE MEASURE AGAINST COVID-19 IN THE REGION OF VLORE

INA ISLAMAJ

DIRECTOR OF PUBLIC HEALTH DROSHKSH, VLORA, ALBANIA

Abstract

Albania started the vaccination campaign against COVID-19 in January 2021 as a massive immunization campaign to respond to the ongoing COVID-19 pandemic that affected the whole world. Symbolically, a sunflower with a cockroach inside became the visual symbol accompanying the vaccination campaign's orientation signage at all designated and known mass vaccination sites. In the city of Vlora, where the Regional Directorate of Health Care Services Operator is located, which administers the work of health institutions for the regions of Vlora, Fier, and Gjirokastra, it was determined that it would be the city that would organize the work for the vaccination of health staff. Thus, within the "Flamurtari" sports palace, the Department of Public Health and Health Education of DROSHKSH Vlora became the coordinating structure to implement the anti-COVID-19 vaccination plan. In contrast to normal times where in our country the approval of drugs and medical equipment is done by the National Agency of Medicines and Medical Devices, during the pandemic period, due to events of special importance for public health, the approval of vaccines was carried out under the responsibility of the government through the Ministry of Health and Social Protection. The Central Committee of Experts was established, which served as a consultative body under the Ministry of Health. Its composition included experts from the Ministry, the Institute of Public Health, the National Emergency Center, and representatives of health institutions, depending on the situation. Albanian state bodies have so far approved four companies, which are: Pfizer-BioNTech; Oxford-AstraZeneca; Sputnik V; and CoronaVac.

TREATMENT OF CRITICAL DIABETIC ARTERY AND DIABETIC FOOT UNTIL THE END STAGE-CHALLENGIES FACED DURING THE PANDEMIC

CHRISTIAN BARALDI, MD, CARDIOVASCULAR SURGEON

DIRECTOR HUMANITAS GAVAZZENI – BERGAMO, VILLA REGINA

CLINIC – BOLOGNA, TIRRENIA HOSPITAL - BELVEDERE

MARITTIMO

CARMINA CLINIC – MESSINA, VEIN CLINIC DR. BARALDI –

CATANZARO, ITALY

Abstract

Diabetic vascular surgery, especially in patients with end-stage renal disease due to diabetic nephropathy. This disease is based on neuropathic gangrene due to microangiopathy as well as on macroangiopathy such as peripheral arterial occlusive disease. Therefore, the strategy for diabetic foot is as follows: the first step is infection control by minor amputation and/or drainage; the second step is the assessment of limb ischemia; and the final step is complete vascular reconstruction, such as distal bypass to the crural arteries or endovascular revascularization. To salvage the diabetic foot, it is important that doctors who are concerned about diabetics understand these strategies and also that they have a settled opinion about the diabetic foot. An important option for diabetic foot salvage is regenerative therapy, which involves the implantation of mononuclear cells extracted from peripheral autologous blood and filtered through special kits. This method has been scientifically and field-proven to be very effective in patients with non-revascularizable diabetic arteriopathy.

Parallel Sessions ABSTRACTS

LEADERSHIP SKILLS, ACTUAL NEEDS AND FUTURE CHALLENGES ON RCCE-IM THROUGH A FOCUS GROUP ANALYSIS AMONG HEALTHCARE MANAGERS IN ALBANIA

Fatjona Kamberi^{1,2*}

¹Scientific Research Centre for Public Health, University of Vlore "Ismail Qemali" Albania. Email: fatjona.kamberi@univlora.edu.al

² Member of Technical Advisory Group on RCCEIM at WHO Regional Office for Europe

Abstract

Introduction: Rumors, conspiracy theories, and false or misleading information circulated with an incomparable volume, variety, and speed during the COVID-19 pandemic. The information needs of vulnerable populations and their worries have also changed quickly, making it difficult for scientists and communicators to keep up at times. This has led to information gaps that have created an ideal environment for more false information, affecting the engagement and informed decision-making of the community regarding their health in public health emergency situations. In this regard, leaders at different levels of the health system need to be better "risk communicators" and effective "community engagers" to create equal emergency response solutions.

Purpose: The study objective was to assess the leadership skills and management practices on RCCE-IM of healthcare managers at different levels of the healthcare system in Albania in order to identify the actual needs and future challenges raised by the pandemic.

Methods: A focus group (FG) composed of five health managers at different levels in the health care system in Albania served for the data collection on September 20, 2023. The issues that were explored through the FG were recorded using the Zoom platform. Participants could review the questions before their scheduled time, as they had been sent to them via email. In addition, they had time in advance to answer and express their written opinions on open questions. Finally, after giving informed consent, the content was transcribed, coded, and analyzed on a computer.

Results: All the healthcare managers were women. They had been in charge during the pandemic. It is noted that they had no reference protocols or guidelines for the RCCE-IM before the pandemic. It emphasized the need to increase capacity building for communication soft and hard skills at all levels of the healthcare system. All FG members recognized their need for specialized training in organization, management, and coordination. Co-design and co-creation with the community were the most effective strategies for managing health emergencies.

Conclusions: Leadership is the most influential factor in creating organizational health system culture, risk communication, and community engagement. Ensuring the development of behaviors, strategies, and specific leadership competences is essential, especially in health emergency situations.

Key words: Leadership skills, RCCE-IM, focus group, healthcare managers, Albania.

THE ERA OF DIGITAL MEDIA AND THE ROLE IN HEALTH PROMOTION

Doreada Mio^{1*}

¹ Health Journalist. Author and moderator of the show "Klinika 24". Email: miodoreada@gmail.com

Master in Public Health, Faculty of Medicine, Belgrade

Abstract

Introduction: The media has the power to inform, educate, and inspire the public about health and wellness. Health education helps individuals make informed decisions about their health. The COVID-19 pandemic confirmed that 'health always comes first'. Today, in the digital age, the role of the media has evolved significantly in the distribution of health information and in the formation of public attitudes towards health issues. And if the traditional media—television, radio, newspapers, and magazines—managed to reach the public through shows, documentaries, articles, and campaigns, new media, or digital media, has the way of communication inevitably linked to technology and the Internet. Health communication has been substantially transformed thanks to social networks and internet platforms, health websites, and mobile apps.

Purpose: To conduct a historical assessment of the media's progress and role as a promoter of population health.

Methods: This is a descriptive study. A scoped literature review focused on identifying the role of the media and its impact on health promotion was used as a methodology for data collection. The study analyzed articles, reports, and other publications related to the role of the media in health promotion identified after a period of several months of research using the Google search engine.

Results: "City Hospital" (1951) is considered the first medical television show, while in Albania, Dr. Hamdi Sulcebe can be called the father of health education on the radio since the reign of Bird I, followed by Dr. Flamur Topi, who, from April 10, 1961, marked about 60 years of broadcasting health advice. In recent years, almost every television channel has a program dedicated to health, as well as different platforms and portals. Doctors themselves have their own channels and social media where they not only inform and promote but also market their health services. In the 80s and 90s, it was discussed whether television "killed" radio; nowadays, the discussion is whether digital media will "kill" traditional media. In April 2020, social media had 3.81 million users, and it is expected that this number will increase to 4.41 billion in 2025. The digital age has shaken human relationships, affecting communication between the doctor and the patient. Meanwhile, according to studies, 58% of the adult population uses the Internet for health purposes.

Conclusions: Digital media has empowered individuals to play a more active role in managing their health, but it has also influenced the increase of doctors' capacities in breaking down geographical boundaries in diagnosing or treating patients through telemedicine. Negative aspects of digital media are related to the increased possibility of false information, cyberattacks on health personnel, and ethical violations. Although digital media has suggested new channels and means of communication and education

for health professionals, there is a need for attention and care to avoid misinformation and ensure quality in terms of online information related to health and not only.

Key words: Digital media, health promotion, empowerment, advantage, information, technology.

RISK COMMUNICATION FOR VACCINE HESITANCY. AN OVERVIEW OF DETERMINANTS AND STRATEGIES IN EMERGENCY HEALTH SITUATIONS

Rezarta Lalo^{1*}, Kenedia Lalo², Lejdi Fetahu¹, Erlini Kokalla¹

¹ Department of Health Care, Faculty of Public Health, University of Vlora "Ismail Qemali", Albania. Email: rezarta_lalo@yahoo.com; rezarta.petani@univlora.edu.al

²REALD University College

Abstract

Introduction: Worldwide, risk communication is considered a linchpin for confronting emergencies that impact public health. The challenges presented by the COVID-19 pandemic require constant learning and adaptation. In these circumstances, vaccines appear as a key element in the package of measures to tackle this public health emergency of international concern. Recently, vaccine hesitancy was identified as one of the ten challenges to global health, and this concern has grown throughout the COVID-19 pandemic. Vaccine refusal has a variety of causes that differ depending on regional, cultural, and social factors. Understanding different vaccine attitudes is particularly significant in order to strengthen risk communication strategies about the safe immunization process.

Purpose: Therefore, in this scoping review, we sought to explore the determinants influencing public attitudes towards COVID-19 vaccination.

Methods: PubMed, Embase, Web of Science, and Cochrane Central were searched without restrictions to reclaim all publications on the factors related to COVID-19 vaccine hesitancy. Ten studies were included. Categorization was done for the first author, year of article publication, method, and main results.

Results: The most common determinants reported in the reviewed studies (seven mentions) were conspiracy theories, which include the fear that vaccines are introduced to serve the economic and/or political interests of pharmaceutical companies, Western countries, and governments, and the belief that vaccines are implemented as a strategy to reduce the world population. Also, being afraid of the side effects of the vaccines was another reported factor.

Conclusions: Vaccine hesitancy is a complex issue, and no standalone risk communication strategy can address it. Despite the complexity of vaccine hesitancy and the broad range of its determinants, increasing awareness about the benefits of vaccination, social media engagement activities, and carefully tailored strategies by medical experts, health authorities, policymakers, and universities addressing the determinants of hesitancy can bring about the desired change.

Key words: risk communication, vaccine hesitancy, COVID-19, conspiracy theories, side effects, tailored strategies.

INFODEMIC MANAGEMENT – AN OVERVIEW

Lumturi Mërkuri ^{1*}, Leidon Shapo²

¹ European University of Tirana, Albania. Email: lmerkuri@hotmail.com

² Public Health Lead (Adults), Slough Borough Council, United Kingdom

Abstract

Introduction: The infodemic that accompanies a health emergency can intensify or prolong outbreaks, increasing their devastating effects and challenging the effectiveness of public health interventions, which was clear during the COVID-19 pandemic. Infodemic management reduces its impact on public health by empowering communities to adopt healthy behaviors.

Purpose: This literature review aims to provide insights into the issues and problems of the infodemic, especially during the COVID-19 pandemic, and in particular to focus on different approaches, techniques, and aspects of infodemic management.

Methods: For this article, we have done a rapid review of contemporary literature using known sources of evidence for filtering recently published scientific articles in PubMed, Google Scholar, and the Scopus database, as well as WHO guidelines for infodemic management.

Results: The results showed that the Internet, and especially social media such as Facebook and WhatsApp, are the most used platforms to quickly fill information gaps and from where inaccurate and harmful information can easily spread. Health professionals should be the most reliable source of information during pandemics and epidemic outbreaks. Health promotion approaches and techniques have proven effective in managing the infodemic. WHO has provided guidelines that will help advance the field of infodemiology and the practice of infodemic management.

Conclusions: These findings will be valuable for health professionals to design comprehensive policies and strategies that seek to reduce and address misinformation during health emergencies by providing accurate, timely, and evidence-based information through official social media to manage more good news in the future. Infodemic management capabilities that were seen during the COVID-19 pandemic can be applied to address infodemics in other epidemic outbreaks or other emergency situations (including pandemics) by enriching them with new capabilities. Health professionals during pandemics, in cooperation with decision-making bodies, should continue to take a leading role in the management of the infodemic.

Key words: infodemic management, emergency, public health, health promotion.

ASSESSMENT OF KNOWLEDGE OF NURSING STUDENTS REGARDING HEPATITIS B INFECTION AND VACCINE-PROMOTION OF INFORMATION BASED ON SCIENTIFIC EVIDENCE

Jerina Jaho^{1,2*}, Fatjona Kamberi¹, Enkeleda Mahilaj¹, Juliana Çuni³,
Leonardo Baiocchi²

¹Scientific Research Centre for Public Health, University of Vlore "Ismail Qemali"
Albania. Email: jerinacelaj13@gmail.com

²Department of Microbiology, Immunology, Infectious Diseases and Transplants,
"Tor Vergata" University, Rome, Italy

³Vlora Regional Hospital, Albania

Abstract

Introduction: Despite the efficient vaccination that is carried out in our country against hepatitis B infection and antiviral treatment, hepatitis B infection still constitutes a public health problem not only in Albania but throughout the world. About one-third of the global population is infected with the hepatitis B virus. Approximately 250–350 million people have chronic infections during their lifetime, with approximately 1.5 million new cases each year. Knowledge about infection prevention, symptoms, diagnosis, treatment, and vaccination are keys to reducing the number of infections. Health care workers have a four-fold higher risk of being affected by this infection, so it is important for them to raise awareness, prevent it, and update their knowledge.

Purpose: The objective of this study was to assess knowledge and awareness of hepatitis B and the vaccine among nursing students.

Methods: This is a descriptive, cross-sectional study. In the study, students of the bachelor's programs in nursing and master's programs of the Faculty of Health were included. The data collection period lasted about one month. Ethical permission was obtained from the Ethics Board of the Faculty of Health. The data, after being collected, were transferred for analysis to SPSS software, version 22. The results were presented in numbers, percentages, means, and standard deviations.

Results: Of the 350 students we sent an invitation to, only 222 responded positively. The majority were female (94.6%) and bachelor's degree students (89.3%). 58.5% of students answered that HBV infection is symptomatic, and 55.4% of them answered that they do not know if it can cause liver cirrhosis.

Conclusions: The study revealed a lack of consolidated knowledge among students regarding hepatitis B. Revision of teaching curricula for bachelor programs, educational training, and information for students as well as young professionals is very important for increasing occupational safety standards and the well-being of health personnel.

Key words: hepatitis B virus, knowledge, students, health professionals, vaccination, training.

THE ROLE OF THE FAMILY NURSE IN THE PREVENTION OF NON-COMMUNICABLE DISEASES

Albana Poloska^{1*}, Risida Gjonej¹, Flora Zyberi¹, Vjollca Ndreu¹,
Miranda Çela¹

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana. Email:
albana.poloska@yahoo.com

Abstract

Introduction: According to the WHO, noncommunicable diseases (NCDs) are the leading cause of death worldwide and constitute one of the health challenges for health professionals. The most frequent NCDs are cardiovascular diseases, cancer, respiratory diseases, diabetes, and mental health problems. In primary care, the family nurse plays a major role in the identification, diagnosis, management, and prevention of SJT in the family and community through education, advocacy, risk assessment, lifestyle modification, treatment, emotional support, and ongoing follow-up.

Purpose: The aim of this study is an evaluation of nursing knowledge about NCDs, risk factors, preventive strategies, and their perspective regarding the service.

Methods: Our study is prospective. We conducted a questionnaire for family nurses with 20 questions, which is divided into 4 sections (N = 45) during the period May–June 2023 in the Health Center in Tirana. The data was coded and elaborated using IBM SPSS Statistics 26 software.

Results: Family nurses had the highest number, and 33% of them had 15-20 years of work experience and were aged 41–50 years. 55% of nurses describe the situation of SJT as worsening; 80% answered that patients have more need for counseling, blood pressure measurement, and glycemia. 78% answered that in recent years there has been a positive change in terms of availability and access to health services, which has been greatly influenced by anamnesis, treatment, and trained personnel. 68% of nurses have expressed that service improvement can come from staff training and better working conditions.

Conclusions: Our findings reflect the situation in primary care identification, management of NCDs, conditions, problems, and how we can improve them to increase the quality of the service, provide an efficient and cost-effective service, and satisfy patients. Policymakers must collaborate to provide a holistic, multidisciplinary approach to patient and community needs.

Key words: Non-Communicable Diseases, nursing role, patient care, primary care.

ASSESSMENT OF MENTAL HEALTH IN THE 15-24 AGE GROUP AFTER COVID-19

Liljana Ramasaço^{1*}, Elona Gaxhja¹, Gjergji Koja, Erjona Abazaj

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Albania. Email: ramasaco_l@yahoo.com

² Institute of Public Health, Tirana, Albania

Abstract

Introduction: Even though it has been 3 years, COVID-19's long-term consequences, mainly on the mental health of the population, are worth evaluating.

Purpose: The purpose of this study was to identify and find the factors that have influenced mental disorders in young people aged 15–24.

Methods: This is a descriptive cohort study that spanned a 1-year study period. The participants were chosen randomly, explaining the purpose of the study and the way it was carried out. For minors, the authorization of their parents or legal guardian is required. A standardized questionnaire has been designed based on similar studies conducted in different countries regarding the assessment of problems encountered during and after the COVID-19 pandemic. The variables obtained in the study were analyzed through the statistical software SPSS version 20.0.

Results: In this study, the Google Form questionnaire was self-completed by 1084 individuals. The mean age was 19.74 ± 2.89 . About 64% (689/1084) of patients belong to the female gender and 36% (395/1084) to the male gender, with a statistical difference between them of $\chi^2 = 5.21$, p value = 0.003. The majority, 36.1% of teenagers, have had an infection at least once, while 14.8% report that they have had it more than once (several times). More than 60% have been worried and have shown problems related to mental health. Symptoms of traumatic stress range from 30% to 60%, while depression and anxiety range from 40–65% among our participants. Significant correlations were found between mental health problems and age, place of residence, and parents' education, for a value of $p < 0.05$.

Conclusions: In this study, we managed to assess the burden of mental health problems in the 15–24 age group of the country. However, long-term issues related to mental health require an integrated approach to mental health policy, including a shared understanding of mental health among policymakers and different professionals. Therefore, national policy interventions should aim to support the well-being of at-risk, disadvantaged populations with vulnerable circumstances and pre-pandemic problems.

Key words: adolescents, COVID-19, mental health.

KNOWLEDGE AND ATTITUDES OF PATIENTS AND HEALTHCARE STAFF TOWARDS DIGITAL HEALTH - RECOMMENDATIONS FOR PRACTICE

Rexhina Sadushi^{1*}, Fatjona Kamberi²

¹Alumni, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali” Albania. Email: rexhina.sadushi@univlora.edu.al

² Scientific Research Centre for Public Health, Faculty of Health , University of Vlore “Ismail Qemali” Albania.

Abstract

Introduction: Digital health refers to the use of information and communication technologies in medicine and other health professions to manage disease and health risks and promote wellness. The broad scope of digital health includes such categories as mobile health (mHealth), health information technology (IT), wearables, telehealth and telemedicine, and personalized medicine.

Purpose: Assessment of the knowledge and attitudes of patients and health staff regarding digital health in order to provide evidence-based recommendations for its use in clinical practice.

Methods: This study is of the transversal type, in which 151 individuals participated, including 110 health personnel and 41 patients, near the Berat Regional Hospital. The selection of individuals in the study was random. An anonymous standard questionnaire, based on contemporary literature, was used as a measuring instrument in the study. The data analysis consisted of a descriptive analysis, which was carried out through the SPSS 25 program. Through the analysis, frequencies, averages, percentages, and cross tables were calculated to identify possible statistical relationships.

Results: The study population consisted of 110 health personnel and 41 patients. Most of the participants were female, for both groups. The health personnel belonged to the age group below 30 years, while the patients belonged to the age group of 60–69 years. The place of residence of the patients had an impact on the knowledge they possessed about the effective use of the Internet to answer health-related questions ($p = 0.01$). The position that the health staff has at work affects access to useful health resources on the Internet. Education level was found to influence patients' perceptions of the importance of finding health information resources online. Most of those patients with an education level of 8–9 years have expressed that they do not agree at all with the fact that they can distinguish the quality of reliable sources of health information.

Conclusions: It is recommended to increase the capacities of health personnel for digital health as well as to educate patients about the use of digital health in finding reliable sources on the Internet for health. It is very necessary to promote health culture in general and digital culture in particular among health personnel and patients outside urban residential areas.

Key words: Digital health, patients, health personnel, internet, technology

THE 3 MAIN SOURCES OF INFORMATION ON SELF-CARE IN CHRONIC DISEASES IN THE CITY OF VLORA, ALBANIA

Brunilda Subashi^{1,2*}, Fatjona Kamberi², Enkeleda Mahilaj², Llambi Subashi³

¹ Department of Biomedicine and Prevention, University of Rome Tor Vergata, Italy. Email: brunilda.subashi@univlora.edu.al

² Scientific Research Centre For Public Health, University of Vlore “Ismail Qemali” Albania

³ Emergency Service, Regional Hospital of Vlora, Albania

Abstract

Introduction: The importance of accurate and reliable information on self-care for chronic diseases cannot be understated. Having access to reliable information allows individuals to make informed decisions about their health and take proactive steps toward managing their condition effectively.

Purpose: Evidence of the 3 main sources of information on self-care for chronic diseases among adults and the elderly in the city of Vlora.

Methods: This is a cross-sectional study, conducted on April 7th, 2023, in adult and elderly subjects of the City of Vlora, through an administered questionnaire, during the provision of free health services on the occasion of World Health Day.

Results: A group of adult and elderly subjects participated in the study (n = 50), of which 56% were male, 86% were aged 60 and over, and 52% had secondary education. 70% of them suffer from chronic diseases, of which hypertension and diabetes make up 59% of the sample. Self-care is very important for chronically ill people, and 88% of them take care often and always. Regarding the question of who can help them improve self-care, they referred to the doctor (74%), the nurse and pharmacist (52%), the Internet (44%), family or spouse (32%), and, in a smaller percentage, their friends, books, and/or the press, radio, and/or TV.

Conclusions: The results of the study suggest that it is necessary to increase the promotional capacities for health, especially for elderly patients, among health personnel. It is also recommended to orient patients towards reliable sources of health information on the Internet.

Key words: health personnel, the internet, family, self-care, chronic disease.

DIGITAL TECHNOLOGY IN HEALTH CARE – IMPLEMENTATION OF REMOTE SERVICES IN NURSING CARE

Glodiana Sinanaj^{1*}

¹Scientific Research Centre for Public Health, Faculty of Health, University of Vlora "Ismail Qemali" Albania. Email: glodiana.sinanaj@univlora.edu.al

Abstract

Introduction: Digital health, or digital healthcare, is a broad, multidisciplinary concept that includes concepts from the intersection between technology and healthcare. Digital health innovations are designed to help save time, boost accuracy and efficiency, and combine technologies in ways that are new to healthcare. To respond to these challenges and prepare for the future, nursing must begin an immediate transformation into a digitally enabled profession that can respond to the complex global challenges facing health systems and society.

Purpose: Therefore, the purpose of this review study is to provide an overview to identify studies focusing on the effectiveness of digital technologies in nursing care.

Methods: This is a review of the literature that has been used to identify research focused on the effectiveness of digital technology in health care in the Google Scholar, PubMed, and Medline databases. Respecting the inclusion criteria, 32 articles were reviewed.

Results: The findings reveal that care approaches, interpretations of privacy, and technological interoperability functionalities should be co-designed among the inter-professional healthcare team, patients, and careers and available where patients want them, ideally in both the physical and digital realms.

Conclusions: Digital technologies have the potential to support equitable and universal access to health services, increase the efficiency and reliability of health systems, improve patient and health worker safety, respond to health workforce shortages, reduce costs, and improve people's health outcomes.

Key words: digital technology, health care, implementation.

THE ROLE OF THE SCHOOL AND THE PSYCHOLOGICAL IMPACT ON CHILDREN IN THE MANAGEMENT OF THE PANDEMIC: THE IMPORTANCE OF COMMUNICATION AT THE PSYCHOSOCIAL LEVEL

Marjeta Mërkuri^{1*}, Teodor Mërkuri

¹University of Vlore“Ismaïl Qemali” Albania. Email:
marjeta.merkuri@univlora.edu.al

Abstract

Introduction: The process of education in an educational institution, in its entirety, can be seen as a process that works through the interaction of social groups with different social statuses. The existence of social hierarchy is an important element that affects the normal functioning of the school institution. The level of interaction among groups with different social statuses can move from rigid communication to liberal and chaotic communication. The teaching process itself and education, to function at the required standards, require active communication and the establishment of mutual relations between groups that have different statuses in the school. The establishment of normal and fruitful communication between groups with different social statuses in the school will be realized by the operation of a factor called politeness. Crises, emergencies, catastrophes, tragedies, traumas, and pandemics are all very frequent terms in schools.

Purpose: Therefore, the purpose of this review study is to provide an overview identified by the literature review as well as a description of my experience as a teacher during the pandemic period.

Methods: This is a review of the literature and experience as a teacher during the pandemic through a narrative study.

Results: Almost every school has gone through a crisis, just as all pre-university and university education experienced such a crisis as the pandemic. Some students react with strong emotional responses such as fear, despair, or post-traumatic stress syndrome. Moreover, such experiences that threaten their sense of security and well-being can create a kind of personal chaos that can lead the child to harm himself or others. Children's mental health plays an important role in school, which should not be treated as an isolated topic but should be part of daily discussions. These discussions should be open and should include students, teachers, educational staff, and parents. The years of the pandemic have challenged everyone to realize that the isolation, the lack of security for the future, and the unknown as a whole have made our thoughts about ourselves and others reorganize.

Conclusions: An acceptable model of school intervention provides the right paths for school personnel, students, and parents to return to normality as soon as possible, to avoid long-term psychosocial problems, and to find and take preventive measures for the future.

Key words: role, school, children, psychological impact, communication, psychosocial.

EVIDENCE BASED MEDICINE RELATED TO BRAIN DRAIN AMONG HEALTH CARE PERSONNEL

**Vasilika Prifti^{1,2*}, Majlinda Zahaj¹, Evis Allushi¹, Sonila Qirko¹,
Emirjona Kiçaj³, Rudina Çercizaj³, Stiliana Brokaj³, Juljana Xhindoli³,
Neada Çakërrri¹, Majlinda Rakipaj¹**

¹ Nursing Department, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”
Albania. Email: vasilika.prifti@yahoo.com

² Transilvania University of Brasov, Romania

³ Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”
Albania

Abstract

Introduction: Brain drain is the loss suffered by a region as a result of the emigration of a highly qualified person, while brain gain is when a country benefits as a consequence of the immigration of a highly qualified person. Migration of nurses from low-resource or source countries into high-resource or destination countries is common, and this phenomenon brings problems to the native countries by lowering the quality of health care and reducing the number of health care personnel.

Purpose: Evaluating the literature by reviewing it in terms of the "brain drain" phenomenon.

Methods: This study was conducted during the time period of May 2022–June 2022 using a scoping method on the platforms Web of Science, PubMed, and Google Scholar.

Results: There were 20 articles chosen from Albania, Italy, Greece, Poland, and Romania. All of them treated the brain drain phenomenon and the issues related to it in the respective countries.

Conclusions: The brain drain phenomenon exists, and there is a lot to be done to reverse it. Governments have to develop strategies to gain brains and attract health care personnel to return and be an active part of the working force of their own country. There are challenges that the governments encounter, but without interventions, the phenomenon will continue to have negative effects in the native countries and positive effects in the hosting countries.

Key words: health care professionals, brain drain, brain gain, quality of care.

MANAGEMENT OF ANEMIA IN CHRONIC HEMODIALYSIS PATIENTS

Albana Gjyzari^{1*}, Enkeleda Sinaj¹, Ilirjana Zekja¹, I Gjyzari²

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana. Email:

albana.gjyzari@umed.edu.al

² Health Center No. 7, Tirana

Abstract

Introduction: Anemia in patients with chronic renal disease undergoing hemodialysis is one of the major complications of the disease. Over 80% of these patients need treatment with erythropoiesis-stimulating preparations (epoetin). Appropriate management can improve their quality of life.

Purpose: The aim of the study was to evaluate anemia in patients with chronic renal disease in hemodialysis treatment and the factors related to it.

Methods: The study included 70 known patients diagnosed with chronic renal disease undergoing hemodialysis treatment at the Mother Teresa Hospital Center. The hemoglobin level of 11.5 g/dl was considered the target of anemia. Data were obtained from medical records and clinical records.

Results: About 90% of patients were on protocol erythropoietin treatment, and about 70% of patients were on iron supplementation. From the data, 40% of patients had mild anemia, 28% had moderate anemia, and 2% had severe anemia. The patients included in the study had an average age of 53.4 ± 12.5 years and treatment with HD of 5.8 ± 3.5 years. Patients did not differ statistically in terms of age, sex, BMI, or years on dialysis, but comorbidity was found to be a factor related to anemia. Patients were compliant with therapy in 90% of cases.

Conclusions: In addition to the traditional factors associated with anemia, comorbidities and other complications of chronic kidney disease should be adequately monitored and managed in patients under HD treatment.

Key words: Anemia, hemodialysis, chronic renal disease.

EVALUATING THE INTERCHANGEABILITY OF INFRARED AND DIGITAL DEVICES WITH THE TRADITIONAL MERCURY THERMOMETER IN HOSPITALIZED PEDIATRIC PATIENTS: AN OBSERVATIONAL STUDY

Angelo Dante, Elona Gaxhja^{1*}, Vittorio Masotta, Carmen La Cerra,
Valeria Caponnetto, Cristina Petrucci, Loreto Lancia

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University "Aleksandër Xhuvani", Elbasan, Albania. Email: elona.gaxhja@uniel.edu.al

Abstract

Introduction: The gradual replacement of mercury thermometers with alternative devices is ongoing around the world in a bid to protect human health and the environment from the adverse effects of mercury. However, to reduce the risks of misdiagnosis, unnecessary treatments, and omission of care in pediatric populations, more evidence on the reliability of alternative thermometers is needed.

Purpose: The aim of this comparative observational study was to detect any differences in temperature measurements between the use of the axillary mercury thermometer and the alternative techniques.

Methods: Temperature values in degrees Celsius (°C) were measured in a group of Albanian children aged up to 14 years using mercury and digital axillary thermometers, as well as forehead and tympanic infrared thermometers.

Results: The digital axillary device, compared with the mercury one, showed no clinically significant difference in the mean values (-0.04 ± 0.29 °C) and the narrowest 95% level of agreement ($+0.53$ °C to -0.62 °C) in the paired comparisons. For a cut-off point of 37.5 °C, the digital axillary thermometer showed the highest levels of sensitivity (72.5%) and specificity (99.1%) in detecting fever.

Conclusions: This study indicates that the digital axillary thermometer may be the better option since it adequately balances accuracy, safety, and children's comfort.

Key words: pediatric, pediatric research, mercury thermometers, mercury thermometers, axillary digital.

PCOS AND HASHIMOTO'S DISEASE: WHAT'S THE CONNECTION?

Yllka Themeli ^{1,2*}

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine, Tirana. Email:

yllkathemeli@gmail.com

² Endocrinologist at “DIAMED” Diagnostic Center, Tirana, Albania

Abstract

Introduction: Polycystic ovary syndrome (PCOS) and Hashimoto's thyroiditis (HT) are common disorders with many similarities, often undiagnosed for a long time. Hashimoto's disease is an autoimmune condition in which the immune system mistakenly attacks the thyroid gland. It is the most common cause of hypothyroidism. Polycystic ovary syndrome is a common health problem among reproductive-aged women. It is one of the most common causes of infertility. PCOS is related to many different factors working together, such as insulin resistance, increased androgens, and an irregular menstrual cycle. Half of all women with PCOS share a rare gene variant responsible for the genetic alteration that causes high levels of testosterone and may be the cause of this condition.

Purpose: To evaluate the relationship that exists between PCOS and Hashimoto's thyroiditis (HT).

Methods: This is a randomized case-control study.

Results: There are several bidirectional relationships between these two conditions. So, women with PCOS are three times more likely to have HT than women without this hormonal syndrome. The exact cause of both diseases is unclear, but genetic and environmental factors are suspected to be responsible for the onset of both disorders. PCOS may be a kind of autoimmune disease. This suggestion is due to the high rate of TSH and TPO antibodies found in PCOS patients compared to control groups. A further connection between both is the increase in BMI and insulin resistance, a very common symptom for both hypothyroidism/Hashimoto's and PCOS. Studies have shown that visceral adipose tissue volume is a good predictor of TSH levels. Interestingly, some studies have also highlighted that metformin can be successful in reducing TSH levels in clinical and subclinical hypothyroid individuals who are either taking T4 replacement therapy or not. Patients with PCOS and Hashimoto's disease see worse metabolic, cardiovascular, and reproductive outcomes.

Conclusions: Since both conditions can decrease metabolism, it may be helpful to find ways, both nutritionally and through lifestyle choices, to maintain a healthy, robust metabolism. Patients who are concerned about their fertility should be screened for autoimmune thyroid disease and polycystic ovary syndrome.

Key words: Polycystic ovary syndrome (PCOS), Hashimoto thyroiditis (HT), effective strategies, nutrition, lifestyle.

TREATMENT OF FIREARM INJURIES THROUGH AN EXTERNAL FIXATOR

Elona Hasalla^{1*}, Ilda Taka, Elona Dybeli, Blerta Hasalla, Shqipe Luta, Albana Sula, Rajmonda Hida, Marsida Duci, Bena Marra, Sulejman Baha

¹ "Aleksandër Xhuvani" University, Faculty of Medical and Technical Sciences, Elbasan. Email: elona_hasalla@yahoo.com

Department of Preclinical Subjects; Department of Technical Medical Specialties
Department of Nursing; Department of Clinical Studies; University of Florence, Italy

Abstract

Introduction: The incidence of gunshot wounds has increased significantly in our country, especially since 1997. Gunshot wounds, although with little kinetic energy, destroy soft tissues and should be treated as closed fractures. If the damage has caused unstable fractures, they should be treated through internal stabilization, whereas permanent fractures should be treated through functional support.

Purpose: The purpose of this study is to underline the importance of using the external fixator in injuries from extensor arms, as well as increase the quality of treatment for these patients.

Methods: Our study is retrospective and belongs to the period January 2020 to June 2023. We have studied 43 patients with fractures caused by extensor arms. The basic treatment has been their immobilization with an external fixator, followed by wound treatment and the application of general therapy.

Results: Of these patients, men were 32–81%, (under 18 years) 3–7%, and females 8–19%. Age: maximum 67 years; minimum 5 years; average 31 years. Female/male ratio: 1; 4.34. In all the presented cases, the biological union of the bones was achieved for a maximum period of 12 months. The use of an external fixator in the treatment of these patients was necessary and was seen as the best possible treatment. It is also important to treat wounds and use adequate therapy to improve patients as soon as possible.

Conclusions: The treatment of open fractures in wounds with a gun is complex and requires the cooperation of all medical personnel. The use of an external fixator provides the optimal solution for the immobilization of the fracture and the fastest possible start of the osteosynthesis process. Wound treatment and the application of adequate therapy are the basic conditions for the patient to heal as quickly as possible..

Key words: open fracture, wound, elbow joint, external fixator, osteosynthesis.

HEMOLYSIS AS A FREQUENT LABORATORY PHENOMENON, ITS CAUSES AND INTERFERENCE IN SOME OF THE LABORATORY TESTS

Alma Barbullushi^{1*}, Sara Çeka², Naxhie Troci², Edlira Xhaferi², Fjona Mitrushi², Laura Kolaneci²

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana. Email:

dael_dr@yahoo.com

² Laboratory Department, 3P Life Logistic Tirana

Abstract

Introduction: Prevention of medical errors is the main link and of the greatest importance due to the high impact it has on the interference of laboratory results. The preanalytical phase is the phase with the highest prevalence of laboratory errors. Hemolysis is one of the most frequent laboratory phenomena, which interferes more with the results of a large number of laboratory parameters and requires a great deal of attention from the staff of laboratory technicians in its identification and elimination.

Purpose: The purpose of this study is to treat hemolysis as a frequent laboratory phenomenon, its causes, and interference in some of the laboratory analyses.

Methods: Case-control study, the proportion expected from the exposure factor considered, which is the hemolysis index. Making the expected difference in the exposure ratio between cases with a light degree of hemolysis and those with a high degree, an increase in interference is observed in direct proportion to the index of hemolysis. In the study, 100 probabilistic samples were selected, referring to the degree of hemolysis.

Results: Interference from hemolysis is approximately linearly dependent on the final concentration of free hemoglobin in the sample, leading to false positive increases in the plasma concentration of aspartate aminotransferase (AST), alanine aminotransferase (ALT), creatinine, and urea. While that of bilirubin, glucose can be significantly reduced by diluting effects. The relative increase in the plasma concentration of AST, ALT, creatine, and urea has been attributed to the large differences between the intracellular and extracellular concentrations of these analytes.

Conclusions: The hemolytic specimen is still a major concern for laboratory specialists worldwide. High professional skills, a high level of knowledge, and experience are essential to collecting a quality sample that produces accurate results. There is a need to have or develop an effective laboratory guide with an emphasis on standardizing procedures for identifying hemolyzed samples, measuring the hemolysis index to proceed with sample analysis, or communicating with clinicians about sending a new sample to the laboratory.

Key words: hemolysis in vitro, preanalytical phase, interference in laboratory tests.

THE IMPACT OF PAP SMEAR IN EARLY DIAGNOSIS OF CERVICAL CANCER AND THE ROLE OF NURSES IN WOMEN'S EDUCATION

Ilda Taka^{1*}, Elona Hasalla¹, Saimira Kazazi¹, Albana Sula¹, Elona Zhiva¹, Entela Drizaj¹, Behije Marra¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Albania. Email: ildataka@yahoo.it

Abstract

Introduction: Cervical cancer continues to be a global health issue, with approximately 604,000 new cases diagnosed and 342,000 women dying from it annually. Screening tests play a crucial role in the prognosis of this cancer. The Pap smear is a non-invasive screening method used to detect abnormal cervical cells in precancerous stages. Despite healthcare centers offering Pap smear services in our country, only 3-5% of women undergo this test.

Purpose: Our study aimed to evaluate the number of Pap smears performed and their results and assess the role of nurses in educating women about Pap smear screening.

Methods: Our study was a retrospective study that collected data on the number of Pap smears performed in three primary healthcare centers from January 2021 to August 2023. We evaluated the Pap smear results and the follow-up in cases of positive or suspicious findings.

Results: During this period, a total of 180 Pap smears were conducted, with 42 in 2021, 58 in 2022, and 80 by August 2023. Out of these, 16 results were positive or suspicious for precancerous cells. These women underwent colposcopy, and three of them began treatment. The increase in the number of Pap smears over the years was attributed to the education provided by nursing staff, emphasizing the importance of regular screening. Education and information for women were delivered through consultations, the distribution of informative brochures, and home visits.

Conclusions: The Pap smear as a screening method plays a crucial role in the early diagnosis of cervical cancer. Early detection indicates prompt initiation of treatment and a decrease in mortality rates. Nurses in healthcare centers have a role in educating women about the importance of periodic Pap smears and vaccinating girls against human papillomavirus as a preventive measure.

Key words: Pap smear, cervical cancer, nurse, women, education, diagnosis.

THE EFFECTS OF ADHERENCE TO THERAPEUTIC HOME EXERCISE FOR MUSCULOSKELETAL PAIN - THEORY AND CLINICAL EXPERIENCE MODEL

Enkeleda Sinaj^{1*}, Vjollca Ndreu¹, Fatjona Kamberi²

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana, Albania. Email: enkeleda.sinaj@umed.edu.al

²Scientific Research Centre for Public Health, Faculty of Health, University of Vlore "Ismail Qemali", Vlore, Albania

Abstract

Introduction: For musculoskeletal pain, exercise regimens are frequently recommended. But adherence is a crucial condition for their success. Despite its significance, clinic-based exercise routine adherence is typically around 50%, and unsupervised home exercise programs are typically poorer.

Purpose: The aim of this study was to assess the impact of the patient's adherence to the recommended at-home exercise regimen for musculoskeletal pain.

Methods: This cross-sectional study involved 98 patients diagnosed who received treatment at Mother Teresa University Hospital in Albania for musculoskeletal pain and were recommended to follow a home exercise regimen. Traditional exercise methods were used. After four weeks of the home program's implementation, the patients were evaluated on the seventh day. The physiotherapists evaluated each exercise's precision (Likert-type scoring system from 0 to 4).

Results: Only 90 patients adopted the first control, while only 74 patients followed the second control. It was discovered that therapeutic home exercise compliance and musculoskeletal pain alleviation have a statistically significant link ($p < 0.05$).

Conclusions: The patients did not adhere to home exercise regimens and did not perform all the exercises correctly. Adherence to musculoskeletal pain regimens is influenced by numerous environmental and personal factors. To ensure adherence to the home exercise regimen, additional research is needed to examine the results of combined therapies.

Key words: Adherence, musculoskeletal pain, exercises, measurements, strategies.

POSITIVE ANXIETY PROMOTES BETTER ACADEMIC PERFORMANCE

Ilma Toçi^{1*}, Rajmonda Hida¹, Arkida Skenderi¹, Venemin Gega¹, Gjergji Doka¹, Behije Golloberda

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan "Aleksandër Xhuvani", Elbasan. Email: ilmatoci@gmail.com

Abstract

Introduction: Positive anxiety is a common feeling that promotes better performance in various situations. Positive anxiety kept under control and used productively can increase levels of attention and motivation. Also, it can help improve memory and creative skills. To use positive anxiety to benefit performance, it is important to understand and manage emotions in a healthy and productive way. This can include techniques such as breath control, meditation and time management strategies.

Purpose: The impact of positive anxiety on the academic performance of students in the General Nursing branch at FSHMT.

Methods: The study was carried out in the period March - June 2023, with first-year students of the General Nursing branch at FSHMT. With the help of a survey, data were collected about the positive effects that anxiety brings on academic performance, including activities such as the implementation of the schedule, systematic learning, taking the materials on time, and positive assessment in the exam.

Results: The results from this study showed that students who managed to manage the symptoms of anxiety, turning them into benefits, had a higher academic performance than students who did not develop it. These students showed that through it they had increased their attention, concentration, motivation, and sense of time (following the lesson schedules and systematic reading of the lectures), and consequently they came out with higher results in the exams.

Conclusions: The purpose of recognizing positive anxiety is to help the student understand that anxiety can have a positive impact on their performance and success in difficult or challenging situations. This recognition helps them manage their feelings in a healthy and productive way, motivating them to improve their attention and achieve goals. By recognizing positive anxiety, the student can become better able to face challenges and achieve success in many aspects of life, including in the field of education. Some of the effects of positive anxiety on school performance may include improving attention and focus, promoting motivation and preparation, stimulating creativity and responsibility, increasing self-confidence and a sense of success, and improving exam performance.

Key words: positive anxiety, academic performance, motivation, student.

CURRENT CHARACTERISTICS AND TRENDS RELATED TO QUALITY OF CARE FOR DIABETIC PATIENTS

Emirjona Kiçaj^{1,2*}, Rudina Çerçizaj¹, Juljana Xhindoli¹, Saemira Durmishi¹, Rezarta Lalo¹, Sonila Nikaj³, Vasilika Prifti³, Stiliana Brokaj¹, Erlini Kokalla¹, Lejdi Fetahu¹, Marjola Muhaj¹

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”
Albania. Email: ekicaj@yahoo.it

²Transilvania University of Brasov, Romania.

³Nursing Department, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”
Albania

Abstract

Introduction: Providing quality health care for people with diabetes continues to be a challenge to the health system.

Purpose: Identification of current characteristics and trends related to the quality of care for diabetic patients.

Methods: During the period May–July 2022, we have used a Scopus review with online databases such as PubMed, MEDLINE, open-access journals, the National Library of Medicine, Springer, ADA, and WHO. This research focused on identifying studies that identify trends in health care for diabetic patients. Studies are needed to satisfy these criteria. (1) must be review literature, meta-analytic, experimental, quasi-experimental, randomized controlled, cross-sectional, intervention, pre- and post-test retrospective, cohort studies that have evaluated interventions in terms of the quality of patient care or have evaluated the health care provided to diabetic patients; (2) must include patients with T2DM or T1DM; (3) Studies published during 2010–2022.

Results: In order to assess the trend of the prevalence and incidence of diabetes, IDF data from 2011–2021 were evaluated. To assess the trend of diabetes during the period of COVID-19, the data from 11 studies published between 2020 and 2022 were analyzed. 102 studies were included to present the trend in the quality of care for diabetics.

Conclusions: Over recent years, welcome and significant advances have been made to improve diabetes care for all people living with diabetes, as well as advances in the prevention of Type 2. Investments through the transformation of the Diabetes Prevention Program, technology, and support to extend the reach of diabetes education are starting to show results.

Key words: quality of care, diabetes, trends, education, literature review.

PREVALENCE OF HYPERTENSION IN THE EMERGENCY DEPARTMENT IN ELBASAN

Armelda Teta^{1*}, Gazment Koduzi¹, Mitilda Gugu¹, Elona Gaxhja¹,
Rezarta Stena¹, Ylli Aliçka¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan "Aleksandër Xhuvani", Elbasan. Email: Armelda.Teta@uniel.edu.al

Abstract

Introduction: Hypertension is one of the most widespread progressive cardiovascular syndromes in the world. The people most affected are, above all, geriatric patients, but in recent years, the number of affected cases has also increased among young patients. According to the ISHP, 33% of the deaths of the entire population of our country are attributed to hypertension.

Purpose: This study aims to identify cases of arterial hypertension during the period January–April 2023 in the emergency room of the city of Elbasan.

Methods: A cross-sectional and retrospective study Reports of hypertensive patients were presented to the emergency department of the city of Elbasan. The data was obtained from patients' daily charts during the months of January–April 2023. The statistical data will be interpreted through descriptive analyses, which will provide us with information about the sample and the variables used.

Results: In the Emergency Department of the Regional Hospital 'Xhaferr Kongoli' Elbasan, during the period January–April 2023, a total of 199 cases of arterial hypertension were treated, of which 122 cases, or 61.31%, were residents of the city and 77 cases, or 38.70%, were residents of villages. The most frequent month with the highest number of hypertension cases was April, with 86 cases. Most of the patients with arterial hypertension were female, with 112 cases, or 56.28%. The age group most affected by HTA is those over 70 years of age (70–85), with a total of 92 cases, or 46.23%.

Conclusions: Nursing recommendations for HTA patients: Regular doctor visits; Sodium restriction; Weight loss; Exercises and advising patients to perform various exercises; Relaxation techniques; Avoiding smoking; Modification of diet; Patient counseling on managing stressful situations.

Key words: arterial hypertension, prevalence, Elbasan, medical emergency department.

EVALUATION OF WOMEN LEVEL OF KNOWLEDGE ON CERVICAL CANCER IN THE DISTRICT OF ELBASAN

Albana Sula^{1*}, Elona Dybeli¹, Ilda Taka¹, Shqipe Luta¹, Luljeta Jaku²,
Rajmonda Hida¹, Elona Zhiva¹, Marsida Duci¹, Elona Hasalla¹, Rezarta
Stena¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan, "Aleksandër
Xhuvani", Elbasan, Albania. Email: dybeli.elona@yahoo.com

² Faculty of Natural Sciences, University of Shkodra "Luigj Gurakuqi"

Abstract

Introduction: Cervical cancer is a preventable disease, yet it remains the leading cause of cancer death worldwide. There is no way to know for sure if you will get uterine cancer. The best way to spot cancer early is to have a regular Pap-Test.

Purpose: to analyze women's knowledge level about cervical cancer and its early detection.

Methods: A cross-sectional study was carried out through the administration of a structured survey for women over the age of 18 in urban and rural areas in Elbasan. A total of 412 women were included in the analyzed data of the SSPS version.

Results: 60% of women participated in the study of higher education, and 64% have held training in the health sector. 62.6% refer to having knowledge about cervical cancer. 48% of women didn't know how to detect cervical cancer. 54.6% went for control only when they had problems. 36% have no information about the Pap test, and only 4.6% have had the HPV vaccine.

Conclusions: The vast majority affirm that early diagnosis has advantages for cervical cancer. Women with a higher education degree have more information about the way in which cervical cancer can be detected. The vast majority of women who live in the village go to the gynecologist only when they have problems. The Pap test is a good method to diagnose cervical cancer in its early stages. HPV vaccination is a safe and reliable way to protect young women from cervical cancer and HPV-related diseases.

Key words: cervix cancer, HPV, knowledge, pap test, vaccine.

TRANSLATION AND PILOT VALIDATION OF THE ALBANIAN EORTC BN-20 QUESTIONNAIRE

Mitilda Gugu^{1*}, Armelda Teta¹, Elona Dybeli¹, Elona Gaxhja¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan "Aleksandër Xhuvani", Elbasan, Albania. Email: mitilda.gugu@uniel.edu.al

Abstract

Introduction: In Albania, brain cancer is the 7th most common cancer, with an annual incidence rate of approximately 7.7 per 100,000 for males and 4 per 100,000 for females. Despite being a relatively rare condition, brain cancer has devastating symptoms and a dismal prognosis. The primary aim of treatment for brain cancer patients is to prolong the patient's life and alleviate symptoms. In Albania, there is very little information available about the quality of life of cancer patients. Health-Related Quality of Life is a multidimensional concept covering physical, psychological, and social domains, as well as symptoms induced by the disease and its treatment. An assessment of the health-related quality of life is essential to selecting the best treatment for a specific patient. The European Organization for Research and Treatment of Cancer (EORTC) has developed a brain cancer-specific questionnaire, the QLQ-BN20, which has been validated and has been translated into several primarily European languages. Due to cultural differences and being from lower socioeconomic and less educated backgrounds, the English version of the EORTC QLQ-BN20 is of limited utility in an Albanian setting.

Purpose: The aim of this study was to translate and validate the EORTC QLQ-BN20 into Albanian to make it available for patients and the scientific community.

Methods: After obtaining permission, the BN-20 questionnaire was translated to generate the Albanian version using standard guidelines by EORTC. The validation process included a pilot study of 10 patients, who were then interviewed for any difficulties encountered while filling out the questionnaire.

Results: 4 women and 5 male patients with an average age of 58.4 participated in the pilot study. There were minor changes in two questions that were incorporated into the final Albanian BN-20 questionnaire.

Conclusions: The final Albanian BN-20 has received EORTC approval, and it is available on the EORTC website for academic or commercial use in clinical practice and studies for patients with primary brain tumors.

Key words: BN-20, pilot study, primary brain tumor, quality of life, translation.

MEDICATION ADHERENCE, THE CLIENT PERSPECTIVE, AND WHAT HEALTHCARE PROFESSIONALS CAN DO

Xhoana Delibashi*, Fatjona Kamberi²

¹ Vlora Regional Hospital, Pediatrics, Albania. Email:

xhoana.delibashi@univlora.edu.al

² Scientific Research Center for Public Health, Faculty of Health, University of Vlora "Ismail Qemali" Albania.

Abstract

Introduction: Medication adherence, or appropriately taking medications, is often defined as the extent to which patients take medication or treatment as prescribed by health care practitioners in countries with high health costs worldwide.

Purpose: Assess the level of medication adherence in the adult population and identify potential factors and barriers that affect medication adherence.

Methods: The study was a basic cross-sectional Internet study that took place in April–May, 2022. The electronic platform, Google Forms, was used for data collection. The distribution of the link was done through social networks by posting the call for participation several times. The questionnaire contained questions related to medication adherence, factors affecting medication, and addressing the causes of non-adherence, rated on a Linkert scale of 1–5, where 1 = strongly disagree and 5 = strongly agree.

Results: 185 people, aged ≥ 18 years, were included in the study. 83.2% were female, and 16.8% were male. 7.6% belonged to the 36–50 age group and 4.3% to the 51–61 age group. About 59% of the participants were employed, with higher education (62.7%), and 41% were married. 15% of the participants suffered from chronic diseases, mostly women. 51.4% refer to consuming medications before consulting the doctor, while 23.6% consult the pharmacist for medication and 22.7% consult the doctor. A statistical relationship was found between education and taking medications, mainly pain relievers and antibiotics. 37.3% of the participants reported that they forgot to take the medications as prescribed by the doctor. Younger age groups are less careful and less adherent to medication. 44.3% stop the medication before the recommended time ends because they feel better. 62.7% say that it is not normal for their bodies to be controlled by drugs. Young people do not believe in leaflet information, and 29% agree that consequences make the patient adherent. A strong statistical relationship was evidenced through positive factors and the choice of strategies for medication adherence ($p = 0.01$).

Conclusions: Medication nonadherence is a growing concern among young adults that is often underrepresented in research. The use of non-steroidal anti-inflammatories and antibiotics was another problem identified. Communication and increasing the educational abilities of care professionals are key elements for increasing the patient's ability to comply with a prescribed medical regimen.

Key words: Adherence, medications, care professionals, factors, compliance.

PREVENTION OF VENOUS LEG ULCERS THROUGH KNOWING THE RISK FACTORS-LITERATURE REVIEW

Petraq Mustaqe^{1*}, Jerina Jaho¹

¹Scientific Research Centre for Public Health, University of Vlore “Ismail Qemali”
Albania Email: dr.petraqmustaqe@gmail.com

Abstract

Introduction: Venous ulcers, or stasis ulcers, account for 80% of lower extremity ulcerations. Problems with the leg veins, such as damage to the valves or blockages, reduce the efficient return of blood to the heart and increase the pressure in the veins, which may result in venous leg ulcers. Venous ulcers are painful, can be malodorous, and are prone to infection. They are a significant healthcare problem with implications that affect social, economic, and the well-being of a patient. A patient's quality of life decreases significantly when a venous leg ulcer develops. So, it is very important to know the risk factors and ways to prevent this disease.

Purpose: The aim of this study was to identify risk factors and prevention measures for developing venous leg ulcers in adults.

Methods: We searched the Cochrane Library, PubMed, and Cinalh and identified studies that investigated risk factors for venous leg ulcers. Two reviewers independently reviewed the abstracts and full-text articles in English from March to August 2023.

Results: There were 15 studies included in the review and categorized based on the aim of the study, main findings, and year of publication. In the majority of the studies, the risk factors included a higher body mass index, older age, low physical activity, deep venous thrombosis, and a family history of venous leg ulcers.

Conclusions: More awareness is needed of venous ulcer symptoms among patients and healthcare providers, as well as more awareness for the prevention of venous leg ulcers in clinical practice. Improved patient education and follow-up are needed for patients with venous ulcers. Measures to reduce the risk of venous ulcers include avoiding weight gain, eating a balanced diet, keeping skin hydrated with regular moisturizing, not smoking, avoiding standing or sitting still for long periods, taking regular breaks throughout the day and raising the legs on pillows while resting to ease discomfort, exercising regularly to improve circulation, and helping maintain a healthy weight.

Key words: Venous leg ulcers, risk factor, literature review.

ETHICS OF NURSING SCIENTIFIC RESEARCH RELATED TO STANDARDIZED CARE PLANS, A LITERATURE REVIEW

Sonila Qirko^{1,2*}, Vasilika Prifti¹, Majlinda Zahaj¹, Evis Allushi¹,
Emirjona Kiçaj³, Rudina Çerçizaj³

¹ Department of Nursing, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”
Albania. Email: sonila.nika@univlora.edu.al

² Transilvania University of Brasov, Romania

³ Department of Nursing, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”

Abstract

Introduction: Research is essential. It is the only evidence-based method of deciding whether a new approach to treatment or care is better than the current standard, and is essential to diagnose, treat, prevent, and cure disease. Research nurses play a vital role in delivering research, and ultimately improving patient care respecting the ethics, patients’ privacy, data and other aspects.

Purpose: Evaluating the literature by reviewing it in terms of research ethics related to standardized care plans.

Methods: The study was conducted during March -May 2022, using a Scoping review method of research on search online pages such as Medknow Publications, PubMed Central and PubMed, Google, Google Scholar, Yahoo, The Cochrane Library and free Medical Journals. The key words used were nursing ethics, adherence, patients ethics and nursing care, meta analysis, review nursing studies, English studies, and full text articles and written after 2005.

Results: Six studies were included; Kavalieratos in 2016 regarding palliative care; Engebretson J, Mahoney J, in 2008 studied the cultural competence linked to evidence based practices in nursing and its ethical and legal implications and eliciting. Munkeby et al., in their study of 2022, aimed to explore how nurses working in nursing homes and homecare services perceive, experience, and manage ethical challenges in their everyday work, discussing with nurses their perspectives. Midtbust et al. (2018) examined health professionals’ experiences of potential barriers and facilitators in providing palliative care for people with severe dementia. Karjalainen et al in 2019 examined ICU nurses’ perceptions of ethics-related aspects of ICU-based research. In 2017, Hyejin et al. conducted a systematic review of 30 qualitative research papers to identify the types of ethical frameworks used to address surrogates’ experiences in end-of-life care planning for incapacitated adults as well as the most common themes or patterns found in surrogate decision-making research.

Conclusions: There are many studies that treat ethical issues in nursing research and respect the principles of ethics, but there are more strategies needed in the implementation of respecting the principles of ethics, such as beneficence, not harming the patients, respecting privacy, and including the nurses when deciding about patients to be included in research.

Key words: nursing research, ethics in nursing, standart care.

RELATIONSHIP AND COMMUNICATION BETWEEN THE DOCTOR AND THE CHILD'S PARENT DURING THE PANDEMIC-NARRATIVE STUDY

Irini Rapushi^{1*}

¹Scientific Research Centre for Public Health, University of Vlore "Ismail Qemali"
Albania. Email: irinirapushi@yahoo.com

Abstract

Introduction: A strong bond between the doctor and the child's parent is very important for the effectiveness of the treatment and for their growth, development, and well-being.

Purpose: This narrative study aims to describe the lived experience during the COVID-19 pandemic, with a focus on the connection and communication between the doctor and the child's parent.

Methods: In this study, the relationship and communication between the doctor and the parent of the child hospitalized at the Vlora Pediatric Hospital during the pandemic period, based on personal experience as a doctor, are analyzed. The study is of a retrospective, narrative type.

Results: The pandemic period demonstrated that communication is the heart of health care. Good communication and cordial behavior are the keys to solving problems, especially during the pandemic period where misinformation and uncertainty have a high impact on patient health outcomes. The COVID-19 pandemic caused a breakdown in communication, worsening the relationship between the parent of the hospitalized child and the doctor. This has resulted in some children being delayed in receiving medical assistance due to delays or cancellations of visits as a result of inadequate coordination of the links in the health system during the COVID-19 pandemic.

Conclusions: The pandemic suggests that communication strategies must be found between patients and health care professionals that are consistent with their specifics and care needs. Training for health staff focusing on promoting communication skills is recommended.

Key words: parent-child-doctor communication, COVID-19, delay in providing care, strategies for improvement.

CHALLENGES OF NURSING STUDENTS, EXPERIENCES FROM THE DEPARTMENT OF NURSING, BERN, SWITZERLAND

Alida Ramaj^{1*}

¹ Dipl. Berufsschullehrerin HF Abteilung Pflege HF Fokus K, Berner Bildungszentrum Pflege, Switzerland. Email: alidaramaj35@gmail.com, alida.ramaj@bzpflege.ch

Abstract

Introduction: Emergency situations occur not infrequently in the life of a professional. Preparations for such situations have their origins in the auditoriums of universities or higher professional schools. These situations require speed and dexterity in action and present quite a stressful situation, even for professionals.

Purpose: of this study is to describe the organization of the subject of emergency in the curriculum.

Methods: This is a descriptive cross-sectional study. Nursing students in Bern, Switzerland, were included in the study.

Results: This subject is included in the curriculum in the third year of studies, in the first semester. It is implemented in the curriculum and organized in two main axes. The first axis contains 4 hours of theory and 12 hours of practice. During the hours planned for the practice with the digital manikin at school, the students are divided by the teacher into groups where the following is determined: the time of appearance on the premises where the practice takes place, the time they have at their disposal, the interaction with the digital manikin, and the time they have at their disposal for reflection. The roles that each student takes in the situation are organized by the students themselves. Before the emergency scene begins, they divide the roles, for example: A student is the main nurse responsible for that patient. A student comes to the aid of this nurse in an emergency situation. A student is an observer, taking notes. Students in 99% rate it highly as an axis and see where they need improvement. 1% have difficulty reading the patient's facial expressions and are skeptical that they cannot read the face to better understand a patient's reaction in reality. The second axis, Basic Life Support (BLS), is carried out by lecturers who are specialized in BLS and have completed the two-year specialization for resuscitation nurse or emergency nurse. This axis includes 8 hours of practice on the school premises, where students practice with the mannequin and defibrillator.

Conclusions: The first axis has a lot of preparatory work for docents and students, emphasizing the lack of empathy with the patient due to the lack of interaction. For the second axis, an opportunity to practice what they learn is the voluntary registration on the First Responder platform, which does not depend on the school but is at the national level.

Key words: challenge, knowledge, students, emergency, education, training, nursing, Bern, Switzerland.

ETHICS OF MEDICAL SCIENTIFIC RESEARCH RELATED TO IMPACT OF COVID-19 OUTBREAK ON MENTAL HEALTH

Rudina Çercizaj^{1,2*}, Liliana Rogozea², Fatjona Kamberi³, Emirjona
Kiçaj¹, Vasilika Prifti⁴, Sonila Qirko⁴

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”
Albania. Email: rudinacercizaj1@yahoo.com

²Transilvania University of Brasov, Romania.

³Scientific Research Centre for Public Health, Faculty of Health, University of
Vlore “Ismail Qemali” Albania

⁴Nursing Department, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”

Abstract

Introduction: Mental health studies conducted during the pandemic have confirmed that symptoms of acute stress, anxiety, and depression, as well as suicidality, have been increasing. The COVID-19 pandemic has changed the image of our world with its circular impact on health and living traditions.

Purpose: To test our research question, we discussed different research papers to see if they were in compliance with the principles of ethics in clinical research.

Methods: Ten research papers conducted online (n = 10) that have studied the effect of COVID-19 on mental health were selected randomly from a quick Google e-search. The key words used were online survey, cross-sectional, qualitative study, COVID-19 impact, and mental health. Publication in journals in English indexed in PubMed and with an impact factor (n = 10) were indicators of quality standards in relation to compliance with ethical standards.

Results: The research included the final analyses of ten articles categorized by the check list questions and answers. It was found that all the studies answered a specific research question and had a fair study selection. For the other questions included, there were studies that did not provide enough information in relation to having a specific answer as a result. Table 2 shows the categorization of studies included based on principles defined by Beauchamp and Childress, including two other variables such as study population, setting, study type, and main mental health COVID-19 pandemic impact outcomes.

Conclusions: Our research revealed that although the COVID-19 pandemic spread quickly throughout the world and the need for research was critical, the research community made an effort to follow bio-ethical guidelines, particularly in the early stages of the pandemic. Numerous studies have been conducted on the effects of COVID-19 on different population target groups in terms of their mental health, taking into account the respect of all ethical principles according to the bioethics principles described by Beauchamp and Childress as well as other ethical principles required for conducting research. Regardless of the circumstances, all the articles adhered to these criteria.

Key words: ethics, COVID-19, scientific research, mental health, literature review, impact.

EFFECTIVITY OF STRATEGIES IN PAIN MANAGEMENT OF TERMINAL PATIENTS

Juljana Xhindoli^{1*}, Erisilda Tare², Vasilika Prifti², Emirjona Kijaj¹, Rudina Çerçizaj¹ Saemira Durmishi¹, Rezarta Lalo¹, Stiliana Brokaj¹, Evis Allushi²

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlore "Ismail Qemali", Albania. Email: juljana.xhindoli@univlora.edu.al

²Department of Nursing, Faculty of Health, University of Vlore "Ismail Qemali" Albania

Abstract

Introduction: Pain is an unpleasant subjective feeling that depends on the personal experiences of the individual associated with acute and possible injuries. Tumoral pain manifests in physical, psychological, social, or spiritual forms. This pain depends on the type of tumor, its development, localization, interventions, personal tolerance to pain, and its care. Effective pain management and its symptoms improve life quality in all phases of disease.

Purpose: The aim of this study is to evaluate nursing care during the management of pain in tumoral patients and establish patients' needs based on nursing interventions at Velabisht Health Care Center in Berat City.

Methods: This cross-sectional study was conducted during the time period of May–June 2022, using an online questionnaire distributed as Google Forms, filled out by the nurses of the health care center and family members of palliative patients.

Results: The data from the study revealed that there is no effective management of palliative pain by the nurses. There is a good relationship between nurses and patients during the nursing interventions and a good level of communication, but there is a lack of pain assessment and management because the nursing personnel hesitate to use the opioids. There are no techniques or pharmacological or non-pharmacological forms. 7.1% of the nurses responded that opioids need to always be avoided because they shorten the lives of terminal patients, 7.1 often, 64.3% sometimes, and only 21.4% said that opioids should not be avoided in palliative care.

Conclusions: We revealed that there is fear associated with the use of opioids. Improvement of infrastructure, the conditions of care, and the development of strategies to resolve the needs of palliative patients would facilitate pain improvement by offering new contemporary treatments and actual techniques in medication administration and non-pharmacological treatment. Lack of pain guide lines and the use of follow-up forms make it difficult to follow the alleviation of complex tumoral issues in terminal patients..

Key words: palliative care, tumoral patients, opioid, pain management, effectivity.

STRATEGIES FOR COMMUNICATION AND EDUCATION REGARDING THE MOTHER'S LIFESTYLE FOR THE PREVENTION OF PREGNANCY RISKS-RESEARCH PROTOCOL

Saemira Durmishi^{1*}, Shkëlqim Hidri², Enkelejd Mëhilli¹

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlore "Ismail Qemali",
Albania. Email: saemira2@gmail.com

²Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan "Aleksandër
Xhuvani", Elbasan, Albania

Abstract

Introduction: During the process of economic-social development, where technology moves with giant steps, medicine and reproductive health in particular are the most essential issues; they are as radical as they are unstoppable. Pregnancy is a time of change in every woman's life. In general, adequate prenatal care includes medical care and educational and social services during pregnancy, as risks and complications depend on many lifestyle factors. In these conditions, the strategies of communication and education of mothers to prevent the risks of pregnancy take on special importance, knowing that the lifestyle has a great impact on the course of pregnancy, childbirth, and the well-being of the child.

Purpose: This project proposal has as its main purpose the observation of the current situation, based on the way of education of pregnant women, exploring the impact of the mother's lifestyle choices such as food, physical activity, smoking, and abuse of substances that affect the appearance of complications and negative results, and then the drafting of proposals and special policies to make possible the increase in the levels of education and protection of maternal health.

Methods: In order to achieve the objectives, the choice made in this project will be a method that will include qualitative and quantitative research in the target community, a comparative analysis with collected data, and a review of existing documentation that focuses on the risk/damage to health report of pregnant women. The instruments used are thought to be a questionnaire, documentation review, comparative analysis, and interviews with health workers and expectant mothers. This project focuses on the inclusion of several categories, such as women, their family members, and health workers, mainly midwives and nurses. In the first phase of the project, the opinions of the staff and health personnel in the mother-and-child consultations in the health centers in the city and in the rural areas will be evaluated, as will their knowledge regarding the information about the risks and complications that come from the lifestyle. (with a questionnaire and open interviews). During the second and third phases, seminars and trainings will be held, where the focus will be on the health of pregnant women. Health workers, nurses, and midwives will participate in these seminars.

Expected results: It is expected that the current situation related to the level of knowledge and awareness of the health personnel about the risks carried by the factors in the lifestyle of women will be recognized and presented correctly, and based on the results

found, specific health policies will be drawn up that will focus not only health professionals but also students of the Faculty of Health (nurses and midwives).

Key words: lifestyle, physical activity, education, pregnant women, study protocol.

PREVALENCE OF ANXIETY AND STRESS DISORDERS IN THE STUDENTS OF THE UNIVERSITY OF VLORA

Denada Selfo^{1*}, Anjeza Sejdiraj¹

¹ Nursing Department, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali”
Shqipëri. Email: denada.selfo@univlora.edu.al

Abstract

Introduction: Anxiety and stress disorders are conditions characterized by distinct and persistent physical and psychological symptoms that are not the result of another disorder. This study is important because it brings to attention the factors that cause stress in students and also measures the degree of stress and anxiety disorders in the students of Ismail Qemali Vlorë University, presenting necessary information on the design of policies that reduce stress and anxiety in the higher education system. educational for improving performance.

Purpose: To assess the prevalence and relationship between the impact of the study period on the development of anxiety and stress disorders among students of Ismail Qemali University in Vlorë.

Methods: This study was carried out in four faculties of Ismail Qemali University Vlorë during the period January–June 2023, with the participation of 512 students. For data collection, the Beck Anxiety Inventory (BAI) self-report questionnaire was used to assess the level of anxiety, as was the Student Stress Level Measurement Questionnaire. SPSS 23 was used for statistical analysis.

Results: The prevalence of anxiety and stress disorders among students was 14.2%. It turned out that there was a significant relationship between the influence of socio-demographic factors on the development of anxiety disorders and the development of stress among female students ($p = 0.000$). It also showed that there was a statistically significant relationship between academic and social factors and the development of anxiety and stress symptoms ($p = 0.000$). It showed significance and the relationship between the beginning of studies and the inability to calm down for values of $p = 0.000$.

Conclusions: The prevalence of anxiety and stress disorders among students was 14.2%. It turned out that there was a significant relationship between the influence of socio-demographic factors on the development of anxiety disorders and the development of stress among female students ($p = 0.000$). It also showed that there was a statistically significant relationship between academic and social factors and the development of anxiety and stress symptoms ($p = 0.000$). It showed significance and the relationship between the beginning of studies and the inability to calm down for values of $p = 0.000$. The addition of promotional activities by mental health specialists in order to instruct students in learning the mechanisms for adapting "Healthy Academic Learning" and self-care.

Key words: Anxiety, Anxiety disorders, Stress, Students, University, Mental health.

THE IMPACT OF SOCIAL NETWORKS ON THE LEARNING PROCESS OF STUDENTS OF THE FACULTY OF HEALTH, ISMAIL QEMALI UNIVERSITY, VLORA

Evis Allushi^{1*}, Sonila Qirko¹, Vasilika Prifti¹, Majlinda Zahaj¹

¹ Nursing Department, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali” Albania. Email: evis.allushi@univlora.edu.al

Abstract

Introduction: Nowadays, social networks are widely used, especially among young students, offering a useful tool for their practical lives and social relations, including the time spent for the benefit of the learning process.

Purpose: But we do not have any information on how this affects students in Albania. That’s why we undertook this study to assess the impact of social networks on the quality of learning among nursing students at the Faculty of Health in Vlora.

Methods: This is a cross-sectional study conducted through the Google Form platform during the period April–June 2023 among nursing students (N = 375). The data that was collected from the questionnaires included the time they spent on social networks as well as the networks they used the most, the results they had in exams (those of the last semester), the addiction students had to these networks, the reasons for using these networks, etc. The Pearson correlation factor was used to assess the relationship between the data.

Results: 93.5% used social networking applications; 68.5% used social networks to read information related to the topics they studied; and 91.5% used them to communicate with others. There is a much wider use of social networks among students who have low results in the final semester. Instagram 92%, Whatsapp 91%, and YouTube 87% have wider use among our students, where according to them, more opportunities for communication and cooperation are created, but on the other hand, social media makes them more distracted and disconnected from reality. The value of $p < 0.05$ shows the relationship between using social networks and the impact on the learning process.

Conclusions: Social networks do not appear to have a positive impact on the learning process among students of the Faculty of Health, although more than half of our participants agreed that social networks constitute a useful method to find information related to educational matters.

Key words: social networks, student, learning, negative affect.

MONKEYPOX, RISK PERCEPTION, RISK BEHAVIOURS, ACCESS TO SERVICES AND STIGMA FROM THE STUDENTS PERSPECTIVE

Blenora Kapaj^{1*}, Fatjona Kamberi²

¹Alumni, Faculty of Health, University of Vlora “Ismail Qemali” Albania. Email: blenora.kapaj@gmail.com

²Scientific Reseach Centre for Public Health, Faculty of Health, University of Vlora “Ismail Qemali” Albania.

Abstract

Introduction: Monkeypox is a virus that originates from wild animals, such as rodents and primates, and is sometimes transmitted to humans. It belongs to the same family of viruses as smallpox. The disease was first identified by scientists in 1958, when there were two waves of a smallpox-like disease among monkeys used for research—hence the name monkeypox. The first human infection occurred in 1970—a boy in a remote area of the Congo.

Purpose: The purpose of the qualitative study was to assess the level of awareness of illness and the risk of it during the study period, as well as identify possible factors and obstacles that affect self-management and self-care for protection from the disease.

Methods: The study was cross-sectional. Data were collected through a standard, anonymous questionnaire administered by the researchers to assess knowledge of monkeypox, risk perception, risk behaviors, access to services, and stigma from the perspective of students of the University of Vlora, Ismail Qemali, based on data published on the official website of the World Health Organization. The questionnaire was distributed online to the students of Ismail Qemali University in a random manner. The data was collected through the Google Forms program for a period of two months (April–June, 2023).

Results: 85% claim that it is a virus that can cause disease. 0.5% state that it is a TV/radio campaign. 12.6% claim that they do not know anything, and 1.9% have chosen the other alternative. Only 5.3% of the selected students strongly agree with the fact that they have information about monkeypox disease. 35.9% have a neutral attitude. 36.4% of the selected students stated that they were vaccinated against the seasonal flu. 43.2% said no. 11.2% have expressed that they have never been vaccinated against the seasonal flu. 34% of students have a neutral attitude regarding the fact that they can die if they get sick with monkeypox. This may come from the little information they have.

Conclusions: Most of the selected students show a lack of knowledge about monkey pox, the mode of transmission, symptoms, and vaccination. Students should be informed about monkeypox disease from different and reliable sources. Promotional campaigns should be developed to make students aware.

Key words: monkeypox, stigma, student, risk communication, vaccines.

THE IMPACT OF THE BURN-OUT SYNDROME ON THE EXERCISE OF THE NURSING PROFESSION

Marjola Muhaj^{1*}, Vitori Hasani²

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlora "Ismail Qemali", Albania. Email: marjola.muhaj@gmail.com

² Department of Nursing, Faculty of Health, University of Vlora "Ismail Qemali" Albania

Abstract

Introduction: The nursing process is a key link in the treatment, care, and rehabilitation of the patient. This process requires a high level of professionalism, cognitive and empathic skills, dedication, and attention. Through this study, the working conditions of health workers have been observed, and in particular, "that situation of the sick state", of inadequacy and deep dissatisfaction, which progressively differentiates the work of thousands of people who make it possible to improve the health of the community. The risk of developing burnout syndrome is higher for critical area nurses because they have to deal with difficult and complex situations. Through this study, it was possible to understand how "burnout" is responsible, despite all the critical discussions, inefficiencies, and dysfunctions that are observed in the health service.

Purpose: The purpose of the study is to find external and internal stressful factors and determine a correlation between them and burnout syndrome, which is a concern in providing quality performance in the nursing profession.

Methods: This study is of a cross-sectional type. Data collection was made possible through a structured and self-administered anonymous questionnaire. The study population included 120 nurses. The study was conducted from March 2021 to September 2021 at the Vlora Regional Hospital, the Pediatric Hospital, and the Psychiatric Hospital.

Results: The average age of the sample is 37.5 years (36.08 years for the critical area and 38.94 years for the psychiatric area). In contrast to what is written in the literature, men came out, and their group was more exhausted from work (60% men and 40% women). The most affected age groups are those that include individuals between 31 and 40 years old and those older than 50 years. Unlike other areas, emotional exhaustion was lower in the psychiatric area (40% in psychiatry and 60% in emergency and resuscitation).

Conclusions: Bad burnout syndrome exposure conditions were discovered. This emotional state was accompanied by physical exhaustion, which was observed in 50% of the sample at the end of the working day. 70% of the people in the survey admitted to having burnout syndrome symptoms.

Key words: burnout, nurse, stressor, quality, risk.

ASSOCIATION BETWEEN CALLOUS-UNEMOTIONAL TRAITS, EMPATHY, AND MORAL DISENGAGEMENT MECHANISMS IN JUVENILE OFFENDERS

Denada Kreshapaj^{1*}

¹University of Vlora “Ismail Qemali” Albania. Email: denadakreshpaj@gmail.com

Abstract

Introduction: Violations of the law are not confined to adults; children and adolescents are also involved. The number of children in conflict with the law is on the rise. Adolescence is characterized as a period of increased vulnerability to risk-taking due to a disjunction between novelty and sensation seeking, which often increases during puberty, and the development of self-regulatory competence that does not fully mature until early adulthood. Some research suggests that moral disengagement is one of the acts that violate norms or rules. Moral disengagement has a direct correlation with aggressive behavior. Children in conflict with the law have a higher moral disengagement than schoolchildren.

Purpose: The primary objective of this study was to conduct a thorough analysis of the connections between callous-unemotional traits, empathy levels, and moral disengagement mechanisms. These associations will be examined with a specific focus on potential variations based on gender differences and criminal typology.

Methods: This literature review was conducted based on a regular systematic electronic study, which includes current publications. Full-text articles were requested. Seven studies are summarized because of similarities in some criteria.

Results: Seven studies were selected that identified how callous-unemotional traits contribute to or influence moral disengagement behaviors among juveniles involved in criminal activities. It has also been found that the presence of callous and unemotional traits has a predictive effect and plays a mediating role in the commission of acts of aggression and bullying. Several studies point out that callous-unemotional traits are associated with conduct problems and predict the severity and stability of proactive aggression, antisocial behaviors, and delinquency in youth. Empathy also plays a significant moderating role in the relationships between callous-unemotional traits and moral disengagement.

Conclusions: Adolescents tend to easily question social and moral norms and, in some cases, violate them and get involved in criminal behavior. A possible factor that explains this relationship between adolescence and transgressive behavior is the way they perceive antisocial acts as acceptable and justifiable.

Key words: adolescents, moral disengagement, callous-unemotional, empathy.

HEALTH EDUCATION OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS ON DENTAL TRAUMA MANAGEMENT, A PUBLIC HEALTH ISSUE

Erlini Kokalla^{1*}, Rezarta Lalo¹, Emirjona Kijaj¹, Lejdi Fetahu¹,
Saemira Durmishi¹, Brunilda Subashi²

¹ Department of Health Care, Faculty of Health, “Ismail Qemali” University, Vlore, Albania. Email: erlini.kokalla@univlora.edu.al

² Scientific Research Centre for Public Health, Faculty of Health, “Ismail Qemali” University, Vlore, Albania

Abstract

Introduction: Dental trauma among children, mainly in elementary school, is considered a public health problem, not only due to its occurrence frequency but also because of its economic and psychosocial consequences. Some injuries at early stages can cause disability and functional limitations. Also, the prognosis of dental trauma treatment depends a lot on the actions taken at the time of the injury. Teachers are often the first responders in cases of dental injuries at school, so their role in managing dental trauma is essential. This literature review aims to evaluate teachers' knowledge regarding dental trauma and its management in elementary school, thus highlighting the need for health education on this topic.

Methodology: Studies included in this review have been generated electronically through PubMed, Google Scholar, and Hinari, using the following string: [(dental trauma OR dental injuries) AND (teachers' knowledge) AND (management)]. The results were exported and filtered by EndNote reference management software. Initially, articles were screened for duplicates. Then, titles and abstracts were evaluated for suitability for inclusion in a literature review. Only English papers published in 2019 or later were included in the review.

Results: The review included 12 suitable papers, mainly cross-sectional studies. According to the review, a significant percentage of teachers have experienced dental trauma while working, ranging from 36% to 63%. Only 2%–11% of the schoolteachers have received training on dental trauma management. This lack of training resulted in a general lack of knowledge about managing dental injuries, including fractures and tooth avulsions. Many teachers were unaware of the correct steps to take, such as replanting a fallen tooth in its socket or saving it in milk or saliva. Furthermore, emergency trauma treatment was also an area where teachers lacked knowledge. However, it was encouraging to find that most teachers expressed interest in participating in training programs on dental trauma management.

Conclusions: The elementary school teachers lack adequate knowledge to manage dental trauma effectively. Therefore, it is crucial to implement a health education program that provides accurate information on managing such trauma.

Key words: Dental trauma, public health, teacher, knowledge, management, health education.

PHARMACOLOGICAL TREATMENT OF COVID-19 IN A PATIENT WITH TYPE 2 DIABETES MELLITUS - CASE STUDY

Lejdi Fetahu^{1*}, Rezarta Lalo¹, Emirjona Kiçaj¹, Erlini Kokalla¹

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlore "Ismail Qemali", Albania. Email: lejdi.fetahu@univlora.edu.al

Abstract

Introduction: Affecting patients suffering from chronic pathologies such as diabetes, hypertension, etc. from Sars COVID-19 led to the deterioration of their health condition, affecting vital parameters. Diabetes is a chronic metabolic disease characterized by high levels of blood glucose, which over time lead to serious damage to the heart, blood vessels, eyes, kidneys, and nerves. The most common is type 2 diabetes, usually in adults, which occurs when the body becomes resistant to insulin or does not produce enough insulin.

Purpose: Case report.

Methods: The case of a 55-year-old lady, a diabetic for 15 years with type 2 diabetes, who presented resistant fever, dry cough, weakness for 3 days, and 92% saturation, was studied. The patient has completed a questionnaire on medication in the period before, during, and after infection with COVID-19, nutrition, and physical activity. The patient was treated with antibiotic therapy, first with Azithromycin 500 mg every 24 hours for 3 days and then with Ceftriaxion 1g every 12 hours for 7 days. Dexamethasone, 4mg every 12 hours, was used for the antipyretic and anti-inflammatory effects. It was seen that treatment with dexamethasone caused an increase in blood glucose. It was considered reasonable to use Lantus and Novorapid insulins combined with metformin given at different meals. As a nutritional diet, a diet rich in liquids and proteins was applied.

Conclusions: The treatment of COVID-19 in patients with pre-existing pathology has been a challenge for the medical staff. The combination of insulin and oral antidiabetics was seen to be successful when the patient was under anti-inflammatory steroid therapy. For any intervention that has to be done in the treatment of a diabetic patient, a consultation with the endocrinologist should always be done. The patient's diet mostly consisted of plenty of fluids and protein-rich foods.

Key words: Diabetes Mellitus, COVID-19, insulin, anti-inflammatory steroid, antibiotic.

THE CHRONIC CARE MODEL AND ITS ROLE IN THE MANAGEMENT OF CHRONIC DISEASE IN HEALTH EMERGENCIES

Vjollca Ndreu^{1*}, Miranda Çela¹

¹Faculty of Technical Medical Science, University of Medicine Tirana. Email: vndreu@hotmail.com

Abstract

Introduction: The increase in the burden of chronic diseases has led to the need for the use of different models of care with a direct impact on the management of these diseases and the quality of life of patients. Meanwhile, the pandemic emphasized even more the need for the design of strategies and models of care that increase awareness of chronic patients in relation to modifiable factors and disease management, especially in health emergency situations.

Purpose: Assessment and familiarization with chronic care models through systematic literature review.

Methods: The study is a cross-sectional literature review. Google Scholar, Web of Science, and PubMed databases were analyzed over a period of several months using keywords related to chronic care patterns and health emergencies.

Results: The study found that the most efficient and useful models in the management of chronic diseases include the Chronic Care Model (CCM), the Improved Chronic Care Model (CCM), the Innovative Care for Chronic Diseases (CSIC), the Stanford Model (MS), and the Community-Based Transition Model (CBT), while the MKK is the most studied model. These models are most useful in case management and self-care management. The main influences on the use of chronic care models were: a better relationship between the patient and the health professional; an increase in the autonomy of the person with a chronic illness; and a decrease in personal and health care expenses through distance care and counseling, especially during the pandemic period. In Albania, chronic care models have not yet found use and application in clinical practice and health care.

Conclusions: The chronic care model enables the restructuring of health care through interactions between health systems and communities. This model takes an approach that replaces the traditional doctor- or office-based structure with one that encourages collaboration between patients and healthcare professionals even at a distance, making this method of care efficient even in health emergency situations.

Key words: Chronic care model, nursing role, chronic disease, health emergencies.

e-Poster ABSTRACTS

THE ROLE OF THE NURSE IN EDUCATION, WITH THE PURPOSE OF BREAST CANCER PREVENTION OR EARLY DIAGNOSIS THROUGH MAMMOGRAPHY

Stela Muça^{1*}, Flora Zyberaj¹

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana, Albania.

Email: stela.muca@umed.edu.al

Abstract

Introduction: The nurse has an important role in promoting diagnostic methods for breast cancer through: (a) providing information about the instructions for performing mammography, its benefits and limits, and the risk factors for breast cancer; (b) helping women reduce or eliminate barriers to performing this procedure.

Purpose: The purpose of this paper is to identify the nurse's role in educating patients on risk factors and the importance of performing breast self-examination, because increasing knowledge is the first important step in the "fight" against breast cancer as well. sensitizing them regarding the performance of mammography for the purpose of an early diagnosis of breast cancer.

Methods: In this paper, the data obtained from the database in one of the specialty polyclinics in Tirana was evaluated regarding the number of individuals presented to perform mammography in two different time periods, randomly selected: January 4–11, 2022, and January 4–11, 2023. In these time periods, there were a total of 162 individuals, of which 160 were women and 2 were men.

Results: From the processing of the data, these results were reached: during the time period 4–11 January 2023, there was an increase in the number of individuals presented to the polyclinic for the performance of mammography by 30 cases. There is also a decrease in the average age of women presented for screening, from 56.4 years during January 4–11, 2022, to 54 years during January 4–11, 2023. The fact is worrying because there is an increasing trend of suspected breast cancer cases, with 2 more cases recorded during January 4–11, 2023, compared to the same dates a year ago.

Conclusions: In conclusion, we can say that it is positive that there is an increase in the awareness of individuals to perform mammography. An indicator of this is the increase in the number of individuals submitted for mammography, including men, and the decrease in the average age of the presented individuals. Negative is the fact that there is an increasing trend of suspicious cases being referred for further diagnostic and laboratory tests.

Key words: Awareness, mammography, breast cancer, nurse.

THE USE FRACIONATED EXHALED NITRIC OXIDE (FeNO) IN DIFERENTIAL DIAGNOSIS OF DISEASES ASSOCIATED WITH OBSTRUCTION OF THE SMALL AIRWAYS

Eugerta Dilka^{1*}, Artan Simaku², Perlat Kapisyzi¹

¹ University of Medicine Tirana. Email: eugerta@yahoo.com

² Institute of Public Health, Tirana, Albania

Abstract

Introduction: The analysis of FeNO has recently become of great interest in the diagnosis and monitoring of respiratory diseases, including bronchial obstructive syndrome. No test is yet available to diagnose and monitor small airway (SMA) diseases in clinical practice.

Purpose: To study the practical utility of FeNO values in the differential diagnosis of diseases with SMA obstruction: asthma, COPD, and the other diseases associated with obstruction of the SAM.

Methods: This is a prospective study. FeNO was measured by an electrochemical nitric oxide analyzer (NIOX MINO; Sweden). ATS/ERS guidelines for the measurement of FeNO are standard. 71 subjects participated in the studies with obstruction of SMA: 1, 14, 11, 9, and 6, respectively with asthma, GERD, COPD, bronchiectasis, and sarcoidosis. Statistical analyses were performed using SPSS 16. Comparisons of mean FeNO values between the groups were performed by ANOVA and an unpaired t test. Paired samples t-test. All data were expressed as mean $\pm$ SD, and significance was defined as $p \leq 0.05$.

Results: The mean of FeNO in asthma, bronchiectasis, COPD, GERD, and sarcoidosis is respectively 40.30 ± 39.39 SD, 11.25 ± 5.73 SD, 12.38 ± 9.98 SD, 11.08 ± 4.03 SD, and 11.33 ± 2.52 SD. The difference between values of FeNO is significant ($F = 3.8$, $p < 0.01$).

Conclusions: FeNO is an important biomarker in the differential diagnosis between asthma and COPD. FeNO is an important biomarker in the differential diagnosis of diseases with SMA obstruction. In SMA obstruction, high values of FeNO lead to the diagnosis of eosinophilic inflammation.

Key words: FeNO, diferential diagnosis, SMA.

THROAT CULTURE ANALYSIS AND THE INCIDENCE OF UPPER RESPIRATORY TRACT INFECTIONS IN THE VLORA DISTRICT DURING 2018-2019

Stiljana Brokaj^{1*}

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlora "Ismael Qemali", Albania. Email: stela.brokaj@yahoo.com

Abstract

Introduction: A throat culture is a simple, painless test for infection. A throat swab culture, often known as a throat culture, is a test used to identify bacterial infections of the throat. Strep throat, pneumonia, tonsillitis, whooping cough, and meningitis are examples of these infections.

Purpose: This study aims to present in detail the epidemiology of upper respiratory tract infections and antibiotic resistance using accurate microbiological data.

Methods: This is a retrospective study that included the analysis of respiratory tract infections in the population of Vlora District in the period 2018–2019. Study data (socio-demographic, throat culture, antibiogram, and antibiotic resistance) were obtained from the registers of the Bacterial Laboratory of Public Health of Vlora. Data analysis was performed through the statistical package SPSS version 20.

Results: About 7399 individuals were presented for throat culture laboratory analysis; 52% were women with positive throat cultures. Dominated by the pediatric age group of 0–5 years (1376 individuals). For 2018, the month with the highest percentage of a positive throat culture is November (11.1%), and for 2019, it is March (11.3%). We see a high frequency of positivity of the bacterium *Streptococcus β-haemolyticus* gr. A in both years, with 1429 positive individuals (19.3%). We notice a higher percentage of individuals living in cities who have tested positive in the analysis of throat culture during the years 2018–2019, with a value of 4428 (59.8%) versus 2971 (40.2%) individuals living in villages. The most widely used antibiotic for throat infections based on the results of antibiograms performed in the laboratory is Augmentin, followed by Amoxiclav, Amoxicillin, the group of macrolides, and then fluoroquinolones. Statistically, a significant correlation was identified between positive throat culture and residence ($p < 0.05$).

Conclusions: It is recommended to conduct further studies to analyze the association between place of living and positive throat culture.

Key words: Throat culture, infection, upper respiratory tract, incidence, Vlora.

KNOWLEDGE, ATTITUDES AND READINESS OF STUDENTS TO WORK DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Miranda Çela^{1*}, Alma Imami – Lelçaj¹, Vjollca Ndreu¹, Alketa Dervishi¹

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana, Albania. Email: mirandacela@yahoo.com

Abstract

Introduction: The COVID-19 virus has spread rapidly around the world and was officially declared a pandemic by the World Health Organization (WHO) in March 2020. This pandemic has influenced not only the increase in morbidity and its spread but also the increase in mortality and the quality of life of global populations. The COVID-19 pandemic has had a negative impact not only on health but also on psychological, emotional, and social conditions, including the economic crisis that it brought.

Purpose: Assessment of students' knowledge, attitudes, and readiness to work as volunteers during the COVID-19 pandemic.

Methods: The study was conducted online using a questionnaire distributed to master's-level student groups at the Faculty of Medical Sciences. The questionnaire contains specific questions for analyzing knowledge, attitudes, and readiness to take care of patients during the pandemic period. This study was carried out over a two-month period of time, March–May 2022.

Results: In general, newly licensed students indicated that they had sufficient knowledge about the pandemic. They expressed their willingness to provide services to patients if they would have sufficient protective measures to prevent themselves from infection and proper training to care for patients with complications.

Conclusions: The readiness of students to work in health emergencies such as the pandemic is highly dependent on access to protective equipment in the workplace.

Key words: COVID-19, knowledge, pandemic, infection, student.

MENTAL HEALTH AND ISSUES OF PSYCHIATRIC PROBLEMS IN PATIENTS WITH COVID-19

Mimoza Llavdaniti^{1*}, Jetmira Shehu²

¹Department of Nursing, University “Eqerem Çabej”, Gjirokastrë, Albania. Email: mimoza_llavdaniti@yahoo.it

² Regional Hospital of Fier, Albania

Abstract

Introduction: COVID-19, a multisystem disease first reported in the state of China in December 2019, will soon be knocking on the doors of Europe. The main focus was the damage that SARS-COVID 2 brought to all systems and organs, but few would stop at the impact of this new stressor on the world of human psychology. The disease itself, with its unknowns, limited tests, still experimental treatment, isolation and hygienic rules, stigma, job loss, and the financial burden of the disease, are negative factors that accompany the disease.

Purpose: To assess the impact of the COVID-19 pandemic on mental health and the psychiatric sphere for affected patients as well as their families.

Methods: This is a study that examined 30 patients who were diagnosed with COVID-19 in the local administrative unit of Gjirokastra in the period June–September 2020. The obtained data were subjected to statistical processing.

Results: It was found that 23% of patients had anxiety, which they reported as stress. Insomnia was found in 65% of patients, stigma 30%, fear 58%, and irritability 19%.

Conclusions: Mental health is vulnerable to the COVID-19 pandemic. It is imperative that the presence of a mental health worker assist patients and their families. This study, in line with other scientific research, has concluded that emotional distress is always associated with adversity, and this was also found in COVID-19. There are still differing opinions from the World Health Organization as to whether it should be classified as post-traumatic stress or rather on the spectrum of anxiety disorders and depression.

Key words: mental health, COVID-19, anxiety, depression.

IDENTIFICATION AND MINIMIZATION OF PRE-ANALYTICAL ERRORS

Venemin Gega^{1*}, Gjergji Doka¹, Rajmonda Hida¹, Arkida Skenderi¹,
Ilma Toçi¹, Entela Drizaj¹, Armela Kapaj¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan "Aleksandër Xhuvani", Elbasan. Email: mini.gega@live.com

Abstract

Introduction: Medical laboratories are responsible for reporting accurate and rapid laboratory results. The preanalytical phase is directly related to the biological sample collection procedure, and errors in the preanalytical phase continue to present significant challenges to the reliability and accuracy of laboratory tests, with potential consequences for patient care and diagnosis. These errors can lead to inaccurate test results, misdiagnosis, and unnecessary health care costs.

Purpose: The purpose of this presentation is to shed light on the preanalytical phase, the various sources of preanalytical phase errors, and practical approaches to minimize them, ultimately improving the quality of laboratory results.

Methods: A literature review was conducted in Pubmed, Medline, and Science Direct to see and understand updates and recommendations regarding the types and frequencies of preanalytical errors in medical laboratories.

Results: Laboratory errors have a substantial impact on patient care and can cause a variety of problems, such as erroneous results, inappropriate patient treatment, added cost, patient discomfort as a result of calling for a repeat sample, attrition of reagents, and a negative impact on patient service.

Conclusions: Education and training programs for health personnel are considered the most significant and necessary measures to reduce laboratory errors. To increase the interaction and cooperation between the laboratory staff and nurses to minimize errors, according to the principles of ISO 15189 for the management and quality of medical laboratories, in the context of the correct laboratory result. By using standardized protocols, employing advanced technologies, and fostering a culture of quality assurance, healthcare facilities can significantly increase the accuracy and reliability of laboratory test results, thereby advancing patient care and diagnostic accuracy.

Key words: laboratory errors, preanalytical phase, medical laboratories, patient.

DISTRESS, ANXIETY, AND DEPRESSION IN CANCER PATIENTS UNDERGOING CHEMOTHERAPY FOR GYNECOLOGIC CANCERS

Kleida Mati^{1*}, Kleva Qeraj¹, Erald Ruci¹, Juliana Çuni², Klara Leka¹

¹ UHC Mother Teresa.

² Vlora Regional Hospital, Albania. Email: julianacuni@gmail.com

Abstract

Introduction: Distress, anxiety, and depression are common after a cancer diagnosis. Mutilating surgery and chemotherapy treatment contribute to this morbidity, and in addition, the patient has to cope with the suspicion that she has an incurable disease.

Purpose: The present analysis evaluated the effect of chemotherapy on distress, anxiety, and depression. The relationships between coping styles and quality of life (QOL) and mood in these patients were also examined.

Methods: Twenty-seven patients who had been receiving chemotherapy continuously or intermittently for at least one year were analyzed. To control for the diagnosis of cancer and for prior hysterectomy, 24 age-matched early-stage gynecologic cancer patients not receiving chemotherapy and assessed 1 year following diagnosis were examined as a comparison group. Medical information was retrospectively abstracted from patient charts. All the patients completed the NCCN Distress Thermometer and Problem List questionnaire and treatment-specific supplemental questions at 6 and 12 months after starting treatment.

Results: Decrements in physical, emotional, and functional well-being were reported by extensively treated patients, whereas social well-being and satisfaction with the relationship between doctor and patient were close to the norms of the comparison group. Extensively treated patients reported more fatigue and less vigor, but their depression and anxiety did not differ from early-stage patients. Almost all extensively treated patients reported that their treatment had been worthwhile. Patients using avoidant coping reported poorer physical and emotional well-being, along with greater anxiety, depression, fatigue, and total mood disturbance. Those using active coping reported better social well-being, better relationships with their doctors, and less overall distress. Among emotional issues, the participants reported 'worry' and 'sadness'. The physical problems most frequently reported were 'memory/concentration', 'sleep', 'appearance', and 'fatigue'.

Conclusions: This analysis indicates that gynecologic oncology patients extensively treated with chemotherapy experienced substantial declines in quality of life, yet treatment was still considered worthwhile by a majority of patients. Risk factors for maladjustment include treatment with radiotherapy or multi-modality treatment, increased length of treatment, and younger age. Avoidant coping may be a particular risk factor for poor QOL and greater distress.

Key words: Distress, Chemotherapy, gynecologic cancers, QOL, anxiety, depression.

ACUTE MYELOID LEUKEMIA (AML) AFTER BREAST CANCER: A CASE REPORT

Valbona Isufaj^{1*}, Juliana Çuni¹, Ilda Babamusta²

¹ Vlora Regional Hospital, Albania. Email: julianacuni@gmail.com

²American Hospital, Tirana, Albania

Abstract

Introduction: Breast cancer is the most common malignancy among women, with a high incidence but, fortunately, a low mortality rate in cases of early diagnosis. Patients treated with chemotherapy, DNA-targeted antiproliferative drugs, and radiotherapy are at increased risk of side effects. Many studies have found the risk of developing secondary non-breast cancers, such as therapy-related myeloid neoplasms. Therapy-related acute myeloid leukemia (AML) is more resistant to conventional therapies used for AML. The risk appears to be high even in patients treated with surgery alone, known as individuals with cancer susceptibility.

Purpose: Case report.

Methods: A 65-year-old female was evaluated at the oncologic clinic of Vlora in April 2021 with a mass in her left breast. The patient, after the exams, had surgery (mastectomy) with left axillar dissection, a biopsy, and an immunohistochemistry (IHC) test. The diagnosis was ductal carcinoma stage 2 (pT1N0Mx). She had regular follow-ups every 3 months with the oncologist, and the following endocrine therapy was with LETROZOLE (an aromatase enzyme inhibitor to reduce the amount of estrogen). In November 2022, she presented with hemorrhagic spots (abdomen and low extremities) with no use of anticoagulants or antiplatelets. She was urgently referred to the ICU of a tertiary hospital in Tirana for further examinations and intensive treatment.

Results: The complete blood count at first showed pancytopenia with WBC = $0.70/\mu\text{l}$, RBC = $3.95 \times 10^6/\mu\text{l}$, and PLT = $12/\mu\text{l}$. Other tests were performed: low fibrinogen levels (43 mg/dl), low prothrombin time (PT = 34%), high lactate dehydrogenase levels (LDH = 3263 UI/L), high D dimer levels ($>20 \mu\text{g/ml}$), ect. Blood smears and bone marrow smears were performed, demonstrating several blast elements with characteristics of promyelocytes, some of them with bundles of Auer rods. The first treatments were therapy for hematopoietic recovery and supportive care with fluids, but she had severe complications before establishing a specific treatment and died within a week.

Conclusions: Acute myeloid leukemia (AML) or acute lymphocytic leukemia (ALL), which is less common, is an important concern for clinicians and breast cancer survivors. AML is associated with a poor prognosis. It's of precious value the approach between the clinical laboratory service, hematologists, and oncologists for the best treatment and early intervention.

Key words: Acute myeloid leukemia, breast cancer, case report.

BRONCHIECTASIS

Kristi Mustaqe^{1*}

¹ University of Padova, Italy. Email: kristimustaqe@gmail.com

Abstract

Introduction: Bronchiectasis is a chronic respiratory disease characterized by a clinical syndrome of cough, sputum production, and bronchial infection, and radiologically by abnormal and permanent dilatation of the bronchi or by bronchial dilatation as suggested by one or more of the following: broncho-arterial ratio >1 , lack of tapering, airway visibility within 1cm of the costal pleural surface, or touching the mediastinal pleura.

Purpose: aim of this presentation is not only to describe the most common causes of bronchiectasis but also the preferred antibiotic regimen.

Methods: A review of the literature was performed, taking into consideration only the articles in English relevant to the study purpose.

Results: Causes of bronchiectasis can be various, but the most common ones are: rheumatoid arthritis, COPD, asthma, gastroesophageal reflux disease, inflammatory bowel disease, *Aspergillus fumigatus*, *Streptococcus pneumoniae*, cystic fibrosis, primary iliary dyskinesia, tuberculosis, etc.

Conclusions: The acute exacerbation of bronchiectasis must always be treated with antibiotic therapy according to the bacterial strain isolated. Other adjuvant therapies include long-acting bronchodilator therapy, pulmonary rehabilitation, transplants, etc.

Key words: bronchiectasis, causes, antibiotic therapy.

RISK OF INSULIN-RESISTANCE AND SEDENTARY LIFE

Griselda Korçari^{1*}, Jona Keri²

¹ Department of Medical Laboratory and Imaging Technology, Faculty of Medical Technical Sciences, Aldent University, Tirana, Albania. Email: griselda.zacaj@ual.edu.al

² Pharmacotherapeutic Research Center, Faculty of Medical Sciences, Aldent University, Tirana, Albania

Abstract

Introduction: The increase in the number of patients with diabetes mellitus (type II) is closely related to the development of insulin resistance. This constitutes an international problem that requires special attention from the laboratory point of view and community awareness to recognize risk factors that increase the risk of insulin resistance.

Purpose: The aim of this study is to study whether lifestyle is a risk factor for increasing the risk of insulin resistance and consequently for the development of type II diabetes mellitus after the period of the COVID-19 pandemic.

Methods: A random sample of forty-four students aged 18–22 living in the city of Tirana who had different lifestyles was selected to fill out a form with qualitative, evaluative data on lifestyle (physical activity, cigarette consumption, type of electronic or regular cigarette, family history of diabetes, concomitant pathology). For each sample member, the blood sample (serum) was examined for two parameters: fasting blood glucose and triglycerides. Based on these parameters, the TyG index was calculated.

Results: 22 males and 22 females were included in the study. The ratio of cigarette users to non-users was 24/20, respectively. The ratio between normal body mass index (BMI) and abnormal BMI was 33/11, respectively. Statistical processing with SPSS version 21 resulted in: There is a statistically significant relationship between TyG and BMI ($p = 0.000$). There is a statistically significant relationship between TyG and cigarette consumption ($p = 0.000$). There is a statistically significant relationship between TyG and the daily amount of cigarette smoking ($p = 0.000$). There is a statistically significant relationship between TyG and alcohol ($p = 0.000$). There is a statistically significant relationship between TyG and physical activity ($p = 0.000$). There is a statistically significant relationship between TyG and medications ($p = 0.000$).

Conclusions: Smoking, physical activity, alcohol, and medications can be classified as independent risk factors for insulin resistance. Based on the results of the study, it is recommended to conduct other studies with a larger number of samples to better understand the role of each factor in increasing the risk of insulin resistance in order to educate the population to avoid these factors. and to reduce the incidence of diabetes in this age group.

Key words: insulin resistance, BMI, cigarettes, alcohol, physical activity, Diabetes Type II.

DESCRIBING THE CAREGIVER'S CONTRIBUTION TO SELF-CARE BEHAVIORS AMONG ADULDS WITH MULTIPLE CONDITIONS LIVING IN ALBANIA

Sajmira Adëraj^{1*}, Maddalena De Maria¹, Ercole Vellone¹

¹ Department of Biomedicine and Prevention, University of Rome Tor Vergata, Rome, Italy. Email: sajmira3@gmail.com

Abstract

Introduction: Multimorbidity is a complex challenge affecting individuals, families, caregivers, and health systems worldwide. Caregivers make an important contribution to the self-care of multimorbid patients; however, no studies have been conducted to describe the caregiver's contribution to patient self-care behaviors in Albania.

Purpose: The study objective was to describe the caregiver's contribution behaviors to self-care in the caregivers who take care of patients with multiple chronic conditions living in Albania.

Methods: Cross-sectional study with a quantitative descriptive design. A sample of three hundred and seventy-six patients with MCC and caregivers' dyads was recruited between 2020 and 2021 in outpatient and community settings in Albania. The data were obtained from an ongoing study called "Self-care of Patient and Caregiver DyAd in Chronic Conditions: A Longitudinal Study (SODALITY)", whose aim is to describe self-care and CC to self-care in MMCs (De Maria et al., 2019). We measured caregiver contribution to self-care using a) the caregiver contribution CC-SC-CCII scale, which measures self-care maintenance, monitoring, and management, as well as their confidence in their ability to contribute to the patients' MCC self-care, and b) the caregiver self-efficacy in contribution to self-care scale, which measures 3 domains of caregiving self-efficacy: obtaining respect, responding to disruptive patient behaviors, and controlling upsetting thoughts.

Results: Most caregivers were women (67.9%) with a mean age of 48 years, adult children (53%), spouses (47%), middle-level education (69%), most of them employed (80%), and most were married (79.5%). 20% lived in poverty with lower incomes than were necessary to live. Most (85.9%) reported having up to 10 years of caregiving, and 38.82 of them cared for 11–20 hours a week. 75% of caregivers did not suffer from any chronic disease, and 96.27% of them were the only caregivers for the patient. Most (62%) lived in the same home with the patient. Caregivers reported higher levels of self-care maintenance (58.1%) than self-care monitoring (36.2%), management behaviors (43.6%), and self-efficacy behaviors (30.2%).

Conclusions: Caregiver contribution behaviors and confidence in self-care care are poor in multimorbid patients living in Albania. The findings of this study contribute significantly to the understanding of caregivers' contribution behaviors to the self-care of multimorbid patients. The results could be a guide not only for Albania but also for other Western Balkan countries. Poor self-care behaviors identified in this study can also help identify patients' needs and optimize caregiver and care processes.

Key words: Caregiver contribution, self-care, multiple chronic conditions, self-efficacy, nursing, Albania.

ABO BLOOD GROUPS AND MALIGNANT PATHOLOGIES IN ALBANIA

Viola Shano^{1*}, Daniela Xhemalaj², Fatmir Caushi², Erina Lazri³, Silva Bala², Irena Seferi¹

¹ Tirana National Blood Transfusion Center. Email: violashano@yahoo.com

² Shefqet Ndroqi University Hospital, Tirana

³ Faculty of Technical Medical Sciences, Tirana, Albania

Abstract

Introduction: Blood groups were performed with the tube method and with abo/d + reverse grouping cards in all lung cancer patients classified in two main categories: adenocarcinoma and squamous cell cancer, during 2019–2022.

Purpose: To look at the incidence of ABO blood groups in pulmonary malignancies in order to evaluate the use of ABO blood groups as an epidemiological indicator to identify populations at risk.

Methods: The study was conducted in 93 patients, out of which 75 were men and 18 were women, diagnosed with cancer, who submitted a request to determine the blood group and to be transfused during 2019–2022. In 2019, 15 patients were diagnosed with adenocarcinoma and 12 squamous cell carcinoma; in 2020, 7 patients, of which 4 had adenocarcinoma and 3 squamous cell carcinoma; in 2021, 17 patients; 6 had adenocarcinoma and 11 squamous cell carcinoma; and in 2022, 42 patients; 28 had adenocarcinoma and 14 squamous cell carcinoma.

Results: Among 93 patients, 53 have adenocarcinoma and 40 have squamous cell Ca. A high incidence of blood group O was seen in squamous cell cancer (22.7%) versus adenocarcinoma (17.2%), group A in squamous cell ca (12.9%) versus adenocarcinoma (24.7%), group B (6.4%) in squamous cell ca (12.9%) versus adenocarcinoma, and AB (1.1%) in squamous cell ca (2.1%) in adenocarcinoma.

Conclusions: It appears that individuals with an average age of 65 years and men with blood types O and A are more at risk of developing adenocarcinoma and squamous cell carcinoma in the lung, while individuals with blood type AB are more protected. There is also an increase in the incidence of females due to the fact that the number of girls and women who smoke is increasing.

Key words: blood groups, malignant pathology, adenocarcinoma, squamous cells.

ASSESSMENT OF THE PREVALENCE OF PSYCHIATRIC DISORDERS IN THE PSYCHIATRIC HOSPITAL OF ELBASAN, ALBANIA

Brunilda Elezi^{1*}, Alda Elezi², Tatjana Elezi³

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Albania. Email: Brundila.Elezi@uniel.edu.al

² Public Health

³ Health Center, Elbasan, Albania

Abstract

Introduction: In recent years, mental health has been considered a serious concern with increasing prevalence. Scientific research has highlighted that patient involvement in the care and self-management process represents a new approach to controlling mental illness and improving physical and emotional well-being. This identifies the need to assess the prevalence of mental disorders in patients hospitalized with mental illness in the Elbasan psychiatric hospital, the accompanying psychological factors, and the impact of education on coping.

Purpose: Assessment of the prevalence of psychiatric disorders and socio-demographic characteristics in the psychiatric hospital in Elbasan.

Methods: This is a descriptive and observational study conducted at the Elbasan Psychiatric Hospital. The data were collected through an anonymous questionnaire adapted from similar studies conducted around the world.

Results: A total of 157 questionnaires were completed for the realization of the work. The study showed that the most affected age group was 31–40 years old, and the gender with the highest predominance was male. The concomitant disease in patients was hypertension with 6.36% and diabetes mellitus with 6.36%. The majority of patients were affected by bipolar disorder with 27.4%, and the period during which a disease lasts longer reaches 5–10 years with a percentage of 51%. Importantly, 95.54% of patients posed no risk to those around them or society, and 83% were not alcoholics.

Conclusions: The results of this study should serve as a major challenge for healthcare providers to use validated screening tools for early detection and adequate treatment of mental disorders in order to improve the overall health of patients.

Key words: illness, mental disorders, patients, health.

EFFECTS OF PHYSICAL THERAPY METHODS IN THE TREATMENT OF SCOLIOSIS

Behije Gollobërda^{1*}, Ilma Toçi¹, Entela Drizaj¹, Elona Dybeli¹, Elona Hasalla¹, Venemin Gega¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan "Aleksandër Xhuvani", Elbasan. Email: marrabehije@gmail.com

Abstract

Introduction: Evidence of the efficacy of some physical therapy methods in radiographic improvement and clinical recovery through trunk muscle strengthening, pain reduction, and pulmonary function recovery is very important in the process of scoliosis treatment.

Purpose: the evaluation of the role of these physiotherapeutic methods in improving the Cobb's angle, the disability of the individual, the quality of life, as well as psychological and aesthetic issues.

Methods: Scientific articles focused mainly on the role of physiotherapeutic methods were reviewed, which include exercise programs that have as a priority goal the improvement of trunk muscles, Cobb's angle, to improve physical strength and flexibility, as well as corrective techniques for pulmonary function.

Results: Not all reviewed articles have seen positive results from the methods used, and for this fact, the time frame of rehabilitation and the gender of the subjects have been influenced. However, some of the techniques have shown effective results in improving Cobb's angle, trunk muscles, pain reduction, and pulmonary function, significantly affecting radiological and clinical elements.

Conclusions: The results demonstrate the fact that the most efficient method for treating patients with scoliosis is the Schroth method, which provides safe and long-term results in time and enables the global treatment of the patient, and we can say from the reviewed results that the least efficient therapy is corset therapy, which can be considered more of a secondary concomitant therapy than a primary therapy for the treatment of scoliosis.

Key words: scoliosis, Cobb angle, Schroth method, corset therapy, treatment.

DIAGNOSTIC IMAGING MODALITIES OF MALIGNANT TUMORS OF THE BILIARY TRACT

Elona Dybeli^{1*}, Albana Sula¹, Rajmonda Hida¹, Klara Hysenaj¹, Elona Hasalla¹, Erald Dybeli², Shqipe Luta¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan, "Aleksandër Xhuvani", Elbasan, Albania. Email: dybeli.elona@yahoo.com

² Imaging technician

Abstract

Introduction: Biliary tract cancer accounts for approximately 3% of all gastrointestinal malignancies and is the most common hepatobiliary cancer after hepatocellular carcinoma, with a very high mortality rate. Its prognosis is poor due to the aggressive biological behavior of the tumor, late presentation, complicated anatomical position, and advanced stage of diagnosis.

Purpose: The literature review is an efficient tool that helps us evaluate the current situation regarding the diagnostic protocols that are applied to the evaluation of these pathologies and the superiority of the MRCP technique in establishing an accurate preoperative diagnosis as well as replacing ERCP.

Methods: A careful review of the literature was performed in Pubmed, Elsevier Journal, Radiopaedia, ResearchGate, and the National Cancer Institute using the following keywords: MRCP, biliary cancer, diagnosis, imaging protocol, pineapple juice, taking into consideration only the articles that fit the purpose of our study.

Results: Early-stage tumors are usually discovered incidentally during imaging examinations or cholecystectomy performed for another indication. Advanced tumors are often infiltrative and can cause confusion on CT and MRI due to their large size. While both CT and MRI/MRCP diagnostic modalities are effective, MRI/MRCP provides superior soft tissue characterization of the gallbladder and biliary tree and is a useful diagnostic tool for diagnosis, staging, and evaluation of treatment response. It is also worth noting that MRCP is replacing ERCP progressively due to the advantages it has.

Conclusions: The use of pineapple juice as an oral negative contrast agent increases the diagnostic quality, reducing the side effects of pharmaceutical contrast media.

Key words: MRCP, biliary cancer, diagnosis, imaging protocol, pineapple juice.

THE IMPORTANCE OF IMAGING DIAGNOSTICS IN THE EMERGENCY

Elona Zhiva Prifti^{1*}, Ilda Taka¹, Entela Drizaj¹, Jonila Çela¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Albania. Email: elonazhiva@yahoo.com

Abstract

Introduction: By radiological emergency, the clinical situation in which the radiological image is important and irreplaceable for a quick and efficient treatment of the patient is understood. Diagnostic imaging plays a fundamental role in the study of most emergencies, both traumatic and non-traumatic. Also, its role is significant in the treatment of a traumatized patient, both at the time of diagnosis and in the follow-up clinic. A correct diagnosis established quickly ensures great success.

Purpose: The purpose of this study is to highlight the role of imaging diagnostics in the emergency and of the health staff in the management of a polytraumatized patient.

Methods: Data were collected from the Emergency Department of the "Xhaferr Kongoli" hospital in Elbasan, and the data of the patients and the control group were further entered into the study questionnaires compiled and approved previously, coded to preserve their privacy where each name belonged to a coded number. The data of 100 patients, presented at the Emergency Department of the "Xhaferr Kongoli" hospital in Elbasan, in a period of 90 days, March 12, 2023–June 12, 2023, were collected.

Results: The diagnosis of a polytraumatized person begins with direct radiography to generally assess the extent of the lesions. These examinations consist of lateral projections of the head and cervical spine and antero-posterior projections of the cervical spine, thorax, abdomen, and pelvis. When there are signs of neurological damage, a direct spinal or cranial CT is required. Not infrequently, contusive and hemorrhagic changes in the cranium become more visible after a few hours of trauma, so CT and MRI can be repeated. According to the data obtained above, the most commonly used diagnostic imaging in emergencies is CT, followed by abdominal ultrasound and ro-graphy.

Conclusions: Computed tomography, compared to plain radiography, provides more detailed information on trauma, tumors, and other diseases of the body. It is one of the most important techniques for diagnosing a pathology. It makes it possible to compensate for two fundamental shortcomings of classical radiographic imaging: poor differentiation between soft tissues and organ overlap. Its principle is based on the numerical reconstruction of the tomographic images obtained during the projections. Ultrasound also plays a very important role in the evaluation of various pathologies in emergencies, especially those of the pancreas, bile ducts, and cholecyst, the definitive diagnosis of which is completed by means of CT.

Key words: Radiology, emergency, CT, trauma, lesion.

EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF TRAINING PROGRAMS ON HOSPITAL SAFETY IN NURSING STAFF

Entela Drizaj^{1*}, Shkëlqim Hidri², Elona Gaxhja¹

¹ Department of Nursing, Faculty of Medical and Technical Sciences, University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Albania. Email: enteladrizaj20@gmail.com

² Department of Medical Technical Specialties, Faculty of Medical and Technical Sciences, University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Albania

Abstract

Introduction: Risk management and hospital safety education are of fundamental importance in health care services due to their impact on patient safety, medical staff safety, health care costs, and the overall quality of health services. The World Health Organization (WHO) has focused on the primary prevention of hazards in the workplace due to the high incidence of injuries reported in hospital settings compared to the construction and manufacturing industries. Numerous studies have specific data on the intertwining of nursing procedures with patient safety, medication administration, infection control, patient assessment, and nurse-patient communication.

Purpose: This paper aims to evaluate the effects of training programs applied to nursing staff to increase knowledge and skills in the identification and management of hospital risks.

Methods: This study includes a review of the literature related to hospital safety and the importance of implementing training programs to improve the knowledge of nursing staff, published in PubMed, PsycINFO, Scopus, and CINAHL using keywords such as "hospital risks", "hospital management", "safety in nursing staff", "biosecurity", "incidents", "hospital" and "knowledge".

Results: This study observed that the application of structured training programs was effective in improving the knowledge of nurses regarding the control and management of hospital risks. The findings of this study evidenced a reduction in hospital accidents reported to the nursing staff after the implemented training, as well as an increase in management skills for hospital exposures.

Conclusions: Workplace safety and biosecurity should be integrated and modeled in undergraduate and postgraduate courses to create an integrated safety culture. Ideally, biosafety professional associations working with institutes and universities would design and deliver formal biosafety modules to move from passive training to active learning for the next generation of nurses who, after implementing the biosafety curriculum, would be equipped with a diploma at the national and international level. This approach would help these professionals make security best practices part of their work routine.

Key words: hospital risks, biosecurity, hospital management, knowledge, safety.

NURSING CARE FOR PATIENTS WHO WILL UNDERGO SURGICAL INTERVENTION AS A RESULT OF OBESITY

Rajmonda Oboni^{1*}, Marsida Duci¹, Entela Driza¹, Ilma Sholla¹, Elona Dybeli¹, Armelda Teta¹, Arkida Skenderi¹, Shqipe Luta¹, Venemin Gega¹, Gjergji Doko¹

¹ Faculty of Medical and Technical Sciences, University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Albania. Email: mondahida86@gmail.com

Abstract

Introduction: Obesity is a growing global health problem that often requires surgical intervention to treat its consequences. Nursing care is a critical aspect of the treatment of obese patients who are awaiting surgical intervention.

Purpose: To determine the key elements of nursing care for patients with severe obesity who will undergo weight loss surgery by analyzing best practices and challenges that may be encountered.

Methods: The study was conducted based on a systematic review of the updated scientific literature using MEDLINE and PubMed, as well as an in-depth analysis of interviews with nurses specializing in this field. The specific search of nursing journals from 1985 to 2014 identified 143 studies, of which 19 were important, which were examined in detail and used for this study.

Results: From this study, it was concluded that nursing care for this group of patients should be holistic and include an individualized treatment approach based on ensuring the complex physical and psychological needs of patients who will undergo weight loss surgery. In this study, several common challenges of nursing care for obese patients were identified, including the management of possible surgical complications, the determination of food and physical activity plans, and the treatment and emotional impact of obesity.

Conclusions: It was found that patient care is better provided when nurses are specifically trained to deal with the physical, medical, and psychosocial needs of patients with severe obesity and when they play an integral role in the multidisciplinary health care team. Particular attention should be paid to the widespread prejudice and discrimination that individuals with severe obesity often experience.

Key words: Nursing care, surgery, patient, obesity.

NURSING MANAGEMENT OF PATIENTS WITH SCHIZOPHRENIA-IMPACT OF COVID-19

Rajmonda Milloshi^{1*}, Valbona Alliu¹

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana, Albania.
Email: monda_eri@hotmail.com

Abstract

Introduction: The COVID-19 pandemic has negatively affected the entire population, but it has had an increasing impact on individuals with mental health disorders. Nurses have an important role as part of the multidisciplinary care team in relation to the management and provision of care to these patients.

Purpose: To describe the nursing management of patients with schizophrenia and to identify the changes these patients have experienced due to the impact of the COVID-19 pandemic.

Methods: The study is a descriptive transversal carried out during 2022, and 93 health professionals working in COVID hospitals were included. Data collection was done with a structured questionnaire, which was taken and reformulated from WHO BRIEF. The questionnaire for data collection is self-administered through the social network (Google Forms). The processing was done through SPSS 28 and Microsoft Excel. The research data were collected from the health professionals who took care of these patients during the pandemic in order to observe the difficulties they encountered with the patients, the impact of the pandemic on these professionals, and how informed, professionally, and emotionally prepared the staff are in this regard.

Results: In total, 77.8% of participants in the research were women, while 22.2% were men. The participants in this study were 84.6% nurses, 9.9% doctors, 3.3% social workers, and 2.2% other health workers who had contact with these patients. During the provision of care, it was noticed that 87 people have evidenced emotional changes in these patients, while 52.2% of the staff have evidenced changes in mental health in 16 patients with COVID-19. In 76.7%, the observed sign was anxiety, while in 47.8%, there were hallucinations and delusions.

Conclusions: During the study, a clear dominance of evidence of mental health changes was observed in patients in general. It was also observed that we have a dominant emotional load in 92.1% of individuals. In situations such as pandemics, we must be prepared to address the needs of patients with chronic illnesses in a timely manner. Obviously, collaboration with the family and a multidisciplinary team is essential. An important aspect is the preparation of the personnel for such situations, which may be repeated in the future, and their support in the professional and emotional aspects. Further studies are needed to assess the impact of the pandemic on patients with mental illness and the general population.

Key words: schizophrenia, nursing management, mental health, COVID-19, pandemic.

THE EFFECT OF BLUE CONTROL LENSES ON REDUCING THE RISK FOR EYE PATHOLOGY

Orgeta Dervishi^{1*}, Zamir Damani¹, Enkeleda Sinaj¹, Admir Nake¹

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana. Email: orgetadervishi@gmail.com

Abstract

Introduction: Electronic devices are technological achievements that are making life much easier these days. Almost over 70% of the population spends 2–9 hours a day in front of various electronic devices, including, above all, phones, computers, and tablets. The fact of spending time on these devices has become worrisome, as it very quickly becomes a cause for eye and vision disorders and changes. White light, which carries a significant amount of blue rays, in long exposures reduces contrast, thus causing eye fatigue, dryness, and poor lighting. The symptoms it gives are heavy eyes, irritation, difficulty focusing, and refractory pathology.

Purpose: Reduce the risk of eye pathology by protecting yourself with glasses equipped with blue control lenses during exposure to digital devices.

Methods: Outpatient consultation at the ophthalmology clinic of 64 patients exposed to digital screens using vision tests, an autorefractometer, and a biomicroscope to see the presence and progress of eye pathologies.

Results: After re-checks over a period of three years of patients who did not have refractive anomalies, as well as those who had one, after using glasses with blue control lenses, an improvement in vision, a lack of irritation, and a good progress of the problems were observed. refractory.

Conclusions: The equipment with protective glasses with blue control lenses greatly affects the reduction of eye stress, the non-appearance of pathological concerns and refractory defects of the eye, as well as the absence or minimal changes of refractory problems in patients who have them.

Key words: blue lens control, risk, eye pathology, electronic equipment.

TREATMENT CRITERIA FOR EARLY-ONSET NEONATAL BACTERIAL INFECTION

Alma Nurçe^{1*}, Rozeta Shahinaj², Enkeleida Kamberi³, Gentjana Gora²,
Emirvina Koliçi¹, Shahe Isufi², Vjollca Hajro⁴

¹ Department of Diagnostic and Health Rehabilitation, Nursing in Surgery & Nursing in Obstetrics – Gynecology. University of Medicine, Faculty of Technical Medical Sciences, Tirana, University of Medicine Tirana. Email: alma.nurce@umed.edu.al

² SUOGJ “Mbretëresha Geraldinë” Tirana

³ SUOGJ “Koço Gliozheni” Tirana

⁴ Faculty of Rehabilitation Sciences, University of Sports of Tirana

Abstract

Introduction: Early-onset neonatal bacterial infection is a significant cause of mortality and morbidity in newborn babies. Neonatal infections are still a challenge due to their incidence, specific clinical features, and difficulty in early diagnosis.

Purpose: Review of the literature on treatment criteria for neonatal bacterial infections.

Methods: Searches were conducted on 10 years of literature in PubMed, Scopus, reviews, and recommendations of the WHO and AAP. Databases were searched using titles and keywords. Only information on newborns and bacterial infections was selected. Only English-language materials were selected.

Results: For the treatment of neonatal infection, the following are important: assessment and management of infection risk factors before and after birth; clinical indicators; and laboratory tests. Intrapartum antibiotic prophylaxis should be administered to all women with risk factors. Benzyl penicillin is the first choice for intrapartum antibiotic prophylaxis. In infants with suspected neonatal infections, a blood culture is obtained before the first dose of antibiotic is given. In asymptomatic neonates <35 weeks of gestational age with >1 risk factor, antibiotics are started immediately. The most common bacterial pathogens include Escherichia coli, Group B streptococci (GBS), Homophilus influenza, and coagulase-negative Staphylococcus. Intravenous benzyl penicillin with gentamicin is the first-choice antibiotic regimen for empirical treatment of suspected early infections.

Conclusions: Antibiotic treatment for neonates is for suspected rather than proven infection, and antibiotics are used in term and preterm infants. Antibiotics must be used wisely to avoid the development of resistance to them.

Key words: newborn, antibiotic, bacterial infection, preterm, risk factor.

ADOLESCENT IDIOPATHIC SCOLIOSIS AND SEAS TREATMENT EFFICACY- THE PREVALENCE IN A MIDDLE SCHOOL IN SHKODËR

Irena Kola^{1*}, Diana Dodani¹

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine, Tirana. Email: irena.kola@umed.edu.al

Abstract

Introduction: Adolescent idiopathic scoliosis (AIS) is a three-dimensional deformity of the spine in the three planes of space characterized by rotation of the vertebrae and lateral deviation of the spine greater than 10 ° Cobb in the coronal plane.

Purpose: To reveal the prevalence of AIS in middle school and the role of some determinants of AIS.

Methods: 108 adolescents, 53 females and 55 males, aged 11–15 years, mean age 12.8±1.2, were screened for AIS. The tests used were: observation for trunk asymmetry, Forward Bending Test, scoliometer, and the Habitual Physical Activity Questionnaire (HPAQ). The adolescents with an angle of trunk rotation (ATR ≥5 were recommended for X-ray examination. The AIS-diagnosed cases compiled the quality of life questionnaire, SRS-q 22, and applied SEAS exercises. Also realized was a review of literature to reveal the SEAS effectiveness.

Results: Of the 108 adolescents screened, 24 (22%) were referred for X-ray examination. 15 of them (13.8%) were diagnosed with AIS; the female-to-male ratio was 1.4:1, and the highest prevalence was found in girls aged 12 years and boys aged 13 years. About 12% result with mild AIS and 1.8% with moderate AIS, brace treatment. Thoracal curves were the most diffused (35%). Low physical activity and long-term staying in technological tools were the dominant characteristics in AIS adolescents. The quality of life was more compromised in adolescents with brace treatment compared with those with mild AIS. The SEAS method was effective in reducing Cobb angle and progressivity.

Conclusions: School screening for AIS has a determinant role in the early detection of AIS, which influences the treatment facilities. The SEAS method is one of the most effective specific methods studied, and it can be integrated into all the conservative treatment phases of AIS.

Key words: Adolescent Idiopathic Scoliosis, rehabilitation, SEAS treatment, Quality of Life.

NURSING TECHNOLOGIES-TRANSFORMING PATIENT CARE

Yllka Stramarko^{1*}, Aleksandër Llano²

¹Scientific Research Centre for Public Health, University of Vlore“Ismail Qemali” Albania. Email: yllka.bilushi@univlora.edu.al

²Mandatory Health Care Insurance Fund

Abstract

Introduction: Digital health, or digital healthcare, is a broad, multidisciplinary concept that includes concepts from the intersection between technology and healthcare. Digital health innovations are designed to help save time, increase accuracy and efficiency, and combine technologies in ways that are new to healthcare. To respond to these challenges and prepare for the future, nursing must begin an immediate transformation into a digitally enabled profession that can respond to the complex global challenges facing health systems and society.

Purpose: To highlight the role and possibility of technology in the quality of nursing care.

Methods: By reviewing the literature, we will analyze the main and most successful ways of using technology in nursing care.

Results: Mainly, the technology in nursing care has 8 main areas, which are: Telehealth: In hospitals has created the opportunity for small hospitals to provide advanced healthcare services without having those professionals in-house. As the technology and applications continue to develop, telehealth will doubtlessly become more common. Electronic Charting: Chart patient assessments in computer software. This makes it easier to access information in real time and helps to reduce potential errors. Wireless Communication: Other communication technology allows nurse to communicate hands-free, using voice-activated communication devices to call other team members. This is especially helpful in nursing where nurses hands are often occupied when they need help. Systems: Smart Beds: Smart beds may also have sensors that can alert the nurse if a patient is getting out of bed, reducing the risk of patient falls. Automated IV pumps: IV pumps may be programmed to start and stop at certain times, give medications at varying rates, depending upon the situation, and may communicate with other devices. Real-Time Location Sensors: Location sensors are also sometimes used to keep track of the movements of nursing staff and are able to determine and how long the nurse spends in each room. Smart TV's: allows patients to receive customized education that is detailed. Point of Care Technologies: This both checks with the computer system that the patient and their medications match, and documents that the medication was given.

Conclusions: Technology in Nursing increases the level of patient care, reduces stress in the work of nurses, provides help in a faster time, etc. Integration with nursing practice curricula and technology in nursing is recommended.

Key words: Nursing technology, patient care, telemedicine, smart beds.

THE PREVALENCE OF DYSLIPIDEMIA IN A POPULATION THAT HAS PERFORMED THE BASIC ROUTINE MEDICAL CHECKUP, IN HEALTH CENTER NO. 1 OF TIRANA, DURING THE YEAR 2022

Xhensila Beqari^{1*}, Alma Barbullushi², Adela Merdini¹, Shqiponja Simitci¹

¹Master of Sciences, Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana Email: dael_dr@yahoo.com

² Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana

Abstract

Introduction: Dyslipidemia is one of the main risk factors for the development of cardiovascular diseases (CVD). According to the World Health Organization (WHO), about 2.6 million deaths are caused by dyslipidemia every year, with a prevalence of 37% and 40%, respectively, in men and women, and it is expected to increase due to socio-economic development accompanied by changes in lifestyle.

Purpose: This study was conducted to assess the prevalence of dyslipidemia and associated risk factors in the subjects enrolled in the study.

Methods: Our study is a transversal and analytical study, which took place during the time period January–December 2022, in the health center number 1 of Tirana, including participants aged 35–75 years who had performed the basic routine medical check-up during the previous year. The subjects included in the study were presented at the health center in a sober state and, after submitting to a questionnaire, underwent anthropometric measurements and intravenous blood sampling. Dyslipidemia was identified using the guidelines for reference values, based on the guidelines of the European Society of Cardiology.

Results: A total of 1036 subjects (48.16% males and 51.83% females) with an average age of 55 ± 15 years were included in the study. Dyslipidemia is found in 43.82%, where 51.32% had hypercholesterolemia, 48.67% had hypertriglyceridemia, 43.17% had high LDL-C levels, and 32.15% had low HDL-C levels. The highest levels of cholesterol and triglycerides were seen in the 43–54 age group, while high LDL and low HDL were more common in the 40–49 age group. Diabetes, obesity, and hypertension are all risk factors for dyslipidemia.

Conclusions: In our study, the prevalence of dyslipidemia seems to be high, and it requires immediate intervention and effective management, first through changing the lifestyle and then through the use of antilipid preparations, to prevent cardiovascular accidents, for which dyslipidemias represent a high risk factor.

Key words: Dyslipidemia, Hypercholesterolemia, Hypertriglyceridemia, Low HDL-C, High LDL-C.

HYPERPROLACTINEMIA (HPRL) CAUSES AND TREATMENT

Edlira Bylykbashi^{1*}, Ilirjana Zekja¹, Ilir Bylykbashi¹

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana. Email: eda.bylykbashi@gmail.com

Abstract

Introduction: HPRL is the most common endocrine disorder of the hypothalamo-pituitary axis. Patients can present with hypogonadism, galactorrhea, osteopenia, and mass effects of the tumor.

Purpose: To analyze the results of diagnostic procedures performed on our patients.

Methods: A cross-sectional study involving 615 patients was observed over a 2-year period.

Results: 615 patients in a period of 2 years, which refers to amenorrhea 240 (39.2%), irregular menstrual cycles with chronic anovulation 358 (58.2%), and galactorrhea in 16 (2.6%); almost all of them had chronic cephalgia and laboratoric findings. Serum prolactin ranged from 23–38 ng/ml in 215 patients with normal Sella turcica (idiopathic HPRL 34.8%), 19–60 ng/ml in 115 patients with microprolactinoma (18.6%), and >100 ng/ml in 3 patients with macroprolactinoma (0.4%). Treatment 3 patients were treated microsurgically, and all of them are on long-term replacement therapy for secondary panhypopituitarism. Bromocriptine received 113 patients, and Carbergoline received 216 patients. Hypothyroid patients were treated with thyroid replacement therapy.

Conclusions: Hiperprolactinemia is a heterogeneous disorder. Modest elevations in serum prolactin may accompany small prolactin-secreting pituitary adenomas or may be signs of other structural lesions such as hypothyroidism or altered glucose toleration. Prolactin levels greater than 10 times the normal level almost always indicate the presence of a pituitary adenoma. Regardless of the cause of prolactin elevation, bromocriptine or carbergoline can usually reduce serum prolactin levels. We achieved 78.2% prolactin normalization, 89.2% resolution of galactorrhea, 83.4% of the patients with menstrual disorders were treated effectively, and 49% of the pregnancy rate was found among the patients who were followed-up.

Key words: Hyperprolactinemia, treatment, pituitary microadenoma, heterogeneous disorder.

OBSTETRIC CHARACTERISTICS AND MATERNAL MORBIDITY IN ABNORMAL PLACENTATION: COMPLETE AND MARGINAL PLACENTA PREVIA

Ilta Bylykbashi^{1,2*}, Edlira Bylykbashi^{1,2}, Ilir Bylykbashi³

^{1,2} Queen Geraldine Maternity University Hospital, Tirana. Email:

eda.bylykbashi@gmail.com

² Bylykbashi Clinic, Tirana

Abstract

Introduction: Placenta previa (PP), both major and minor, affects approximately 1 in 250 pregnancies and, at times, can be life-threatening, with an associated perinatal mortality rate 3–4 times higher than normal pregnancies.

Purpose: This study aims to evaluate the general maternal characteristics and those related to pregnancy in women diagnosed with different types of PP.

Methods: A cross-sectional study was conducted at SUOGJ "Queen Geraldine", during the period 2018–2022, in Tirana, Albania.

Results: In total, there were 169 PP cases diagnosed among 34992 births, with an incidence rate of 0.48%. Major PP (total or partial) was present in 79 women (46.7%), and minor PP was present in 90 women (53.3%). In total, 10 hysterectomies were performed among PP women (9 in major PP women). Placenta accreta was present in 8 major PP women (10.1%) and 1 minor PP woman (1.1%). Maternal and gestational age, parity, and previous cesarean deliveries were similar ($P > 0.05$) among major and minor PP women. Almost all PP women needed a blood transfusion (96.4%). Morbidity among PP women included post-partum hemorrhage (23.1%), puerperal sepsis (36.7%), wound infection (5.3%), acute renal failure (4.1%), disseminated intravascular coagulation, and urinary tract infection (1.8% each). Significantly more major than minor PP women needed 4 or more units of blood.

Conclusions: Major placenta previa entails a more disadvantageous morbidity and mortality profile compared to minor PP women in Albania. This finding has medical and public health implications.

Key words: Albania, cesarean, hysterectomy, major placenta previa, minor placenta previa, placenta previa.

REVIEW ON ASCUS AND OTHER CERVICAL PATHOLOGIES

Edlira Bylykbashi^{1,2*}, Enkeleda Sinaj¹, Ilir Bylykbashi³, Ilta Bylykbashi^{2,3}

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana. Email: eda.bylykbashi@gmail.com

² Queen Geraldine Maternity University Hospital, Tirana

³ Bylykbashi Clinic, Tirana

Abstract

Introduction: ASCUS (atypical squamous cells of undetermined significance) speaks about inflammatory-reparative changes, and thus you cannot give the final diagnosis of the pre-malignant or malignant conditions.

Purpose: The aim of our study was to further investigate the cytological abnormalities that lead to the term ASCUS and decide the necessary steps of follow-up.

Methods: In a two-year period, 1376 patients were analyzed, and cytological and colposcopic examinations were done.

Results: The findings were that 76 (5.52%) of them have cytological interpretations of ASCUS. All patients were screened for infections and treated when necessary. In 22 cases (28.9%), we made a biopsy under the control of colposcopy, and in the other cases, we continued to follow the PAP-I HPV classification. The ASCUS changes were associated with HPV findings in 52 cases (68.42%), CIN I lesions were determined in 22 cases (28.94%), there were 6 cases with CIN II lesions, and only one patient had carcinoma in situ.

Conclusions: Under the term atypical squamous cells of undetermined significance, various cytological abnormalities may be hidden, though the steps that we should take are the following: Treat the additional infection, repeat the PAP smear, and make the right classification and targeted biopsy.

Key words: Albania, ASCUS, cervical pathology, infection, PAP test, additional treatment.

THE FACTORS WHICH INFLUENCE THE USE OF CONTRACEPTIVE METHODS AMONG FEMALE STUDENTS

Alma Imami^{1*}, Mark Lelçaj², Xhevahire Hajdari³, Miranda Çela¹,
Denisa Bego¹, Alketa Dervishi¹

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana. Email:
aimamilelcaj@yahoo.com

² Obstetrics and Gynecology University Hospital "Queen Geraldine", Tirana

³ Anglo-Albanian school "Fenix", Tirana

Abstract

Introduction: Contraception is widely regarded as an important method of preventing unplanned pregnancies and sexually transmitted diseases.

Purpose: Evaluation of the factors that influence the use of contraceptive methods among female students.

Methods: A cross-sectional study 82 female students of the Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine in Tirana, participated in this study. The age of the girls was 19-20 years old. The data was collected through a questionnaire.

Results: 11% of girls had the support of their parents (mothers) to use contraceptive methods; 41% were influenced by society. 57% of girls were afraid of side effects; 25% felt ashamed to buy them.

Conclusions: The findings from this study highlight the factors that have a negative effect on the use of contraceptive methods. Students should be encouraged to use contraceptive methods to prevent unwanted pregnancies.

Key words: Female students, influencing factors, contraceptive methods.

CHRONIC GASTROINTESTINAL DISEASES PRESENTING IN THE EMERGENCY DEPARTMENT, POLICIES TO BE ADDRESSED AS APPROPRIATE

Floreta Kurti^{1,2*}, Dorina Osmanaj²

¹Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana, Albania.

Email: floreta.kurti@umed.edu.al

²Gastrohepatology Service, QSU "Mother Teresa", Tirana, Albania

Abstract

Introduction: Chronic gastrointestinal, liver, and pancreatic diseases affect the digestive system and can cause long-term health problems. Chronic diseases can exacerbate acute situations and be present at the Emergency Service (ES). Many extra-gastrointestinal diseases and systemic disorders can have acute gastrointestinal (GI) manifestations that need emergency care. Thus, GI emergencies can be a very messy everyday emergency service occurrence.

Purpose: We aim to identify these patients at a tertiary hospital.

Methods: We have analyzed admissions data at the Gastrohepatology Service, UHC "Mother Theresa," during 2020–2022, 2021–2022, and 2023, based on the observation that there is a frequent use of the Emergency Service of the UHC. We have identified two main groups of people presenting at the ES: The first group includes those who perceive ES as a source of primary care alternatives to general practitioners and specialized gastrohepatology services near their settlement. The second group of ES frequent users is composed of those who frequently access ES due to a clinical condition, even chronic, that fosters their need for emergency services.

Results: We have collected and analyzed admissions data at the GastroHepatology service from 1.1.2021 until 1.09.2003. The total number of admissions is 7149, including those patients that have more than one admission per year for chronic pathologies with cyclic treatment. 33% of patients are admitted through the ES, and 27% of all admissions have no health insurance. 53.5% of patients admitted through the ES have no health insurance. Out of 2374 patients admitted to the GH service through the ES, more than 50% of them live in a municipality different from Tirana, where they have a regional hospital and a gastrohepatologist.

Conclusions: Emergency services are designed to offer emergency care for acute and chronic illnesses and for various types of accidents and injuries. Many patients require assistance, exceeding the physical and medical capacities of the department. Patients who use inappropriately the ES for non-acute ordinary care that is out of the ES's true scope generally belong to similar socio-demographic groups, and their frequent use is more often associated with older age or disadvantaged socio-economic conditions. Progressive aging of the population, demographic changes, and higher levels of urbanization are important issues. The study aims at representing an informative tool to support policymakers in setting proper policies and developing proper preventive policies as well.

Key words: Gastrohepatology, chronic disease, emergency service, health policies.

PREVENTING THE DEVELOPMENT OF DIET-RELATED CANCERS THROUGH HEALTHY EATING HABITS

Xhesika Dine^{1*}

¹Alumni, Faculty of Health, University of Vlore “Ismail Qemali” Albania. Email:
xhesikadine@gmail.com

Abstract

Introduction: Cancer is predicted to be the leading cause of death in every country in the world by the end of this century. Cancer prevention is important to reducing the growing numbers. As future nurses and trusted members of the healthcare team, nursing students have a unique role, as they must be strong advocates of adapting healthy behaviors to their patients or any other person who risks their well-being due to poor nutrition. Nutritional knowledge is a critical factor that motivates individuals to avoid unhealthy behaviors.

Purpose: To assess the level of students' knowledge about healthy nutrition for the prevention of diet-related cancers.

Methods: This study was conducted with a sample of 202 students of the Faculty of Health at "Ismail Qemali" University - Vlora. They agreed to participate, with the anonymity of their data preserved. The students belonged to the study cycles of Bachelor, Master, and each year of study, according to the relevant cycle.

Results: Participating students were aged 19–45 years. 25.2% belonged to the age of 20, while a minority of 1.5% and 1% belonged to the ages of 42 and 45. Of these students, 70.3% were female and 29.7% were male. 65% of students answered the questionnaire questions correctly. A relationship was also found between gender and some of the variables measuring the knowledge they had about the subject of the study ($p < 0.05$).

Conclusions: Faculty of Health students' knowledge was generally good regarding healthy nutrition and its role in the prevention of diet-related cancers. There is a significant relationship between gender and the knowledge that students possess, and based on the results, it was concluded that female students had more knowledge than males. It is recommended that students receive continuous education about healthy nutrition and its role, the adaptation of healthy food choices, and a healthy lifestyle as a whole. Intensification of educational plans aimed at improving knowledge about nutrition and cancer prevention Carrying out further studies on nutrition and cancer prevention in Albania.

Key words: nutrition, prevention, cancer, knowledge, students.

PROBIOTICS AND SKIN HEALTH

Armela Kapaj^{1*}, Blerina Bani¹, Shqipe Luta¹

¹ Faculty of Technical Medical Sciences, University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Albania. Email: Armela.Kapaj@uniel.edu.al

Abstract

Introduction: Probiotics are defined as live microorganisms with health-promoting properties. Several studies have investigated the role of oral administration and topical application of probiotics in a variety of skin conditions. Probiotic bacteria with anti-inflammatory properties have beneficial effects on people suffering from neurogenic skin inflammation or autoimmune skin disease. Also, probiotics can be helpful for non-healing wounds thanks to their ability to protect the keratinocytes from oxidative stress or induce skin re-epithelialization. Moreover, it has been demonstrated that specific probiotic strains counteract skin aging by reversing photodamage.

Purpose: was the literature review to assess the role of probiotics in skin health.

Methods: A literature review was carried out in the Medline and Embase databases, searching for studies that associate probiotics with different skin health conditions.

Results: Out of a total of 60 references, 42 met the final inclusion criteria. This finding underlines the potential of probiotics as supporting agents for skin health.

Conclusions: Topical probiotic formulations are becoming increasingly available for healthy skin care, prevention and treatment of skin diseases, and anti-aging benefits, thus representing an emerging area for skin health. The potential benefits of skin probiotics could strongly depend on how each species or strain is selected, as well as the specific mechanisms underlying a specific effect on healthy or disturbed skin. However, additional clinical studies are needed to support their routine utilization in medical practice.

Key words: Probiotics, skin health condition, strain, anti-aging.

VITAMIN D AND THYROID HEALTH

Griselda Korçari^{1*}, Jona Keri²

¹ Department of Medical Laboratory and Imaging Technology, Faculty of Medical Technical Sciences, Aldent University, Tirana, Albania. Email: griselda.zacaj@ual.edu.al

² Pharmacotherapeutic Research Center, Faculty of Medical Sciences, Aldent University, Tirana, Albania

Abstract

Introduction: Vitamin D plays an essential role in calcium homeostasis and skeletal development and maintenance. Exposure to ultraviolet B light (290–320 nm) is the main source of vitamin D. Levels of 30 to 70 ng/ml are considered sufficient, but levels of 10 to 29 ng/ml are insufficient, and less than 10 ng/ml is considered evidence of severe vitamin D deficiency.

Purpose: The aim of this study was to assess the relationship between vitamin D and thyroid function.

Methods: Vitamin D (25-OH) levels along with thyroid function laboratory tests (TSH, FT4, and TPO antibodies) were measured in 91 patients (25 males and 66 females) aged 21–71 years. These patients also filled out a form referring to clinical symptoms. The questionnaire contains data on age, gender, accompanying pathology, and whether or not they received supplements for year D. Laboratory tests were performed on the Cobas E 411 autoanalyzer with the electrochemiluminescence immunological method ECLIA.

Results: From the completed questionnaires, it was found that the most expressed symptoms in these patients were anxiety, joint pain, and arrhythmia. The laboratory data showed that 51 patients suffered from Hashimoto's thyroiditis. Anti-TPO values ranged from 59.2-1000. IU/MI is normal (A-TPO: 0-34 IU/MI). 40 patients had normal thyroid function laboratory tests. The gender most affected by thyroiditis is female (41 patients). The most affected age group was 21–30 years old (27%), and the city with the most cases of Hashimoto's thyroiditis was Tirana (28%), followed by Durrws and Shkodra. The average value of the year D level of the Hashimoto group is 12.02 ng/mL. The average value of the year D level in the group of normal patients is 29.97 ng/mL. Vit D level <10ng/ml, so its absence resulted in 34% of cases, while 66% had Vit D insufficiency in the group of patients with Hashimoto's. The values of the laboratory tests were processed in the statistical program SPSS version 21, which showed the existence of a statistical relationship between the level of vitamin D and hormones (TSH, AnTPO, and F-T4), $p = 0.000$.

Conclusions: It is recommended that, together with the panel of thyroid hormones, the measurement of vitamin D levels is also suggested in order to further study the cause-and-effect relationship between them.

Key words: vitamin D, Anti TPO, FT4, SPSS, Tiroiditi Hashimoto.

THE IMPACT AND MANAGEMENT OF STRESS ON POLICE EMPLOYEES

Arbana Shehu ^{1*}

¹ Tirana Security Academy, Albania. Email: saemira2@gmail.com

Abstract

Introduction: Workplace stress is a global phenomenon experienced by all professionals in all workplaces. It is well known that it has the potential to create negative consequences for employees, the police, and the productivity of institutions. It is also experienced when employees find it difficult to face special situations, which for them are important and dangerous. Consequently, all institutions or enterprises must take measures to reduce the factors and situations that induce high levels of stress. Poor work organization, the way everyone's work profile is built, and the way work is managed are factors that can generate stress among police officers.

Purpose: To assess the level of stress in police officers and compare it with the level of stress in recruiting students of the security academy. To assess the causes of stress among police officers, give priority to the management and minimization of stressful factors. Assess stress levels by age groups and work sectors, referring to functions and ranks.

Methods: It is an analytical, descriptive study conducted at the Security Academy among police students in the March 2023–August 2023 time frame, referring to the questionnaires made in 4 groups of first- and second-year students.

Results: 195 students of the Security Academy were studied, of whom 100 are recruits in the age group of 20–30 years and 95 are police employees in the age group of 30–40 years. According to the collected data, it turns out that 38% are stressed, while 62% are not. Stress among students is related to: 40% responsibility for other people; 21% to secure the job in the sectors they want; 30% stress about the risks at work and realizing the perfection of the police figure; and 9% stress about salaries and financial conditions. Meanwhile, police officers report that 76% have stress divided by categories, 32% have working conditions and distance, 27% have structural changes and superiors, 11% have tense situations and threats to family members, and 30% have quantitative overload, night shifts, and a lack of social support.

Conclusions: Poor work organization, the way everyone's job profile is built in the workplace, and the way work is managed are factors that can generate stress among employees. It was found that the factors influencing the increase in the level of stress at work among police officers are: working conditions, financial side, distance from home, as well as identification and control of risks.

Key words: stress, police officer, danger.

MONKEYPOX IN ALBANIA: CURRENT SITUATION AND STATE OF KNOWLEDGE

Adriana Manuka^{1*}, Carlo De Giuli Morghen^{1,2}, Antonia Radaelli^{1,2},
Irsida Mehmeti¹

¹ Faculty of Pharmacy, Catholic University Our Lady of Good Counsel, Tirana, Albania. Email: a.manuka@unizkm.al

² Department of Medical Biotechnologies and Translational Medicine, State university of Milano, Italy

Abstrakt

Introduction: Human monkeypox is a viral zoonotic smallpox-like disease caused by the monkeypox virus (Mpx) and has become the greatest public health threat of orthopoxviruses since smallpox was eradicated in 1980. Since the first human case of monkeypox was identified in the Democratic Republic of the Congo in 1970, sporadic infections and outbreaks have occurred, mainly in countries in West and Central Africa. In July 2022, the World Health Organization (WHO) declared the monkeypox infection a global health emergency due to its unprecedented spread beyond its previously endemic regions in Africa. One possible factor contributing to the recent outbreak could be the discontinuation of routine smallpox vaccinations. This is because Mpx and smallpox share highly similar genetic material, and antibodies developed against smallpox have shown substantial cross-protection.

Purpose: The aim of this study is to assess and highlight all the measures and strategies implemented in Albania for the prevention and control of monkeypox virus infection.

Methods: A series of official and unofficial documents were analyzed and examined. Additionally, a literature review was conducted to compare Albania with the other countries.

Results: The Ministry of Health and the Institute of Public Health (IPH) took measures to be prepared for a potential spillover and inter-human transmission of the infection. Firstly, a Committee of Experts was established. Doctors were trained by WHO experts to distinguish monkeypox symptoms since, at first, they clinically resemble those of smallpox, chickenpox, and measles. The IPH laboratory provided tests for its diagnosis, and 3,250 samples from suspected cases were tested. Furthermore, the Committee of Vaccination Experts recommended that individuals who have had close contact with confirmed monkeypox cases should receive the smallpox vaccine. Several reviews have indicated that this vaccine has an efficacy rate of 85% in protecting against monkeypox.

Conclusions: Despite Albania being classified as a low-risk region with no registered cases thus far, all the adopted measures and strategies align with international and European standards to control the spread of monkeypox in the human population.

Key words: monkeypox; Albania; emergency.

LIFESTYLE FACTORS AND PREGNANCY RISKS

Saemira Durmishi^{1*}, Emirjona Kiçaj¹, Erlini Kokalla¹, Marjola Muhaj¹,
Stiljana Brokaj¹

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlore "Ismail Qemali",
Albania. Email: saemira2@gmail.com

Abstract

Introduction: No two pregnancies are the same, just as no two women are the same, but some pregnancies are smooth while others have complications. Pregnancy monitoring is the totality of consultations and visits, including prenatal and postnatal care, in order to ensure a positive experience and reduce maternal and child morbidity and mortality. In general, adequate prenatal care includes medical care and educational and social services during pregnancy, as risks and complications depend on many lifestyle factors.

Purpose: To evaluate the factors and lifestyle of pregnant women, making it possible to minimize problems and complications during pregnancy. To evaluate the way of feeding the pregnant woman based on WHO recommendations To monitor physical activity according to antenatal classes, as it plays an important role in health, well-being, and quality of life, and to evaluate other factors that increase the risk of complications.

Methods: This is a cross-sectional study conducted in the city of Vlora for a period of 1 year (January 2022–January 2023). This study was conducted in 2 health centers based on the women's records, body weight before and during pregnancy, as well as the questionnaire interviews conducted while they were presented for control.

Results: 285 women who followed the pregnancy during this time period were studied. According to the results, 39% of them had a risky pregnancy, 17% had excessive weight gain, 16% did not perform any type of physical activity, 2% consumed cigarettes, and 4% drank alcoholic beverages. 12% have high blood pressure figures, 7% have proteinuria, 9% have albumin, 11% have low placental insertion, and 19% have gynecological infections.

Conclusions: At the conclusion of the study, we can say that there is a relationship between lifestyle and pregnancy complications. The role of health personnel is very important for informing, counseling, and educating pregnant women, as prevention is better than cure.

Key words: lifestyle, physical activity, education.

UNIVERSITETI I MJEKESISE, TIRANE
FAKULTETI I SHKENCAVE MJEKESORE TEKNIKE

UNIVERSITETI I
ELBASANIT
"Aleksandër Xhuvani"

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Universiteti Ismail Qemali

Konferenca Ndërkombëtare mbi komunikimin e rrezikut,
angazhimin e komunitetit dhe menaxhimin infodemic për
infeksionet dhe sëmundjet kronike në situata shëndetësore
emergjente : libri i abstrakteve / Universiteti Ismail Qemali. -
Vlorë : Triptik, 2023.

120/112 f. ; 25 cm

ISBN 9789928379733

- 1.Mjekësia
- 2.Shëndeti publik
- 3.Konferenca

614 (062)

UNIVERSITETI I
ELBASANIT
"Aleksandër Xhuvani"

Konferenca Ndërkombëtare mbi Komunikimin e Rrezikut, Angazhimin e Komunitetit dhe Menaxhimin Infodemik për Infeksionet dhe Sëmundjet Kronike në Situatat Shëndetësore Emergjente

LIBRI I ABSTRAKTEVE

ISBN 9789928379733

Konferenca Ndërkombëtare mbi Komunikimin e
Rrezikut, Angazhimin e Komunitetit dhe Menaxhimin
Infodemik për Infeksionet dhe Sëmundjet Kronike në
Situatat Shëndetësore Emergjente

LIBRI I ABSTRAKTEVE

ISBN 9789928379733

UNIVERSITY OF VLORA "ISMAIL QEMALI"

UNIVERSITETI I
ELBASANIT
"Aleksandër Xhuvani"

Tabela e Përmbajtjes

Rreth Eventit	4
Rreth SRC4ph – Fakulteti i Shëndetit.....	5
Rreth FSHMT – UMT.	6
Rreth FSHMT – UNIEL.....	7
Rreth UISH	8
Komiteti Shkencor.....	9
Komiteti Organizativ.....	11
Koordinatorët Shkencor	12
Lektorët Kyç.....	14
Sesioni Lektorët Kyç – Abstraktet	23
Sesionet paralele– Abstraktet.....	32
Sesionet E-Poster – Abstraktet.....	79

Rreth eventit

Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, SRC4ph, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali”, në bashkëpunim me Fakultetin e Shkencave Mjekësore Teknike, Universitetin e Mjekësisë Tiranë, Universitetin e Elbasanit dhe Urdhrin e Infermierit të Shqipërisë, organizon Konferencën Ndërkombëtare që do të mbahet në datat 26 dhe 27 tetor 2023, në Vlorë, Shqipëri. Tema e Konferencës Ndërkombëtare 2023: Besimi në njohuri: Thelbi për shëndet më të mirë, me fokus “Komunikimin e Rrezikut, Angazhimin e Komunitetit dhe Menaxhimin Infodemik për Infeksionet dhe Sëmundjet Kronike në Situatat Shëndetësore Emergjente”, ofron një mundësi të jashtëzakonshme për t'u takuar dhe për të krijuar kontakte të reja në fushën e Menaxhimit për Infeksionet dhe Sëmundjet Kronike në Situatat Shëndetësore Emergjente duke ofruar lektorë kyç dhe prezantime të sesioneve paralele me kafe dhe drekë për pjesëmarrësit ndërmjet seanceve, me mundësi për krijimin e rrjeteve të bashkëpunimit. Konferenca mundëson për pjesëmarrësit dhe lektorët kyç diskutimin e çështjeve në kujdesin shëndetësor të adresuara nga ekspertë të njohur ndërkombëtarë, të cilët janë të përditësuar me zhvillimet më të fundit në këtë fushë, duke ofruar njëkohësisht informacion mbi komunikimin e rrezikut, angazhimin e komunitetit dhe menaxhimin e infodemisë. Konferenca Ndërkombëtare 2023 ka në pjesëmarrjen e saj lektor kyç, të njohur ndërkombëtarisht, fjalime plenare, prezantime të studimeve kërkimore-shkencore, prezantime të studentëve dhe prezantime me postera elektronike, me tematika në aderencën ndaj medikamenteve dhe shëndetit digjital në situata emergjente shëndetësore, si dhe angazhimin e pacientit dhe rolin e informacionit në nxitjen e vetë-menaxhimit në sëmundjet kronike, duke ofruar një mundësi për profesionistët për të përmirësuar njohuritë e tyre në këtë fushë. Konferenca Ndërkombëtare 2023 është një forum ndërkombëtar për të promovuar afirmimin e njohurive dhe shkëmbimin e ideve të reja midis profesionistëve të të gjitha disiplinave, siç janë profesionistët mjekësorë, menaxherët e kujdesit shëndetësor, ekspertët e komunikimit, ekspertët e kujdesit shëndetësor ekonomik dhe social, profesorët, shkencëtarët dhe studentët nga e gjithë bota, për të diskutuar çështjet më të fundit shëndetësore.

Mirëse keni ardhur në Vlorë!

Rreth SRC4ph – Fakulteti i Shëndetit

Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik (SRC4ph) <https://src4ph.univlora.edu.al/> është një nga njësitë bazë të Fakultetit të Shëndetit. Në organikën e saj, qendra ka staf akademik me kohë të plotë. Staf akademik i qendrës është i angazhuar si në mësimdhënie, ashtu edhe në kërkim-shkencor. Përveç stafit akademik dhe kërkimor, në organikën e qendrës është edhe një specialiste për kërkimin shkencor dhe personel ndihmës akademik laborant. Në mësimdhënie, stafi akademik është i angazhuar dhënieve të leksioneve në programet që ofron Fakulteti i Shëndetit, si diplomë Bachelor në Infermieri të Përgjithshme dhe Mami, tre programe Master profesional (Kirurgji, Patologji dhe Pediatri), si dhe një program Master i Shkencave në Infermieri. Fokusi ynë në studimet për shëndetin publik është të kuptojmë ndikimin e faktorëve që përcaktojnë shëndetin e popullatës dhe të propozojmë ndërhyrje dhe politika shëndetësore bazuar në njohuritë dhe provat shkencore. Këto ndërhyrje shërbejnë për të përmirësuar shëndetin dhe mirëqenien e popullatës si dhe për të reduktuar pabarazitë në shëndet. Në SRC4ph në UNIVLORA, një ekip i përkushtuar kërkuesish studion shëndetin e popullsisë, mirëqenien, paaftësinë dhe humbjen e autonomisë, si dhe faktorët që përcaktojnë këto gjendje, qofshin ato biologjike, të sjelljes, sociale apo mjedisore. Të dhënat synojnë të zhvillojnë dhe vlerësojnë ndërhyrjet për të përmirësuar shëndetin e popullatës, për të parandaluar sëmundjet dhe për të kompensuar aftësitë e kufizuara dhe humbjen e autonomisë. Studiuesit sjellin gjithashtu risi në organizimin e shërbimeve shëndetësore, arsimit të lartë dhe kujdesit shëndetësor dhe social. Ne ofrojmë mundësinë për akses falas, të pakufizuar në artikuj shkencor cilësor të publikuar nga studiuesit tanë vetëm ose në bashkëpunim me kolegë ndërkombëtarë, për akademinë, studiuesit, studentët, profesionistët dhe individët e interesuar që kërkojnë njohuri dhe informacione të përditësuara në fushën e kujdesit shëndetësor. SRC4ph beson se dija është fuqi dhe duhet të jetë lehtësisht e arritshme dhe pa kufizime për të gjithë. Ekipi i kërkuesve të qendrës beson se kërkimi ka ndikim të drejtpërdrejtë inkorporues, në përparimet e kujdesit shëndetësor dhe rritjen ekonomike. Dhe se rritja dhe suksesi i institucioneve të arsimit të lartë mundësohet nga kërkimi shkencor.

Fakulteti i Infermierisë ka qënë ndër të parat shkolla të larta të integruara në kartën e Bolonjës. Ka pasur një bashkëpunim të frytshëm me shkollën Le Boun Secoure në Zvicër si dhe shkollën zviceriane homologe “Le Bon Secours” në Georgetown University në Sh.B.A., bashkëpunim i cili ndikoi në formimin e mëtejshëm të asistentë pedagogëve infermierë.

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike ofron 6 programe të shkencave mjekësore teknike në ciklin e parë (Infermieri e përgjithshme, Mami, Fizioterapi, Teknikë Imazherie, Teknikë Laboratori dhe Logopedi), 14 programe të ciklit të dytë (8 programe Master profesional dhe 6 programe Master i shkencave), të cilat janë në vijim të fushave të programeve të ciklit të parë dhe 8 programe të ciklit të tretë Doktorata në po këto fusha (në proces riorganizimi nga MAS).

Gjithashtu FSHMT publikon revistën shkencore “Mjekësia Bashkëkohore”, e cila është miratuar në vitin 2010 nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës.

Kërkimi shkencor në FSHMT luan një rol të rëndësishëm në përparimin e shkencave mjekësore jo vetëm nëpërmjet projekteve doktorale, por edhe bashkëpunimin shkencor të njëjësive të Fakultetit me Institucionet Kërkimore Shkencore brenda dhe jashtë vendit.

UNIVERSITETI I MJEKËSISË, TIRANË
FAKULTETI I SHKENCAVE MJEKËSORE TEKNIKE

Rreth FSHMT – UNIEL

Fakulteti i Shkencave Teknike dhe Mjekësore (FSHMT) është një nga fakultetet më të reja të Universitetit të Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, UNIEL. Aktualisht, ka 6 programe studimi: Bachelor Infermieri e Përgjithshme; Infermieri-Mami; Fizioterapi; Imazheri; Teknik Laboratori; dhe Logopedi si dhe 8 programe të ciklit të dytë të studimeve, 6 prej të cilave Master Profesional, (Menaxhim Infermior, Infermieri Kirurgjikale, Fizioterapi, Teknik Imazherie, Teknik Laboratori, Logopedi dhe 2 Master Shkencor (Infermieri, Mami).

Numri i studentëve që studiojnë në këtë fakultet është mbi 2400 studentë. FSHMT ka një bashkëpunim të fortë me Universitete dhe institucione të ndryshme vendase dhe të huaja, në procesin mësimor dhe kërkimor-shkencor.

Një nga synimet kryesore është bashkëpunimi kërkimor përtej kufijve profesionale dhe fakulteteve dhe ndërmjet fushave kërkimore, duke luajtur një rol integral në punën e stafit akademik të FSHMT. Fokusi i kërkimit tonë shtrihet në të gjithë fushën mjekësore, duke përfshirë shkencat shëndetësore, shëndetin publik dhe kërkimin e orientuar nga pacienti. Hapja nga fakulteti i programit të Doktoraturës në shkencat mjekësore është vërtet një arritje për FSHMT, UNIEL dhe akoma më gjerë. Puna jonë ka rezultuar se çon në përparime të mëdha në edukimin e kujdesit shëndetësor.

UNIVERSITETI I
ELBASANIT
"Aleksandër Xhuvani"

Rreth UISH

Urdhri i Infermierit të Shqipërisë (UISH) është Ent publik jobuxhetor, i cili përfaqëson interesat e përbashkëta të profesioneve: infermier/e, mami, fizioterapeut/e, teknik/e laborator, teknik/e imazherie, logopedist/e si dhe rregullon marrëdhëniet ndërmjet tyre, në funksion të publikut, është i pavarur, profesional, i depolitizuar, i hapur për të gjithë anëtarët, pavarësisht nga përkatësitë e tyre racore, etnike, fetare apo politike.

Vizioni i UISH

Mbështet, investon për të udhëhequr profesionet e kujdesit shëndetësor duke ofruar shëndet për të gjithë.

Impakti Global – Siguron ekspertizë, në mënyrë aktive dhe të rregullt, në nivele të larta globale ose rajonale shëndetësore, arsimore, sociale.

Fuqizimi i anëtarësisë – në tre shtylla: Praktika Profesionale, Rregulloret e planifikimit, Mirëqenia Social-Ekonomike, për të adresuar sfidat kryesore në nivelet rajonale dhe kombëtare.

Lidershipi strategjik – Siguron udhëheqje strategjike për të avancuar profesionet e kujdesit për të përmbushur nevojat aktuale dhe të ardhshme të popullatës, sistemeve shëndetësore (përfshirë shëndetin dhe kujdesin social).

Rritja inovative – Identifikon, siguron dhe zgjeron kompetencat dhe të ardhurat nga gjenerimi i mundësive, në përputhje me vlerat tona, për të arritur qëllimet e UISH.

Komiteti Shkencor

Prof. Dr. Arben Gjata-Rektor i UMT

Prof. Dr. Roland Zisi-Rektor i UV

Prof. Dr. Yllka Stramarko-UV

Prof. Dr. Dilek Aslan- Hacettepe University, AnkaraTürkiye

Prof. Dr. Irena Kola- FSHMT-UMT

Prof. Dr. Floreta Kurti- FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Ercole Vellone-Tor Vergata University of Rome

Prof. Asoc. Fatjona Kamberi-Drejtuese SRC4ph FSH-UV

Prof. Asoc. Ilirjana Zekja-Dekane FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Enkeleda Sinaj-zv. Dekane FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Enkelejd Mëhilli – zv. Rektor UV

Prof. Asoc. Aurela Saliq-Dekane FSH, UV

Prof. Asoc. Shkëlqim Hidri-Dekan FSHMT-UE

Prof. Asoc. Gazmend Koduzi- FSHMT-UE

Prof. Asoc. Vjollca Ndreu- FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Ergys Ramosaco- FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Gentian Stroni- FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Admir Nake- FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Yllka Themeli- FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Alma Nurçe- FSHMT-UMT

Prof. Asoc. Albana Gjyzari- FSHMT-UMT

Dr. Florida Dobi – UMT

Prof. Asoc. Leonardo Baiocchi -Tor Vergata University of Rome

Doc. Dr. Elona Gaxhja-Drejtuese DI, FSHMT-UE

Prof. Asoc. Klejda Harasani- UMT

Prof. Asoc. Elenica Pjero-zv.Dekane FE, UV

Prof. Asoc. Vitori Hasanaj, FSH-UV

Dr. Rezarta Lalo- zv. Dekane FSH-UV

Dr. Christian Baraldi-Italy

Dr. Shaban Osmanaj-Kosovë

Dr. Faik Hoti-Kosovë

Dr. Jehona Zogaj-Kosovë

Dr. Qendresa Hetemi-Kosovë

Dr. Thanas Goga- WHE Balkan Hub

Dr. Rudina Degjoni-Spitali Memorial Fier

Dr. Petraq Mustaqe - SRC4ph FSH-UV

Dr. Majlinda Zahaj-Drejtuese DI, FSH-UV

Dr. Glodiana Sinanaj - SRC4ph FSH-UV
Dr. Liljana Ramosaco - FSHMT-UE
Dr. Gjergji Koja - FSHMT-UE
Dr. Armela Kapaj- FSHMT-UE
Dr. Mitilda Gugu - FSHMT-UE
Dr. Zamira Cabiri - zv. Dekane FSHMT-UE
Dr. Denada Selfo - DI, FSH-UV
Dr. Evis Alushi - DI, FSH-UV
Dr. Ledi Necaj- FSHMT-UMT
Dr. Afërdita Nika - DI, FSH-UV
Dr. Lorena (Alikaj)- Serjanaj-SRCFE-UV
PhD Juljana Xhindoli- DKSH, FSH-UV
PhD Enkeleda Gjini- UNIZKM
PhD (c) Emirjona Kicaj-Drejtuese DKSH, FSH-UV
PhD (c) Jerina Jaho - SRC4ph FSH-UV
PhD (c) Krenar Malaj - SRC4ph FSH-UV
PhD (c) Brunilda Subashi - SRC4ph FSH-UV
PhD (c) Saimira Durmishi – DKSH, FSH-UV
PhD (c) Rudina Cercizaj – DKSH, FSH-UV
PhD (c) Vasilika Prifti – DI, FSH-UV
PhD (c) Sonila Nika – DI, FSH-UV
PhD (c) Sajmira Adëraj –specialiste, projekti HAP
PhD (c) Blerina Duka– Presidente–UISH

Komiteti Organizativ

Fatjona Kamberi– SRC4ph FSH–UV

Jerina Jaho– SRC4ph FSH–UV

Glodiana Sinanaj– SRC4ph FSH–UV

Brunilda Subashi– SRC4ph FSH–UV

Irini Rapushi– SRC4ph FSH–UV

Petraç Mustaqe– SRC4ph FSH–UV

Blerina Duka–UISH

Ingrid Karalli–UV

Altin Mahilaj–UV

Illirjana Zekja– FSHMT–UMT

Enkeleda Sinaj–FSHMT–UMT

Elona Gaxhja–FSHMT–UE

Belinda Dauti–FSH–UV

Enkeleda Mahilaj– SRC4ph FSH–UV

Nertila Kreshpaj– FSH–UV

Florida Ymeraj– FSH–UV

Ismail Bitraj–UV

Koordinatorët Shkencor

Prof. Asoc. Fatjona Kamberi

Drejtuese SRC4ph FSH-UV

Biografi e shkurtër

Fatjona Kamberi është profesore e asociuar dhe studiuese në Universitetin e Vlorës “Ismail Qemali” në Shqipëri në Fakultetin e Shëndetit. Ajo ka doktoraturë në Shkenca Shëndetësore dhe, që nga viti 2020, është drejtuese e Qendrës Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik në të njëjtin fakultet. Ajo numëron më shumë se pesëdhjetë artikuj shkencor në fushën e kujdesit shëndetësor, edukimit infermieror dhe shëndetit publik, të botuar në revista shkencore të vlerësuara nga kolegët. Ajo ka prezantuar një sërë punimesh mbi veprimtarinë shkencore brenda dhe jashtë vendit. Ajo është anëtare e Grupit Këshillues Teknik për Komunikimin e Rrezikut, Angazhimit dhe Komunitetit dhe Menaxhimin Infodemik (TAG në RCCEIM) në situatat emergjente shëndetësore të OBSH-së për Rajonin e Europës. Ajo është Redaktore e Temave të Frontiers: Menaxhimi Infodemik në Krizat e Shëndetit Publik.

Prof. Asoc. Enkeleda Sinaj
zv. Dekane për Kërkimin Shkencor-FSHMT-UMT
 Biografi e shkurtër

Enkeleda Sinaj është profesore e asociuar. Prej vitit 2005 është pedagoge në Departamentin e Rehabilitimit dhe Diagnostifikimit, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë, Tiranë. Është gjithashtu zv.dekane për kërkimin shkencor në të njëjtin fakultet. Ajo u diplomua për fizioterapi nga Fakulteti i Mjekësisë në Universitetin e Barit, Itali, në vitin 2004. Ajo ka një diplomë doktore në shkencat e rehabilitimit nga Fakulteti i Mjekësisë në Universitetin e Tor Vegata në Romë, Itali. Specializim pasuniversitar dhe Ph.D. në Fizioterapi nga Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë, Tiranë, Shqipëri. Interesat e saj kërkimore janë të fokusuar në fizioterapi dhe infermieri. Ajo është autore e disa librave të botuar, artikujve dhe prezantimeve shkencore në forume kombëtare dhe ndërkombëtare.

Doc. Dr. Elona Gaxhja
Drejtuese DI, FSHMT-UNIEL
 Biografi e shkurtër

Zonja Gaxhja ka përfunduar doktoraturën në Shkenca Infermierore në Shkollën e Doktoraturës së Mjekësisë Klinike dhe Shëndetit Publik, Departamenti i Shëndetit, Shkencave të Jetës dhe Mjedisit, University of L'Aquila, Itali. Ajo ka mbi dhjetë vite përvojë si pedagoge në Fakultetin e Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit, në disiplinën e infermierisë. Ajo është menaxhere projektesh me përvojë kombëtare dhe ndërkombëtare. Aktualisht, është drejtuese e Departamentit të Infermierisë në Fakultetin e Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani” Shqipëri.

Lektorët Kyç

DR. THANAS GOGA

WHE Balkan Hub, Technical Officer on RCCE, WHE Balkan Hub

LEKTOR KYÇ

Thanas Goga (MA, 2006, Universiteti Ohio; MD, 1996, Universiteti i Tiranës) është Oficer Teknik për Komunikimin e Rrezikut, Angazhimin e Komunitetit dhe Menaxhimin Infodemik (RCCE-IM) në Qendrën Ballkanike të Emergjencave Shëndetësore të OBSH-së, Zyra Rajonale e OBSH-së për Europën. Si një profesionist i diplomuar i komunikimit, avokimit dhe mjekësisë, ai ka punuar gjerësisht për më shumë se 25 vjet me organizata ndërkombëtare, qeveri dhe akademi në informimin dhe komunikimin e shëndetit publik. Që nga viti 2019, ai po mbështet zhvillimin e reagimit RCCE-IM, veçanërisht në shpërthimet e sëmundjeve, fatkeqësitë natyrore humanitare dhe menaxhimin e emergjencës së krizës shëndetësore të refugjatëve me OBSH-në në nivel vendi dhe rajoni. Përvoja e tij përfshin drejtimin e fushatave të informimit dhe ndërgjegjësimit publik, fitues të çmimeve të OBSH-së për "Ditën Botërore Pa Duhan", si dhe ligjërimin mbi metodat e kërkimit të komunikimit në Fakultetin e Gazetarisë të Universitetit të Tiranës që nga viti 2009 si anëtar Ron Brown i Departamentit të Shtetit të SHBA-së, ndërsa këshillon për komunikimin shëndetësor dhe avokimit, si dhe një sërë çështjesh të shëndetit publik, partnerët kryesorë ndërkombëtarë, duke përfshirë ndër të tjera CDC, BE, CoE, BB, OSI dhe agjenci të shumta të OKB-së.

DR. RUDINA DEGJONI

**DREJTORESHË E PERGJITHSHME E
SPITALIT MEMORIAL RAJONAL FIER**

LEKTORE KYÇ

Rudina Degjoni, ka diplomë Bachelor në Menaxhimin e Kujdesit Shëndetësor dhe Diplomë MSc në Menaxhim të Kujdesit Shëndetësor nga Universiteti i Atikës Perëndimore të Athinës, dhe doktoraturë në Biznes Ndërkombëtar nga Universiteti European i Zvicrës. Ajo ka një eksperiencë të mirë në punën për një projekt që synon të mundësojë zbatimin me sukses të reformës së kujdesit shëndetësor, duke forcuar sistemin e kujdesit shëndetësor në Shqipëri. Punon si Drejtoreshë e Përgjithshme e Spitalit Rajonal Memorial Fier. Aktualisht po punon për zbatimin e projektit pilot të autonomisë spitalore me status të veçantë si spital terciar. Ajo ka një ekspertizë të gjerë, me më shumë se 10 vjet përvojë pune për spitalet evropiane me fokus në shërbimet e kujdesit shëndetësor. Ajo ka njohuri të mira të planifikimit të shërbimeve shëndetësore, administrimit të shërbimeve shëndetësore dhe të koordinimit të shërbimeve shëndetësore. Me aftësi menaxhimi të një strukture të tërë ose të specializohen në menaxhimin e një zone ose departamenti të caktuar administrimi, ose të menaxhojnë një administrim të shërbimeve të kujdesit shëndetësor për një grup personeli të kujdesit shëndetësor. Ajo aplikon një qasje transkulturore dhe të orientuar drejt zhvillimit të kapaciteteve dhe kombinon dhe integron strategjinë, operacionet dhe vlerësimin në sektorin e shëndetësisë, veçanërisht në bashkëpunimin për zhvillimin e shëndetësisë publike dhe private. Ajo punon si lektore me kohë të pjesshme në Fakultetin e Shëndetit Publik të Universitetit të Mjekësisë së Tiranës, duke dhënë leksione në programin Bachelor në modulin “Ekonomia e Shëndetit”.

DR. FAIK HOTI

**INSTITUTI KOMBËTAR I SHËNDETIT
PUBLIK I KOSOVËS**

LEKTOR KYÇ

Faik Hoti është drejtues i Qendrës Operative për Emergjencat e Shëndetit Publik, Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike të Kosovës. Ai është diplomuar në Fakultetin e Mjekësisë, Universiteti i Prishtinës (Doktor i Mjekësisë) dhe ka specializim në shëndet publik në IKSHP, Prishtinë (Specialist i Shëndetit Publik). Ka punuar si Drejtor i Departamentit për Informim në Ministrinë e Shëndetësisë dhe ka ushtruar detyrën e drejtorit të Departamentit për Zhvillim Strategjik. Gjatë viteve 2014–2019 ka qenë koordinator shtetëror për kontrollin e duhanit. Dr. Hoti është anëtar i komisionit për imunizimin kundër COVID-19 dhe shumë aktiv në komisionet dhe fushatat e shëndetit publik. Ai ka ndjekur një sërë programesh për komunikimin e rrezikut dhe angazhimin e komunitetit.

DR. SHABAN OSMANAJ

**INSTITUTI KOMBËTAR I SHËNDETIT PUBLIK I
KOSOVËS**

LEKTOR KYÇ

Nga dhjetori i vitit 2022, Shaban Osmanaj është inspektor shëndetësor në Inspektoratin Shëndetësor të Kosovës. Ka përfunduar studimet në Fakultetin e Mjekësisë, Doktor i Mjekësisë, Tiranë, Shqipëri dhe studimet master për menaxhim shëndetësor në Institutin e Shëndetit Publik, Bordo, Francë. Ai është anëtar i grupit të punës për hartimin e strategjisë

sektoriale të shëndetësisë në Ministrinë e Shëndetësisë për vitet 2023–2030. Kryetar i grupit punues për hartimin dhe finalizimin e Ligjit për Inspektoratin Qendror Shëndetësor, Kryetar i grupit të Punës për hartimin dhe finalizimin e planit strategjik dhe planit të veprimit për menaxhimin e substancave medicinale, anëtar i grupit ndërsektorial për Hartimin e Strategjisë Shtetërore për Drogat Narkotike dhe Kursorët, anëtar i grupit të punës për hartimin e koncept dokumentit për drogat narkotike, kursorët dhe substancat psikoaktive; anëtar i Grupit Kombëtar për hartimin e strategjisë kundër duhanit.

PROF.ASSOC. ILIRJANA ZEKJA

**NEUROLOGE – QSUT, DEKANE - FAKULTETI
I SHKENCAVE MJEKËSORE TEKNIKE, UMT**

LEKTORE KYÇ

Ilirjana Zekja, prej vitit 2020 është Dekane e Fakultetit të Shkencave Mjekësore Teknike – Universiteti i Mjekësisë së Tiranës. Prej vitit 2010 punon si neurologe pranë Departamentit të Neurologjisë, QSUT. Ajo ka qenë edhe zv.dekane nga viti 2012–2016 në Fakultetin e Shkencave Mjekësore Teknike. Ajo ka punuar si mjeke e përgjithshme në Entin Shëndetësor Rajonal Tiranë dhe Asistente Mjeke në qendrën mjekësore diagnostike “Dimeva Sami French” Tiranë. Aktualisht, ajo është Professore e Asociuar me doktoraturë dhe specializim neurologji në Universitetin e Mjekësisë Tiranë. Fusha e saj kërkimore lidhet me neurologjinë dhe çrregullimet neurologjike.

ERCOLE VELLONE, PhD, RN, FAAN, FESC

**PROFESOR I ASOCIUAR I INFERMIERISË,
UNIVERSITETI TOR VERGATA I ROMËS,
ITALI; UNIVERSITETI WROCLAW, POLONI**

LEKTOR KYÇ

Prof. Ercole Vellone u diplomua infermier në vitin 1988, mori titullin Master në 1995 dhe Ph.D. në vitin 2014. Pas 20 vitesh eksperiencë klinike në Mjekësi të Brendshme, Geriatri dhe Kardiologji, në vitin 2009 është bërë pjesë e stafit akademik në Universitetin e Romës “Tor Vergata”. Aktualisht, ai është Profesor i Asociuar i Infermierisë dhe Drejtor i Programit të Doktoraturës në Shkencat e Infermierisë dhe Shëndetin Publik. Fokusi kryesor i studimeve të Prof.Vellone është vetëkujdesi në sëmundjet kronike. Nga studimet e tij ka hartuar instrumente për të matur kontributin e kujdestarit në vetë-kujdes dhe një teori specifike për situatën. Ai është anëtar i bordit redaktues të disa revistave shkencore dhe Redaktor i Asociuar i Gazetës Evropiane të Infermierisë Kardiovaskulare. Prof.Vellone është anëtar i Shoqatës Evropiane të Kardiologjisë dhe Akademisë Amerikane të Infermierisë. Ai është Drejtor i Asociuar i Qendrës Ndërkombëtare për Kërkimin e Vetëkujdesit, Fakulteti Ndihmës i Universitetit “Zonja e Bonne Conseil” dhe Profesor i Ftuar në Universitetin Mjekësor të Wroclaw në Poloni.

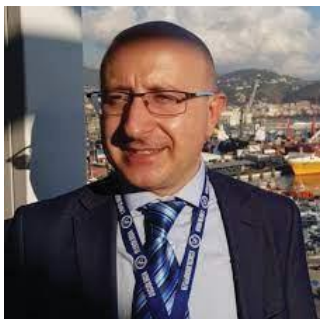

INA ISLAMAJ

**DREJTORESHË E SHËNDETIT PUBLIK NË
OPERATORIN E SHËRBIMIT TË KUJDESIT
SHËNDETËSOR (DROSHKSH VLORË)**

LEKTORE KYÇ

Ina Islamaj është diplomuar në Universitetin e Tiranës dhe zotëron diplomën Master i Shkencave në Psikologji Klinike nga i njëjti universitet. Si studente, ajo ka punuar si psikologe vullnetare në institucione të ndryshme OJQ dhe qeveritare si, World Vision, Shoqata Romët për Integrim dhe Antitrafikimi i Fëmijëve të Rrugës dhe gjithashtu në Qendrën Shqiptare të Shëndetit Mendor në Tiranë. Përvoja e saj e parë e punës ishte si operatore konsulente në Linjën Kombëtare të Ndihmës për Fëmijët në Shqipëri (CRCA, OJQ). Si psikologe klinike ka punuar për 3 vite në Vlorë në Spitalin Psikiatrik “Ali Mihali”. Islamaj ka punuar si Drejtoreshë në Drejtorinë Rajonale të Shërbimit Social Shtetëror, Vlorë për një vit. Që nga korriku 2019, ajo u emërua Drejtoreshë e Shëndetit Publik në Operatorin e Shërbimit të Kujdesit Shëndetësor (DROSHKSH Vlorë). Ka qenë anëtare e Këshillit Bashkiak dhe anëtare e Këshillit të Qarkut Vlorë nga qershori 2019 deri në qershor 2023. Ajo ka qenë gjithashtu Kryetare e Komisionit për Mbrojtjen e Shërbimit Mjedisor dhe Shëndetësor dhe nënkryetare e komisionit për barazinë gjinore dhe përfshirjen sociale. Ka një interes të veçantë për psikanalizën dhe merr pjesë në seminare të ndryshme nëpër Evropë, si Francë dhe Itali.

**CHRISTIAN BARALDI, MD, KIRURG
KARDIOVASKULAR**

**DREJTOR HUMANITAS GAVAZZENI –
BERGAMO, VILLA REGINA CLINIC –
BOLOGNA, TIRRENIA HOSPITAL -
BELVEDERE MARITTIMO
CARMINA CLINIC – MESSINA, VEIN CLINIC
DR. BARALDI – CATANZARO, ITALY**

LEKTOR KYÇ

Dr. Christian Baraldi është një kirurg kardiovaskular me përvojë të madhe në kirurgjinë vaskulare venoze minimalisht invazive dhe shpëtimin iskemik të gjymtyrëve. Ai ka bërë rreth 6400 procedura laserike endovenoze për venat safene inkompetente dhe 1100 operacione arteriale për shpëtimin iskemik të gjymtyrëve (të hapura dhe endovaskulare), arteriet karotide, aorta abdominale etj. Ai është këshilltar kombëtar i shoqërisë italiane të flebolimfologjisë, proktor për trajtimet endovenoze me lazer (Eufoton) dhe sklerofoam (MEDI) dhe numëron mijëra procedura të kryera. Dr. Baraldi është drejtues i klinikës homonime në Catanzaro (Itali), kirurg vaskular konsulent në Spitalin Humanitas Gavazzeni – Bergamo, Spitali Villa Regina – Bolonjë, Spitali Tirrenia – Belvedere Marittimo, Klinika Carmona – Messina. Është autor i punimeve të ndryshme shkencore në kirurgjinë kardiovaskulare. Gjithashtu, është këshilltar i Universitetit Vein & Limfatik dhe i Shoqatës Italiane të Diagnostikimit Vaskular.

Lektorët Kyç ABSTRAKTET

KOMUNIKIMI I RREZIKUT, ANGAZHIMI I KOMUNITETIT DHE MENAXHIMI INFODEMIK PËR EMERGJENCA SHËNDETËSORE: MËSIMET E NXJERRA NGA COVID-19

DR. THANAS GOGA

WHE Balkan Hub, Technical Officer on RCCE, WHE Balkan Hub

Abstrakt

Pandemia e COVID-19 ka treguar, ndoshta si kurrë më parë, rëndësinë e komunikimit të rrezikut, angazhimit të komunitetit dhe menaxhimit infodemik (RCCE-IM) për gatishmërinë dhe reagimin ndaj emergjencave. Komunikimi i rrezikut ka rezultuar jetik për të siguruar që njerëzit të mund të marrin vendime të informuara dhe të ndërmarrin veprime për të mbrojtur veten dhe të tjerët nga virusi, si dhe për reduktimin e ndikimit të pandemisë në sistemet shëndetësore dhe ekonominë. Përfshirja dhe inkurajimi i pjesëmarrjes së komuniteteve në përgjigjet ndaj COVID-19, përmes komunikimit të dyanshëm midis autoriteteve shëndetësore dhe komuniteteve, publikut dhe palëve të interesuara, ka çuar në pranimin dhe marrjen më të gjerë të besimit në autoritetet. Prandaj, suksesi i masave të reagimit ndaj urgjencave shëndetësore varet shumë nga RCCE-IM efektiv. Për këtë qëllim, bazuar në mësimet e identifikuara dhe të nxjerra deri më tani nga reagimi ndaj COVID-19 dhe emergjenca të tjera të shëndetit publik, si dhe rekomandimet përkatëse të hartuara për të përmirësuar efektivitetin e aktiviteteve të RCCE-IM në Ballkanin Perëndimor dhe më gjerë në Rajonin Evropian, argumentoj se ka nevojë për bashkëpunim ndërsektorial, bashkëpunim dhe shkëmbim informacioni, dhe se si shkëmbimi nën-rajonar dhe rajonal mbi praktikën më të mirë dhe mësimet e nxjerra që mund të ndihmojnë në forcimin e kapaciteteve RCCE-IM të vendeve përpara, gjatë dhe pas emergjencave të shëndetit publik. Në këtë drejtim, paraqes dhjetë rekomandime kyçe për përmirësimin e kapaciteteve të RCCE, me veprime të adresuara si për shtetet anëtare ashtu edhe për vetë OBSH-në që dolën nga seminarët dhe puna në terren që e kryer duke punuar me Qendrën Ballkanike të Emergjencave Shëndetësore të OBSH-së.

AUTONOMIA SPITALORE DHE NDIKIMI I SAJ NË SISTEMIN SPITALOR PUBLIK: ROLI I KOMUNIKIMIT EFEKTIV

DR. RUDINA DEGJONI

DREJTORESHË E PERGJITHSHME E SPITALIT MEMORIAL RAJONAL FIER

Abstrakt

Zbatimi i Autonomisë Menaxheriale, MA në Spitalin Memorial Fier është një reformë e kujdesit shëndetësor spitalor dhe një model me procese dinamike të ndërlydhura, që përfshijnë ndërveprime menaxheriale. Në këtë fazë të zbatimit të MA në Memorial, monitorimi dhe vlerësimi i saj i vazhdueshëm është jetik për t'u siguruar që po arrihen rezultatet e pritura dhe modeli është i suksesshëm, për shtrirje dhe zgjerim në sistemin spitalor publik. Theksojmë se ndryshimet e brendshme të spitalit për t'iu përshtatur statusit të autonomisë drejtuese i referohen ndryshimeve operacionale dhe administrative që Memorial po zbaton në statusin aktual të spitalit autonom menaxherial, si për shtetet anëtare ashtu edhe për vetë OBSH-në që dolën nga seminarët dhe puna në terren e kryer duke punuar me Qendrën Ballkanike të Emergjencave Shëndetësore të OBSH-së. Qëllimi i këtij studimi është të identifikojë Zbatimin e autonomisë menaxheriale për të decentralizuar vendimmartjen spitalore si dhe vetëadministrimin e burimeve njerëzore, duke krijuar modalitete në përzgjedhjen e personelit mjekësor dhe jomjekësor me qëllim rritjen e performancës dhe aktivitetit të spitalit. Mobilizimi i burimeve njerëzore nëpërmjet ushtrimit të praktikës së dyfishtë të punës, vlerësimit të performancës dhe nënshkrimit të kontratave me palët e treta (publike/jopublike). Zgjerimi i gamës së shërbimeve inovative nëpërmjet optimizimit të burimeve njerëzore, teknologjisë mjekësore dhe rritjes së kapaciteteve të burimeve njerëzore përmes trajnimeve dhe edukimit të vazhdueshëm. Drejtimit kryesor të zbatimit të autonomisë menaxheriale në Memorial lidhen me (i) analizimin e qëllimit të zbatimit të autonomisë menaxheriale; (ii) përshkrimin e procesit të zbatimit të autonomisë menaxheriale; (iii) vlerësimin e ndikimit të zbatimit të autonomisë menaxheriale në mobilizimin e burimeve njerëzore në spital; (iv) efikasitetin, përgjegjësinë menaxheriale, performancën e burimeve dhe sigurimin e qëndrueshmërisë së cilësisë të shërbimeve spitalore. Rekomandime:

Autonomia menaxheriale në Memorial po zbatohet dhe shprehet në format e mëposhtme:

Normative: sipas attributeve të ligjit të kujdesit spitalor, sipas statutit të spitalit, sipas rolit të bordit drejtues të spitalit, rolit të ekipit drejtues të spitalit, bazuar në rregulloren e përcaktimin e detyrave dhe objektivave sipas funksionit të brendshëm të spitalit, e miratuar nga bordi drejtues.

Organizative: pavarësia menaxheriale, në raport me spitalet e tjera nëpërmjet emërimit të strukturës së brendshme të menaxhimit: (i) Këshilli i Burimeve Njerëzore të Spitalit; (ii) Këshilli i Etikës Spitalore; (iii) Këshilli i Arsimit në Vazhdim të Spitalit. Përcaktimi i kompetencave dhe ushtrimi i funksioneve të tyre janë të përcaktuara qartë në udhëzimet dhe rregulloret e brendshme të spitalit.

Financiare: (i) buxhet i veçantë, i cili transferohet në një llogari bankare të nivelit të dytë, e drejta për ta propozuar në bazë të veprimtarisë spitalore dhe monitorimit të treguesve të tij, e drejta e përdorimit të të ardhurave dytësore si dhe e drejta për t'u vetëdrejtuar financiarisht, në marrëdhëniet me palët e treta; (ii) paketat dhe shërbimet e kushtëzuara për diagnostikim sipas shërbimeve shëndetësore për pacientët e shtruar dhe ambulator. Hartimi i listës së tarifave spitalore dhe miratimi i tyre në bord.

Liria kontraktuale e veprimit: spitali realizon dhe ofron shërbim shëndetësore nëpërmjet kontraktimit me mjekë specialistë të specialiteteve të ndryshme sipas nevojave dhe kërkesave të popullsisë së jugut.

KOMUNIKIMI I RREZIKUT DHE ANGAZHIMI I KOMUNITETIT – RASTI I KOSOVËS

DR. FAIK HOTI, DR. SHABAN OSMANAJ

INSTITUTI KOMBËTAR I SHËNDETIT PUBLIK I KOSOVËS

Abstrakt

Komunikimi i riskut si mënyrë e shkëmbimit në kohë reale e informacionit, këshillave dhe opinionëve ndërmjet ekspertëve e zyrtarëve me popullatën ka rol jetik në kohë të emergjencave të shëndetit publik. Përmes komunikimit të riskut, gjatë pandemisë COVID-19, njerëzve në rrezik u është mundësuar të marrin vendime të bazuara në informata për të zbutur efektet e pandemisë, duke marrë masa mbrojtëse dhe parandaluese. Në këtë aspekt, komunikimi i riskut dhe angazhimi i komunitetit, kanë ndikuar në zbutjen e pasojave të pandemisë përgjatë çdo faze të saj dhe i kanë dhënë një shtytje positive kampanjës së vaksinimit kundër COVID-19. Qëllimi i këtij punimi është të prezantojë mënyrën se si ka funksionuar Komunikimi i riskut dhe angazhimi i komunitetit gjatë pandemisë COVID-19 në Kosovë, sfidat, praktikat e mira dhe mësimet e nxjerra. Janë analizuar mekanizmat e ndërtuar gjatë pandemisë COVID-19 për komunikim të riskut dhe angazhim të komunitetit. Gjithashtu, mënyra e funksionimit të tyre, korniza ligjore, indikatorët dhe rezultatet. Si pjesë e përgatitjeve për pandeminë COVID-19, është përgatitur Plani për Gatishmëri dhe Reagim kundër COVID-19, duke përfshirë Komunikimin e riskut dhe angazhimin e komunitetit. Përfaqësues të komunitetit kanë qenë të përfshirë aktivisht në trajnime lidhur me komunikimin e riskut dhe janë përfshirë gjerësisht në fushatat parandaluese dhe në implementimin e masave anti COVID-19. Megjithatë, ka munguar një mekanizëm specifik që merret ekskluzivisht me çështjen e komunikimit të riskut dhe angazhimin e komunitetit dhe nuk ka pasur një testim paraprak të planeve të RCCE. Fushat prioritare për veprim mbesin fuqizimi i sistemit për RCCE për emergjenca, duke përfshirë një plan konkret për menaxhimin e infodemisë, testim periodik i planit për RCCE, ndërtimi i një sistemi për të marrë reagime, veçanërisht nga komunitetet vulnerabël si dhe ndërtimi i një mekanizmi që mat formën dhe cilësinë e angazhimit të komunitetit para, gjatë dhe pas një emergjence shëndetësore.

KOMPLIKACIONET NEUROLOGJIKE TË COVID – 19 DHE ANGAZHIMI I PACIENTËVE - RISHIKIM I LITERATURËS

PROF.ASSOC. ILIRJANA ZEKJA

NEUROLOGE – QSUT, DEKANE - FAKULTETI I SHKENCAVE
MJEKËSORE TEKNIKE, UMT

Abstrakt

COVID-19 është një sëmundje e karakterizuar nga përfshirja parësore e mushkërive. Shkaktohet nga një koronavirus i ri, SARS-CoV-2, një virus i ri që u përhap me shpejtësi midis njerëzve, duke shkaktuar COVID-19, nga dhjetori 2019 në Wuhan, Kinë. OBSH shpalli një pandemi globale të COVID-19 në mars 2020. Që atëherë, OBSH ka deklaruar një numër të lartë njerëzish të infektuar dhe ka përshkruar komplikacionet pulmonare, kardiovaskulare dhe neurologjike. Përsa i përket komplikacioneve neurologjike të COVID-19, studime të ndryshme kanë përshkruar përfshirjen neurologjike të lokalizimeve të ndryshme. Aty përshkruhet përfshirja e sistemit nervor qendror si dhe sistemi nervor periferik. Është bërë dukshëm e qartë se COVID-19 ka rritur ndjeshëm sëmundshmërinë neurologjike, me dhimbje koke, kriza, sëmundje cerebrovaskulare, sëmundje neuroinfektive (meningjiti, meningoencefaliti), sindroma Guillain-Barre, polineuriti kranial, etj. Në studime të tjera, komplikacionet neurologjike pas COVID-19 janë raportuar pas vaksinimit. Bëhet fjalë për patologji të ndryshme, si sëmundje neuroinfektive, sëmundje cerebrovaskulare, neuropati periferike etj.

VETË-KUJDESI NË SËMUNDJET KRONIKE: PANORAMA AKTUALE SHKENCORE DHE DREJTIMIT E ARDHSHME NË KËRKIM

ERCOLE VELLONE, PhD, RN, FAAN, FESC

PROFESOR I ASOCIUAR I INFERMIERISË, UNIVERSITETI TOR VERGATA I ROMËS, ITALI; UNIVERSITETI WROCLAW, POLONI

Abstrakt

Sëmundjet kronike kanë një rritje të jashtëzakonshme në të gjithë botën. Ato shoqërohen me shkallë të lartë të vdekshmërisë, cilësi të dobët të jetës dhe kosto të larta të kujdesit shëndetësor. Për të luftuar barrën e sëmundjeve kronike, kujdesi për veten mund të ofrojë zgjidhje të mira. Vetëkujdesi u përkufizua si menaxhimi autonom i sëmundjeve dhe përfshin ruajtjen e vetë-kujdesit, dhe sjelljet për të ruajtur stabilitetin e gjendjeve kronike; monitorimin e vetë-kujdesit, për të monitoruar shenjat dhe simptomat e gjendjeve kronike; dhe menaxhimin e vetë-kujdesit, që synon t'i përgjigjet shenjave dhe simptomave të gjendjeve kronike kur ato përkeqësohen. Janë kryer shumë studime mbi vetëkujdesin në sëmundjet kronike (p.sh., insuficienca kardiake, diabeti, sëmundjet pulmonare, kanceri, etj.). Këto studime janë sintetizuar gjithashtu në teoritë specifike të situatës dhe ato të nivelit të mesëm të kujdesit. Shumë studime janë fokusuar gjithashtu në kontributin e kujdestarit në vetëkujdesin e pacientit. Studimet e fundit janë fokusuar në identifikimin e ndërhyrjeve që synojnë përmirësimin e vetë-kujdesit të pacientit dhe kontributin e kujdestarit në vetëkujdes, dhe intervistimi motivues është treguar të jetë efektiv në insuficiencën kardiake. Në mënyrë të veçantë, në insuficiencën kardiake, intervistimi motivues përmirëson, përveç kujdesit për veten, vdekshmërinë e pacientëve, cilësinë e jetës dhe simptomat. Drejtimet e ardhshme në studimin e vetë-kujdesit në sëmundjet kronike përfshijnë studime që përdorin vlerësimin momental ekologjik (për të vlerësuar vetë-kujdesin në baza ditore) dhe ndërhyrje në distancë, për të kapërcyer barrierat për shkak të distancës nga qendrat e kujdesit shëndetësor. Vetëkujdesi, me tre dimensionet e tij të ruajtjes, monitorimit dhe menaxhimit të vetë-kujdesit, po studiohet gjithashtu në sëmundje të reja kronike, duke përfshirë ostomitë, sëmundjet inflamatore të zorrëve, pacientët e trajtuar me medikamente orale antikancerogjene, gjendje të shumta kronike, kardiopati iskemike, fëmijë me sëmundje kronike dhe disa sëmundje të tjera.

FUSHATA E INFORMIMIT DHE APLIKIMI I VAKSINËS ANTI-COVID SI MASË MBROJTËSE KUNDËR COVID-19 NË QARKUN E VLORËS

INA ISLAMAJ

DREJTORESHË E SHËNDETIT PUBLIK NË OPERATORIN E SHËRBIMIT TË KUJDESIT SHËNDETËSOR (DROSHKSH VLORË)

Abstrakt

Shqipëria e nisi fushtën e vaksinimit kundër COVID-19 në muajin janar të vitit 2021, si një fushatë masive e imunizimit për t’iu përgjigjur pandemisë së vazhdueshme COVID-19 që preku gjithë botën. Simbolikisht një luledielli me një buburrec në brendësi, u bë simboli viziv që shoqëronte sinjalistikën orientuese të fushatës së vaskinimit në të gjitha vendet e përcaktuara dhe të njohura si vende masive të vaksinimit. Në qytetin e Vlorës, ku ka vendndodhjen dhe Drejtoria Rajonale e Operatorit të Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor, e cila administron punën e institucioneve shëndetësore për qarkun e Vlorës, Fierit dhe Gjirokastrës, u përcaktua se do të ishte qyteti që do të organizonte punën për vaksinimin e stafeve shëndetësore, duke vazhduar me target grupet e tjera të përcaktuara sipas udhëzimeve nga Instituti i Shëndetit Publik. Kështu, brenda pallatit të sportit “Flamurtari”, Drejtoria e Shëndetit Publik dhe Edukimit Shëndetësor të DROSHKSH Vlorë, u bë struktura koordinuese për të zbatuar planin e vaksinimit anti-Covid 19. Në dallim nga kohët normale, ku në vendin tonë miratimi i barnave dhe pajisjeve mjekësore bëhet nga Agjensia Kombëtare e Barnave dhe Pajisjeve Mjekësore, gjatë periudhës së pandemisë për shkak të ngjarjeve me rëndësi të veçantë për shëndetin publik, miratimi i vaksinave u realizua nën përgjegjësinë e qeverisë përmes Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale. U ngrit Komiteti Qëndror i Ekspertëve, i cili shërbeu si një organ konsultativ në varësi të MSHMS, në përbërjen e të cilit ishin ekspertë nga ministria, Instituti i Shëndetit Publik, Qendra Kombëtare e Urgjencës dhe përfaqësues të institucioneve shëndetësore në varësi të situatës. Organet shtetërore shqiptare kanë miratuar deri tani katër vaskina, të cilat janë: Pfizer-BioNTech; Oxford-AstraZeneca; Sputnik V dhe CoronaVac.

TRAJTIMI I ARTERIES KRITIKE DIABETIKE DHE KËMBËS DIABETIKE DERI NË FAZËN E FUNDIT- SFIDAT E HASURA GJATË PANDEMISË

CHRISTIAN BARALDI, MD, CARDIOVASCULAR SURGEON

**DREJTOR HUMANITAS GAVAZZENI – BERGAMO, VILLA REGINA
CLINIC – BOLOGNA, TIRRENIA HOSPITAL - BELVEDERE
MARITTIMO**

**CARMINA CLINIC – MESSINA, VEIN CLINIC DR. BARALDI –
CATANZARO, ITALY**

Abstrakt

Këmba diabetike është një nga sëmundjet sfiduese në kirurgjinë vaskulare, veçanërisht në pacientët me sëmundje renale në fazën përfundimtare për shkak të nefropatisë diabetike. Kjo sëmundje bazohet në gangrenën neuropatike për shkak të mikroangiopatisë si dhe në makroangiopatinë siç është sëmundja okluzive arteriale periferike. Prandaj, strategjia për këmbën diabetike është si më poshtë: hapi i parë është kontrolli i infeksionit me amputim të vogël dhe/ose drenazh, hapi i dytë është vlerësimi i iskemisë së gjymtyrëve dhe i fundit është rindërtimi i plotë vaskular si bypass distal në arteriet krurale ose rivaskularizimi endovaskular. Për të shpëtuar këmbën diabetike, është e rëndësishme që mjekët, të cilët kanë të bëjnë me diabetikët, të kuptojnë këto strategji dhe gjithashtu të kenë një mendim të vendosur për këmbën diabetike. Një opsion i rëndësishëm për shpëtimin e këmbës diabetike është terapia rigjeneruese me implantimin e qelizave mononukleare të marra nga gjaku periferik-autolog dhe të filtruara përmes kompleteve speciale. Kjo metodë është vërtetuar shkencërisht dhe në terren si shumë efektive në pacientët me arteriopati diabetike jo-revaskularizuese.

Sesionet Paralele ABSTRAKTET

AFTËSITË DREJTUESE, NEVOJAT AKTUALE DHE SFIDAT E ARDHSHME NË RCCE-IM PËRMES ANALIZËS SË FOKUS GRUPIT TË MENAXHERËVE TË KUJDESIT SHËNDETËSOR NË SHQIPËRI

Fatjona Kamberi^{1,2*}

¹ Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Universiteti "Ismail Qemali", Vlorë Shqipëri. Email: fatjona.kamberi@univlori.edu.al

² Anëtare e Grupit Këshillues Teknik për RCCEIM në Zyrën Rajonale të OBSH-së për Evropën

Abstrakt

Hyrje: Thashethemet, teoritë e konspiracionit dhe informacionet e rreme ose mashtruese qarkulluan me volum, larmi dhe shpejtësi të pakrahasueshme gjatë pandemisë COVID-19. Nevojat për informacion të popullatave vulnerabël dhe shqetësimet e tyre gjithashtu kanë ndryshuar shpejt, duke e bërë të vështirë për shkencëtarët dhe komunikuesit ndërveprimin. Kjo ka çuar në boshllëqe informacioni që kanë krijuar një mjedis ideal për më shumë informacion të rreme, duke ndikuar në angazhimin dhe vendimmarrjen e informuar të komunitetit në lidhje me shëndetin e tyre në situata emergjente të shëndetit publik. Në këtë drejtim, drejtuesit në nivele të ndryshme të sistemit shëndetësor duhet të jenë "komunikues të rrezikut" më të mirë dhe "angazhues të komunitetit" efektivë për të krijuar zgjidhje të barabarta të reagimit në gjendje emergjence shëndetësore.

Qëllimi: Objektiv i studimit ishte vlerësimi i aftësive drejtuese dhe praktikave menaxheriale në RCCE-IM të menaxherëve të kujdesit shëndetësor në nivele të ndryshme të sistemit të kujdesit shëndetësor në Shqipëri, me qëllim identifikimin e nevojave aktuale dhe sfidave të ardhshme të diktuar nga pandemia.

Metodologjia: Një fokus grup (FG) i përbërë nga pesë menaxherë shëndetësorë në nivele të ndryshme në sistemin e kujdesit shëndetësor në Shqipëri shërbeu për mbledhjen e të dhënave më 20 shtator 2023. Çështjet që u eksploruan përmes FG u regjistruan duke përdorur platformën Zoom. Pjesëmarrësit mund t'i rishikonin pyetjet përpara kohës së planifikuar, pasi ato u ishin dërguar paraprakisht me email. Përveç kësaj, ata kishin kohë paraprakisht për t'u përgjigjur dhe për të shprehur mendimet e tyre me shkrim për pyetjet e hapura. Më në fund, pas dhënies së pëlqimit të informuar, përmbajtja u transkriptua, u kodua dhe u analizua në kompjuter.

Rezultatet: Të gjithë drejtuesit e kujdesit shëndetësor ishin femra. Ato kishin qenë në pozicion drejtues gjatë pandemisë. Vihet re mungesa e protokolleve të referimit ose udhëzimeve për RCCE-IM para pandemisë. Fokus grupi theksoi nevojën për ngritjen e kapaciteteve për aftësitë tekniko-praktike dhe ndërpersonale komunikuese në të gjitha nivelet e sistemit të kujdesit shëndetësor. Nevoja për trajnime specifike në organizim, menaxhim dhe koordinim u shpreh nga të gjithë anëtarët e FG. Bashkë-planifikimi dhe bashkë-krijimi me komunitetin ishin strategjitë më efektive për menaxhim të emergjencave shëndetësore.

Konkluzione: Lidërshipi është faktori më me ndikim në krijimin e kulturës së sistemit shëndetësor organizativ, komunikimit të rrezikut dhe angazhimit të komunitetit. Sigurimi i zhvillimit të sjelljeve, strategjive dhe kompetencave specifike të lidërshiptit është thelbësor, veçanërisht në situata emergjente shëndetësore.

Fjalët kyçe: Aftësitë e lidërshiptit, RCCE-IM, fokus grup, menaxherët e kujdesit shëndetësor, Shqipëri.

EPOKA E MEDIAS DIGJITALE DHE ROLI NË PROMOVIMIN E SHËNDETIT

Doreada Mio^{1*}

¹ Gazetare Shëndeti. Autore dhe moderatore e emisionit “Klinika 24“. Email: miodoreada@gmail.com

Master për Shëndet Publik, Fakulteti i Mjekësisë Beograd

Abstrakt

Hyrje: Media ka fuqinë e informimit, edukimit dhe frymëzimit të popullatës në lidhje me shëndetin dhe mirëqënien. Edukimi shëndetësor i ndihmon individët për të marrë vendime të informuara për shëndetin e tyre. Pandemia COVID-19 konfirmoi se “shëndeti vjen gjithmonë i pari”. Sot në epokën digjitale, roli i medias ka evoluar dukshëm në shpërndarjen e informacionit shëndetësor dhe në formimin e qëndrimeve të publikut ndaj çështjeve të shëndetit. E nëse media tradicionale, televizion, radio, gazeta e revista, arrinte të shkonte tek publiku nëpërmjet emisioneve, dokumentarëve, artikujve e fushatave, Media e re ose Media digjitale mënyrën e komunikimit e ka të lidhur pashmangshmërisht me teknologjinë dhe internetin. Nëpërmjet rrjeteve sociale e platformave online, websiteve shëndetësore, apo app-ve në celular, komunikimi shëndetësor është revolucionarizuar shumë.

Qëllimi: Të kryej një vlerësim historik të përparimit dhe rolit të medias si promotor i shëndetit të popullatës.

Metodologjia: Ky është një studim përshkrues. Rishikimi i qëllimshëm i literaturës, i fokusuar në identifikimin e rolit të medias dhe impaktin e saj në promovimin e shëndetit u përdor si metodologji për mbledhjen e të dhënave. Studimi ka shqyrtuar shkrime, reportazhe dhe publikime të tjera të lidhura me rolin e medias në promovimin e shëndetit të identifikuar pas një periudhe disa mujore kërkimi duke përdorur motorin e kërkimit Google.

Rezultatet: “City hospital” (1951) konsiderohet shfaqja e parë televizive mjekësore, ndërsa në Shqipëri, Dr.Hamdi Sulcebe mund të quhet babai i edukimit shëndetësor në radio, që në kohën e mbretërimit të Zogut I, pasuar nga Dr. Flamur Topi, i cili nga 10 prilli 1961 shënon rreth 60 vite emision me këshilla për shëndetin. Vitet e fundit, pothuaj çdo televizion ka emision të dedikuar për shëndetin si dhe platforma e portale të ndryshme. Mjekët vetë kanë kanalet dhe mediat e tyre sociale ku jo vetëm informojnë dhe promovojnë, por marketojnë shërbimet e tyre shëndetësore. Në vitet 80-90 diskutohej a “e vrau” televizioni radion, në ditët e sotme diskutimi shtrohet a “do ta vrasin” media digjitale median tradicionale? Në prill të vitit 2020, mediat sociale shënojnë 3.81 milion përdorues dhe pritet që ky numër të rritet në 4.41 bilion në vitin 2025. Epoka digjitale ka tronditur marrëdhëniet njerëzore duke ndikuar dhe në komunikimin e mjekut me pacientin. Ndërkohë që, sipas studimeve 58% e popullsisë adulte e përdor internetin për qëllime shëndetësore.

Konkluzione: Media digjitale ka fuqizuar individët të luajnë një rol më aktiv në menaxhimin e shëndetit të tyre, por ka ndikuar edhe në rritjen e kapaciteteve të mjekëve në shembjen e kufijve gjeografikë në vënien e diagnozës apo trajtimin e pacientëve - telemedicina. Aspekte negative të medias digjitale lidhen me rritjen e mundësisë për informacione të rreme, sulmet kibernetike ndaj personelit shëndetësor dhe shkelje të etikës. Edhe pse media digjitale u ka sugjeruar profesionistëve të shëndetit kanale dhe mjete të reja komunikimi dhe edukimi, lind nevoja për vëmendje dhe kujdes për shmangie të keqinformimeve dhe sigurimit të cilësisë përsa i përket informacioneve online që kanë lidhje me shëndetin dhe jo vetëm.

Fjalët kyçe: Media digjitale, promovim i shëndetit, fuqizim, avantazh, informim, teknologji.

KOMUNIKIMI I RISKUT PËR HEZITIMIN E VAKSINËS. NJË PËRMBLEDHJE E PËRCAKTUESVE DHE STRATEGJIVE NË SITUATAT SHËNDETËSORE EMERGJENTE

Rezarta Lalo^{1*}, Kenedia Lalo², Lejdi Fetahu¹, Erlini Kokalla¹

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës
“Ismail Qemali”, Shqipëri. Email: rezarta_lalo@yahoo.com

²Kolegji Universitar REALD

Abstrakt

Hyrje: Në mbarë botën, komunikimi i rrezikut konsiderohet si një pikë kyçe për përbalimin e emergjencave që ndikojnë në shëndetin publik. Sfidat e paraqitura nga pandemia COVID-19 kërkojnë edukim dhe përshtatje të vazhdueshme. Në këto rrethana, vaksinat shfaqen si një element kyç në paketën e masave për të trajtuar këtë emergjencë të shëndetit publik me shqetësim ndërkombëtar. Kohët e fundit, hezitimi ndaj vaksinave është identifikuar si një nga dhjetë sfidat për shëndetin global dhe ky shqetësim është rritur gjatë gjithë pandemisë COVID-19. Refuzimi i vaksinës ka një sërë shkaqesh të cilat ndryshojnë në varësi të faktorëve rajonalë, kulturorë dhe socialë. Kuptimi i qëndrimeve të ndryshme ndaj vaksinave është veçanërisht i rëndësishëm për të forcuar strategjitë e komunikimit të këtij rreziku për një proces më të sigurt të imunizimit.

Qëllimi: Prandaj, në këtë studim rishikues, ne kërkuam të eksploroni përcaktuesit që ndikojnë në qëndrimet e publikut ndaj vaksinimit kundër COVID-19.

Metodologjia: PubMed, Embase, Web of Science dhe Cochrane Central u kontrolluan pa kufizime për të identifikuar të gjitha publikimet mbi faktorët që lidhen me hezitimin ndaj vaksinave COVID-19. Janë përfshirë dhjetë studime. Kategorizimi është bërë për autorin e parë dhe vitin e botimit të artikullit, metodën dhe rezultatet kryesore.

Rezultatet: Përcaktuesit më të zakonshëm të raportuar në studimet e rishikuara (shtatë përmendje) ishin teoritë e konspiracionit, të cilat përfshijnë frikën se vaksinat futen për t'i shërbyer interesave ekonomike dhe/ose politike të kompanive farmaceutike, vendeve perëndimore, qeverive dhe besimin se vaksinat zbatohen si një strategji për të reduktuar popullsinë botërore. Gjithashtu, frika nga efektet anësore të vaksinave ishte një tjetër faktor i raportuar.

Konkluzione: Hezitimi i vaksinës është një çështje komplekse dhe asnjë strategji e pavarur e komunikimit të rrezikut nuk mund ta trajtojë atë. Pavarësisht kompleksitetit të hezitimit të vaksinës dhe gamës së gjerë të përcaktuesve të saj, rritja e ndërgjegjësimit për përfitimet e vaksinimit, aktivitetet e angazhimit në mediat sociale, strategjitë e përshtatura me kujdes të ekspertëve mjekësorë, autoriteteve shëndetësore, politikëbërësve dhe universiteteve që adresojnë përcaktuesit e hezitimit mund të sjellin ndryshimin e dëshiruar.

Fjalët kyçe: komunikimi i rrezikut, hezitimi i vaksinave, COVID-19, teori konspirative, efekte anësore, strategji të përshtatura.

MENAXHIMI INFODEMIK – PANORAMË E PËRGJITHSHME

Lumturi Mërkuri ^{1*}, Leidon Shapo²

¹ Universiteti European i Tiranës, Shqipëri. Email: lmerkuri@hotmail.com

² Drejtues i Shëndetit Publik (Adultët), Këshilli i Borough-it Slough, Mbretëria e Bashkuar

Abstrakt

Hyrje: Infodemia që është raportuar të shoqërojë një emergjencë shëndetësore mund të intensifikojë ose zgjasë shpërthimet, duke rritur efektet e saj shkatërruese dhe duke sfiduar efektivitetin e ndërhyrjeve në shëndetin publik, gjë që ishte e qartë gjatë pandemisë COVID-19. Menaxhimi Infodemik zvogëlon ndikimin e tij në shëndetin publik duke fuqizuar komunitetet të adoptojnë sjellje të shëndetshme.

Qëllimi: Ky rishikim i literaturës synon të ofrojë njohuri mbi problemet, shkaqet e infodemisë sidomos gjatë pandemicë së COVID-19 dhe në veçanti të fokusohet mbi qasjet, teknikat dhe aspektet e ndryshme të menaxhimit infodemik.

Metodologjia: Për këtë artikull ne kemi bërë një rishikim të shpejtë të literaturës bashkëkohore duke përdorur burime të njohura evidencash për filtrimin e artikujve shkencorë të botuar së fundmi në PubMed, Google Scholar, Scopus database si dhe udhëzimet e OBSH-së për menaxhimin infodemik.

Rezultatet: Rezultatet treguan se interneti dhe veçanërisht mediat sociale si Facebook dhe WhatsApp, janë platformat më të përdorura për të mbushur shpejt boshllëqet e informacionit dhe nga ku mund të përhapen kollaj informacione të pasakta dhe të dëmshme. Profesionistët shëndetësorë duhet të jenë burimi më i besueshëm i informacionit gjatë pandemisë dhe shpërthimeve epidemike. Qasjet dhe teknikat e promovimit të shëndetit kanë rezultuar efektive për menaxhimin e infodemisë. OBSH ka ofruar udhëzues që do ndihmojnë në avancime në fushën e infodemiologjisë dhe praktikën e menaxhimit infodemik.

Konkluzione: Këto gjetje do të jenë të vlefshme për profesionistët shëndetësorë për të hartuar politika dhe strategji gjithëpërfshirëse që tentojnë të reduktojnë dhe adresojnë dezinformimin gjatë emergjencave shëndetësore, duke ofruar informacion të saktë, në kohë dhe të bazuar në evidenca përmes mediave zyrtare sociale, për të menaxhuar më mirë infodemitë në të ardhmen. Kapacitetet e menaxhimit Infodemik që u panë të ndritura gjatë pandemisë COVID-19 mund të aplikohen për të adresuar infodemitë në shpërthime të tjera epidemike apo situata emergjente (përfshi pandemi) të tjera duke i pasuruar ato me aftësi të reja. Profesionistët shëndetësorë gjatë pandemive në bashkëpunim me organet vendim-marrëse duhet të vazhdojnë të marrin një rol udhëheqës në menaxhimin e infodemisë.

Fjalët kyçe: menaxhimi infodemik, emergjenca, shëndeti publik, promovimi i shëndetit.

VLERËSIMI I NJOHURIVE TË STUDENTËVE TË INFERMIERISË LIDHUR ME INFEKSIONIN E HEPATITIT B DHE VAKSINËN - PROMOVIMI I INFORMACIONIT BAZUAR NË DËSHMI SHKENCORE

**Jerina Jaho^{1,2*}, Fatjona Kamberi¹, Enkeleda Mahilaj¹, Juliana Çuni³,
Leonardo Baiocchi²**

¹Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Universiteti “Ismail Qemali”
Vlorë, Shqipëri. Email: jerinacelaj13@gmail.com

² Departamenti i Mikrobiologjisë, Imunologjisë, Sëmundjeve Infektive dhe
Transplanteve, Universiteti “Tor Vergata”, Romë, Itali

³Spitali Rajonal Vlorë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Pavarësisht vaksinimit efikas që kryhet në vendin tonë kundër infeksionit të Hepatitit B, ky infeksion përbën ende një problem të shëndetit publik jo vetëm në Shqipëri, por në mbarë botën. Rreth një e treta e popullsisë globale është e infektuar me virusin e Hepatitit B. Përafërsisht 250-350 milionë njerëz kanë infeksion kronik gjatë jetës së tyre, me afërsisht 1.5 milionë raste të reja çdo vit. Njohuritë për parandalimin e infeksionit, simptomat, diagnozën, trajtimin dhe vaksinimin janë çelësi për reduktimin e numrit të infeksioneve. Punonjësit e kujdesit shëndetësor kanë një rrezik katër herë më të lartë për t’u prekur nga ky infeksion, ndaj është e rëndësishme që ata të rrisin ndërgjegjësimin, trajnimet dhe përditësimin e njohurive të tyre.

Qëllimi: Objektivi i këtij studimi ishte vlerësimi i njohurive dhe ndërgjegjësimi për hepatitin B dhe vaksinën në mesin e studentëve të infermierisë.

Metodologjia: Ky është një studim deskriptiv kros-seksional. Në studim u përfshinë studentë të programeve bachelor në Infermieri dhe Master të Fakultetit të Shëndetit. Periudha e mbledhjes së të dhënave zgjati rreth një muaj. Leja etike është marrë nga “Bordi i Etikës” së Fakultetit të Shëndetit. Të dhënat pasi u mblodhën, u transferuan për analizë në softuerin SPSS, versioni 22. Rezultatet u prezantuan në numra, përqindje, mesatare dhe devijime standarde.

Rezultatet: Nga 350 studentë të kontaktuar, vetëm 222 u përgjigjën pozitivisht. Shumica ishin femra (94.6%) dhe studente të nivelit bachelor (89.3%). 58.5% e nxënësve janë përgjigjur se infeksioni me HBV është simptomatik dhe 55.4% e tyre janë përgjigjur se nuk e dinë nëse mund të shkaktojë cirrozë të mëlçisë.

Konkluzionet: Studimi zbuloi mungesën e njohurive të konsoliduara të studentëve në lidhje me hepatitin B. Rishikimi i kurrikulave mësimore për programet bachelor, trajnimi arsimor dhe informimi i studentëve si dhe profesionistëve të rinj është shumë i rëndësishëm për rritjen e standardeve të sigurisë në punë dhe mirëqënien e personelit shëndetësor.

Fjalët kyçe: virus i Hepatitit B, njohuri, studentë, profesionistë shëndetësorë, vaksinim, trajnim.

ROLI INFERMIERIT NË FAMILJE NË PARANDALIMIN E SËMUNDJEVE JO TË TRANSMETUESHME

Albana Poloska^{1*}, Risida Gjonej¹, Flora Zyberi¹, Vjollca Ndreu¹,
Miranda Çela¹

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email:
albana.poloska@yahoo.com

Abstrakt

Hyrje: Sipas OBSH, Sëmundjet Jo të Transmetueshme (SJT) janë shkaku kryesor i vdekjeve në mbarë botën dhe përbëjnë një nga sfidat shëndetësore për profesionistët e shëndetit në mbarë botën. SJT më të shpesha janë: sëmundjet kardiovaskulare, kanceri, sëmundjet respiratore, diabeti dhe probleme të shëndetit mendor. Në Kujdesin Parësor, Infermierja e Familjes luan një rol madhor në identifikimin, diagnostikimin, menaxhimin dhe parandalimin e SJT në familje dhe komunitet nëpërmjet: edukimit, avokimit, vlerësimin e rrezikut, modifikim të stilit të jetesës, trajtimit, suportit emocional dhe ndjekjes në vazhdimësi.

Qëllimi: Vlerësimi i njohurive infermiere mbi situatën e SJT, faktorët riskues, strategjitë parandaluese dhe këndvështrimi i tyre lidhur me shërbimin.

Metodologjia: Studimi jonë është prospektiv. Kemi realizuar një pyetësor te Infermierët e Familjes me 20 pyetje i cili ndahet në 4 seksione (N= 45) gjatë periudhës Maj - Qershor 2023 në QSH në Tiranë. Të dhënat statistikore u përpunuan nëpërmjet Softuerit IBM SPSS Statistics 26.

Rezultatet: Infermierët e Familjes ishin me numër më të lartë dhe 33% e tyre kishin 15-20 vite eksperiencë pune dhe me moshë 41-50 vjeç. 55% e infermierëve e përshkruajnë situatën e SJT si të përkeqësuar, 80% u përgjigjën që pacientët kanë më shumë nevojë për këshillim, matje PA dhe glicemie. 78% u përgjigjën se vitet e fundit ka patur ndryshim pozitiv si disponibilitet dhe akses të shërbimit shëndetësor në të cilën ka ndikuar shumë si shtytës anamneza, trajtimi dhe personeli i përgatitur. 68 % e infermierëve janë shprehur se përmirësimi i shërbimit mund të vijë nga trajnimi i stafit dhe kushte më të mira pune.

Konkluzione: Gjetjet tona pasqyrojnë situatën në shërbimin parësor, identifikimin, menaxhimin e SJT, kushtet, problematikat dhe si mund ti përmirësojmë ato për të rritur cilësinë e shërbimit dhe për të ofruar një shërbim efikas dhe kostoefektiv dhe pacientë të kënaqur. Politikëbërësit duhet të bashkëpunojnë për të ofruar një qasje holistike multidisiplinare në nevojë të pacientit dhe komunitetit.

Fjalët kyçe: Sëmundjet jo të Transmetueshme, roli infermieror, kujdesi te pacienti, shërbim parësor.

VLERËSIMI POST COVID-19 I SHËNDETIT MENDOR NË GRUPMOSHËN 15-24 VJEÇ

Liljana Ramasaço^{1*}, Elona Gaxhja¹, Gjergji Koja, Erjona Abazaj

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: ramasaco_l@yahoo.com

² Instituti Shëndetit Publik, Tiranë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: COVID-19, edhe pse ka 3 vite që ka kaluar, pasojat e saj afatgjate kryesisht në shëndetin mendor të popullatës vlen të vlerësohen.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi ka qenë identifikimi dhe gjetja e faktorëve që kanë ndikuar në çrregullimet mendore, tek të rinjtë e grupmoshës 15-24 vjeç.

Metodologjia: Ky është një studim kohort, përshkruar i cili është shtrirë për një periudhë studimore 1 vjeçare. Pjesëmarrësit janë zgjedhur në mënyrë rastësore (random) duke iu sqaruar qëllimi i studimit dhe mënyra e realizimit të tij. Për të miturit, është kërkuar autorizimi i prindërve të tyre ose kujdestarit ligjor. Është hartuar një pyetësor i standartizuar bazuar në studimet të ngjashme të kryera në vende të ndryshme lidhur me vlerësimin e problematikave që janë hasur gjatë dhe pas pandemisë së COVID-19. Variablat e përfuara në studim, janë analizuar nëpërmjet softare statistikore SPSS version 20.0.

Rezultatet: Në këtë studim pyetësori Google Form u vetëplotësua nga 1084 individë. Moshë mesatare rezultoi 19.74 ± 2.89 . Rreth 64% (689/1084) e pacientëve i përkasin gjinisë femërore dhe 36% (395/1084) gjinisë mashkullore, me një ndryshim statistikor ndërmjet tyre $\chi^2=5.21$, p value =0.003. Pjesa më e madhe 36.1% e adoleshentëve e kanë kaluar infeksion të paktën një herë, ndërsa 14.8% raportojnë se e kanë kaluar më shumë se njëherë (disa herë). Më shumë se 60% kanë qenë të shqetësuar dhe kanë shfaqur problematika në lidhje me shëndetin mendor. Simptomat e stresit traumatik variojnë nga 30% deri në 60%, ndërsa depresioni dhe ankthi variojnë nga 40-65% në mesin e pjesëmarrësve tanë. U gjetën lidhje sinjifikante të rëndësishme ndërmjet problemeve të shëndetit mendor me moshë, vendbanimin dhe arsimimi i prindërve, për vlerë të $p < 0.05$.

Konkluzione: Në këtë studim kemi arritur të vlerësojmë barrën e problematikave të shëndetit mendor në grupmoshën 15-24 vjeç të vendit. Gjithsesi, çështjet afatgjate që lidhen me shëndetin mendor kërkojnë një qasje të integruar ndaj politikës së shëndetit mendor, duke përfshirë një kuptim të përbashkët të shëndetit mendor midis politikëbërësve dhe profesionistëve të ndryshëm. Prandaj, ndërhyrjet e politikave kombëtare duhet të synojnë të mbështesin mirëqenien e popullsisë në rrezik, të pafavorizuara me rrethana vulnerabël dhe probleme para-pandemike.

Fjalët kyçe: adoleshentët, COVID-19, shëndeti mendor.

NJOHURI DHE QËNDRIME TË PACIENËTVE DHE PERSONELIT TË KUJDESIT SHËNDETËSOR PËR SHËNDEIN DIGJITAL - REKOMANDIME PËR PRAKTIKËN

Rexhina Sadushi^{1*}, Fatjona Kamberi²

¹Alumni, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti “Ismail Qemali” Vlorë, Shqipëri. Email: rexhina.sadushi@univlor.edu.al

² Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Shëndeti digjital i referohet përdorimit të teknologjive të informacionit dhe komunikimit në mjekësi dhe profesionet e tjera shëndetësore për të menaxhuar sëmundjet dhe rreziqet shëndetësore dhe për të promovuar mirëqënien. Shtrirja e gjerë e shëndetit digjital përfshin kategori të tilla, si: shëndeti celular (mHealth), teknologjia e informacionit shëndetësor (IT), pajisjet e veshura, teleshëndetësia, telemjekësia dhe mjekësia e personalizuar.

Qëllimi: Vlerësimi i njohurive dhe qëndrimeve të pacientëve dhe stafit shëndetësor në lidhje me shëndetin digjital, me qëllim që të jepen rekomandime bazuar në evidenca për përdorimin e tij në praktikën klinike.

Metodologjia: Ky studim është i tipit transversal, në të cilin morën pjesë 151 individë, ndër të cilët 110 personel shëndetësor dhe 41 pacientë, pranë Spitalit Rajonal Berat. Përzgjedhja e individëve në studim ishte e rastësishme. Si instrument matës në studim u përdor një pyetësor standart anonim, i bazuar në literaturë. Analiza e të dhënave konsistonte në një analizë deskriptive, e cila u realizua nëpërmjet programit SPSS 25. Nëpërmjet analizës u llogaritën frekuencat, mesataret, përqindjet dhe tabelat e kryqëzuara për të evidentuar lidhje të mundshme statistikore.

Rezultatet: Popullata e studimit përbëhej nga 110 personel shëndetësor dhe 41 pacientë. Pjesa më e madhe e pjesëmarrësve ishin femra, për të dyja grupet. Personeli shëndetësor i përkiste moshës nën 30 vjeç, ndërsa pacientët i përkisnin grupmoshës 60-69 vjeç. Vendbanimi i pacientëve kishte ndikim në njohuritë që ata zotëronin mbi përdorimin efektiv të internetit për t'u përgjigjur pyetjeve në lidhje me shëndetin, $p= 0.01$. Pozicioni që ka stafi shëndetësor në punë ndikon në aksesin për të gjetur burime të dobishme shëndetësore në internet. Niveli arsimor ndikonte në perceptimin që pacientët kanë mbi rëndësinë që ka gjetja e burimeve të informacionit për shëndetin në internet. Pjesa më e madhe e atyre pacientëve me nivel arsimor 8-9 vjeçar janë shprehur se nuk janë aspak dakord me faktin se mund të dallojnë cilësinë e burimeve të besueshme të informacionit për shëndetin.

Konkluzione: Rekomandohet rritja e kapaciteteve të personelit shëndetësor për shëndetin digjital si dhe edukimi i pacientëve në lidhje me përdorimin e tij, në gjetjen e burimeve të besueshme në Internet për shëndetin. Është shumë e nevojshme promovimi i kulturës shëndetësore në përgjithësi dhe digjitale në veçanti në mesin e personelit shëndetësor dhe pacientëve jashtë zonave urbane të banimit.

Fjalët kyçe: Shëndeti digjital, pacientë, personel shëndetësor, internet, teknologji.

TRE BURIMET KRYESORE TË INFORMACIONIT MBI VETËKUJDESIN NË SËMUNDJET KRONIKE NË QYTETIN E VLORËS, SHQIPËRI

Brunilda Subashi^{1,2*}, Fatjona Kamberi², Enkeleda Mahilaj², Llambi Subashi³

¹ Departamenti i Biomjekësisë dhe Parandalimit, Universiteti “Tor Vergata” Romë, Itali. Email: brunilda.subashi@univlora.edu.al

² Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri

³ Shërbimi i Urgjencës, Spitali Rajonal Vlorë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Rëndësia e informacionit të saktë dhe të besueshëm për vetëkujdesin në sëmundjet kronike nuk mund të nënvlerësohet. Qasja ndaj informacionit të besueshëm i lejon individët të marrin vendime të informuara për shëndetin e tyre dhe të ndërmarrin hapa proaktivë drejt menaxhimit efektiv të gjendjes së tyre.

Qëllimi: Evidentimi i 3 burimeve kryesore të informacionit mbi vetëkujdesin në sëmundjet kronike tek adultët dhe të moshuarit e qytetit të Vlorës.

Metodologjia: Ky është një studim kros-seksional, i kryer më 7 Prill 2023, në subjekte adultë dhe të moshuar të qytetit të Vlorës, nëpërmjet një pyetësoi të administruar, gjatë ofrimit të shërbimeve shëndetësore falas me rastin e Ditës Botërore të Shëndetit.

Rezultatet: Një grup subjektësh adultë dhe të moshuar morën pjesë në studim (n = 50), nga të cilët 56% ishin meshkuj, 86% ishin të moshës 60 vjeç e lart dhe 52% me arsim të mesëm.

70% e tyre vuajnë nga sëmundje kronike, nga të cilat hipertensioni dhe diabeti përbëjnë 59% të kampionit. Kujdesi për veten është shumë i rëndësishëm për të sëmurët kronikë dhe 88% e tyre kujdesen për veten shpesh dhe gjithmonë. Lidhur me pyetjen se kush mund t'i ndihmojë ata të përmirësojnë kujdesin ndaj vetes, ata referuan si burime parësore informacioni mjekun (74%), infermierin dhe farmacistin (52%), internetin (44%), familjen ose bashkëshortin (32%) dhe në një përqindje më të vogël referuan si burime parësore informacioni miqtë dhe librat dhe/ose shtypin, radion dhe/ose TV.

Konkluzionet: Rezultatet e studimit sugjerojnë se është e nevojshme rritja e kapaciteteve promovuese për shëndetin veçanërisht për pacientët e moshuar në mesin e personelit shëndetësor. Gjithashtu rekomandohet orientimi i pacientëve drejt burimeve të besueshme informative për shëndetin në Internet.

Fjalët kyçe: personel shëndetësor, internet, familje, vetëkujdes, sëmundje kronike.

TEKNOLOGJIA DIGJITALE NË KUJDESIN SHËNDETËSOR – ZBATIMI I SHËRBIMEVE DIGJITALE NË KUJDESIN INFERMIEROR

Glodiana Sinanaj^{1*}

¹Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Fakulteti i Shëndetit,
Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email:
glodiana.sinanaj@univlora.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Shëndeti digjital, ose kujdesi shëndetësor digjital, është një koncept i gjerë, shumëdisiplinor që përfshin koncepte nga një kryqëzim midis teknologjisë dhe kujdesit shëndetësor. Inovacionet digjitale të shëndetit janë krijuar për të ndihmuar në kursimin e kohës, për të rritur saktësinë dhe efikasitetin dhe për të kombinuar teknologjitë në mënyra që janë të reja për kujdesin shëndetësor. Për t’iu përgjigjur këtyre sfidave dhe për t’u përgatitur për të ardhmen, infermiera duhet të fillojë transformimin e menjëhershëm në një profesion të mundësuar digjitalisht që mund t’i përgjigjet sfidave komplekse globale me të cilat përballen sistemet shëndetësore dhe shoqëria.

Qëllimi: Prandaj, qëllimi i këtij studimi rishikues është të sigurojë një pasqyrë për të identifikuar studimet që fokusohen në efektivitetin e teknologjive digjitale në kujdesin infermieror.

Metodologjia: Kjo është një përmbledhje e literaturës që është përdorur për të identifikuar kërkimin e fokusuar në efektivitetin e teknologjisë dixhitale në kujdesin shëndetësor në bazat e të dhënave të Google Scholar, PubMed, Medline. Duke respektuar kriteret e përfshirjes janë shqyrtuar 32 artikuj.

Rezultatet: Gjetjet zbulojnë se qasjet e kujdesit, interpretimet e privatësisë dhe funksionalitetet e ndërveprimit teknologjik duhet të bashkë-projektohen midis ekipit ndërprofesional të kujdesit shëndetësor, pacientëve dhe kujdestarëve dhe të disponohen aty ku pacientët i dëshirojnë, në mënyrë ideale si në sferën fizike ashtu edhe në atë digjitale.

Konkluzione: Teknologjitë digjitale kanë potencialin për të mbështetur aksesin e barabartë dhe universal në shërbimet shëndetësore, për të rritur efikasitetin dhe besueshmërinë e sistemeve shëndetësore, për të përmirësuar sigurinë e pacientëve dhe punonjësve shëndetësorë, për t’iu përgjigjur mungesës së fuqisë punëtore shëndetësore, për të ulur kostot dhe për të përmirësuar rezultatet shëndetësore të njerëzve.

Fjalët kyçe: teknologji digjitale, kujdes shëndetësor, zbatim.

ROLI I SHKOLLËS DHE NDIKIMI PSIKOLOGJIK TEK FËMIJËT NË MENAXHIMIN E PANDEMISË: RËNDËSIA E KOMUNIKIMIT NË RRAFSHIN PSIKO-SOCIAL

Marjeta Mërkuri^{1*}, Teodor Mërkuri

¹Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email:

marjeta.merkuri@univlora.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Procesi i edukimit në një institucion arsimor, në tërësinë e tij, mund të shihet si një proces që funksionon nga ndërveprimi i grupeve sociale me statuse të ndryshme sociale. Ekzistenca e hierarkisë sociale është një element i rëndësishëm dhe që ndikon për një funksionim normal të institucionit shkollor. Niveli i shkallës së ndërveprimit të grupeve me status të ndryshëm social mund të lëvizë nga një komunikim rixhid në një komunikim liberal dhe kaotik. Vet procesi i mësimdhënies dhe edukimit, për të funksionuar në standartet e kërkuara, kërkon një komunikim aktiv dhe vendosjen e marrëdhënieve të ndërsjella midis grupeve që kanë statuse të ndryshëm në shkollë. Vendosja e një komunikimi normal dhe të frutshëm ndërmjet grupeve me statuse të ndryshme sociale në shkollë, do të realizohet nga funksionimi i një faktori me emrin politesa. Krizat, emergjencat, katastrofat, tragjeditë, traumat, pandemia janë të gjitha terma shumë frekvente në shkolla.

Qëllimi: Prandaj, qëllimi i këtij studimi rishikues është të sigurojë një pasqyrë të identifikuar nga rishikimi i literaturës, por edhe përshkrimi të përvojës si mësuese gjatë periudhës së pandemisë.

Metodologjia: Kjo është një përmbledhje e literaturës dhe përvojës si mësuese gjatë pandemisë nëpërmjet një studimi narrativ.

Rezultatet: Gati çdo shkollë e ka kaluar një krizë po aq sa gjithë arsimi parauniversitar dhe universitar përjetoi një krizë të tillë sic ishte pandemia. Disa nxënës reagojnë me përgjigje emocionale të ashpra si, frikë, dëshpërim apo sindromën e stresit post-traumatik. Për më tepër, eksperiencia të tilla që kërcënojnë ndjenjën e tyre të sigurisë e mirëqënies mund të formojnë një lloj kaosi personal që mund ta çojë fëmijën deri në dëmtim të vetes apo dhe të tjerëve. Një rol të rëndësishëm në shkollë luan shëndeti mendor i fëmijëve i cili nuk duhet të trajtohet si temë e izoluar, por duhet të jetë pjesë e diskutimeve të përditshme. Këto diskutime duhet të jenë të hapura dhe duhet t'i përfshijnë nxënësit, mësuesit, stafin arsimor dhe prindërit. Vitet e pandemisë kanë sfiduar çdonjërin, që izolimi, mungesa e sigurisë për të ardhmen, e panjohura në tërësi, kanë bërë që mendimet tona rreth vetes dhe ndaj tjetrit të riorganizohen.

Konkluzione: Një model i pranueshëm i një ndërhyrje në shkollë siguron rrugët e duhura për personelin e shkollës, nxënësit dhe prindërit që t'i kthehen normalitetit sa më shpejt, të shmangin problemet afatgjatë psiko-sociale si dhe për të gjetur dhe marrë masa parandaluese për të ardhmen.

Fjalët kyçe: rol, shkolla, fëmijë, ndikim psikologjik, komunikim, psiko-social.

MJEKËSIA E BAZUAR NË EVIDENCË E LIDHUR ME “BRAIN DRAIN” TEK PERSONELI I KUJDESIT SHËNDETËSOR

Vasilika Prifti^{1,2*}, Majlinda Zahaj¹, Evis Allushi¹, Sonila Qirko¹,
Emirjona Kijaçaj³, Rudina Çerçizaj³, Stiliana Brokaj³, Juljana Xhindoli³,
Neada Çakërri¹, Majlinda Rakipaj¹

¹ Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email: vasilika.prifti@yahoo.com

² Transilvania University of Brasov, Romania

³ Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali”, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: “Brain Drain” është humbja e pësuar nga një vend si rezultat i emigrimit të një personi (shumë) të kualifikuar, ndërsa “Brain Gain” është kur një vend përfiton si pasojë e emigrimit të një personi shumë të kualifikuar. Migrimi i infermierëve nga vendet e pazhvilluara tek vendet me zhvillim të lartë është i zakonshëm dhe ky fenomen sjell probleme në vendet e origjinës duke ulur cilësinë e kujdesit shëndetësor dhe duke reduktuar numrin e personelit të kujdesit shëndetësor.

Qëllimi: Vlerësimi i literaturës duke e rishikuar atë në aspektin e fenomenit “Brain Drain”.

Metodologjia: Ky studim literature u krye gjatë periudhës kohore Maj-Qershor 2022 duke përdorur një scopus review me studime nga platformat Web of Science, Pub Med, Google Scholar.

Rezultatet: Janë përzgjedhur 20 artikuj nga Shqipëria, Italia, Greqia, Polonia dhe Rumania. Të gjithë trajtuan fenomenin e “Brain Drain” dhe çështjet që lidhen me këtë fenomen në vendet përkatëse.

Konkluzione: Fenomeni i “Brain Drain” ekziston dhe ka shumë për të bërë për ta rikthyer atë. Qeveritë duhet të zhvillojnë strategji për të rikthyer procesin në “Brain Gain” dhe për të tërhequr personelin shëndetësor që të kthehet në një pjesë aktive të forcës punëtore të vendit. Ka shumë sfida me të cilat përballen qeveritë, por pa ndërhyrje prej tyre, fenomeni do të vazhdojë të ketë efekte negative në vendet e pazhvilluara dhe efekte pozitive në vendet pritëse.

Fjalët kyçe: profesionistët e kujdesit shëndetësor, brain drain, brain gain, cilësia e kujdesit.

MANAXHIMI I ANEMISË NË PACIENTËT ME HEMODIALIZË KRONIKE

Albana Gjyzari^{1*}, Enkeleda Sinaj¹, Ilirjana Zekja¹, I. Gjyzari²

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email:

albana.gjyzari@umed.edu.al

²Qendra Shëndetësore Nr 7, Tiranë

Abstrakt

Hyrje: Anemia në pacientet me sëmundje renale kronike në trajtim me hemodializë është një ndër komplikacionet madhore të sëmundjes. Mbi 80% e këtyre pacientëve kanë nevojë për trajtim me preparate stimulues të eritropoezës (eritropoetina).

Qëllimi: Qëllimi i studimit ishte vlerësimi i anemisë në pacientët me sëmundje renale kronike në trajtim me hemodializë dhe faktorëve që lidhen me të.

Metodologjia: Në studim u përfshin 70 pacientë të njohur me diagnozën sëmundje renale kronike në trajtim me hemodializë, në Qendrën Spitalore Universitare “Nënë Tereza”. Si target i anemisë u konsiderua niveli i hemoglobinës 11.5 g/dl. Të dhënat u morën nga shënimet mjekësore në kartelat klinike.

Rezultatet: Rreth 90 % e pacientëve ishin në trajtim me eritropoetinë sipas protokollit, dhe rreth 70% e pacientëve ishin në trajtim me suplemente të hekurit. Nga të dhënat 40% e pacientëve kishin anemi të lehtë; 28% kishin anemi të moderuar, kurse 2% kishin anemi të rëndë. Pacientët e marrë në studim kishin moshë mesatare 53.4±12.5 vjeç dhe trajtim me HD 5.8±3.5 vite. Pacientët nuk ndryshonin statistikisht sa i takon moshës, gjinisë, BMI, viteve në dializë, por faktor që lidhej me aneminë u gjet komorbiditeti. Pacientët ishin compliantë me terapinë në 90% të rasteve.

Konkluzione: Përveç faktorëve tradicionalë që lidhen me aneminë, duhet të monitorohen dhe menaxhohen në mënyrë adekuate sëmundjet bashkëshoqëruese dhe komplikacionet e tjera të sëmundjes renale kronike në pacientët nën trajtim me HD.

Fjalët kyçe: Anemi, hemodializë, sëmundje renale kronike.

VLERËSIMI I SHKËMBIMIT TË PAJISJEVE INFRA TË KUQE DHE DIXHITALE ME TERMOMETRIN TRADICIONAL TË MERKURIT NË PACIENTËT PEDIATRIKË TË HOSPITALIZUAR-NJË STUDIM VËZHGUES

Angelo Dante, Elona Gaxhja^{1*}, Vittorio Masotta, Carmen La Cerra,
Valeria Caponnetto, Cristina Petrucci, Loreto Lancia

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti "Aleksandër Xhuvani",
Elbasan, Shqipëri. Email: elona.gaxhja@uniel.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Zëvendësimi gradual i termometrave me mërkur me pajisje alternative po vazhdon në mbarë botën në një përpjekje për të mbrojtur shëndetin e njeriut dhe mjedisin nga efektet negative të mërkurit. Megjithatë, për të reduktuar rreziqet e diagnozës së gabuar, trajtimeve të panevojshme dhe mungesës së kujdesit në moshat pediatrike, nevojiten më shumë prova mbi besueshmërinë e termometrave alternativë.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi vëzhgues krahasues ishte të zbulonte çdo ndryshim në matjet e temperaturës midis përdorimit të termometrit të mërkurit aksilar dhe teknikave alternative.

Metodologjia: Temperatura në gradë Celsius (°C) u mat në një grup fëmijësh shqiptarë të moshës deri në 14 vjeç duke përdorur termometra mërkuri dhe digjital aksilar, si dhe termometra infra të kuqe frontal dhe timpanik.

Rezultatet: Pajisja digjitale aksilare, krahasuar me atë të mërkurit, nuk tregoi asnjë ndryshim klinikisht domethënës në vlerat mesatare ($-0,04 \pm 0,29$ °C) dhe nivelin më të ngushtë 95% të marrëveshjes ($+0,53$ °C deri $-0,62$ °C) në krahasimet çifte. Për pikën e kufirit prej 37,5 °C, termometri digjital aksilar tregoi nivelet më të larta të sensitivitetit (72,5%) dhe specifikitetit (99,1%) në zbulimin e etheve.

Konkluzione: Ky studim tregon se termometri digjital aksilar mund të jetë alternativa më e mirë pasi balancon në mënyrë adekuate saktësinë, sigurinë dhe komoditetin e fëmijëve.

Fjalët kyçe: pediatrike, kërkim pediatrik, termometra mërkuri, termometra digjital aksilar.

PCOS DHE TIROIDITI HASHIMOTO

Yllka Themeli ^{1,2*}

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email:

yllkathemeli@gmail.com

² Endokrinologe në klinikën DIAMED, Tiranë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Sindroma e vezores policistike (PCOS) dhe tiroiditi Hashimoto (HT) janë çrregullime të zakonshme, me shumë ngjashmëri, shpesh të padiagnostikuara për një kohë të gjatë. HT është një gjendje autoimune në të cilën sistemi imunitar sulmon gabimisht gjëndrën tiroide. Është shkaku më i zakonshëm i hipotiroidizmit. Sindroma e vezores policistike është një problem i zakonshëm shëndetësor i grave në moshë riprodhuese dhe një nga shkaqet më të zakonshme të infertilitetit. PCOS lidhet me faktorë të ndryshëm, si rezistenca ndaj insulinës, rritja e androgenëve dhe një cikël i parregullt menstrual.

Qëllimi: Të vlerëoj lidhjen që egziston midis (PCOS) dhe tiroiditit Hashimoto (HT).

Metodologjia: Ky është një studim rast-kontroll i randomizuar.

Rezultatet: Gjysma e të gjitha grave me PCOS paraqesin një variant të rrallë gjenik, përgjegjës për nivele të larta të testosteronit, që mund të jetë shkaku i kësaj gjendje. Ekzistojnë disa marrëdhënie dydrejtimëshe midis këtyre dy patologjive. Gratë me PCOS kanë tre herë më shumë gjasa të kenë HT sesa gratë pa këtë sindromë hormonale. Shkaku i saktë i të dyja patologjive është i paqartë, por faktorët gjenetikë dhe mjedisorë dyshohet se janë përgjegjës për shfaqjen e tyre. PCOS mund të jetë një lloj sëmundje autoimune. Ky sugjerim vlen për shkak të shkallës së lartë të antitropave antitiroidienë të gjetura në pacientet me PCOS në krahasim me grupet e kontrollit. Një lidhje e mëtejshme midis të dyjave është rritja e BMI-së dhe rezistencës ndaj insulinës, një simptomë shumë e zakonshme për hipotiroidizmin/Hashimoto dhe PCOS. Studimet kanë treguar se vëllimi i indit dhjamor visceral është një parashikues i mirë për nivelet e TSH. Është interesante se disa studime kanë theksuar gjithashtu se Metformina mund të jetë e suksesshme në uljen e niveleve të TSH në individët me hipotiroidizëm klinik dhe subklinik, që marrin ose jo terapi zëvendësuese të T4. Pacientët me PCOS dhe Hashimoto shfaqin çrregullime metabolike, kardio-vaskulare dhe riprodhuese.

Konkluzione: Meqenëse të dyja këto patologji mund të ngadalësojnë metabolizmin, mund të jetë e dobishme një strategji efektive, si përmes ushqyerjes ashtu edhe përmes zgjedhjeve të stilit të jetesës për një metabolizëm të shëndetshëm dhe të fuqishëm. Pacientet me problem të fertilitetit duhet të kontrollohen për sëmundje autoimune të tiroides dhe sindromën e vezores policistike.

Fjalët kyçe: Sindroma e vezores policistike (PCOS), tiroiditi Hashimoto (HT), strategji efektive, ushqyerje, stili i jetesës.

TRAJTIMI I DËMTIMEVE ME ARMË ZJARRI NËPËRMJET FIKSATORIT EXTERN

**Elona Hasalla^{1*}, Ilda Taka, Elona Dybeli, Blerta Hasalla, Shqipe Luta,
Albana Sula. Rajmonda Hida, Marsida Duci, Bena Marra, Sulejman
Baha**

¹ Universiteti “Aleksandër Xhuvani” Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike,
Elbasan. Email: elona_hasalla@yahoo.com
Departamenti i Lëndëve Paraklinike; Departamenti i Specialiteteve Mjekësore
Teknike
Departamenti i Infermieristikës; Departamenti i Lëndëve Klinike; Universiteti i
Firences, Itali

Abstrakt

Hyrje: Incidenca e plagëve me armë zjarri është rritur në mënyrë të konsiderueshme në vendin tonë, sidomos pas vitit 1997. Dëmtimet me armë zjarri, edhe pse me energji të vogël kinetike shkatërrojnë indet e buta dhe duhet të trajtohen si fraktura të mbyllura. Nëse dëmtimi ka shkatuar fraktura të paqëndrueshme, ato duhet të trajtohen nëpërmjet stabilizimit të brëndshëm, kurse frakturat e qëndrueshme duhet të trajtohen nëpërmjet mbështetjes funksionale.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi është të nënvizojë rëndësinë e përdorimit të fiksatorit ekstern në dëmtimet nga armët e zjarrit, si dhe rritjes së cilësisë së trajtimit të këtyre pacientëve. **Metodologjia:** Studimi ynë është retrospektiv dhe i përket periudhës Janar 2020-Qershor 2023. Ne kemi marrë në studim 43 pacientë me fraktura të shkaktuara nga armët e zjarrit. Trajtimi themelor ka qënë imobilizimit i tyre me fiksator ekstern, i ndjekur nga mjekimi i plagëve dhe aplikimi i terapisë së përgjithshme.

Rezultatet: Nga këta pacientë kanë qënë: meshkuj 32-81%, (nën 18 vjeç); 3- 7%; femra 8-19%. Moshë: maksimale 67 vjeç; minimale 5 vjeç; mesatare 31 vjeç. Raporti femra / meshkuj 1;4,34. Në të gjitha rastet e paraqitura u arrit bashkimi biologjik i kockave për një periudhë kohore maksimale prej 12 muajsh. Përdorimi i fiksatorit ekstern në trajtimin e këtyre pacientëve ishte i domosdoshëm dhe u pa si trajtimi më i mirë i mundshëm. Rëndësi ka edhe mjekimi i plagëve dhe përdorimi i terapisë adekuate për përmirësimin sa më të shpejtë të pacientëve.

Konkluzione: Trajtimi i frakturave të hapura në plagët me armë zjarri është kompleks dhe kërkon bashkëpunimin e të gjithë personelit mjekësor. Përdorimi i fiksatorit të jashtëm siguron zgjidhjen optimale për imobilizimin e frakturës dhe fillimin sa më të shpejtë të procesit të osteosintezës. Mjekimi i plagës dhe aplikimi i terapisë adekuate janë kushti themelor për shërimin sa më të shpejtë të pacientit.

Fjalët kyçe: frakturë e hapur, plagë, armë zjarri, fiksator ekstern, osteosintezë.

HEMOLIZA SI NJË DUKURI E SHPESHTË LABORATORIKE, SHKAQET DHE INTERFERENCA E SAJ NË DISA PREJ TESTEVE LABORATORIKE

Alma Barbullushi^{1*}, Sara Çeka², Naxhie Troci², Edlira Xhaferi², Fjona Mitrushi², Laura Kolaneci²

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: dael_dr@yahoo.com

²Departmenti i Laboratorit, 3P Life Logistic Tiranë

Abstrakt

Hyrje: Parandalimi i gabimeve mjekësore është hallka kryesore dhe me rëndësinë më të madhe për shkak të impaktit të lartë që ka në interferencat e rezultateve laboratorike. Faza preanalitike është faza me predominimin më të lartë në variablin e gabimeve laboratorike. Hemoliza është një nga dukuritë më të shpeshta laboratorike, e cila interferon më shumë në rezultatet e një numri të madh parametrash laboratorike dhe kërkon një vëmendje shumë të madhe nga stafi i teknikëve të laboratorit në evidentimin dhe eliminimin e saj.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi është të trajtohet hemoliza si një dukuri e shpeshtë laboratorike, shkaqet e saj dhe interferenca në disa prej analizave laboratorike.

Metodologjia: Studim rast – kontrolli, proporcioni i pritshëm nga faktori i ekspozimit i marrë në shqyrtim, i cili është indeksi i hemolizës. Duke bërë diferencën e pritshme të raportit të ekspozimit të rasteve me shkallë të lehtë të hemolizës dhe ato me shkallë të lartë vihet re rritje e interferencës në proporcion të drejtë me indeksin e hemolizës. Në studim janë përzgjedhur 100 mostra probabilitare duke iu referuar shkallës së hemolizës.

Rezultatet: Interferenca nga hemoliza është aproksimalisht lineare e varur nga përqëndrimi përfundimtar i hemoglobinës së lirë në mostër, duke çuar në rritje fals pozitive të përqëndrimit plazmatik aspartat aminotransferazës (AST), alaninë aminotransferazës (ALT), kreatininës, dhe uresë. Ndërsa ai i bilirubinës, glukozës mund të ulet ndjeshëm nga efektet holluese. Rritja relative e përqëndrimi plazmatik të AST, ALT, kreat, urea i është atribuar diferencave të mëdha midis përqëndrimeve intraqelizore dhe ekstraqelizore të këtyre analiteve.

Konkluzione: Mostra hemolitike është ende një shqetësim i madh për specialistët e laboratorëve në mbarë botën. Aftësitë e larta profesionale, niveli i njohurive dhe përvojës janë thelbësore për të mbledhur një mostër cilësore që prodhon rezultate të sakta. Ekziston nevoja për të pasur ose zhvilluar një udhëzues laboratorik efektiv me theks në standardizimin e procedurave për identifikimin e mostrave të hemolizuara, matjen e indeksit të hemolizës për të proceduar me analizimin e mostrës apo komunikimin me klinikistët për dërgimin e një mostre të re në laborator.

Fjalët kyçe: hemoliza in vitro, faza preanalitike, interferimi në testet laboratorike.

NDIKIMI I PAP-TESTIT NË DIAGNOSTIKIMIN E HERSHËM TË KANCERIT CERVIKAL, ROLI INFERMIEROR NË EDUKIMIN E GRAVE

Ilda Taka^{1*}, Elona Hasalla¹, Saimira Kazazi¹, Albana Sula¹, Elona Zhiva¹, Entela Drizaj¹, Behije Marra¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: ildataka@yahoo.it

Abstrakt

Hyrje: Kanceri cervikal vazhdon akoma të jetë një problem global ku çdo vit diagnostikohen rreth 604 mijë raste të reja dhe vdesin 342 mijë gra në vit. Kryerja e testeve depistuese luan një rol të rëndësishëm për prognozën e mirë të këtij kanceri. Pap testi është një kontroll jo-invaziv i cili përdoret për të gjetur qelizat jonormale në cerviks që në fazat prekanceroze. Në vendin tonë edhe pse qendrat shëndetësore ofrojnë shërbimin e kryerjes së Pap testit vetëm 3-5% e grave e kryejnë atë.

Qëllimi: Studimi ynë kishtë për qëllim vlerësimin e numrit të Pap-testeve të kryera dhe të rezultateve të tyre dhe vlerësimin e rolit infermieror në edukimin e grave për kryerjen e Pap-Testit.

Metodologjia: Studimi ynë ishte një studim retrospektiv ku u morën të dhëna rreth numrit të pap-testeve të kryera në 3 qendra të kujdesit shëndetësor parësor për periudhën kohore Janar 2021-Gusht 2023. U vlerësuan përgjigjet e pap-testeve të bëra dhe ecuria në rastet e përgjigjeve pozitive dhe dyshuese të testeve.

Rezultatet: Gjatë kësaj periudhe u kryen gjithsej 180 pap-teste perkatësisht: 42 në vitin 2021, 58 në vitin 2022 dhe 80 deri në gusht të vitit 2023. Nga këto 16 përgjigje ishin pozitive ose dyshuese për praninë e qelizave prekanceroze. Këto gra iu nënshtruan kolposkopisë dhe 3 prej tyre filluan trajtimin. Rritja e numrit të pap-testeve të kryera ndër vite erdhi falë edukimit të grave nga personeli infermieror për rëndësinë e kryerjes së tij. Edukimi e informimi i grave u bë me anë të konsultimeve të organizuara, shpërndarjes së broshurave informuese dhe vizitave në shtëpi.

Konkluzione: Kryerja e pap testit si metodë depistuese luan një rol të rëndësishëm për diagnostikimin e hershëm të kancerit të cerviksit. Evidentimi i hershëm i tij indikon fillimin shpejt të trajtimit dhe uljen e vdekshmërisë. Infermierët e qendrave shëndetësore luajnë rol në edukimin e grave për kryerjen periodike të pap-testit dhe vaksinimin e vajzave ndaj human papilloma virus, si masë parandaluese.

Fjalët kyçe: Pap test, kancer i cerviksit, infermier, grua, edukim, diagnostikim.

EFEKTET E ADERENCËS ME USHTRIM TERAPEUTIK NË SHTËPI PËR DHIMBJEN MUSKULO-SKELETALE - TEORI DHE MODEL EKSPERIENÇE KLINIKE

Enkeleda Sinaj^{1*}, Vjollca Ndreu¹, Fatjona Kamberi²

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë,
Shqipëri. Email: enkeleda.sinaj@umed.edu.al

²Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Për dhimbjet muskuloskeletore, rekomandohen shpesh regjime ushtrimesh. Por aderimi është një kusht vendimtar për suksesin e tyre. Pavarësisht nga rëndësia, respektimi i rutinës së ushtrimeve të bazuara në klinikë është zakonisht rreth 50%, dhe programet e ushtrimeve të pambikëqyrura në shtëpi janë zakonisht më të dobta.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi ishte të vlerësonte ndikimin e aderimit të pacientit ndaj regjimit të rekomanduar të ushtrimeve në shtëpi për dhimbjet muskulo-skeletike.

Metodologjia: Ky studim ndërseksional përfshiu 98 pacientë të diagnostikuar që morën trajtim në Spitalin Universitar Nënë Tereza në Shqipëri, për dhimbje muskulo-skeletike dhe u rekomandua të ndiqnin një regjim ushtrimesh në shtëpi. U përdorën metodat tradicionale të ushtrimit. Pas katër javësh nga zbatimi i programit në shtëpi, pacientët u vlerësuan në ditën e shtatë. Fizioterapistët vlerësuan saktësinë e çdo ushtrimi (sistemi i vlerësimit të tipit Likert nga 0 në 4).

Rezultatet: Vetëm 90 pacientë ndoqën kontrollin e parë, ndërsa 74 pacientë ndoqën kontrollin e dytë. U zbulua se aderenca e ushtrimeve terapeutike në shtëpi dhe zbutja e dhimbjes muskulo-skeletike kanë një lidhje statistikisht të rëndësishme ($p < 0.05$).

Konkluzione: U zbulua se pacientët nuk i përmbaheshin regjimeve të ushtrimeve në shtëpi dhe nuk i kryenin të gjitha ushtrimet në mënyrë korrekte. Aderimi në regjimet e dhimbjes muskulo-skeletike ndikohet nga faktorë të shumtë mjedisorë dhe personalë. Për të siguruar respektimin e regjimit të ushtrimeve në shtëpi, nevojiten studime shtesë për të shqyrtuar edhe rezultatet e terapive të kombinuara.

Fjalët kyçe: Aderenca, dhimbje muskulo-skeletike, ushtrime, matje, strategji.

ANKTHI POZITIV NXIT PERFORMANCË MË TË MIRË AKADEMIKE

Ilma Toçi^{1*}, Rajmonda Hida¹, Arkida Skenderi¹, Venemin Gega¹, Gjergji Doka¹, Behije Golloberda

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan. Email: ilmatoci@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Ankthi pozitiv është një ndjenjë e zakonshme, por që nxit një performancë më të mirë në situata të ndryshme. Ankthi pozitiv i mbajtur nën kontroll dhe i përdorur në mënyrë produktive mund të rrisë nivelet e vëmendjes dhe të motivimit. Gjithashtu, mund të ndihmojë në përmirësimin e kujtesës dhe aftësive kreative. Për të përdorur ankthin pozitiv në përfitim të performancës, është e rëndësishme të kuptohen dhe të menaxhohen emocionet në një mënyrë të shëndetshme dhe produktive. Kjo mund të përfshijë teknika si meditimi, kontrolli i frymëmarrjes dhe strategji për organizimin e kohës.

Qëllimi: Ndikimi i ankthit pozitiv tek performanca akademike e studentëve të degës Infermieri e Përgjithshme në FSHMT.

Metodologjia: Studimi është realizuar në periudhën kohore Mars – Qershor 2023, me studentët e vitit të parë të degës Infermieri e Përgjithshme në FSHMT. Me ndihmën e një ankete janë mbledhur të dhëna rreth efekteve pozitive që sjell ankthi në performancën akademike duke përfshirë aktivitete të tilla si, zbatimi i orarit, të mësuarit sistematik, marrja në kohe e materialeve, vlerësimi pozitiv në provim.

Rezultatet: Rezultatet nga ky studim treguan se studentët të cilët kishin arritur të menaxhonin simptomat e ankthit duke i kthyer në benefite, kishin një performancë akademike më të lartë se studentët të cilët nuk e zhvilluan. Këta studentë treguan që nëpërmjet tij kishin rritur vëmendjen, përqëndrimin, motivimin, sensin e kohës si (ndjekja e orareve të mësimin dhe leximin sistematik të leksioneve), dhe rrjedhimisht dolën me rezultate më të larta në provime.

Konkluzione: Qëllimi i njohjes së ankthit pozitiv është të ndihmojë studentin të kuptojë se ankthi mund të ketë një ndikim pozitiv në performancën dhe suksesin e tyre në situata të vështira ose sfiduese. Kjo njohje i ndihmon ata të menaxhojnë ndjenjat e tyre në mënyrë të shëndetshme dhe produktive, duke i motivuar, për të përmirësuar vëmendjen dhe për të arritur qëllimet. Përmes njohjes së ankthit pozitiv, studenti mund të bëhet më i aftë për të përballuar sfidat dhe për të arritur sukses në shumë aspekte të jetës, përfshirë edhe në fushën e arsimit. Disa prej efekteve të ankthit pozitiv në ecurinë e shkollës mund të përfshijnë: Përmirësimi i vëmendjes dhe fokusit, nxitja e motivimit dhe përgatitjes, stimulimi i kreativitetit dhe përgjegjësisë, rritja e vetëbesimit dhe ndjenja e suksesit, përmirësimi i performancës në provime.

Fjalët kyçe: ankthi pozitiv, performanca akademike, motivimi, student.

KARAKTERISTIKAT DHE TENDENCAT AKTUALE QË LIDHEN ME CILËSINË E KUJDESIT NDAJ PACIENTIT DIABETIK

Emirjona Kïçaj^{1,2*}, Rudina Çerçizaj¹, Juljana Xhindoli¹, Saemira Durmishi¹, Rezarta Lalo¹, Sonila Nikaj³, Vasilika Prifti³, Stiliana Brokaj¹, Erlini Kokalla¹, Lejdi Fetahu¹, Marjola Muhaj¹

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali”, Shqipëri. Email: ekicaj@yahoo.it

²Transilvania University of Brasov, Romania.

³Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Ofrimi i kujdesit shëndetësor cilësor për pacientët diabetikë vazhdon të jetë një sfidë për sistemet shëndetësore.

Qëllimi: Identifikimi i karakteristikave dhe tendencave aktuale në lidhje me cilësinë e kujdesit për pacientët diabetikë.

Metodologjia: Gjatë periudhës kohore Maj-Qershor 2022, u realizua një Scopus review në database online si Pub Med, MEDLINE, open accessible journal, National Library of Medicine, Springer, ADA and WHO. Ky kërkim u fokusua në identifikimin e studimeve që prezantonin trendin e kujdesjeve ndaj pacientit diabetik. Studimet duhet të plotësonin kriteret përfshirëse: (1) Studimet duhet të ishin: review literature, meta-analitike, eksperimentale, quasi eksperimentale, randomized controlled, cross sectional, studimet ndërhyrëse, studime kohorte që kanë vlerësuar ndërhyrjet në drejtim të cilësisë së kujdesjeve ndaj pacientëve diabetikë; (2) duhet të përfshinin pacientët me T2DM apo T1DM; (3) studime të botura gjatë periudhës kohore 2010-2022.

Rezultatet: Për të vlerësuar trendin e prevalencës dhe incidencës së diabetit u vlerësuan të dhënat e IDF prej vitit 2011 – 2021. Për të vlerësuar trendin e diabetit gjatë periudhës së COVID -19 janë analizuar të dhënat e 11 studimeve të botuara gjatë periudhës 2020-2022. 102 studime janë përfshirë për të paraqitur trendin e cilësisë së kujdesjeve ndaj pacientëve diabetikë.

Konkluzione: Gjatë viteve të fundit, janë bërë përparime domethënëse në përmirësimin e kujdesit ndaj diabetit, si dhe përparime në parandalimin e Tipit 2. Investimi nëpërmjet transformimit të Programeve, teknologjisë dhe mbështetjes për Parandalimin e Diabetit për të zgjeruar shtrirjen e edukimit për diabetin, kanë filluar të tregojnë rezultatet.

Fjalët kyçe: cilësi kujdesi, diabet, tendenca, edukim, rishikim literature.

PREVALENCA E HIPERTENSIONIT NË REPARTIN E URGJENCËS NË ELBASAN

Armelda Teta^{1*}, Gazment Koduzi¹, Mitilda Gugu¹, Elona Gaxhja¹,
Rezarta Stena¹, Ylli Aliçka¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan. Email: Armelda.Teta@uniel.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Hipertensioni është një sindromë progresiv kardio-vaskulare nga më të përhapurat në mbarë botën. Personat që preken më shpesh janë kryesisht pacient geriatrik, por vitet e fundit është shtuar numri i rasteve të prekura edhe i pacientëve me moshë të re. Sipas ISHP 33% e vdekjeve të ndodhura në gjithë popullatën e vendit tonë i atribuohet presionit të lartë arterial.

Qëllimi: Ky studim ka për qëllim të evidentojë rastet me hipertension arterial gjatë periudhës Janar-Prill 2023 në repartin e urgjencës së qytetit të Elbasanit.

Metodologjia: Studim kros-seksional, retrospektiv. Raportim i pacientëve me hipertension të paraqitur në repartin e urgjencës së qytetit të Elbasanit. Të dhënat u morën nga kartelat ditore e pacientëve gjatë muajve Janar- Prill 2023. Të dhënat statistikore do të interpretohen nëpërmjet analizës deskriptive e cila do të na japë informacion mbi monstren dhe variablat e përdorura.

Rezultatet: Në repartin e Urgjencës së Spitalit Rajonal “Xhaferr Kongoli” Elbasan, gjatë periudhës Janar – Prill 2023, janë trajtuar gjithsej 199 raste me hipertension arterial, ku 122 raste ose 61.31% prej të cilave ishin me vendbanim në qytet dhe 77 raste apo 38.70% me vendbanim në fshatra. Muaji më i frekuentuar me numrin më të lartë të rasteve me hipertension ishte muaji Prill me 86 raste. Pjesa më e madhe e pacientëve me hipertension arterial ishin të gjinisë femërore me 112 raste ose 56.28 %. Grupmosha më e prekur me HTA është ajo mbi 70 vjeç (70-85) duke numëruar gjithsej 92 raste apo 46.23%.

Konkluzione: Disa nga rekomandimet infermiore për pacientët me HTA: Vizitat e rregullta tek mjeku; Kufizimi i sodiumit; Rënia në peshë; Ushtrime dhe këshillimi i pacientëve për kryerjen e ushtrimeve të ndryshme; Teknika relaksuese; Shmangien e pirjes së duhanit; Modifikimi i dietës; Këshillimi i pacientit për menaxhimin e situatave stresuese.

Fjalët kyçe: hipertension arterial, prevalenca, Elbasan, reparti i urgjencës mjekësore.

VLERËSIMI I NIVELIT TË NJOHURIVE TË FEMRAVE MBI KANCERIN E QAFËS SË MITRËS NË QARKUN E ELBASANIT

Albana Sula^{1*}, Elona Dybeli¹, Ilda Taka¹, Shqipe Luta¹, Luljeta Jaku²,
Rajmonda Hida¹, Elona Zhiva¹, Marsida Duci¹, Elona Hasalla¹, Rezarta
Stena¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit, “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: dybeli.elona@yahoo.com

² Fakulteti i Shkencave të Natyrës, Universiteti i Shkodrës “Luigj Gurakuqi”

Abstrakt

Hyrje: Kanceri i qafës së mitrës është një sëmundje tërësisht e parandalueshme e megjithatë, ai mbetet shkak i vdekjeve nga kanceri te gratë në mbarë botën. Nuk ka asnjë mënyrë për të ditur me siguri nëse do të prekeni nga kanceri i mitrës. Mënyra më e mirë për ta zbuluar sa më herët kancerin e qafës është kryerja e Pap-testeve të rregullta.

Qëllimi: Vlerësimi i nivelit të njohurive të femrave rreth kancerit të qafës së mitrës dhe zbulimit të hershëm të tij.

Metodologjia: Studim kros-seksional i realizuar nëpërmjet administrimit të një pyetësori të strukturuar femrave të moshave mbi 18 vjeç, nga zonat urbane dhe rurale në Elbasan. Në total u përfshinë 412 femra. Të dhënat u analizuan nëpërmjet versionit SSPS.

Rezultatet: 60% e femrave që morën pjesë në studim ishin me arsim të lartë, 64% kanë ndjekur trajnime në sektorin e shëndetësisë. 62.6% referojnë se kanë njohuri për kancerin e Cervixit. 48% e femrave nuk e dinë si mund të zbulohet Ca cervixit. 54.60% shkojnë për vizitë vetëm kur kanë probleme shëndetësore. 36% nuk kanë informacion rreth Pap-Testit dhe vetëm 4.60% e kanë bërë vaksinën e HPV.

Konkluzione: Pjesa dominuese pohojnë se diagnostikimi i hershëm ka përparësi në kancerin e qafës së mitrës. Femrat me arsim të lartë kanë më shumë informacion për mënyrën se si mund të zbulohet kanceri i qafës së mitrës. Femrat të cilat banojnë në zonat rurale, pjesa më e madhe shkojnë te gjinokologu vetëm kur kanë probleme. Pap-Testi është një metodë e mirë për të diagnostikuar që në fazat e hershme Ca e cervix uteri. Vaksinimi kundër HPV- së është një mënyrë e sigurtë dhe e besueshme për të mbrojtur femrat nga kanceri i qafës së mitrës dhe sëmundjet e lidhura me HPV-në.

Fjalë kyçe: Ca cerviksi, HPV, njohuri, pap-test, vaksinë.

PËRKTHIMI DHE VALIDIMI I PYETËSORIT EORTC BN-20 NË SHQIP

Mitilda Gugu^{1*}, Armelda Teta¹, Elona Dybeli¹, Elona Gaxhja¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: mitilda.gugu@uniel.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Në Shqipëri, tumori i trurit është tumori i 7-të më i zakonshëm, me incidencë afërsisht 7.7 për 100,000 për meshkujt dhe 4 për 100,000 për femrat. Pavarësisht se është një gjendje relativisht e rrallë, pacientët shfaqin simptoma të rënda dhe kanë një prognozë të keqe. Qëllimi kryesor i trajtimit në pacientët me tumore të trurit është rritja e jetëgjatësisë së pacientit dhe lehtësimi i simptomave. Në Shqipëri ka informacion të pamjaftueshëm në lidhje me cilësinë e jetës së pacientëve me tumor. Cilësia e jetës në lidhje me shëndetin është një koncept shumëdimensional që mbulon aspektin fizik, psikologjik dhe social, si dhe simptomat e shkaktuara nga sëmundja dhe trajtimi i saj. Një vlerësim i cilësisë së jetës në lidhje me shëndetin është thelbësor për përzgjedhjen e terapisë për çdo pacient specifik. Organizata Evropiane për Kërkimin dhe Trajtimin e Tumoreve (EORTC) ka zhvilluar një pyetësor të veçantë për tumoret e trurit, QLQ-BN20, i cili është vërtetuar dhe është përkthyer në disa gjuhë kryesisht ato evropiane. Për shkak të dallimeve kulturore dhe prejardhjes socio-ekonomike më të ulët dhe më pak të arsimuar, versioni anglisht i EORTC QLQ-BN20 ka një përdorim të kufizuar në mjedisin shqiptar.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi ishte përkthimi dhe validimi i EORTC QLQ-BN20 në shqip për ta bërë atë të disponueshëm për përdorim nga pacientët dhe komuniteti shkencor.

Metodologjia: Pas marrjes së lejes, pyetësori BN-20 u përkthye për të gjeneruar versionin shqip duke përdorur protokollin standard të EORTC. Procesi i validimit përfshiu një studim pilot ku morën pjesë 10 pacientë, të cilët më pas u intervistuan për çdo vështirësi të hasur gjatë plotësimit të pyetësorit.

Rezultatet: Në studimin pilot morën pjesë 4 gra dhe 5 pacientë meshkuj me një moshë mesatare 58.4 vjeç. Pati ndryshime të vogla në dy pyetje të cilat u përfshinë në pyetësorin përfundimtar të gjuhës shqipes BN-20.

Konkluzione: BN-20 versioni në Shqip ka marrë miratimin nga EORTC dhe është i disponueshëm në faqen e internetit të EORTC për përdorim akademik ose komercial në praktikën klinike dhe studime mbi pacientët me tumore primare të trurit.

Fjalët kyçe: BN-20, studim pilot, tumor primar i trurit, cilësia e jetës, përkthim.

ADERENCA NDAJ MEDIKAMENTEVE, PERSPEKTIVA E KLIENTËVE DHE ÇFARË MUND TË BËJNË PROFESIONISTËT E KUJDESIT SHËNDETËSOR

Xhoana Delibashi*, Fatjona Kamberi²

¹Spitali Rajonal Vlorë, Pediatria, Shqipëri. Email:

xhoana.delibashi@univlori.edu.al

² Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Aderimi i medikamenteve, ose marrja e medikamenteve në mënyrë korrekte, përgjithësisht përkufizohet si shkalla në të cilën pacientët marrin ilaçe ose mjekimin siç përshkruhet nga ofruesit e kujdesit shëndetësor me kosto të larta shëndetësore në mbarë botën.

Qëllimi: Vlerësimi i nivelit të aderencës së medikamenteve në popullatën e rritur si dhe të identifikojë faktorë të mundshëm dhe pengesa që ndikojnë në aderencën ndaj medikamenteve.

Metodologjia: Studimi ishte studim bazë në Internet i tipit transversal i cili u zhvillua në periudhën Prill – Maj, 2022. Për mbledhjen e të dhënave u përdor platforma elektronike Google forms. Shpërndarja e linkut u krye nëpërmjet rrjeteve sociale duke e postuar thirrjen për pjesëmarrje disa herë. Pyetëtori përmbante pyetje që kishin të bënin me aderencën ndaj mjekimit, faktorët që ndikojnë në mjekim dhe zgjidhjen e shkaqeve të mosaderimit të vlerësuara sipas shkallës Linkert nga 1-5, ku 1= Nuk pajtohem aspak dhe 5=Shumë dakort.

Rezultatet: Në studim u përfshinë 185 persona, moshë ≥18 vjeç. 83.2% ishin femra dhe 16.8% ishin meshkuj. 7.6% i përkisnin grupmoshës 36-50 vjeç dhe 4.3% grupmoshës 51-61 vjeç. Rreth 59% e pjesëmarrësve ishin të punësuar, me arsim të lartë (62.7%), dhe 41% të martuar. 15% e pjesëmarrësve vuanin nga sëmundje kronike, kryesisht femrat. 51.4% referojnë se konsumojnë medikamente para se të konsultohen me mjekun, ndërkohë që 23.6% janë konsultuar me farmacistin për marrjen e medikamenteve dhe 22.7% me mjekun. Lidhje statistikore u evidentua midis arsimimit dhe marrjes së ilaçeve, kryesisht qetësues të dhimbjes dhe antibiotikë. 37.3% e pjesëmarrësve referojnë se harrojnë t'i marrin medikamentet si përshkruahen nga mjeku. Grupmoshat e reja janë më pak të kujdesshme dhe më pak aderent ndaj mjekimit. 44.3% e ndërpresin mjekimin para se të përfundojë koha e rekomanduar pasi ndihen më mirë. 62.7% referojnë se nuk është normale që trupi i tyre të kontrollohet nga ilaçet.

Moshat e reja nuk besojnë në informacionin e fletëpalosjeve dhe 29% pajtohen me mendimin se pasojat e bëjnë pacientin aderues. Lidhje e fortë statistikore u evidentua nëpërmjet faktorëve pozitiv dhe zgjedhjes së strategjive për aderencë ndaj medikamenteve, $p=0.01$.

Konkluzione: Mosaderenca ndaj medikamenteve/mjekimit është një shqetësim në rritje në moshat e reja që shpesh është e nënvlerësuar nga studimet. Përdorimi i anti-

inflamatorëve josteroidalë dhe antibiotikëve ishte një problem tjetër i evidentuar. Komunikimi, rritja e afësive edukative të profesionistëve të kujdesit janë elementë kyç për rritjen e aftësisë së pacientit për të respektuar një regjim mjekësor të përshkruar.

Fjalët kyçe: Aderencë, medikamente, profesionistë kujdesi, faktorë, pajtushmëria.

PARANDALIMI I ULÇERAVE VENOZE TË KËMBËVE PËRMES NJOHJES SË FAKTORËVE TË RREZIKUT-RISHIKIM LITERATURE

Petraq Mustaqe^{1*}, Jerina Jaho¹

¹Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email: dr.petraqmustaqe@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Ulçera venoze ose ulçerat e stazës përbëjnë 80% të ulçerave të ekstremiteteve të poshtme. Problemet me venat e këmbëve, si dëmtimi i valvulave ose bllokimet, zvogëlojnë kthimin efikas të gjakut në zemër dhe rrisin presionin në vena, gjë që mund të rezultojë në ulçera venoze të këmbëve. Ulçerat venoze janë të dhimbshme, mund të jenë me erë të keqe dhe të prirura ndaj infeksionit dhe janë një problem i rëndësishëm shëndetësor me implikime që ndikojnë në aspektin social, ekonomik dhe në mirëqënien e pacientit. Cilësia e jetës së pacientit ulet ndjeshëm kur zhvillohet një ulçerë venoze në këmbë. Pra, është shumë e rëndësishme të njihen faktorët e rrezikut dhe mënyrat për të parandaluar këtë sëmundje.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi ishte identifikimi i faktorëve të rrezikut dhe masave parandaluese për zhvillimin e ulçerës venoze të këmbës tek të rriturit.

Metodologjia: U kërkua në Cochran, PubMed, Cinalh dhe u identifikuan studime që shqyrtuan faktorët e rrezikut të ulçerës venoze të këmbës. Dy autorët rishikuan në mënyrë të pavarur abstraktet dhe artikujt me tekst të plotë, në gjuhën angleze, nga marsi deri në gusht 2023.

Rezultatet: U përfshinë 15 studime në rishikim dhe u kategorizuan në bazë të qëllimit të studimit, gjetjeve kryesore dhe vitit të publikimit. Në shumicën e studimeve, faktorët e rrezikut përfshinin indeksin e lartë të masës trupore, moshën e madhe, aktivitetin e ulët fizik, trombozën venoze të thellë dhe historinë familjare për ulçerën venoze të këmbës.

Konkluzionet: Nevojitet më shumë ndërgjegjësim për njohjen e faktorëve të riskut të ulçerës venoze tek pacientët dhe ofruesit e kujdesit shëndetësor, si dhe më shumë ndërgjegjësim për parandalimin e ulçerës venoze në këmbë në praktikën klinike. Për pacientët me ulçerë venoze nevojitet edukim shtesë dhe ndjekja e pacientit. Masat për të reduktuar rrezikun e ulçerës venoze përfshijnë shmangien e shtimit në peshë, ngrënien e një diete të ekuilibruar, mbajtjen e lëkurës të hidratuar me hidratues të rregullt, mospirjen e duhanit, shmangien e qëndrimit në këmbë ose qëndrimin ulur për periudha të gjata, marrjen e pushimeve të rregullta gjatë gjithë ditës dhe ngritjen e këmbëve në jastëk për të lehtësuar shqetësimin, ushtrimet e rregullta për të përmirësuar qarkullimin dhe për të ndihmuar në ruajtjen e një peshe të shëndetshme.

Fjalët kyçe: Ulçera venoze të këmbëve, faktor rreziku, rishikim literature.

ETIKA E KËRKIMIT SHKENCOR INFERMIEROR LIDHUR ME PLANET E STANDARDIZUARA TË KUJDESIT-NJË RISHIKIM LITERATURE

Sonila Qirko^{1,2*}, Vasilika Prifti¹, Majlinda Zahaj¹, Evis Allushi¹,
Emirjona Kiçaj³, Rudina Çerçizaj³

¹ Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email: sonila.nika@univlor.edu.al

² Transilvania University of Brasov, Romania

³ Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali”, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Studimi shkencor infermieror i bazuar në evidenca është e vetmja metodë për të vendosur nëse një qasje e re ndaj kujdesit infermieror është më e mirë se standardi aktual duke qenë thelbësor për të diagnostikuar, trajtuar, parandaluar dhe kuruar sëmundjen. Infermierët e përfshirë në kërkime luajnë një rol jetik në procesin e kërkimit dhe rrjedhimisht në përmirësimin e kujdesit ndaj pacientit duke u siguruar që të ruhen hapat etike të kërkimit shkencor, mbrojtja e pacientit dhe të dhënave personale.

Qëllimi: Vlerësimi i literaturës duke e rishikuar atë në aspektin e etikës së kërkimit shkencor lidhur me planet e standardizuara të kujdesit.

Metodologjia: Studimi i rishikimit të literaturës u krye gjatë muajve Mars-Maj 2022, duke përdorur faqet e kërkimit në internet si Publikimet Medknow, PubMed Central dhe PubMed, Google, Google Scholar, Yahoo, Biblioteka Cochrane dhe Revista Mjekësore falas. Fjalët kyçe të përdorura ishin etika infermiore, respektimi, etika e pacientëve dhe kujdesi infermieror, meta-analiza, rishikimi i studimeve të infermierisë, studimet në anglisht dhe artikujt me tekst të plotë dhe të shkruar pas vitit 2005.

Rezultatet: Në këtë review u përfshinë gjashtë studime; Kavalieratos në 2016 në lidhje me kujdesin paliativ; Engebretson J, Mahoney J, në vitin 2008 studioi kompetencën kulturore të lidhur me praktikat e bazuara në evidencë në infermieri dhe implikimet e saj etike dhe ligjore. Munkeby et.al në 2022 synonte të eksploroonte se si infermierët që punojnë në shtëpi kujdesi dhe shërbimet e kujdesit komunitar perceptojnë, përjetojnë dhe menaxhojnë sfidat etike në punën e përditshme duke diskutuar perspektivat e tyre. Midtbust et.al në 2018 ekzaminuan përvojat e profesionistëve shëndetësorë për pengesat dhe lehtësuesit e mundshëm në ofrimin e kujdesit paliativ për njerëzit me demencë të rëndë. Karjalainen et.al në 2019 ekzaminuan perceptimet e infermierëve të ICU për aspektet e lidhura me etikën e kërkimit të bazuar në ICU. Në vitin 2017 Hyejin im et.al kryen një rishikim sistematik të 30 punimeve kërkimore cilësore për të identifikuar llojet e kornizave etike të përdorura për të trajtuar përvojat e zëvendësve në planifikimin e kujdesit në fund të jetës për të rriturit e paaftë, si dhe temat ose modelet më të zakonshme që gjenden në kërkimin zëvendësues i vendimmarrjes.

Konkluzione: Ka shumë studime që trajtojnë çështjet etike në kërkimin infermieror dhe respektimin e parimeve të etikës, por nevojiten më shumë strategji në zbatimin e respektimit të parimeve të etikës si përfitimi, mos dëmtimi i pacientëve, respektimi i privatësisë, duke përfshirë infermierët kur vendosin për pacientët që do të përfshihen në kërkime.

Fjalët kyçe: kërkimi infermieror, etika në infermieri, kujdesi standard.

LIDHJA DHE KOMUNIKIMI MIDIS DOKTORIT DHE PRINDIT TË FEMIJËS GJATË PANDEMISË-STUDIM NARRATIV

Irini Rapushi^{1*}

¹Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email: irinirapushi@yahoo.com

Abstrakt

Hyrje: Një lidhje e fortë midis doktorit dhe prindit të fëmijës është shumë e rëndësishme për efikasitetin e trajtimit dhe për rritjen, zhvillimin dhe mirëqënien e tyre.

Qëllimi: Ky studim narrativ ka si qëllim të përshkruaj përvojën e jetuar gjatë pandemisë COVID-19 me fokus në lidhjen dhe komunikimin midis doktorit dhe prindit të fëmijës.

Metodologjia: Në këtë studim është analizuar lidhja dhe komunikimi midis doktorit dhe prindit të fëmijës të hospitalizuar në Spitalin Pediatrik Vlorë, gjatë periudhës së pandemisë, bazuar në përvojën time si mjeke. Studimi është i tipit retrospektiv, narrativ.

Rezultatet: Periudha e pandemisë evidentoi se komunikimi është zemra e kujdesit shëndetësor. Një komunikim i mirë dhe një sjellje e përzemërt është çelësi i zgjidhjes së problemeve, veçanërisht gjatë periudhës së pandemisë ku disinformimi dhe pasiguria kanë impakt të lartë në rezultatet shëndetësore të pacientëve. Pandemia e COVID-19 shkaktoi ndërprerje të komunikimit duke përkeqësuar lidhjen midis prindit të fëmijës së hospitalizuar dhe doktorit. Kjo ka sjell që disa fëmijë të jenë vonuar në marrjen e ndihmës mjekësore për shkak të vonësive apo anulimit të vizitave si pasojë e një koordinimi jo adekuat të hallkave të sistemit shëndetësor gjatë pandemisë së COVID-19.

Konkluzionet: Pandemia sugjeron se duhen gjetur strategji komunikimi midis pacientëve dhe profesionistëve të kujdesit shëndetësor të cilat janë në përputhje me specifikat dhe nevojat e tyre për kujdes. Rekomandohen trajnime për stafin shëndetësor që kanë në fokus promovimin e aftësive komunikuese.

Fjalët kyçe: komunikimi prind i fëmijës-doktor, COVID-19, vonesë në dhënie kujdesi, strategji për përmirësim.

SFIDAT E STUDENTËVE TË INFERMIERISË, EKSPERIENCË NGA DEPARTAMENTI I INFERMIERISË, BERN, ZVICËR

Alida Ramaj^{1*}

¹ Dipl.Berufsschullehrerin HF Abteilung Pflege HF Fokus K, Berner Bildungszentrum Pflege, Zvicër. Email: alidaramaj35@gmail.com, alida.ramaj@bzpflege.ch

Abstrakt

Hyrje: Situatat emergjente paraqiten jo rrallë në jetën e një profesionisti. Përgatitjet për situata të tilla e kanë zanafillën që në auditoret e universiteteve apo shkollave të larta profesionale. Këto situata kërkojnë shpejtësi dhe shkathhtësi në veprim dhe paraqesin një situatë jo pak stresuese edhe për profesionistët.

Qëllimi: Qëllimi këtij studimi është përshkrimi i organizimit të lëndës së Urgjencës në planin mësimor.

Metodologjia: Ky është një studim deskriptiv kros-seksional. Në studim u përfshinë studentët të Infermierisë në Bern të Zvicrës.

Rezultatet: Kjo lëndë shtrihet në planin mësimor në vitin e tretë të studimeve, në semestrin e parë. Është e implementuar në planin mësimor dhe është e organizuar në dy boshte kryesore. Boshti i parë përmban: 4 orë teori dhe 12 orë praktikë. Gjatë orëve të planifikuara për praktikën me manikin digjital ne shkollë studentët ndahen nga pedagogu në grupe ku është përcaktuar: orari i paraqitjes në ambjentet ku zhvillohet praktika, koha që kanë në dispozicion, ndërveprimi me manikinin digjital, koha që kanë në dispozicion për reflektim. Rolet që ndërmer secili student në situatë organizohen nga vetë studentët. Përpara se të filloj skena e situatës urgjente ata ndajnë rolet, për shembull: Një student është infermieri kryesor përgjegjës për atë pacient. Një student i vjen në ndihmë këtij infermieri në situatë urgjence. Një student është vëzhgues që mban shënime. Studentët në 99% e vlerësojnë shumë si bosht dhe shohin ku kanë nevojë për përmirësim. 1% kanë vështirësi të lexojnë mimikën e pacientit dhe janë skeptik që nuk mundën të lexojnë dhe fytyrën për të kuptuar më mirë reagimin e një pacienti në realitet. Boshti dytë: Basic Life Support (BLS) realizohet nga pedagogë që janë të specializuar për BLS dhe kanë kryer speciaizimin dy vjeçar për infermier reanimacioni ose infermier urgjence. Në këtë bosht përfshihen 8 orë praktike në ambjentet e shkollës, ku studentët ushtrojnë me manikin dhe defibrilator.

Konkluzionet: Boshti i parë ka shumë punë parapërgatitore për docentët dhe studentët theksojnë mungesën e empatisë me pacientin për shkak të mungesës së ndërveprimit. Për boshtin e dytë, një mundësi për të praktikuar ato që mësojnë është edhe regjistrimi vullnetar në platformën First Responder, që nuk varet nga shkolla, por është në nivel kombëtar.

Fjalët kyçe: sfida, njohuri, studentë, urgjencë, edukim, trajnim, infermieri, Bern, Zvicër.

ETIKA E KËRKIMIT SHKENCOR MJEKËSOR NË LIDHJE ME NDIKIMIN E PANDEMISË COVID-19 NË SHËNDETIN MENDOR

Rudina Çerçizaj^{1,2*}, Liliana Rogozea², Fatjona Kamberi³, Emirjona
Kuçaj¹, Vasilika Prifti⁴, Sonila Qirko⁴

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës
"Ismail Qemali", Shqipëri. Email: rudinacercizaj1@yahoo.com

²Transilvania University of Brasov, Romania.

³Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Fakulteti i Shëndetit,
Universiteti i Vlorës "Ismail Qemali" Shqipëri

⁴Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës "Ismail
Qemali" Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Studimet e shëndetit mendor të kryera gjatë pandemisë kanë konfirmuar se simptomat e stresit akut, ankthit dhe depresionit, si dhe vetëvrasja, janë rritur. Pandemia e COVID-19 ka ndryshuar imazhin e botës sonë me ndikimin e saj në shëndet, stilin e jetesës, ekonominë dhe politikën.

Qëllimi: Për të testuar pyetjen tonë të kërkimit, ne diskutuam punime të ndryshme kërkimore për të parë nëse ato ishin në përputhje me parimet e etikës në kërkimin klinik.

Metodologjia: Dhjetë punime kërkimore të kryera në internet (n=10) që kanë studiuar efektin e COVID-19 në shëndetin mendor u zgjedhën rastësisht nga një kërkim i shpejtë elektronik i Google. Fjalët kyçe të përdorura ishin anketa në internet, studim ndërsektorial, studim cilësor, ndikimi i COVID-19, shëndet mendor. Publikimi në revista në gjuhën angleze të indeksuar në PubMed dhe me faktor ndikimi (n=10) ishin tregues të standardeve të cilësisë në lidhje me përputhshmërinë me standardet etike.

Rezultatet: Studimi përfshinte analizat përfundimtare të dhjetë artikujve të kategorizuara sipas pyetjeve dhe përgjigjeve të listës së kontrollit. U zbulua se të gjitha studimet i ishin përgjigjur një pyetjeje kërkimore specifike dhe kishin një përzgjedhje të drejtë studimore. Për pyetjet e tjera të përfshira, ka pasur studime që nuk kanë dhënë informacion të mjaftueshëm në lidhje me të paturit e një përgjigje specifike si rezultat.

Konkluzione: Studimi ynë zbuloi se megjithëse pandemia COVID-19 u përhap me shpejtësi në të gjithë botën dhe nevoja për kërkime ishte kritike, komuniteti i kërkimit bëri një përpjekje për të ndjekur udhëzimet bio-etike, veçanërisht në fazat e hershme të pandemisë. Janë kryer studime të shumta mbi efektet e COVID-19 në grupe të ndryshme të synuara të popullsisë për sa i përket shëndetit të tyre mendor, duke marrë parasysh respektimin e të gjitha parimeve etike sipas parimeve të bioetikës të përshkruara nga Beauchamp dhe Childress si dhe parime të tjera etike të kërkuara.

Fjalët kyçe: etikë, COVID-19, kërkim shkencor, shëndet mendor, rishikim literature, ndikim.

EFEKTIVITETI I MENAXHIMIT TË DHIMBJES NË PACIENTËT TERMINAL

Juljana Xhindoli^{1*}, Erisilda Tare², Vasilika Prifti², Emirjona Këçaj¹, Rudina Çerçizaj¹ Saemira Durmishi¹, Rezarta Lalo¹, Stiliana Brokaj¹, Evis Allushi²

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës "Ismail Qemali", Shqipëri. Email: juljana.xhindoli@univlor.edu.al

²Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës "Ismail Qemali" Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Dhimbja është një ndjenjë e papëlqyeshme, subjektive dhe eksperience personale e shoqëruar me dëmtime aktuale ose të mundshme të indeve. Dhimbja tumorale është në shumë forma: fizike, psikologjike, sociale ose shpirtërore. Dhimbja varet nga lloji i tumorit, zhvillimi, lokalizimi, ndërhyrjet, toleranca personale ndaj dhimbjes dhe kujdesi ndaj saj. Menaxhimi efektiv i dhimbjes dhe simptomave të tjera përmirëson cilësinë e jetës në çdo stad të sëmundjes

Qëllimi: Vlerësimi i kujdesit infermieror në menaxhimin e dhimbjes në pacientët tumoral dhe evidentimi i nevojave të pacientëve bazuar në ndërhyrjet infermiore në Qendrën Shëndetësore Velabisht, Berat.

Metodologjia: Studim i tipit kros-seksional, realizuar në Maj- Qershor 2022, u përdor pyetësor online në platformën Google Forms, i cili u plotësua nga personeli shëndetësor në QSh "Velabisht" të Beratit dhe nga familjarë të disa pacientëve terminal tumoral në këtë zonë.

Rezultatet: Nga të dhënat e personelit shëndetësor dhe nga familjarët e pacientëve terminal tumoral, rezultojnë që efektiviteti i menaxhimit të dhimbjes në pacientët me kancer është jo efektiv. Konkretisht, rezultojnë një marrëdhënie e mirë infermier-pacient gjatë ndërhyrjeve infermiore, një komunikim i mirë, por ka mangësi në mundësinë për të vlerësuar dhe menaxhuar dhimbjen, kjo mbështetur në hezitimin që personeli ka shfaqur në përdorimin e opioidëve dhe mangësitë e sistemit shëndetësor për ofrimin e teknikave dhe formave menaxhuese farmakologjike dhe jofarmakologjike. Pyetjes se nëse duhen shmangur opioidët sepse shkurtojnë jetën e pacientëve i janë përgjigjur 7.1%-po, gjithmonë, 7.1%-shpesh herë, 64.3%-ndonjëherë dhe vetëm 21.4%-jo referojnë se nuk duhen shmangur kur janë të nevojshëm. Shihet se ekziston frika e përdorimit të opioidëve. Të gjitha këto përmbledhen në një cilësi jo të mirë të jetës së pacientëve dhe të familjarëve të tyre.

Konkluzione: Përmirësimi i infrastrukturës, kushteve për ofrimin e shërbimit; zhvillimi i strategjive për të zgjidhur nevojat e pacientëve, do të ndihmonin në lehtësimin e dhimbjes, në ofrimin e trajtimeve të reja dhe teknikave shtesë bashkëkohore medikamentoze dhe jomedikamentoze. Mungesa e protokolleve për menaxhimin e dhimbjes dhe përdorimi i skedave të ndjekjes e bëjnë të vështirë ndjekjen dhe lehtësimin e problemeve komplekse tek pacientët tumoral.

Fjalët kyçe: kujdes paliativ, pacient tumoral, opioid, menaxhim i dhimbjes, efektivitet.

STRATEGJITË E KOMUNIKIMIT DHE EDUKIMIT LIDHUR ME STILIN E JETESËS SË NËNËS PËR PARANDALIMIN E RREZIQEVE TË SHTATËZANISË-PROTOKOLL STUDIMI

Saemira Durmishi^{1*}, Shkëlqim Hidri², Enkelejd Mëhilli¹

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës "Ismail Qemali", Shqipëri. Email: saemira2@gmail.com

²Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit "Aleksandër Xhuvani", Elbasan, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Gjatë procesit të zhvillimit ekonomik–shoqëror ku teknologjia ecën me hapa vigane mjekësia dhe Shëndeti Riprodhues në vecanti, është çështja më esenciale, ajo është po aq radikale sa edhe bashkërendëse e pandalshme. Shtatëzënia është koha e ndryshimeve në jetën e çdo gruaje. Në përgjithësi, kujdesi adekuat prenatal përfshin kujdesin mjekësor dhe shërbimet edukative dhe sociale gjatë shtatëzënisë pasi rreziqet dhe komplikacionet varen nga shumë faktorë të stilit të jetesës. Në këto kushte, strategjitë e komunikimit dhe edukimit të nënave për parandalimin e rreziqeve të shtatëzënisë marrin një rëndësi të vecantë, duke ditur se stili i jetesës ka një impakt të madh në ecurinë e shtatëzënisë, lindjes dhe mirëqenies së fëmijës.

Qëllimi: Ky projekt-propozim ka si qëllim kryesor vëzhgimin e situatës aktuale, duke u bazuar në mënyrën e edukimit të grave shtatëzane, eksplorimin e ndikimit të zgjedhjeve të mënyrës së jetesës së nënës të tilla si ushqimi, aktiviteti fizik, pirja e duhanit, dhe abuzimi me substancat të cilat ndikojnë në shfaqjen e komplikacioneve dhe rezultateve negative, dhe më pas hartimin e propozimeve dhe politikave të posacme për të bërë të mundur rritjen e niveleve të edukimit dhe të mbrojtjes së shëndetit të nënës.

Metodologjia: Për të arritur objektivat zgjedhja e bërë në këtë projekt do të jetë një metodë që do të përfshijë kërkimin cilësor dhe sasior në komunitetin target, një analize krahasuese me të dhëna të mbledhura, rishikim i dokumentacionit ekzistues i cili fokusohet mbi raportin risk/ dëmtrim në shëndetin e grave shtatëzane. Instrumentat e përdorura mendohet të jenë pyetësor, rishikim dokumentacioni, analiza krahasuese si dhe intervista me punonjës të shëndetësisë dhe nëna shtatëzane. Ky projekt ka në fokus përfshirjen e disa kategorive si: gratë, familjarët e tyre, punonjës shëndetësie kryesisht mami dhe infermier. Në fazën e parë të projektit do të vlerësohen mendimet e stafit dhe personelit shëndetësor në konsultoret e Nënës dhe Fëmijës në Qendrat Shëndetësore në qytet dhe në zonat rurale, njohuritë e tyre lidhur me informacionet për rreziqet dhe komplikacionet që vijnë nga stili i jetesës. (me pyetësor dhe intervista të hapura). Gjatë fazës së dytë dhe të tretë do të realizohen seminare dhe trajnime ku në fokus do të jetë shëndeti i gruas shtatëzane. Në këto seminare do të marrin pjesë punonjës shëndetësie infermier dhe mami.

Rezultatet e pritshme: Pritet që të njihet dhe prezantohet saktë situata aktuale lidhur me nivelin e njohurive dhe ndërgjegjësimin të personelit shëndetësor për rreziqet që mbartin faktorët në stilin e jetesës së grave dhe në bazë të rezultateve të gjetura të hartohen politika

shëndetësore specifike të cilat do kenë në fokus jo vetëm profesionistët e shëndetit por dhe studentët e Fakultetit të Shëndetit (infirmier dhe mami).

Fjalët kyçe: stil jetese, aktiviteti fizik, edukim, gra shtatëzane, protokoll studimi.

PREVALENCA E ÇRREGULLIMEVE TË ANKTHIT DHE STRESIT NË STUDENTËT E UNIVERSITETIT TË VLORËS

Denada Selfo^{1*}, Anjeza Sejdiraj¹

¹ Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email: denada.selfo@univlora.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Çrregullimet e ankthit dhe stresi janë gjendje që karakterizohen nga simptoma fizike dhe psikike të dallueshme dhe persistente të cilat nuk janë pasojë e një çrregullimi tjetër. Ky studim është i rëndësishëm sepse sjell në vëmendje faktorët që shkaktojnë stres tek studentët dhe gjithashtu mat shkallën e stresit dhe çrregullimet e ankthit tek studentët e Universitetit “Ismail Qemali” Vlorë duke paraqitur informacion të domosdoshëm mbi hartimin e politikave që reduktojnë stresin dhe ankthin në sistemin e lartë arsimor për përmirësimin e performancës.

Qëllimi: Të vlerësohet prevalenca dhe lidhja ndërmjet ndikimit të periudhës studimore në zhvillimin e çrregullimeve të ankthit dhe stresit tek studentët e Universitetit “Ismail Qemali” Vlorë.

Metodologjia: Ky studim është realizuar në katër fakultete të Universitetit “Ismail Qemali” Vlorë gjatë periudhës kohore Janar-Qershor 2023, me pjesëmarrjen e 512 studentëve. Për mbledhjen e të dhënave u përdor pyetësori me vetë-raportim Inventari i Beck-ut për Ankthin (BAI) për vlerësimin e nivelit të ankthit dhe Pyetësori për Matjen e nivelit të stresit të studentëve. Për analizën statistikore u përdor SPSS 23.

Rezultatet: Prevalenca e çrregullimeve të ankthit dhe stresit tek studentët rezultoi 14.2%. Rezultoi se kishte një lidhje sinjifikante ndërmjet ndikimit të faktorëve socio-demografik në zhvillimin e çrregullimeve të ankthit dhe zhvillimin e stresit tek studentet $p=0.000$. Gjithashtu rezultoi se ekzistonte një lidhje statistikisht e rëndësishme ndërmjet faktorëve akademik dhe atyre social dhe zhvillimit të simptomave të ankthit dhe stresit $p=0.000$. Shfaqja sinjifikancë dhe lidhja midis fillimit të studimeve dhe pamundësisë për t’u qetësuar për vlera të $p=0.000$.

Konkluzione: U evidentua se shumica e studentëve shfaqnin çrregullime të ankthit dhe stresit duke ndikuar kështu në performancën akademike të tyre, por edhe në aspekte të tjera të jetës. Shtimi i aktiviteteve promovionale nga specialist të shëndetit mendor me qëllim instruktimin e studentëve në mësimin e mekanizmave për adaptimin e “Mësimin të shëndetshëm akademik” dhe kujdesin për veten.

Fjalët kyçe: Ankthi, Çrregullimet e ankthit, Stresi, Studentët, Universitet, Shëndeti mendor.

NDIKIMI I RRJETEVE SOCIALE NË PROCESIN E TË MËSUARIT TE STUDENTËT E FAKULTETIT TË SHËNDETIT, UNIVERSITETI “ISMAIL QEMALI”, VLORË

Evis Allushi^{1*}, Sonila Qirko¹, Vasilika Prifti¹, Majlinda Zahaj¹

¹ Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email: evis.allushi@univlora.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Rrjetet sociale sot janë kanë një përdorim jashtëzakonisht të gjerë sidomos tek të rinjtë duke ofruar një mjet të dobishëm për jetën praktike dhe marrëdhëniet shoqërore të tyre, duke përfshirë këtu edhe kohën e shpenzuar në dobi të procesit të mësimnxënies.

Qëllimi: Por duke qenë se nuk kemi asnjë një informacion se si ndikon kjo gjë te studentët në Shqipëri, ndërmorëm këtë studim për të vlerësuar ndikimin e rrjeteve sociale në cilësinë e mësimnxënies tek studentët e infermierisë në Fakultetin e Shëndetit, Vlorë.

Metodologjia: Ky është një studim kros-seksional, zhvilluar nëpërmjet platformës Google-Forms gjatë periudhës Prill-Qershor 2023 tek studentët e infermierisë të të gjitha cikleve dhe viteve (N=375). Të dhënat që u mbledhën nga pyetësorët përfshinin kohën që ata kalonin në rrjete sociale si edhe rrjetet që ata përdornin më shumë, rezultatet që ata kishin në provime (ato të sezonit të fundit), varësinë që studentët kishin ndaj këtyre rrjeteve, arsyet e përdorimit të këtyre rrjeteve etj. Për të vlerësuar lidhjen midis të dhënave është përdorur faktori i korrelacionit Pearson.

Rezultatet: 93.5% përdornin aplikacionet në rrjete sociale, 68.5% përdornin rrjete sociale për të lexuar informacione që lidhen me temat që studiojnë, 91.5% i përdornin për të komunikuar me të tjerë. Ka një përdorim shumë më të gjerë të rrjeteve sociale midis studentëve që kanë rezultate të ulta në sezonin e fundit. Instagram 92%, Whatsap 91% dhe YouTube 87%, kanë përdorim më të gjerë mes studentëve tanë, ku sipas tyre u krijojnë më shumë mundësi komunikimi dhe bashkëpunimi, por nga ana tjetër ata dëshmojnë për shpërqëndrim dhe shpëputje nga realiteti. : Vlera e $p < 0.05$ dëshmon për lidhjen midis qëndrimit në rrjete sociale dhe ndikimit në procesin e të nxënies.

Konkluzione: Rrjetet sociale nuk rezultojnë të kenë ndikim pozitiv në procesin e mësimnxënies tek studentët e Fakultetit të Shëndetit, edhe pse më shumë se gjysma e pjesëmarrësve tanë pranuan se rrjetet sociale përbëjnë një metodë të dobishme për të gjetur informacione në lidhje me çështjet mësimore.

Fjalët kyçe: rrjete sociale, student, mësimnxënie, ndikim negativ

LIA E MAJMUNIT, PERCEPTIMI I RREZIKUT, SJELLJET E RREZIKUT, QASJA NË SHËRBIME DHE STIGMA NGA KËNDVSHTRIMI I STUDENTËVE

Blenora Kapaj^{1*}, Fatjona Kamberi²

¹Alumni, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri.

Email: blenora.kapaj@gmail.com

²Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Lija e majmunit është një virus që e ka origjinën nga kafshët e egra, si brejtësit dhe primatët, dhe ndonjëherë transmetohet te njerëzit. I përket të njëjtës familje virusesh si lija. Sëmundja u identifikua për herë të parë nga shkencëtarët në vitin 1958, kur midis majmunëve u përdorën dy valë të një sëmundjeje të ngjashme me linë e përdorur për qëllime kërkimore nga ka rrjedhur dhe emri i lisë së majmunëve. Infeksioni i parë të njeriu ndodhi në vitin 1970, te një djalë në një zonë të largët të Kongos.

Qëllimi: Qëllimi i studimit cilësor ishte të vlerësonte nivelin e ndërgjegjësimit për sëmundjen dhe rrezikun gjatë periudhës së kryerjes së studimit, si dhe të identifikojë faktorët dhe pengesat e mundshme që ndikojnë në vetëmenaxhimin dhe vetëkujdesin për mbrojtjen nga sëmundja.

Metodologjia: Studimi ishte ndërseksional. Të dhënat u mbledhën përmes një pyetësori standard, anonim të administruar nga kërkuesit për të vlerësuar njohuritë për linë e majmunëve, perceptimin e rrezikut, sjelljet e rrezikut, aksesin në shërbime dhe stigmën nga këndvështrimi i studentëve të Universitetit të Vlorës “Ismail Qemali”, bazuar në të dhënat e publikuara në faqen zyrtare të internetit të Organizatës Botërore të Shëndetësisë. Pyetësori iu shpërnda online studentëve në mënyrë të rastësishme. Të dhënat u mbledhën përmes platformës Google Forms për një periudhë dy mujore (Prill-Qershor, 2023).

Rezultatet: 85% e studentëve pretendojnë se është një virus që mund të shkaktojë sëmundje. 0.5% deklarojnë se është një fushatë televizive/radio. 12.6% pohojnë se nuk dinë asgjë dhe 1.9% kanë zgjedhur alternativën tjetër. Vetëm 5.3% e studentëve të përzgjedhur pajtohen plotësisht me faktin se kanë informacion për sëmundjen e lisë së majmunit dhe 35.9% kanë një qëndrim neutral. 36.4% e studentëve të përzgjedhur deklaruan se ishin të vaksinuar kundër gripit sezonal kurse 43.2% jo. 11.2% e studentëve në studim janë shprehur se nuk janë vaksinuar asnjëherë kundër gripit sezonal. 34% e nxënësve kanë qëndrim neutral për faktin se mund të vdesin nëse sëmuren nga lija e majmunëve, kjo mund të vijë nga informacioni i pakët që kanë.

Konkluzione: Shumica e studentëve të përzgjedhur tregojnë mungesë njohurish për linë e majmunit, mënyrën e transmetimit, simptomat dhe vaksinimin. Studentët duhet të informohen nga burime të ndryshme dhe të besueshme për sëmundjen e lisë së majmunit. Për këtë rekomandohet zhvillimi i fushatave promovuese për të ndërgjegjësuar studentët.

Fjalët kyçe: lija e majmunit, stigma, studenti, komunikimi i rrezikut, vaksinat.

IMPAKTI I SINDROMIT BURN OUT NË USHTRIMIN E PROFESIONIT TË INFERMIERIT

Marjola Muhaj^{1*}, Vitori Hasani²

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali”, Shqipëri. Email: marjola.muhaj@gmail.com

²Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Procesi infermior është një hallkë kryesore në trajtimin, kujdesin dhe rehabilitimin e pacientit. Ky proces kërkon një profesionalizëm të lartë, aftësi njohëse dhe empatike, përkushtim, vëmendje. Nëpërmjet këtij studimi janë vëzhguar kushtet e punës së punonjësve të shëndetësisë dhe në veçanti “atë situatë të gjendjes së sëmurë”, papërshtatshmërie dhe pakënaqësie të thellë, që bënë dallimin në mënyrë progresive të punës së mijërave personave, të cilët bëjnë të mundur përmirësimin e shëndetit të komunitetit. Rreziku i zhvillimit të sindromës “Burnout” është më i lartë përsa u përket infermierëve të zonës kritike, sepse ata duhet të merren me situata të vështira dhe komplekse. Nëpërmjet këtij studimi është mundur të kuptohet se sa “Burnout” është përgjegjës, me gjithë diskutimet kritike, ineficiencat dhe disfunksionet që vihen re në shërbimin shëndetësor.

Qëllimi: Qëllimi i studimit është gjetja e faktorëve të jashtëm e të brendshëm stresues dhe përcaktimi i një korrelacioni midis tyre dhe sindromës “Burnout”, e cila përbën një shqetësim në dhënien e një performance cilësore në profesionin e infermierit.

Metodologjia: Ky studim është i tipit kros-seksional. Mbledhja e të dhënave është mundësuar nëpërmjet një pyetësoi anonim të strukturuar dhe të vetadministruar. Popullata e studimit përfshiu 120 infermierë. Studimi u zhvillua në harkun kohor Mars-Shtator 2021 në Spitalin Rajonal Vlorë, Spitalin Pediatrik dhe Spitalin Psikiatrik.

Rezultatet: Moshë mesatare e kampionit është 37.5 vjeç (36.08 vjeç për zonën kritike dhe 38.94 vjeç për zonën psikiatrike). Në dallim me atë që është shkruar në literaturë, dolën meshkujt, grupi i të cilëve ishte më i rraskapitur nga puna (60% meshkuj dhe 40% femra). Grup-moshat më të prekura janë ato që përfshinin individë midis 31- 40 vjeç dhe ata me moshë më të madhe se 50 vjeç. Ndryshe nga zonat e tjera, në zonën psikiatrike rraskapitja emotive rezultoi më e ulët (40% në psikiatri dhe 60% në urgjencë dhe reanimacion).

Konkluzione: U evidentuan kushte të këqija të ekspozimit ndaj sindromës “Burnout”. Kjo ndjenjë emocionale u vu re nga një lodhje fizike që konstatohet në fund të ditës së punës në 50% te mostrës. 70% e popullatës në studim pranoi se kishte simptomat e sindromës “Burnout”.

Fjalët kyçe: burnout, infermier, faktor stresues, cilësi, rrezik.

ASOCIACIONI MES TIPAREVE TË SHQYRTUESHME-JOEMOCIONALE, EMPATISË DHE MEKANIZMAVE TË SHKAKTARVE MORALE NË DELIKUENTËT E MITUR

Denada Kreshpaj*

¹Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email: denadakreshpaj@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Shkeljet e ligjit nuk kufizohen vetëm tek të rriturit; përfshihen edhe fëmijët dhe adoleshentët. Numri i fëmijëve në konflikt me ligjin është në rritje. Adoleshenca karakterizohet si një periudhë e rritjes së çënueshmërisë ndaj marrjes së rrezikut për shkak të një ndarjeje midis kërkimit të rrisë dhe ndjesisë, e cila shpesh rritet gjatë pubertetit dhe zhvillimit të kompetencës vetërregulluese që nuk piqet plotësisht deri në moshën madhore të hershme. Disa kërkime sugjerojnë se mosangazhimi moral është një nga aktet që shkelin normat ose rregullat. Shkëputja morale ka një korrelacion të drejtpërdrejtë me sjelljen agresive. Fëmijët në konflikt me ligjin kanë një mosangazhim moral më të lartë se nxënësit e shkollës.

Qëllimi: Objektivi parësor i këtij studimi ishte kryerja e një analize të plotë të lidhjeve midis tipareve të pashpirt-joemocionale, niveleve të empatisë dhe mekanizmeve të shkëputjes morale. Këto lidhje do të shqyrtohen me një fokus të veçantë në variacionet e mundshme bazuar në dallimet gjinore dhe tipologjinë kriminale.

Metodologjia: Ky rishikim i literaturës u krye në bazë të një studimi të rregullt sistematik elektronik, i cili përfshiu publikimet aktuale. U kërkuan artikuj me tekst të plotë. Shtatë studime janë përmbledhur për shkak të ngjashmërive në disa kritere.

Rezultatet: U zgjodhën shtatë studime që identifikuan se si tiparet e pashpirt-joemocionale kontribuojnë ose ndikojnë në sjelljet e mosangazhimit moral midis të miturve të përfshirë në aktivitete kriminale. Është konstatuar gjithashtu se prania e tipareve të pashpirt dhe joemocionale ka një efekt parashikues dhe luan një rol ndërmjetësues në kryerjen e akteve të agresionit dhe bullizmit. Disa studime theksojnë se tiparet e pashpirt-joemocionale lidhen me problemet e sjelljes dhe parashikojnë ashpërsinë dhe qëndrueshmërinë e agresionit proaktiv, sjelljeve antisociale dhe delikucencës tek të rinjtë. Empatia gjithashtu luan një rol të rëndësishëm moderator në marrëdhëniet midis tipareve të pashpirt-joemocionale dhe mosangazhimit moral.

Konkluzione: Adoleshentët priren të vënë në dyshim normat shoqërore dhe morale dhe në disa raste t'i shkelin ato dhe të përfshihen në sjellje kriminale. Një faktor i mundshëm që shpjegon këtë marrëdhënie midis adoleshencës dhe sjelljes transgresive është mënyra se si ata i perceptojnë aktet antisociale si të pranueshme dhe të justifikueshme.

Fjalët kyçe: adoleshentët, mosangazhimi moral, pashpirt-joemocional, empatia.

EDUKIMI SHËNDETËSOR I MËSUESVE TË SHKOLLAVE 9-VJEÇARE MBI MENAXHIMIN E TRAUMAVE DENTARE, NJË ÇËSHTJE E SHËNDETIT PUBLIK

Erlini Kokalla^{1*}, Rezarta Lalo¹, Emirjona Kiçaj¹, Lejdi Fetahu¹,
Saemira Durmishi¹, Brunilda Subashi²

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakultetit i Shëndetit, Universiteti “Ismail Qemali”, Vlorë, Shqipëri. Email: erlini.kokalla@univlora.edu.al

²Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Fakultetit i Shëndetit, Universiteti “Ismail Qemali”, Vlorë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Traumata dentare tek fëmijët, kryesisht nxënësit e shkollave 9-vjeçare, përbëjnë një problem të Shëndetit Publik, jo vetëm për shkak të frekuencës së hasjes së tyre, por edhe për pasojat ekonomike dhe psiko-sociale që kanë. Disa lëndime në fazat e hershme mund të shkaktojnë paaftësi dhe kufizime funksionale. Gjithashtu prognoza e trajtimit të traumave dentare varet shumë nga veprimet e ndërmarra në momentin e lëndimit. Mësuesit shpesh janë individët e parë që përballen me këto dëmtime në shkolla, prandaj roli i tyre në menaxhimin e traumave dentare është thelbësor.

Qëllimi: Ky punim synon shqyrtimin e literaturës për të vlerësuar nivelin e njohurive të mësuesve mbi traumata dentare dhe menaxhimin e tyre tek nxënësit e shkollave 9-vjeçare, duke evidentuar kështu nevojën për edukim shëndetësor mbi këtë tematikë.

Metodologjia: Studimet që janë përfshirë në këtë rishikim literature janë gjeneruar elektronikisht përmes PubMed, Google Scholar dhe HINARI, me string-un [(dental trauma OR dental injuries) AND (teachers’ knowledge) AND (management)]. Rezultatet u eksportuan në softwar-in e menaxhimit të referencës EndNote, ku u bë filtrimi i tyre. Fillimisht u përjashtuan artikujt e duplikuar dhe më pas titujt dhe abstraktet u vlerësuan për përshtatshmërinë e tyre për t’u përfshirë në këtë rishikim literature. Punimi përfshiu artikuj në gjuhën angleze, të cilat ishin publikuar në periudhën kohore 2019-2023.

Rezultate: Në rishikim u përfshinë 12 artikuj, të cilët përmbushën kriteret e përcaktuara, kryesisht studime kros-seksionale. Nga artikujt e shqyrtuar rezultoi se një pjesë e konsiderueshme e mësuesve ishin ndeshur me trauma dentare gjatë eksperiencës së tyre, me një përqindje që varion nga 36% - 63%. Mësuesit, të cilët referuan të kishin marrë pjesë në trajnime mbi menaxhimin e traumave dentare ishin të pakët, 2% deri në 11%. Si rrjedhojë u evidentuan nivele të pamjaftueshme të informacionit për menaxhimin e dëmtimeve dentare, kryesisht thyerjes dhe rënies së dhëmbit. Rivendosja e dhëmbit të rënë në folenë e tij dhe ruajtja në qumësht ose pështymë, nuk vlerësoheshin si zgjedhjet e duhura nga një pjesë e madhe e mësuesve. Mangësi informacioni evidentohen gjithashtu edhe në emergjencën e trajtimit të traumës. Megjithatë, është pozitiv fakti që shumica e mësuesve ishin të interesuar për të marrë pjesë në programe trajnuese mbi menaxhimin e traumave dentare.

Konkluzione: Niveli i njohurive të mësuesve të shkollave 9-vjeçare, rezultoi i pamjaftueshëm, çka bën që ata të mos jenë të aftë për të menaxhuar në mënyrë adekuate

një traumë dentare. Prandaj në këtë pikë evidentohet nevoja për planifikimin e një programi të përshtatshëm të edukimit shëndetësor, për rritjen e njohurive të mësuesve në lidhje me menaxhimin e këtyre traumave.

Fjalët kyçe: Trauma dentare, shëndet publik, mësues, njohuri, menaxhim, edukim shëndetësor.

IMPAKTI I TRAJTIMIT FARMAKOLOGJIK I COVID-19 NË PACIENTIN ME DIABET MELLITUS TIP 2 - STUDIM RASTI

Lejdi Fetahu^{1*}, Rezarta Lalo¹, Emirjona Kiçaj¹, Erlini Kokalla¹

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës "Ismail Qemali", Shqipëri. Email: lejdi.fetahu@univlora.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Prekja e pacientëve që vuanin nga patologji kronike si: diabeti, hipertensioni etj nga Sars COVID-19 shkaktonte përkeqësimin e gjendjes së tyre shëndetësore duke ndikuar në parametrat vital. Diabeti është një sëmundje kronike metabolike e karakterizuar nga nivele të larta të glukozës në gjak, e cila me kalimin e kohës çon në dëmtime serioze të zemrës, enëve të gjakut, syve, veshkave dhe nervave. Më i zakonshmi është diabeti i tipit 2, zakonisht tek të rriturit, i cili shfaqet kur trupi bëhet rezistent ndaj insulinës ose nuk prodhon mjaftueshëm insulinë.

Qëllimi: Raportim rasti.

Metodologjia: Është marrë në studim rasti i një zonje 55 vjeçare, diabetike prej 15 vjetësh me Diabet të tipit 2 e cila ka shfaqur temperaturë rezistente, kollë të thatë, debolizëm prej 3 ditësh dhe saturim 92%. Pacientja ka plotësuar një pyetësor mbi mjekimin në periudhën para, gjatë dhe pas infektimit me COVID-19, ushqyerjen dhe aktivitetin fizik.

Pacientja është mjekuar me terapi antibiotikësh fillimisht me Azitromicinë 500 mg ne 24 orë për 3 ditë dhe më pas me Ceftriaxon 1g çdo 12 orë për 7 ditë. Për efektin antipiretik dhe antiinflamator është përdorur Dexametasonë 4mg çdo 12 orë. U pa që mjekimi me Dexametasonë shkaktonte rritje të glicemisë në gjak. U pa e arsyeshme aplikimi i insulinave Lantus dhe Novorapid kombinuar me Metforminën të dhëna në vakte të ndryshme. Si dietë ushqimore aplikohet një dietë e pasur me lëngje dhe proteina.

Konkluzione: Mjekimi i COVID-19 në pacientë me patologji paraekzistuese ka qenë një sfidë më vete për personelin mjekësor. Kombinimi i insulinës dhe antidiabetikëve oral u pa që ishte e suksesshme në momentin që pacientja ishte nën terapinë me antiinflamatorë steroid. Për çdo ndërhyrje që duhej bërë në mjekimin e pacientit diabetik duhej bërë gjithmonë konsulta me mjekun endokrinolog. Ushqyerja e pacientit konsistonte më tepër në lëngje të shumta dhe ushqime të pasura me proteina.

Fjalët kyçe: Diabet Mellitus, COVID-19, insulinë, antiinflamator steroid, antibiotikë.

MODELI I KUJDESIT KRONIK DHE ROLI I TYRE NË MENAXHIMIN E SËMUNDJEVE KRONIKE NË EMERGJENCA SHËNDETËSORE

Vjollca Ndreu^{1*}, Miranda Çela¹

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: vndreu@hotmail.com

Abstrakt

Hyrje: Rritja e barrës së sëmundjeve kronike ka sjellë nevojën për përdorim të modeleve të ndryshme kujdesi me impakt direkt në menaxhimin e këtyre sëmundjeve dhe cilësinë e jetës së pacientëve. Ndërkohë që pandemia theksoi edhe më shumë nevojën për hartimin e strategjive dhe modeleve të kujdesit që rrisin ndërgjegjësimin e pacientëve kronik në lidhje me faktorët e modifikueshëm dhe menaxhimin e sëmundjes, veçanërisht në situata emergjente shëndetësore.

Qëllimi: Vlerësimi dhe njohja me modelet e kujdesit kronik nëpërmjet rishikimit sistematik të literaturës.

Metodologjia: Studimi është i tipit kros-seksional, rishikim i literaturës. Baza e të dhënave Google Scholar, Web of Science dhe PubMed u analizuan për një periudhë disa mujore duke përdorur fjalë kyç që kishin lidhje me modelet e kujdesit kronik dhe emergjencat shëndetësore.

Rezultatet: Studimi evidentoi se modelet më efikase dhe të më të përdorshme në menaxhimin e sëmundjeve kronike përfshijnë Modelin e Kujdesit Kronik (MKK), Modelin e Përmirësuar të Kujdesit Kronik (MPKK), Kujdesin Inovativ për Sëmundjet Kronike (KISK), Modelin Stanford (MS) dhe Modeli i Tranzicionit i Bazuar në Komunitet (MTBK) ndërkohë që MKK rezultoi modeli më i studiuar. Këto modele janë më të përdorshme në menaxhimin e rasteve dhe në vetë-menaxhimin e kujdesit. Ndikimet kryesore në përdorimin e modeleve të kujdesit kronik ishin: një marrëdhënie më e mirë midis pacientit dhe profesionistit shëndetësor, një rritje në autonominë e personit me sëmundje kronike dhe një ulje e shpenzimeve personale dhe të kujdesit shëndetësor nëpërmjet kujdesit dhe këshillimit në distancë, veçanërisht gjatë periudhës së pandemisë. Në Shqipëri modelet e kujdesit kronik akoma nuk kanë gjetur përdorim dhe zbatim në praktikën klinike dhe në kujdesin shëndetësor.

Konkluzione: Modeli i kujdesit kronik mundëson ristrukturimin e kujdesit shëndetësor përmes ndërveprimeve midis sistemeve shëndetësore dhe komuniteteve. Ky model ka një qasje që zëvendëson mjekun tradicional/strukturën e bazuar në zyrë me një kujdes që inkurajon bashkëpunimin midis pacientëve dhe profesionistëve të kujdesit shëndetësor edhe në distancë duke e bërë këtë metodë kujdesi efikas edhe në situata emergjente shëndetësore.

Fjalët kyçe: Modeli i kujdesit kronik, roli infermieror, sëmundje kronike, emergjenca shëndetësore.

e-Poster

ABSTRAKTET

ROLI I INFERMIERIT NË EDUKIM, ME QËLLIM PARANDALIM E KANCERIT TË GJIRIT APO DIAGNOSTIKIMIN E HERSHËM NËPËRMJET MAMOGRAFISË

Stela Muça^{1*}, Flora Zyberaj¹

¹Fakulteti Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: stela.muca@umed.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Infermieri ka një rol të rëndësishëm në promovimin e metodave diagnostikuese për kancerin e gjirit nëpërmjet: (a) dhënies së informacionit në lidhje me udhëzimet për kryerjen e mamografisë, përfitimet dhe limitet e saj, gjithashtu cilët janë faktorët e riskut për kancer gjiri; (b) ndihmon femrat për të reduktuar apo eliminuar barrierat për kryerjen e kësaj procedure. **Qëllimi:** Qëllimi i këtij punimi është identifikimi i rolit të infermierit në edukimin e pacientëve mbi faktorët e riskut dhe rëndësinë e kryerjes së vetë-ekzaminimit të gjirit, sepse rritja e njohurive është hapi i parë i rëndësishëm në “luftën” kundër kancerit të gjirit, gjithashtu, sensibilizimin e tyre në lidhje me kryerjen e mamografisë me qëllim diagnostikimin e hershëm të kancerit të gjirit.

Metodologjia: Në këtë punim u vlerësuan të dhënat e marra nga database në një nga Poliklinikat e Specialiteteve në Tiranë, sa i përket numrit të individëve të paraqitur për të kryer mamografi në dy periudha kohore të ndryshme, të përzgjedhura në mënyrë rastësore, 4-11 janar 2022 dhe 4-11 janar 2023. Në këto periudha kohore të paraqitur për të kryer këtë ekzaminim ishin gjithsej 162 individë, prej të cilëve 160 femra dhe 2 meshkuj.

Rezultatet: Nga përpunimi i të dhënave u arrit në këto rezultate, gjatë periudhës kohore 4-11 janar 2023 kishte një rritje të numrit të individëve të paraqitur në Poliklinikë për kryerjen e mamografisë me 30 raste. Gjithashtu vërehet edhe ulja e moshës mesatare të femrave të paraqitura për depistim; nga 56.4 vjeç gjatë 4-11 janar 2022, në 54 vjeç gjatë 4-11 janar 2023. Shqetësues është fakti sepse vërehet një tendencë në rritje e rasteve të dyshimta për kancer gjiri, me 2 raste më shumë të evidentuara gjatë 4-11 janar 2023, krahasuar me të njëjtat data një vit më parë.

Konkluzione: Si përfundim mund të themi se, pozitiv është fakti se vërehet një rritje e sensibilizimit të individëve për kryerjen e mamografisë, tregues për këtë është, rritja e numrit të individëve të paraqitur për kryerjen e mamografisë, duke përfshirë edhe meshkuj, dhe ulja e moshës mesatare të individëve të paraqitur. Negativ është fakti se vërehet një tendencë në rritje e rasteve të dyshimta, të referuara për teste diagnostike dhe laboratorike të mëtejshme.

Fjalët kyçe: Sensibilizim, mamografi, kancer gjiri, infermier.

PËRDORIMI I OKSIDIT NITRIK TË FRAKSIONUAR TË EKSPIRUAR (FeNO) NË DIAGNOZËN DIFERENCIALE TË SËMUNDJEVE QË SHOQËROHEN ME OBSTRUKSION TË RRUGËVE TË VOGLA AJRORE

Eugerta Dilka^{1*}, Artan Simaku², Perlat Kapisyzi¹

¹ Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: eugerta@yahoo.com

² Instituti i Shëndetit Publik Tiranë, Albania

Abstrakt

Hyrje: Ekzaminimi i FeNO kohët e fundit ka një interes në diagnozën dhe monitorimin e sëmundjeve respiratore me sindrom obstruktiv bronkial. Akoma asnjë test nuk është i disponueshëm të diagnostikojë dhe monitorojë sëmundjet me obstruksion të rrugëve të vogla ajrore (SMA).

Qëllimi: Të studiohet vlefshmëria praktike e vlerve të FeNO në diagnozën diferenciale të sëmundjeve me obstruksion të SMA: Asthma, SPOK dhe sëmundje të tjera me SMA.

Metodologjia: Është studim në prospektivë. FeNO është matur nga një analizues elektrokimi i oksidit nitrik (NIOX MINO; Sëeden). Udhëzimet e ATS/ERS për matjen e FeNO janë standardizuar. 71 subjektet e mara në studim me obstruksion të SMA ishin: 1,14,11,9,6 respektivisht me Asthma, GERD, SPOK, Bronkektazi, Sarkoidozë. Analiza statistikore është realizuar duke përdorur SPSS 16. Krahasimi i vlerave mesatare të FeNO midis grupeve është realizuar nga ANOVA dhe testi t i pavarur, t- testi i mostrave të varura. Të gjitha të dhënat janë paraqitur si mesatare $\pm$ SD dhe vlera statistikisht e rëndësishme u konsiderua $p \leq 0.05$.

Rezultatet: Mesatarja e FeNO në Asthma, Bronkektazi, SPOK, GERD, Sarkoidozë është respektivisht 40.30 ± 39.39 SD, 11.25 ± 5.73 SD, 12.38 ± 9.98 SD, 11.08 ± 4.03 SD, 11.33 ± 2.52 SD. Diferenca midis vlerave të FeNO është sinjifikant $F= 3.8$ $p < 0.01$.

Konkluzione: FeNO është një biomarker i rëndësishëm në diagnozën midis asthma dhe SPOK. FeNO është një biomarker i rëndësishëm në diagnozën diferenciale të sëmundjeve me obstruksion të SMA. Në obstruksionin e SMA vlerat e larta të FeNO bëjnë diagnozën e inflamacionit eozinofilik.

Fjalët kyçe: FeNO, dignozë diferenciale, obstruksion i SMA.

ANALIZA E KULTURËS SË FYTIT DHE INCIDENCA E INFEKSIONEVE TË TRAKTIT TË SIPËRM RESPIRATOR NË RRETHIN E VLORËS GJATË VITIT 2018-2019

Stiljana Brokaj^{1*}

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës
“Ismail Qemali”, Shqipëri. Email: stela.brokaj@yahoo.com

Abstrakt

Hyrje: Kultura e fytit është një test i thjeshtë dhe pa dhimbje për infeksionin. Analiza e kulturës së fytit, e njohur shpesh si kultura e fytit, është një test që përdoret për të identifikuar infeksionet bakteriale të fytit. Streptokoku i fytit, pneumonia, tonsilitet, kolla e mirë dhe meningiti janë shembuj të këtyre infeksioneve.

Qëllimi: Ky studim ka si qëllim të paraqes në mënyrë të detajuar epidemiologjinë e infeksioneve të traktit të sipërm respirator dhe antibiotiko-rezistencën nga të dhënat e sakta mikrobiologjike.

Metodologjia: Ky është një studim retrospektiv që përfshiu analizimin e infeksioneve të traktit respirator në popullatën e Rrethit të Vlorës në periudhën 2018-2019. Të dhënat e studimit (socio-demografike, kultura e fytit, antibiograma dhe antibiotiko-rezistenca) janë marrë nga regjistrat e Laboratorit Bakterologjik të Shëndetit Publik të Vlorës. Analiza e të dhënave u realizua përmes paketës statistikore SPSS version 20.

Rezultatet: Rreth 7399 individë janë paraqitur në laborator për kulturë fyti, 52% kanë qenë femra me kulturë fyti pozitive. Dominon grupmosha pediatrike 0-5 vjeç (1376 individë). Për vitin 2018, muaji që ka përqindjen më të lartë me kulturë pozitive fyti rezulton Nëntori (11.1%) kurse për vitin 2019 është muaji Mars (11.3%). Shohim një frekuencë të lartë të pozitivitetit të bakterit Streptococcus β -haemolyticus gr. A në të dy vitet me 1429 individë pozitiv (19.3%). Vërejmë një përqindje më të lartë të individëve me banim në qytet të cilët kanë rezultuar pozitiv në analizën e kulturës së fytit gjatë viteve 2018-2019 me një vlerë 4428 (59.8%) kundrejt 2971 (40.2%) individëve me banim në fshat. Antibiotiku më i përdorshëm për infeksionet e fytit nga rezultatet e antibiogramave të realizuara në laborator është Augmentina duke u pasuar me radhë nga Amoxiclav, Amoxicillin, vijuar nga grupi i makrolidëve dhe më pas fluorokinololet. Lidhje sinjifikative statistikore u evidentua midis kulturës pozitive të fytit dhe vendbanimit, $p < 0.05$.

Konkluzione: Rekomandohet kryerja e studimeve të mëtejshme për analizimin e lidhjes së vendbanimit dhe kulturës pozitive të fytit.

Fjalët kyçe: Kultura e fytit, infeksion, trakti i sipërm respirator, incidenca, Vlorë.

NJOHURITË, QËNDRIMET DHE GATISHMËRIA E STUDENTËVE PËR TË PUNUAR GJATË PANDEMISË COVID – 19

Miranda Çela^{1*}, Alma Imami – Lelçaj¹, Vjollca Ndreu¹, Alketa Dervishi¹

¹Fakulteti Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: mirandacela@yahoo.com

Abstrakt

Hyrje: Virusi COVID-19 është përhapur me shpejtësi në mbarë botën dhe është shpallur zyrtarisht si një pandemi nga Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSH) në Mars 2020. Kjo pandemi ka ndikuar jo vetëm në rritjen e sëmundshmërisë dhe përhapjes së saj, por edhe në rritjen e vdekshmërisë në të gjithë globin. Pandemia COVID-19 ka pasur një impakt negativ jo vetëm shëndetësor, por psikologjik, emocional, dhe social, padashur të përfshij dhe krizën ekonomike të cilën përcolli.

Qëllimi: Vlerësimi i njohurive, qëndrimet dhe gatishmëria e studentëve për të punuar qoftë si vullnetar gjatë pandemisë COVID-19.

Metodologjia: Studimi është kryer online duke përdorur një pyetësor të shpërndarë në grupet studentore të nivelit master në Fakultetin e Shkencave Mjekësore. Pyetësi përmban pyetje specifike për analizimin e njohurive, qëndrimeve dhe gatishmërisë për t'i shërbyer pacientëve gjatë periudhës pandemike. Studimi është kryer në periudhën kohore Mars-Maj 2022.

Rezultatet: Përgjithësisht studentët e sapolicensuar treguan se kishin njohuri të mjaftueshme për pandeminë. Ata shprehën gadishmërinë e tyre për t'i ofruar shërbim pacientëve nëqsa ata do të kishin masa mbrojtëse të mjaftueshme për t'u mbrojtur nga infektimi dhe trajnimin e duhur për t'u kujdesur ndaj pacientëve me komplikacione.

Konkluzione: Gatishmëria e studentëve për të punuar në emergjenca shëndetësore siç është rasti i pandemisë varet shumë nga aksesimi në mjetet mbrojtëse në vendin e punës.

Fjalët kyçe: COVID-19, njohuri, pandemi, infektim, student.

SHËNDETI MENDOR DHE ÇËSHTJE TË PROBLEMEVE PSIKIATRIKE TEK PACIENTËT ME COVID-19

Mimoza Llavdaniti^{1*}, Jetmira Shehu²

¹Departamenti i Infermierisë, Universiteti “Eqerem Çabej”, Gjirokastrë, Shqipëri.

Email: mimoza_llavdaniti@yahoo.it

²Spitali Rajonal Fier, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: COVID-19, një sëmundje multisistemike e shfaqur për herë të parë në shtetin e Kinës në Dhjetor 2019, shumë shpejt do trokiste në dyert e Evropës. Fokusi kryesor ishte dëmtimi që sillte SARS-COVID 2 në të gjitha sistemet edhe organet, por pak kush do të ndalej në ndikimin e këtij stresanti të ri në botën e psikologjisë humane. Vetë sëmundja me të panjohurat e saj, testet e limituara, mjekimi ende eksperimental, izolimi edhe rregullat higjienike, stigma, humbja e vendeve të punës si edhe barra financiare e sëmundjes, janë faktorë negativ që e shoqërojnë sëmundjen.

Qëllimi: Vlerësimi i ndikimit të pandemisë COVID-19, në shëndetin mendor dhe në sferën psikiatrike, tek pacientët e prekur si edhe familjarët e tyre.

Metodologjia: Ky është një studim që ka marrë në shqyrtim 30 pacientë, të cilët janë diagnostikuar me COVID-19, në njësinë administrative vendore të Gjirokastrës në periudhën qershor–shtator 2020. Të dhënat e përfutuara i janë nënshtruar përpunimit statistikor.

Rezultatet: U evidentua se 23% e pacientëve kishin ankth të cilin e raportonin njësoj si stres. Pagjumësia u gjet në 65% të pacientëve, stigma 30%, frika 58%, irritabiliteti 19%.

Konkluzione: Shëndeti mendor është vulnerabël nga pandemia COVID-19. Është domosdoshmëri prania e asistencës së një punonjësi të shëndetit mendor tek pacientët dhe familjarët e tyre. Ky studim në harmoni edhe me kërkimet shkencore të tjera, ka arritur në konkludimin se distresi emocional shoqëron gjithmonë fatkeqësi dhe kjo është gjetur edhe tek COVID-19. Akoma ka mendime të ndryshme nga Organizata Botërore e Shëndetësisë, nëse duhet klasifikuar si stres post-traumatik apo më tepër në spektrin e çrregullimeve të ankthit e depresioni.

Fjalët kyçe: shëndet mendor, COVID-19, ankth, depresion.

IDENTIFIKIMI I GABIMEVE PRE-ANALITIKE DHE MINIMIZIMI I TYRE

Venemin Gega^{1*}, Gjergji Doka¹, Rajmonda Hida¹, Arkida Skenderi¹,
Ilma Toçi¹, Entela Drizaj¹, Armela Kapaj¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan. Email: mini.gega@live.com

Abstrakt

Hyrje: Laboratorët mjekësorë janë përgjegjës për raportimin e rezultateve laboratorike të sakta dhe të shpejta. Faza preanalitike lidhet drejtpërdrejtë me procedurën e mbledhjes së mostrave biologjike dhe gabimet e fazës preanalitike vazhdojnë të paraqesin sfida të rëndësishme për besueshmërinë dhe saktësinë e testeve laboratorike, me pasoja të mundshme për kujdesin dhe diagnostikimin e pacientit. Këto gabime mund të çojnë në rezultate të pasakta të testit, diagnozë të gabuar dhe kosto të panevojshme të kujdesit shëndetësor.

Qëllimi: Qëllimi i këtij prezantimi është të hedhë dritë mbi fazën preanalitike, burimet e ndryshme të gabimeve të fazës preanalitike dhe qasjet praktike për ti minimizuar ato, duke përmirësuar përfundimisht cilësinë e rezultateve laboratorike.

Metodologjia: U krye një rishikim i literaturës në Pubmed, Medline, Science Direct për të parë dhe kuptuar përditësimet dhe rekomandimet në lidhje me llojet dhe frekuencat e gabimeve preanalitike në laboratorët mjekësorë.

Rezultatet: Gabimet laboratorike kanë një ndikim thelbësor në kujdesin ndaj pacientit dhe mund të shkaktojnë një sërë problemesh siç janë: rezultate të gabuara, trajtim jo i duhur i pacientit, shtimi i kostos, shqetësimi i pacientit si rezultat i thirrjes për rimarrjen e mostrës, konsumim reagentësh, impakt negativ ndaj shërbimit të pacientit.

Konkluzione: Programet e edukimit dhe trajnimit për personelin shëndetësor konsiderohen si masat më domethënëse dhe të nevojshme për të reduktuar gabimet laboratorike. Të rritet ndërveprimi dhe bashkëpunimi midis stafit të laboratorit, infermierëve për të minimizuar gabimet, sipas parimeve të ISO15189 për menaxhimin dhe cilësinë e laboratorëve mjekësorë, në kuadër të rezultatit të saktë laboratorik. Duke përdorur protokollat e standardizuara, duke përdorur teknologji të avancuara dhe duke ushqyer një kulturë të sigurimit të cilësisë, institucionet e kujdesit shëndetësor mund të rrisin ndjeshëm saktësinë dhe besueshmërinë e rezultateve të testeve laboratorike, duke avancuar në këtë mënyrë kujdesin ndaj pacientit dhe saktësinë diagnostike.

Fjalët kyçe: gabimet laboratorike, faza preanalitike, laboratorët mjekësorë, pacient.

SHQETËSIMI, ANKTHI DHE DEPRESIONI NË PACIENTËT ME KANCER QË I NËNSHTROHEN KIMIOTERAPISË PËR KANCERET GJINEKOLOGJIKE

Kleida Mati^{1*}, Kleva Qeraj¹, Erald Ruci¹, Juliana Çuni², Klara Leka¹

¹Spitali Universitar Nënë Tereza, Tiranë

²Spitali Rajonal Vlorë, Shqipëri. Email: julianacuni@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Shqetësimi, ankthi dhe depresioni janë të zakonshme pas diagnostikimit të kancerit. Në këtë sëmundshmëri kontribuon edhe operacioni gjymtues dhe trajtimi me kimioterapi dhe përveç kësaj, pacientja duhet të përballet me dyshimin se ka një sëmundje të pashërueshme.

Qëllimi: Analiza aktuale vlerësoi efektin e kimioterapisë në shqetësim, ankth dhe depresion. Marrëdhëniet e stileve të përballimit me cilësinë e jetës-QOL dhe humori në këta pacientë gjithashtu u ekzaminua.

Metodologjia: U analizuan njëzet e shtatë pacientë që kishin marrë kimioterapi në mënyrë të vazhdueshme ose me ndërprerje për të paktën 1 vit. Për të kontrolluar diagnozën e kancerit dhe për histerektominë e mëparshme, 24 pacientë me kancer gjinekologjik të fazës së hershme të përputhshme me moshën që nuk merrnin kimioterapi dhe të vlerësuar 1 vit pas diagnozës u ekzaminuan si grup krahasimi. Informacioni mjekësor u abstragua në mënyrë retrospektive nga grafikët e pacientëve. Të gjithë pacientët plotësuan pyetësorin NCCN Termometri Distres dhe Listën e Problemeve dhe pyetjet suplementare specifike për trajtimin në 6 dhe 12 muaj pas fillimit të trajtimit.

Rezultatet: Ulje në mirëqënien fizike, emocionale dhe funksionale u raportuan nga pacientët e trajtuar në vazhdimësi, ndërsa mirëqënia sociale dhe kënaqësia me marrëdhënien midis mjekut dhe pacientit ishin afër normave të grupit të krahasimit. Pacientët e trajtuar në vazhdimësi raportuan më shumë lodhje dhe më pak energji, por depresioni dhe ankthi i tyre nuk ndryshonin nga pacientët e fazës së hershme. Pothuajse të gjithë pacientët e trajtuar në vazhdimësi raportuan se trajtimi i tyre kishte qenë i vlefshëm. Pacientët që përdornin përballjen shmangëse raportuan mirëqënie më të dobët fizike dhe emocionale, së bashku me ankth më të madh, depresion, lodhje dhe shqetësim total të humorit. Ata që përdornin përballimin aktiv raportuan mirëqënie më të mirë sociale, marrëdhënie më të mira me mjekët e tyre dhe më pak shqetësime të përgjithshme. Ndër çështjet emocionale, pjesëmarrësit raportuan “shqetësim” dhe “trishtim”. Problemet fizike më të shpeshta të raportuara ishin “kujtesa/përqendrimi”, “gjumi”, “pamja” dhe “lodhja”.

Konkluzione: Kjo analizë tregon se pacientët e onkologjisë gjinekologjike të trajtuara në vazhdimësi me kimioterapi pësuan ulje të konsiderueshme të cilësisë së jetës dhe megjithatë trajtimi u konsiderua ende i vlefshëm nga shumica e pacientëve. Faktorët e rrezikut për keqpërshtatje përfshijnë trajtimin me radioterapi ose trajtim multi-modaliteti, zgjatja e kohës së trajtimit, moshja dhe gjëra të tjera. Përballja shmangëse mund të jetë një faktor rreziku i veçantë për QOL të dobët dhe shqetësim më të madh.

Fjalët kyçe: Distres, Kimioterapi, kancere gjinekologjike, QOL, ankth, depresion.

LEUÇEMIA AKUTE MIELOIDE (AML) PAS KANCERIT TË GJIRIT: RAPORTIM RASTI

Valbona Isufaj^{1*}, Juliana Çuni¹, Ilda Babamusta²

¹ Spitali Rajonal Vlorë, Shqipëri. Email: julianacuni@gmail.com

² Spitali Amerikan Tiranë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Kanceri i gjirit është tumori malinj më i zakonshëm tek gratë me incidencë të lartë, por fatmirësisht shkallë më të ulët të vdekshmërisë në rastet e diagnostikimit të hershëm. Pacientët e trajtuara me kimioterapi me barna antiproliferative të synuara në ADN dhe radioterapi janë në rrezik të shtuar për efekte anësore. Shumë studime kanë gjetur rrezikun e zhvillimit të kancereve dytësore jo të gjirit, siç janë neoplazmat mieloide të lidhura me terapinë. Leuçemia akute mieloide e lidhur me terapinë (AML) është më rezistente ndaj terapive konvencionale të përdorura për AML. Rreziku duket të jetë i lartë edhe te pacientët e trajtuar vetëm me kirurgji, të njohur si individë me ndjeshmëri ndaj kancerit.

Qëllimi: Raportim i rastit.

Metodologjia: Një femër 65 vjeçe u vlerësua nga klinika onkologjike e Vlorës në Prill 2021 me një masë në gjoksin e majtë. Pacienti pas ekzaminimeve iu nënshtrua operacionit (mastektomisë) me diseksion të sjetullës së majtë; testi i biopsisë dhe imunohistokimisë (IHC). Diagnoza ishte karcinoma duktale e stadit 2 pT1N0Mx. Ajo kishte monitorime të rregullta çdo 3 muaj me onkologun dhe terapia endokrine në vijim ishte me LETROZOL (një frenues i enzimës së aromatazës për të reduktuar sasinë e estrogenit). Në nëntor 2022 ajo u paraqit me njolla hemorragjike (barku dhe ekstremitetet e ulëta) pa përdorur antikoagulantë ose antitrombocitet. Ajo është dërguar me urgjencë në ICU të një spitali tercial në Tiranë për ekzaminime të mëtejshme dhe mjekim intensiv.

Rezultatet: Analiza e plotë e gjakut në fillim tregoi pancitopeni me WBC= 0,70/μl, RBC= 3,95x10⁶/μl, PLT= 12/μl. Teste të tjera u kryen: nivele të ulëta të fibrinogjenit (43 mg/dl), kohë e ulët e protrombinës (PT= 34 %), nivele të larta të laktat dehidrogenazës (LDH= 3263 UI/L, nivele të larta të D dimerit (>20 μg/ml) etj.

Testet e gjakut dhe palcës kockore demonstuan disa elementë blaste me karakteristika të promielociteve; disa prej tyre me tufa shufrash Auer. Trajtimet e para ishin me terapi për shërim hematopoietik dhe kujdes mbështetës me lëngje, por ajo kishte komplikime të rënda përpara se të vendoste një mjekim specifik dhe vdiq brenda një jave.

Konkluzione: Leuçemia akute mieloide (AML) ose Leuçemia limfocitare akute (ALL) e cila është më pak e zakonshme është një shqetësim i rëndësishëm për klinikistët dhe të mbijetuarit e kancerit të gjirit. AML shoqërohet me prognozë të dobët. Është me vlerë të çmuar qasja mes shërbimit të laboratorit klinik, hematologut dhe onkologut për trajtimin më të mirë dhe ndërhyrjen e hershme.

Fjalët kyçe: Leuçemia akute mieloide, kancer i gjirit, raportim rasti.

BRONKEKTAZA

Kristi Mustaqe^{1*}

¹ Universiteti i Padovës, Itali. Email: kristimustaqe@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Bronhektazia është një sëmundje kronike e frymëmarrjes e karakterizuar nga një sindromë klinike e kollës, prodhimit të pështymës dhe infeksionit bronkial, dhe radiologjikisht nga zgjerimi jonormal dhe i përhershëm i bronkeve ose nga zgjerimi bronkial siç sugjerohet nga një ose më shumë nga sa vijon: bronko-raporti arterial >1, mungesa e zvogëlimit, dukshmëria e rrugëve të frymëmarrjes brenda 1 cm të sipërfaqes pleurale bregdetare ose prekja e pleurës mediastinale.

Qëllimi: Qëllimi i këtij prezantimi nuk është vetëm të përshkruajë shkaqet më të zakonshme të bronhektazisë, por edhe regjimin e preferuar të antibiotikëve.

Metodologjia: Një rishikim i literaturës u krye duke marrë parasysh vetëm artikujt në anglisht që kishin lidhje me qëllimin e studimit.

Rezultatet: Shkaqet e bronhektazisë mund të jenë të ndryshme, por më të zakonshmet janë: artriti reumatoid, SPOK, astma, sëmundja e refluksit gastro-ezofageal, sëmundja inflamatore e zorrëve, Aspergillus fumigatus, Streptococcus pneumoniae, fibroza cistike, Diskinezia Ciliare Primare, Tuberkulozi etj.

Konkluzione: Përkeqësimi akut i bronhektazisë duhet të trajtohet gjithmonë me terapi antibiotike sipas llojit bakterial të izoluar. Terapi të tjera ndihmëse përfshijnë: terapi bronkodilator me veprim të gjatë, rehabilitim pulmonar, transplant etj.

Fjalë kyçe: bronhektazia, shkaqet, terapia me antibiotikë.

RISKU I INSULINO-REZISTENCË DHE JETA SEDENTARE

Griselda Korçari^{1*}, Jona Keri²

¹ Departamenti i Teknikë Laboratori Mjekësor dhe Imazheri, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti Aldent, Tiranë, Shqipëri. Email: griselda.zacaj@ual.edu.al

² Qendra Kërkimore Farmakoterapeutike, Fakulteti i Shkencave Mjekësore, Universiteti Aldent, Tiranë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Rritja e numrit të pacientëve me Diabet Mellitus (tip II) është e lidhur ngushtësisht me zhvillimin e rezistencës ndaj insulinës. Kjo përbën një problem ndërkombëtar që kërkon vëmendje të veçant nga pikëpamja laboratorike si edhe një ndërgjegjesim komunitar për njohjen e faktorëve të rrishtit që rritin rrishtin për insulin-rezistencë.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi është të studiojë nëse mënyra e jetesës është një faktor rreziku për rritjen e rrezikut të rezistencës ndaj insulinës dhe rrjedhimisht për zhvillimin e diabetit mellitus të tipit II pas periudhës së pandemisë COVID-19.

Metodologjia: Një kampion i rastësishëm prej dyzet e katër nxënësve të moshës 18-22 vjeç me banim në qytetin e Tiranës, të cilët kishin stile të ndryshme jetese, u zgjodh për të plotësuar një formular me të dhëna cilësore, vlerësuese për stilin e jetesës (aktiviteti fizik, konsumi i cigareve, lloji i elektronikës ose cigare e rregullt, histori familjare e diabetit, patologji shoqëruese). Për secilin anëtar të kampionit, kampioni i gjakut (serumi) u ekzaminua për dy parametra: glukozë në gjak dhe trigliceride në gjendje agjërimi. Në bazë të këtyre parametrave është llogaritur Indeksi TyG.

Rezultatet: Në studim u përfshin 22 meshkuj dhe 22 femra. Raporti konsumues dhe jo konsumues i cigares ishte përkatësisht 24 /20. Raporti midis indeksit të masës trupore (BMI) normale dhe BMI jo normale ishte përkatësisht 33/11. Nga përpunimi statistikor me SPSS versioni 21 rezultoi: Eksiston një lidhje statistikisht e rëndësishme midis TyG dhe BMI ($p=0.000$). Eksiston një lidhje statistikisht e rëndësishme midis TyG dhe konsumimit të cigarës

($p=0.000$). Eksiston një lidhje statistikisht e rëndësishme midis TyG dhe sasisë ditore të cigareve që konsumonin ($p=0.000$). Eksiston një lidhje statistikisht e rëndësishme midis TyG dhe konsumit të alkoolit ($p=0.000$). Eksiston një lidhje statistikisht e rëndësishme midis TyG dhe aktivitetit fizik ($p=0.000$). Eksiston një lidhje statistikisht e rëndësishme midis TyG dhe medikamenteve ($p=0.000$).

Konkluzione: Pirja e duhanit, aktiviteti fizik, alkooli dhe medikamentet mund të klasifikohen si faktorë rreziku të pavarur për rezistencën ndaj insulinës. Bazuar në rezultatet e studimit, rekomandohet kryerja e studimeve të tjera me një numër më të madh kampionësh për të kuptuar më mirë rolin e secilit faktor në rritjen e rrezikut të rezistencës ndaj insulinës në mënyrë që të ndërgjegjësohet popullata për të shmangur këta faktorë dhe për të reduktuar incidencën e diabetit në këtë grupmoshë.

Fjalët kyçe: insulin-rezistenca, BMI, cigare, alkool, aktivitet fizik, Diabet Tip II.

PËRSHKRIMI I KONTRIBUTIT TË KUJDESIT NË SJELLJET TË VETË-KUJDESIT MES TË RRRITURVE ME SËMUNDJE BASHKËSHOQËRUESE QË JETOJNË NË SHQIPËRI

Sajmira Adëraj^{1*}, Maddalena De Maria¹, Ercole Vellone¹

¹ Departamenti i Biomjekësisë dhe Parandalimit, Universiteti “Tor Vergata”, Romë, Itali. Email: sajmira3@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Multimorbiditeti apo sëmundjet bashkëshoqëruese (MCC) janë një sfidë komplekse që prek individët, familjet, kujdestarët dhe sistemet shëndetësore në mbarë botën. Kujdestarët japin një kontribut të rëndësishëm në vetëkujdesin e pacientëve me sëmundje bashkëshoqëruese, por aktualisht nuk është kryer asnjë studim për të përshkruar kontributin e kujdestarit në sjelljet e vetë-kujdesit të pacientit në Shqipëri.

Qëllimi: Objektivi i studimit ishte të përshkruante sjelljet e kontributit të kujdestarit në vetëkujdes tek kujdestarët që kujdesen për pacientët me sëmundje bashkëshoqëruese kronike që jetojnë në Shqipëri.

Metodologjia: Studimi është i tipit kros-seksional, përshkruar, sasior. Një kampion prej treqind e shtatëdhjetë e gjashtë pacientësh me MCC dhe diada të kujdestarëve u rekrutuan midis 2020 dhe 2021, në mjediset ambulatorë dhe komunitare në Shqipëri. Të dhënat u morën nga një studim në vazhdim, i quajtur “Vetë-kujdesi i pacientit dhe kujdestarit DyAd në sëmundjet kronike, një studim afatgjatë (SODALITY)”, qëllimi i të cilit është të përshkruajë vetëkujdesin dhe Kontributin e Kujdestarit (CC) ndaj vetëkujdesit në MMC (De Maria et al., 2019). Ne matëm kontributin e kujdestarit në vetë-kujdes duke përdorur a) shkallën CC-SC-CCII të Kontributit të Kujdestarit që mat mirëmbajtjen, monitorimin, menaxhimin e vetë-kujdesit, si dhe besimin e tyre në aftësinë e tyre për të kontribuar në vetëkujdesin ndaj MCC të pacientëve përmes b) Vetë-efikasitetit të kujdestarit në kontributin dhe shkallën e vetë-kujdesit e cila mat 3 fusha të vetë-efikasitetit të kujdesit: Marrja e pushimit, Përgjigjja ndaj sjelljeve përçarëse të pacientit dhe Kontrolli i mendimeve shqetësuese.

Rezultatet: Shumica e kujdestarëve ishin femra (67,9 %) me një moshë mesatare 48 vjeç, fëmijët e rritur (53%) dhe bashkëshorti (47%), niveli i mesëm arsimor (69%), shumica e tyre të punësuar (80%) dhe shumica ishin të martuar (79,5%). 20% jetonin në varfëri me të ardhura më të ulëta se sa duhej për të jetuar. Shumica (85.9%) raportuan se kishin pasur kujdes deri në 10 vjet, dhe 38.82% prej tyre kujdeseshin për 11-20 orë në javë, 75% e kujdestarëve nuk vuanin nga ndonjë sëmundje kronike dhe 96.27% e tyre ishin kujdestarët e vetëm për pacientin. Shumica e kujdestarëve (62%) jetojnë në të njëjtën shtëpi me pacientin. Kujdestarët raportuan nivele më të larta të mirëmbajtjes së vetë-kujdesit (58.1%) sesa sjelljet e menaxhimit të monitorimit të vetë-kujdesit (36.2%) (43.6%) dhe sjelljet e vetë-efikasitetit (30.2%).

Konkluzione: Sjelljet e kontributit të kujdestarit dhe besimi në kujdesin për vetëkujdes është i dobët në pacientët multimorbidë që jetojnë në Shqipëri. Gjetjet e këtij studimi kontribuojnë ndjeshëm në kuptimin e sjelljeve të kontributit të kujdestarit në vetë-

kujdesin e pacientëve multimorbidë. Rezultatet mund të jenë një udhërrëfyes jo vetëm për Shqipërinë dhe vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor. Sjelljet e dobëta të vetë-kujdesit të identifikuar në këtë studim mund të ndihmojnë gjithashtu për të identifikuar nevojën e pacientit dhe për të optimizuar kujdestarët dhe proceset e kujdesit.

Fjalët kyçe: Kontributi i kujdestarit, vetëkujdesi, sëmundje bashkëshoqëruese, vetë-efikasiteti, infermieria, Shqipëri.

GRUPET E GJAKUT AB0 DHE PATOLOGJITË MALINJE NË SHQIPËRI-EKSPERIENCA NË SUSHN

Viola Shano^{1*}, Daniela Xhemalaj², Fatmir Caushi², Erina Lazri³, Silva Bala², Irena Seferi¹

¹Qendra Kombëtare e Transfuzionit të Gjakut Tiranë. Email: violashano@yahoo.com

²Spitali Universitar “Shefqet Ndroqi”, Tiranë

³Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Tiranë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Grupet e gjakut janë kryer me metodën me tuba dhe me karta ab0/d + reverse grouping në të gjithë pacientët me kancer të pulmonit të klasifikuar në dy kategori kryesore Adenokarcinomat dhe Kanceri skuamoqelizor përgjatë 3 viteve 2019-2022.

Qëllimi: Të shohim incidencën e grupeve të gjakut të sistemit AB0 në patologjitë malinje të pulmonit, në mënyrë që të vlerësohet përdorimi i grupit të gjakut ABO si tregues epidemiologjik për të identifikuar popullatat në risk.

Metodologjia: Studimi u krye në 93 pacientë nga të cilët 75 meshkuj dhe 18 femra, të diagnostikuar me kancer të cilët kanë paraqitur kërkesën për të përcaktuar grupin e gjakut dhe për t’u transfuzuar në Bankën e Gjakut në SUSHN gjatë periudhës 2019-2022. Në vitin 2019 janë diagnostikuar me Adenokarcinomë 15 pacientë (7F/8M), Ca Skuamoqelizor 12(2F/10M), në vitin 2020, 7 pacientë nga të cilët me Adenokarcinomë 4 (1F/3M) dhe 3 Ca Squamoqelizorë, në vitin 2021, 17 pacientë, 6 me Adenokarcinomë (1F/5M) dhe 11 Ca Skuamoqelizorë (1F/10M), dhe në vitin 2022, 42 pacientë, 28 Adenokarcinomë (6F/22M), 14 Ca Skuamoqelizorë (14M).

Rezultatet: Në mesin e 93 pacientëve 53 janë Adenokarcinomë dhe 40 Ca Skuamoqelizorë. Frekuenca më e lartë është parë në grupin e gjakut/Rhezus 0 (I) Poz (35.6 %), pasuar nga A poz (34.4%), B poz (16.1%), AB poz (3.2%), 0 Neg (4.3%), A Neg (3.2%), B Neg (3.2%), AB Neg (0 %). Frekuenca e grupit 0 ishte më e lartë dhe e grupit AB ishte më e ulët. Një incidencë e lartë e grupit të gjakut 0 është parë në: kancerin Skuamoqelizor (22.7 %) kundrejt Adenokarcinomës (17.2%), grupi A në Ca Skuamoqelizorë (12.9%) kundrejt Adenokarcinomës (24.7%), grupi B (6.4%) Ca Skuamoqelizorë kundrejt (12.9%) në Adenokarcinomë, AB (1.1%) Ca Skuamoqelizorë, kundrejt (2.1%) në Adenokarcinomë.

Konkluzione: Duket se individët me moshë mesatare 65 vjeç, meshkuj me grup gjaku 0 ,dhe A janë më të rrezikuar për të zhvilluar Adenokarcinomë 41.9% dhe Ca Skuamoqelizorë 35.6% në pulmon dhe individët me grup gjaku AB janë më të mbrojtur 2.1% në Adenokarcinomë kundrejt 1.1% Ca Skuamoqelizorë. Gjithashtu po vërehet një rritje e prekjes së gjinisë femër për faktin që është gjithnjë e më i madh numri i vajzave dhe femrave duhanpirëse.

Fjalët kyçe: Grupet e gjakut, patologji malinje, adenokarcinomë, skuamoqelizorë.

VLERËSIMI I PREVALENCËS SË ÇRREGULLIMEVE PSIKIATRIKE NË SPITALIN PSIKIATRIK TË ELBASANIT, SHQIPËRI

Brunilda Elezi^{1*}, Alda Elezi², Tatjana Elezi³

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: Brunilda.Elezi@uniel.edu.al

² Shëndet Publik

³ Qëndër Shëndetësore, Elbasan, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Vitet e fundit, shëndeti mendor po konsiderohet një shqetësim serioz me prevalencë në rritje. Hulumtimet shkencore kanë theksuar se përfshirja e pacientit në procesin e kujdesit dhe vetë-menaxhimit përfaqëson një qasje të re për kontrollin e sëmundjeve mendore dhe përmirësimin e mirëqënies fizike dhe emocionale. Kjo evidenton nevojën për të vlerësuar prevalencën e çrregullimeve mendore në pacientët e shtruar me sëmundje mendore në spitalin psikiatrik Elbasan, faktorët psikologjikë shoqëruar dhe ndikimin e edukimit në përballimin e tyre.

Qëllimi: Vlerësimi i prevalencës së çrregullimeve psikiatrike dhe karakteristikave socio-demografike në spitalin psikiatrik të Elbasanit.

Metodologjia: Ky është një studim përshkrues dhe vëzhgues i kryer në Spitalin Psikiatrik Elbasan. Të dhënat u mblodhën përmes një pyetësori anonim të përshtatur nga studime të ngjashme të kryera në mbarë botën.

Rezultatet: Për realizimin e punës janë plotësuar gjithsej 157 pyetësorë. Studimi tregoi se grupmosha më e prekur ishte 31-40 vjeç dhe gjinia me mbizotërimin më të lartë ishte ajo mashkullore. Sëmundjet shoqëruese të pacientët ishin hipertensioni me 6,36% dhe diabeti mellitus me 6,36%. Shumica e pacientëve ishin të prekur nga çrregullimi bipolar me 27,4% dhe periudha që zgjat më shumë një sëmundje arrin 5-10 vjet me një përqindje prej 51%. E rëndësishmja, 95.54% e pacientëve nuk përbënin asnjë rrezik për ata përreth tyre dhe shoqërinë, dhe 83% nuk ishin alkoolikë.

Konkluzione: Rezultatet e këtij studimi duhet të shërbejnë si një sfidë e madhe për ofruesit e kujdesit shëndetësor që të përdorin mjete të vlefshme të shqyrtimit për zbulimin e hershëm dhe trajtimin adekuat të çrregullimeve mendore në mënyrë që të përmirësojnë shëndetin e përgjithshëm të pacientëve.

Fjalët kyçe: sëmundje, çrregullime mendore, pacientë, shëndet.

EFEKTI I METODAVE FIZIOTERAPEUTIKE NË TRAJTIMIN E SKOLIOZËS

Behije Gollobërda^{1*}, Ilma Toçi¹, Entela Drizaj¹, Elona Dybeli¹, Elona Hasalla¹, Venemin Gega¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan. Email: marrabehije@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Evidentimi i efikasitetit të disa prej metodave të terapisë fizike në përmirësimin radiografik dhe rikuperimin klinik përmes përforsimit të muskujve të trungut, uljes së dhimbjes dhe rikuperimit të funksionit janë shumë të rëndësishme në procesin e trajtimit të skoliozës.

Qëllimi: Vlerësimi i rolit të këtyre metodave fizioterapeutike në përmirësimin e këndit të Cobb-it, në paafhtësinë e individit, cilësinë e jetës, si dhe në çështjet psikologjike dhe estetike. **Metodologjia:** Janë rishikuar artikuj shkencorë të fokusuar kryesisht në rolin e metodave fizioterapeutike, të cilat përfshijnë programe ushtrimore që kanë si qëllim prioritar, përmirësimin e muskujve të trungut, këndit të Cobb-it, për të përforsuar forcën fizike, fleksibilitetin, si dhe teknika korrigjuese për funksionimin pulmonar.

Rezultatet: Jo në të gjithë artikujt e rishikuar janë parë rezultate pozitive të metodave të përdorura dhe për këtë fakt ka ndikuar harku kohor i rehabilitimit dhe gjinia e subjekteve. Megjithatë disa prej teknikave kanë treguar rezultate efektive në përmirësimin e këndit të Cobb-it, të muskujve të trungut, uljen e dhimbjes dhe funksionit pulmonar duke ndikuar ndjeshëm në elementët radiologjikë dhe klinikë.

Konkluzione: Rezultatet evidentojnë faktin se metoda më efiçase për trajtimin e pacientëve me skoliozë është metoda Schroth, e cila jep rezultate të sigurta dhe afatgjata në kohë si dhe mundëson trajtimin global të pacientit dhe mund të themi nga rezultatet e rishikuara se terapia më pak efiçase është korseterapia e cila mund të konsiderohet më shumë një terapi shoqëruese dytësore dhe jo një terapi primare për trajtimin e skoliozës.

Fjalët kyçe: skolioza, këndi Cobb, metoda Schroth, korseterapia, trajtim.

DIAGNOSTIKA IMAZHERIKE E TUMOREVE MALINJE TË TRAKTIT BILIAR

Elona Dybeli^{1*}, Albana Sula¹, Rajmonda Hida¹, Klara Hysenaj¹, Elona Hasalla¹, Erald Dybeli², Shqipe Luta¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit, “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: dybeli.elona@yahoo.com

² Teknik imazherie

Abstract

Hyrje: Kanceri i traktit biliar përbën afërsisht 3% të të gjitha sëmundjeve malinje gastrointestinale dhe është kanceri hepatobiliar më i zakonshëm pas karcinomës hepatocelulare, me një shkallë vdekshmërie shumë të lartë. Prognosa e tij është e dobët për shkak të sjelljes agresive biologjike të tumorit, paraqitjes së vonë, pozicionit të komplikuar anatomik dhe fazës së avancuar në diagnozë.

Qëllimi: Rishikimi i literaturës është një mjet efikas i cili na ndihmon në vlerësimin e situatës aktuale në lidhje me protokollet diagnostike që aplikohen për vlerësimin e këtyre patologjive dhe epërsinë e teknikës së MRCP në vendosjen e një diagnoze të saktë preoperatore si dhe zëvendësimin e ERCP.

Metodologjia: Është realizuar një rishikim i kujdesshëm i literaturës në Pubmed, Elsevier Journal, Radiopaedia, ResearchGate, National Cancer Institute duke përdorur si fjalë kyçe: MRCP, kancer biliar, diagnozë, protokoll imazherik, lëng ananasi duke marrë në konsideratë vetëm artikujt të cilët i përshtaten qëllimit të studimit tonë.

Rezultatet: Tumoret në faza të hershme zakonisht zbulohen rastësisht gjatë ekzaminimeve imazherike ose në kolecistektominë e kryer për një indikacion tjetër. Tumoret e avancuara janë shpesh infiltrative dhe mund të shkaktojnë konfuzion në CT dhe MRI për shkak të përmasave të tyre të mëdha. Ndërkohë që të dyja modalitetet diagnostike CT dhe MRI/MRCP janë efektive, MRI/MRCP siguron karakterizim superior të indeve të buta të kolecistës dhe të pemës biliare dhe është një mjet diagnostik i dobishëm për diagnostikimin, stadifikimin dhe vlerësimin e përgjigjes ndaj trajtimit. Gjithashtu vlen të theksohet se MRCP është duke zëvendësuar ERCP në mënyrë progresive, për shkak të avantazheve që ajo ka.

Konkluzione: Përdorimi i lëngut të ananasit si lëndë kontrasti negative orale rrit cilësinë diagnostike, duke reduktuar efektet anësore të lëndëve farmaceutike të kontrastit.

Fjalë kyçe: MRCP, kancer biliar, diagnozë, protokoll imazherik, lëng ananasi.

RËNDËSIA E DIAGNOSTIKËS IMAZHERIKE NË URGJENCË

Elona Zhiva Prifti^{1*}, Ilda Taka¹, Entela Drizaj¹, Jonila Çela¹¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: elonazhiva@yahoo.com

Abstrakt

Hyrje: Me urgjencë radiologjike kuptohet rrethana klinike në të cilën pamja radiologjike është e rëndësishme dhe e pazëvendësueshme për një trajtim të shpejtë dhe efikas të pacientit. Diagnoza imazherike luan një rol bazë në studimin e shumicës së urgjencave, si të tipit traumatik ashtu dhe jo traumatik. Gjithashtu roli i saj është domethënës në trajtimin e një pacienti të traumatizuar, si në momentin e diagnostikimit ashtu dhe në ndjekjen e klinikës. Diagnoza e saktë e vendosur shpejt siguron një sukses të madh.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi është të evidentojë rolin e diagnostikës imazherike në urgjencë dhe të stafit shëndetësor në menaxhimin e një pacienti të politraumatizuar.

Metodologjia: U mbledhën të dhëna nga Urgjenca e spitalit “Xhaferr Kongoli”, në Elbasan dhe të dhënat e pacientëve dhe të grupit të kontrollit më tej u hodhën në pyetësorët e studimit të përpiluar dhe miratuar më parë, u koduan për ruajtjen e privatësisë së tyre ku secilit emër i përkiste një numër i koduar. Janë mbledhur të dhënat e 100 pacientëve, të paraqitur në Urgjencën e Spitalit “Xhaferr Kongoli”, në Elbasan, në një periudhë prej 90 ditësh, 12 Mars 2023-12 Qershor 2023.

Rezultatet: Diagnostikimi i një të politraumatizuar fillohet me radiografi direkte për të vlerësuar në mënyrë të përgjithshme shtrirjen e lezioneve. Këto ekzaminime konsistojnë në projeksionet laterale të kokës dhe të kolonës cervikale dhe në projeksionet antero-posteriore të kolonës cervikale, toraksit, abdomenit dhe të pelvisit. Kur ka shenja të dëmtimit neurologjik atëherë kërkohet direkt CT spinale ose kraniale. Jo rrallë, ndryshimet kontuzive dhe hemorragjike në kranium bëhen më të dukshme pas disa orësh të traumës, prandaj CT dhe RM mund të përsëriten. Diagnostika imazherike më e përdorur në urgjencë sipas të dhënave të marra më sipër, është CT dhe më pas ndiqet nga ekografia abdominale dhe Ro-grafia.

Konkluzione: Tomografia e kompjuterizuar krahasuar me radiografinë e thjeshtë, jep informacion më të detajuar në traumat, tumoret dhe sëmundje të tjera të trupit. Është teknikë ndër më kryesoret në diagnostikimin e një patologjie. Bën të mundur plotësimin e dy mangësive themelore të imazherisë radiografike klasike: dallimin e dobët ndërmjet indeve të buta dhe mbivendosjen e organeve. Parimi i saj mbështetet në rindërtimin numerik të imazheve tomografike të përfuara gjatë projekteve. Ekografia luan gjithashtu një rol shumë të rëndësishëm në vlerësimin e patologjive të ndryshme në urgjencë, sidomos patologji të pankreasit, rrugëve biliare dheolecistës, diagnoza përfundimtare e të cilave plotësohet me anë të CT.

Fjalët kyçe: Radiologji, urgjencë, CT, traumë, lezion.

VLERËSIMI I EFIKASITETIT TË PROGRAMEVE TRAJNUESE MBI SIGURINË SPITALORE NË PERSONELIN INFERMIEROR

Entela Drizaj^{1*}, Shkëlqim Hidri², Elona Gaxhja¹

¹ Departamenti i Infermieristikës, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: enteladrizaj20@gmail.com

² Departamenti i Specialiteteve Tekniko-Mjekësore, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Elbasan, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Menaxhimi i rrezikut dhe edukimi për sigurinë spitalore përbëjnë një rëndësi thelbësore në shërbimet e kujdesit shëndetësor për shkak të ndikimit në sigurinë e pacientit, sigurinë e stafit mjekësor, kostot e kujdesit shëndetësor si dhe në cilësinë e përgjithshme të shërbimeve shëndetësore. Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSh) është fokusuar në parandalimin parësor të rreziqeve në vendin e punës, për shkak të incidencës së lartë të lëndimeve të raportuara në ambjentet spitalore krahasuar me industrinë e ndërtimit dhe të prodhimit.

Qëllimi: Ky punim synon të vlerësojë efektet e programeve trajnuese të aplikuara në stafin infermieror me qëllim rritjen e njohurive dhe aftësive në identifikimin dhe menaxhimin e rreziqeve spitalore.

Metodologjia: Ky studim përfshin rishikimin e literaturës lidhur me sigurinë spitalore dhe rëndësinë e zbatimit të programeve të trajnimit për përmirësimin e njohurive të personelit infermieror, publikuar në PubMed PsycINFO, Scopus, CINAHL duke përdorur fjalët kyçe si “rreziqet spitalore”, “menaxhimi spitalor”, “siguria në stafin infermieror”, “biosiguria”, “incidentet”, “spital”, “njohuri”.

Rezultatet: Te ky studim u vu re se aplikimi i programeve trajnuese të strukturuar ishte efektiv në përmirësimin e njohurive të infermierëve lidhur me kontrollin dhe menaxhimin e rreziqeve spitalore. Gjetjet e këtij studimi evidentuan reduktim të aksidenteve spitalore të raportuara në stafin infermieror pas trajnimeve të zbatuara si dhe rritje të aftësive menaxhuese ndaj ekspozimeve spitalore.

Konkluzione: Siguria dhe biosiguria në vendin e punës duhet të integrohen dhe të modelohen në kurse universitare dhe pasuniversitare me qëllim krijimin e një kulture të integruar sigurie. Në mënyrë ideale, shoqatat profesionale të biosigurisë duke punuar me institutet dhe universitetet do të hartonin dhe ofronin module formale të biosigurisë për të kaluar nga trajnimi pasiv në mësimin aktiv për gjeneratën e ardhshme të infermierëve, të cilët pasi të zbatonin kurrikulën e biosigurisë të pajiseshin me një diplomë të nivelit kombëtar dhe ndërkombëtar. Kjo qasje do t'i ndihmonte këta profesionistë që praktikant më të mira të sigurisë të bëheshin pjesë e rutinës së tyre të punës.

Fjalët kyçe: rreziqet spitalore, biosiguria, menaxhimi spitalor, njohuri, siguri.

KUJDESI INFERMIEROR NDAJ PACIENTËVE QË DO TI NËSHTROHEN NDËRHYRJES KIRURGJIKALE SI PASOJË E OBEZITETIT

Rajmonda Oboni^{1*}, Marsida Duci¹, Entela Driza¹, Ilma Sholla¹, Elona Dybeli¹, Armelda Teta¹, Arkida Skenderi¹, Shqipe Luta¹, Venemin Gega¹, Gjergji Doko¹

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: mondahida86@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Obeziteti është një problem shëndetësor global në rritje, që shpesh kërkon nderhyrje kirurgjikale për trajtimin e pasojave të tij. Kujdesi infermieror është një aspekt kritik i trajtimit të pacientëve obezë që janë në pritje të një ndërhyrje kirurgjikale.

Qëllimi: Përcaktimi i elementëve kryesorë të kujdesit infermieror ndaj pacientëve me obezitet të rënde që do t'i nënshtrohen ndërhyrjes kirurgjikale për humbjen në peshë duke analizuar praktikatat më të mira dhe sfidat që mund të hasen.

Metodologjia: Studimi është kryer në bazë të rishikimit sistematik të literaturës shkencore të përditësuar duke përdorur MEDLINE, PubMed si dhe një analizë të thellë të intervistave me infermierët e specializuar në këtë fushë. Kërkimi specifik i revistave infermiere nga viti 1985 deri në 2014 identifikoi 143 studime ku 19 prej tyre ishin të rëndësishme të cilat u shqyrtuan në detaje dhe u përdoren për këtë studim.

Rezultatet: Nga ky studim u konstatua se kujdesi infermieror për këtë grup pacientësh duhet që të jetë holistik dhe të përfshijë një qasje të individualizuar të trajtimit i bazuar në sigurimin e nevojave komplekse fizike dhe psikologjike të pacientëve që do t'i nënshtrohen kirurgjisë për rënie në peshë. Në këtë studim u identifikuan disa sfida të zakonshme të kujdesit infermieror ndaj pacientëve obezë, duke përfshirë menaxhimin e komplikacioneve të mundshme kirurgjikale, përcaktimin e planeve të ushqimit dhe aktivitetit fizik, trajtimin dhe ndikimin emocional të obezitetit.

Konkluzione: U konstatua që kujdesi i pacientëve ofrohet më mirë kur infermierët janë të trajnuar në mënyrë specifike për t'u marrë me nevojat fizike, mjekësore dhe psiko-sociale të pacientëve me obezitet të rëndë dhe kur ata luajnë një rol integral në ekipin multidisiplinar të kujdesit shëndetësor. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet paragjykimëve dhe diskriminimit të përhapur që shpesh përjetojnë individët me obezitet të rëndë.

Fjalët kyçe: Kujdesi infermieror, kirurgjia, pacienti, obeziteti.

MENAXHIMI INFERMIEROR TE PACIENTËT ME SKIZOFRENI-NDIKIMI I COVID-19

Rajmonda Milloshi^{1*}, Valbona Alliu¹

¹Fakulteti Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: monda_eri@hotmail.com

Abstrakt

Hyrje: Pandemia COVID-19 ka ndikuar negativisht në mbarë popullatën, por tek individët me çrregullime të shëndetit mendor ka patur një ndikim në rritje. Infermierët kanë një rol të rëndësishëm si pjesë e ekipit multidisiplinar të kujdesit në lidhje me menaxhimin dhe ofrimin e kujdesit të këta pacientë.

Qëllimi: Të përshkruajmë menaxhimin infermieror të pacientëve me skizofreni si dhe të identifikojmë ndryshimet e shfaqura të këta pacientë për shkak të ndikimit të pandemisë COVID-19.

Metodologjia: Studimi është i tipit transversal deskriptiv i realizuar gjatë vitit 2022 ku u përfshinë 93 profesionistë shëndetësorë, punonjës në spitalet COVID. Mbledhja e të dhënave është bërë me një pyetësor të strukturuar i cili është marrë dhe riformuluar nga (WHO BRIEF). Pyetësori për mbledhjen e të dhënave është vetadministruar përmes rrjetit social (Google Forms). Përpunimi është bërë përmes SPSS 28, Microsoft Excel. Të dhënat e hulumtimit janë mbledhur nga profesionistë shëndetësorë që janë kujdesur për këta pacientë gjatë pandemisë për të vërejtur vështirësitë që ata kanë hasur tek pacientët, ndikimi i vetë pandemisë të këta profesionistë, sa të informuar dhe të përgatitur profesionalisht dhe emocionalisht janë stafi në këtë drejtim.

Rezultatet: Gjithsej në hulumtim pjesëmarrëse femra ishin 77.8%, ndërsa meshkuj 22.2%. Pjesëmarrësit në këtë studim ishin 84.6% infermierë, 9.9% mjekë, 3.3% punonjës social dhe 2.2% punonjës të tjerë shëndetësor që kanë patur kontakt me këta pacientë. Gjatë ofrimit të shërbimit u vu re që 87 persona kanë evidentuar ndryshime emocionale tek këta pacientë, ndërsa 52.2 % e personelit kanë evidentuar ndryshime në shëndetin mendor në 16 pacientë me COVID-19. Në 76.7 % shenja e vënë re ishte ankth ndërsa në 47.8 % haluçinacione dhe deluzione.

Konkluzione: Gjatë studimit u vu re një dominancë e qartë e evidentimit të ndryshimeve të shëndetit mendor tek pacientët në përgjithësi. Gjithashtu, u vu re që kemi dominim të ngarkesës emocionale tek 92.1 % e individëve. Në situata të tilla si pandemitë duhet të jemi të përgatitur për të adresuar në kohë çfarëdo nevojë të pacientëve me sëmundje mendore. Padyshim bashkëpunimi me familjen dhe një ekip multidisiplinar është thelbësor. Një aspekt i rëndësishëm është dhe përgatitja e personelit për situata të tilla të cilat mund të ripërsëriten në të ardhmen, mbështetja e tyre në aspektin profesional dhe emocional. Studime të mëtejshme janë të nevojshme për të vlerësuar ndikimin e pandemisë në pacientët me sëmundje mendore dhe në mbarë popullatën.

Fjalët kyçe: skizofreni, menaxhim infermieror, shëndet mendor, COVID-19, pandemi.

NDIKIMI I LENTEVE BLU CONTROL NË ULJEN E RISKUT PËR PATOLOGJI TË SYRIT

Orgeta Dervishi^{*}, Zamir Damani¹, Enkeleda Sinaj¹, Admir Nake¹

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: orgetadervishi@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Pajisjet elektronike janë arritje të teknologjisë të cilat po lehtësojnë se tepërmi jetën në ditët e sotme. Pothuajse mbi 70% e popullisë kalon 2-9 orë në ditë para pajisjeve të ndryshme elektronike, duke përfshirë këtu mbi të gjitha telefonin, kompjuterin dhe tabletat. Është bërë shqetësues fakti i shpenzimit të kohës mbi këto pajisje duke qenë se shumë shpejt bëhet shkak për çrregullime dhe ndryshime të syrit dhe shikimit. Drita e bardhë, e cila mban në vetvete një sasi të konsiderueshme të rrezeve blu, në ekspozime të gjata, pakëson kontrastin duke shkaktuar kështu lodhje të syrit, tharje të tij dhe ndriçim të keq. Simptomat që jep janë rëndesë e syve, irritim, vështirësi në fokus dhe patologji refraktare.

Qëllimi: Ulja e riskut për patologji të syrit duke u mbrojtur me syze të pajisura me lente blu kontroll gjatë kohës së ekspozimit ndaj pajisjeve digjitale.

Metodologjia: Konsulta ambulatorë pranë klinikës okulistike të 64 pacientëve të ekspozuar ndaj ekraneve digjitale, duke përdorur testet e vizusit, autorefraktometër dhe biomikroskopin për të parë praninë dhe ecurinë e patologjive të syrit.

Rezultatet: Pas rikontrolleve përgjatë një periudhe tre vjeçare, të pacientëve që nuk kishin anomali refraktare, si dhe atyre që kishin një të tillë, pas përdorimit të syzeve me lente blu control, u vu re përmirësim i vizusit, mungesë irritimi si dhe ecuri e mirë e problemeve refraktare.

Konkluzione: Pajisja me syzet mbrojtëse me lente blu control, ndikon së tepërmi në reduktimin e stresit të syrit, në mos shfaqjen e shqetësimeve patologjike dhe defekteve refraktare të syrit, si dhe mungesë ose ndryshime minimale të problemeve refraktare në pacientet që e kanë.

Fjalët kyçe: lente blu control, risk, patologji të syrit, pajisje elektronike.

KRITERET E TRAJTIMIT PËR INFEKSIONIN BAKTERIAL NEONATAL TË HERSHËM

Alma Nurçe^{1*}, Rozeta Shahinaj², Enkeleida Kamberi³, Gentjana Gora²,
Emirvina Koliçi¹, Shahe Isufi², Vjollca Hajro⁴

¹ Departamentin e Diagnostikës Rehabilitimit Shëndetësor dhe Infermieristikave në Kirurgji dhe Infermieristikave në Obsetrikë-Gjinekologji. FSHMT Tiranë, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email:

alma.nurce@umed.edu.al

² SUOGJ “Mbretëresha Geraldinë” Tiranë

³ SUOGJ “Koço Gliozheni” Tiranë

⁴Fakulteti i Shkencave të Rehabilitimit, Universiteti i Sporteve të Tiranës

Abstrakt

Hyrje: Infeksioni bakterial neonatal i hershëm, është një shkak i rëndësishëm i vdekshmërisë dhe sëmundshmërisë së të porsalindurit. Infeksionet neonatale janë ende një sfidë për shkak të incidencës, veçorive specifike klinike dhe vështirësisë në diagnostikimin e hershëm.

Qëllimi: Rishikimi i literaturës mbi kriteret e trajtimit të infeksioneve bakteriale neonatale.

Metodologjia: Kërkimet janë kryer në literaturë 10 vjeçare në PubMed, Scopus, Rishikimi dhe rekomandimet e OBSH-së, AAP. Bazat e të dhënave u kërkuan duke përdorur tituj dhe fjalë kyçe. U zgjodhën vetëm informacioni për neonatin dhe infeksionet bakteriale. U zgjodhën vetëm materialet në gjuhën angleze.

Rezultatet: Për trajtimin e infeksionit neonatal janë të rëndësishme: vlerësimi dhe menaxhimi i rrezikut të infeksionit para dhe pas lindjes, treguesit klinik, testet laboratorike. Profilaksia intrapartum me antibiotikë duhet të administrohet për të gjitha gratë me faktor rreziku. Benzilpenicilinë është zgjedhja e parë për profilaksinë me antibiotikë intrapartum. Në foshnjat me infeksion të dyshuar, merret një kulturë gjaku përpara se të jepet doza e parë e antibiotikut. Në foshnjat asiptomatik, <35 javë moshe barre me >1 faktor rreziku antibiotiku fillohet menjëherë. Patogjenët bakterialë më të shpeshtë përfshijnë Escherichia coli, Streptokokun e grupit B (GBS), Haemophilus influenza, stafilokokun koagulazë-negativ. Benzilpenicilina intravenoze me Gentamicinë është regjimi antibiotik i zgjedhjes së parë për trajtimin empirik të infeksionit të hershëm të dyshuar.

Konkluzione: Trajtimi me antibiotikë për neonatin bëhet për infeksione të dyshuara, dhe antibiotikët përdoren si për preterm ashtu edhe për termin. Antibiotikët të përdoren me mençuri për të shmangur zhvillimin e rezistencës ndaj tyre.

Fjalët kyçe: i porsalindur, antibiotik, infeksion bakterial, i parakohshëm, faktor rreziku.

SKOLIOZA IDIOPATIKE E ADOLESHENCËS DHE EFIKASITETI I METODËS SEAS-PREVALENCA E SAJ NË NJË SHKOLLË 9-VJEÇARE NË SHKODËR

Irena Kola^{1*}, Diana Dodani¹

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: irena.kola@umed.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Skolioza Idiopatike e Adoleshencës (AIS) është një deformim tre-dimensional i shtyllës kurrizore në tre planet e hapësirës, e karakterizuar nga rotacioni i vertebrave dhe devijimi lateral i kolonës, më shumë se 10° Cobb në planin koronal. Ajo shfaqet tek fëmijët nga moshë 10 vjeç deri në pjekurinë e plotë kockore.

Qëllimi: Të zbulojmë prevalencën në një shkollë 9-vjeçare, rolin e disa faktorëve tek Skolioza Idiopatike e Adoleshencës (AIS).

Metodologjia: Janë marrë në studim 108 adoleshentë, 53 femra dhe 55 meshkuj, 11-15 vjeç, me moshë mesatare 12.8±1.2. Metodot e përdorura për studim janë janë observimi për asimetri, Forward Bending Test, skoliometri dhe pyetësori i aktivitetit fizik HPAQ. Adoleshentëve me kënd rrotullimi të trungut (ATR), ≥5, iu rekomandua ekzaminimi radiografik. Rastet e konfirmuara me AIS plotësuan pyetësorin e cilësisë së jetës, SRS-q 22, dhe aplikuan ushtrimet SEAS.

Rezultatet: Nga 108 adoleshentë të depistuar, 24 (22%) u referuan për ekzaminim radiografik. Nga këta 15 (13.8%) u diagnostikuan me AIS, në raport 1.4 femra: 1 mashkull dhe moshë më e prekur ishte 12 vjeç për vajza dhe 13 vjeç për djemtë . Rreth 12 % rezultuan me AIS të lehtë, kurba <20 Cobb dhe 1.85% AIS e moderuar, Cobb≥20°, trajtim me bust. Kurbat më të përhapura ishin ato torakale 35%. Aktiviteti fizik i ulët dhe qëndrimi i gjatë në pajisjet teknologjike janë karakteristikat dominuese te adoleshentët e diagnostikuar me AIS. Cilësia e jetës rezultoi më e kompromentuar tek pacientët me bust në krahasim me ato me AIS të lehtë. Metoda SEAS është efiçase në reduktimin e këndit Cobb dhe të progresit.

Konkluzione: Depistimi për AIS , zbulimi i hershëm i rasteve, ndikon në prognozë dhe në trajtim. Metoda SEAS është ndër metodat specifike më efektive të studiuara, e cila mund të përfshihet në të gjitha fazat e trajtimit konservativ të AIS.

Fjalët kyçe: Skolioza Idiopatike e Adoleshencës, rehabilitim, trajtim SEAS, cilësia e jetës.

TEKNOLOGJIA NË INFIERMIERI-TRANSFORMIMI I KUJDESIT PËR PACIENTËT

Yllka Stramarko^{1*}, Aleksandër Llano²

¹Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri. Email: ybilushi@risat.org

²Fondi i Sigurimit të Detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësor

Abstrakt

Hyrje: Shëndeti digjital, ose kujdesi shëndetësor digjital, është një koncept i gjerë, shumëdisiplinor që përfshin koncepte nga një kryqëzim midis teknologjisë dhe kujdesit shëndetësor. Inovacionet digjitale të shëndetit janë krijuar për të ndihmuar në kursimin e kohës, për të rritur saktësinë dhe efikasitetin dhe për të kombinuar teknologjitë në mënyra që janë të reja për kujdesin shëndetësor. Infermiera duhet të fillojë transformimin e menjëhershëm në një profesion të mundësuar digjitalisht, që mund t'i përgjigjet sfidave komplekse globale me të cilat përballen sistemet shëndetësore dhe shoqëria.

Qëllimi: Të evidentojmë rolin dhe mundësinë e teknologjisë në cilësinë e kujdesit infermieror, të integrojmë këto metoda me praktikën e studentëve të infermierisë.

Metodologjia: Nëpërmjet shqyrtimit të literaturës të analizojmë rrugët kryesore dhe më të suksesshme të përdorimit të teknologjisë në kujdesin infermieror.

Rezultatet: Kryesisht teknologjia në kujdesin infermieror ka rreth 8 rrugë kryesore që janë: Teleshëndetësia: ka krijuar mundësinë që spitalet e vogla të ofrojnë shërbime të avancuara të kujdesit shëndetësor. Grafiku elektronik: Kjo e bën më të lehtë aksesin në informacion në kohë reale dhe ndihmon në reduktimin e gabimeve të mundshme. Sistemet e komunikimit me valë: Teknologji të reja komunikimi që i lejojnë infermieret të komunikojë pa duar, duke përdorur pajisje komunikimi të aktivizuara me zë për të thirrur anëtarët e tjerë të ekipit. Kjo është veçanërisht e dobishme në infermierinë ku duart e infermierëve shpesh janë të zëna dhe kur kanë nevojë për ndihmë. Shtretër inteligjentë: Shtretërit inteligjentë mund të kenë gjithashtu sensorë që mund të paralajmërojnë infermierin nëse një pacient po ngrihet nga shtrati, duke reduktuar rrezikun e rënies së pacientit. Pompa të automatizuara IV: Pompat IV mund të programohen të fillojnë dhe të ndalojnë në kohë të caktuara, të japin medikamente me ritme të ndryshme, në varësi të situatës dhe mund të komunikojnë me pajisje të tjera. Sensorë vendndodhjeje në kohë reale: Sensorët e vendndodhjes përdoren gjithashtu ndonjëherë për të mbajtur gjurmët e lëvizjeve të personelit infermieror dhe janë në gjendje të përcaktojnë dhe sa kohë kalon infermieri në çdo dhomë. Televizorë inteligjentë: Lejon pacientët të marrin edukim të personalizuar që është i detajuar. Teknologji të pikës së kujdesit: Kjo kontrollon si me sistemin kompjuterik që pacienti dhe medikamentet e tij përputhen, ashtu edhe dokumentet që mjekimi është dhënë.

Konkluzione: Teknologjia në Infermieri rrit nivelin e kujdesit ndaj pacientit, ul stresin në punë të infermierit, jep ndihmë në kohë më të shpejtë etj. Rekomandohet integrimi me kurrikulat e praktikës infermiore dhe teknologjinë në infermieri.

Fjalët kyçe: Teknologji infermiore, kujdesi ndaj pacientit, telemedicina, shtretër inteligjentë.

PREVALENCA E DISLIPIDEMISË NË NJË POPULLATË QË KA KRYER KONTROLLIN MJEKËSOR BAZË RUTINË, NË QENDRËN SHËNDETËSORE NUMËR 1 TË TIRANËS, GJATË VITIT 2022

Xhensila Beqari^{1*}, Alma Barbullushi², Adela Merdini¹, Shqiponja Simitci¹

¹Master Shkencor, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë Email: dael_dr@yahoo.com

²Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë

Abstrakt

Hyrje: Dislipidemia është një nga faktorët kryesorë të rrezikut për zhvillimin e sëmundjeve kardio-vaskulare (KVS). Sipas Organizatës Botërore të shëndetësisë (OBSh) rreth 2.6 milionë vdekje shkaktohen nga dislipidemia çdo vit me një prevalencë prej 37% dhe 40% respektivisht tek meshkujt dhe femrat dhe pritet të rritet për shkak të zhvillimit social-ekonomik të shoqëruar me ndryshime në stilin e jetesës.

Qëllimi: Ky studim u krye për të vlerësuar prevalencën e dislipidemisë dhe faktorët e rrezikut shoqëruar tek subjektet e marra në studim.

Metodologjia: Studimi ynë është një studim transversal dhe analitik, i cili u zhvillua gjatë periudhës kohore Janar-Dhjetor 2022, në Qendrën Shëndetësore numër 1 të Tiranës, duke përfshirë pjesëmarrës të moshës 35-75 vjeç, të cilët kishin kryer kontrollin mjekësor bazë rutinë gjatë 1 viti. Subjektet e marra në studim, u paraqitën në qendrën shëndetësore në gjendjen esell të cilët pasi iu nënshtruan një pyetësori, iu bënë matjet antropometrike dhe marrja e gjakut intravenoz. Dislipidemia u identifikua duke përdorur udhëzimet për vlerat referente, në bazë të udhëzimeve të Shoqatës Europiane të Kardiologjisë.

Rezultatet: Një total prej 1.036 subjektësh (48,16% meshkuj dhe 51,83% femra) me moshë mesatare 55 ± 15 vjeç, u morën në studim. Dislipidemia takohet në 43.82% , ku 51.32% kishin hiperkolesterolemi, 48.67% kishin hipertrigliceridemi, 43.17% kishin nivele të larta LDL-C ndërsa 32.15% kishin nivele të ulëta HDL-C. Nivelet më të larta të kolesterolit dhe triglicerideve u paraqitën në grupmoshën 43-54 vjeç, ndërsa LDL e lartë dhe HDL e ulët ishin më të zakonshme në grupmoshën 40-49 vjeç. Diabeti, obeziteti dhe hipertensioni paraqesin faktorë predispozues të rëndësishëm për dislipideminë.

Konkluzione: Në studimin tonë prevalenca e dislipidemisë duket se është e lartë, dhe kërkon një ndërhyrje të menjëhershme dhe menaxhim efektiv, në rradhë të parë përmes ndryshimit të stilit të jetesës dhe më pas nëpërmjet përdorimit të preparateve antilipidikë, për të parandaluar aksidentet kardiovaskulare, për të cilat dislipidemitë përfaqësojnë një faktor rreziku të lartë.

Fjalët kyçe: Dislipidemia, Hiperkolesterolemi, Hipertrigliceridemi, HDL-Ce ulët, LDL-C e lartë.

SHKAQET DHE TRAJTIMI I HIPERPROLAKTINEMISË

Edlira Bylykbashi^{1*}, Ilirjana Zekja¹, Ilir Bylykbashi¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: eda.bylykbashi@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Hiperprolaktinemia është çrregullimi endokrin më i zakonshëm i boshti hipotalamo-hipofizar. Pacientët mund të paraqiten me hipogonadizëm, galaktorrea, osteopenia dhe efektet masive të tumorit.

Qëllimi: Analizimi i rezultateve dhe procedurave diagnostike të kryera në pacientët tanë.

Metodologjia: Studim kros-seksional ku janë përfshirë 615 paciente të vëzhguara në një periudhë 2 vjeçare.

Rezultatet: 615 paciente në një periudhë 2 vjeçare, të cilët i referohen amenorresë 240 (39.2%), cikleve menstruale të çrregullta me anovulim kronik 358 (58.2%), dhe galaktorresë në 16 (2.6%). Pothuajse të gjitha kishin cefalea kronike dhe niveli i prolaktinës në serum varionte nga 23-38 ng/ml në 215 paciente me sella turcica normale (HPL idiopatike 34.8%); 19-60 ng/ml në 115 paciente me mikroprolaktinoma (18.6%) dhe >100ng/ml në 3 pacientë me makroprolaktinoma (0.4%). Vetëm 3 paciente u trajtuan me mikrokirurgji, dhe janë në terapi zëvendësuese për kohë të gjatë për panhipopituitarizëm sekondar. Bromokriptinë morën 113 paciente dhe Carbergoline morën 216 paciente. Pacientet me hipotiroidizëm u trajtuan me terapi hormonale zëvendësuese.

Konkluzione: Hiperprolaktinemia është një çrregullim heterogjen. Ngritja e moderuar e prolaktinës mund të shoqërojë mikroadenomat e hipofizës e ose mund të jetë shenjë e lezioneve të tjera strukturore si p.sh hipotiroidizmi, alterimi i tolerancës ndaj glukozës. Nivelet e prolaktinës 10 herë më të larta se niveli normal pothuajse gjithmonë tregojnë praninë e adenomës së hipofizës. Pavarësisht nga shkaku i rritjes së prolaktinës, Bromocriptine ose Carbergoline zakonisht mund të ulin nivelin e prolaktinës në serum. Ne kemi arritur 78.2% normalizim të prolaktinës, 89.2% zgjidhje të galaktorreas, janë trajtuar 83.4% e pacienteve me çrregullime menstruale efektivisht, dhe 49% e pacienteve që u ndoqën ngelën shtatëzëna.

Fjalët kyçe: Hiperprolaktinemia, trajtim, mikroademomë e hipofizës, çrregullim heterogjen.

KARAKTERISTIKAT OBSTETRIKALE DHE SËMUNDSHMËRIA AMTARE MBI LLOJET E PLACENTIMIT JO NORMAL: PLACENTA PREVIA KOMPLETE DHE AJO MARGINALE

Ilta Bylykbashi^{1,2*}, Edlira Bylykbashi^{1,2}, Ilir Bylykbashi³

^{1,2} Spitali Universitar Materniteti “Mbretëresha Geraldinë” Tiranë. Email:

eda.bylykbashi@gmail.com

² Klinika Bylykbashi Tiranë

Abstrakt

Hyrje: Placenta Previa (PP), ajo madhore dhe minore, prekin pothuajse 1 në 250 shtatzënësi,

shpesh herë duke u paraqitur si jetë kërcënuese për gruan, dhe me një vdekshmëri perinatale rreth 3-4 herë më të lartë se shtatzënësitë normale.

Qëllimi: Ky studim tenton të vlerësojë karakteristikat e përgjithshme amtare dhe ato të lidhura me shtatzënësinë, në gra të diagnostikuara me tipe të ndryshe të PP.

Metodologjia: Studim kros-seksional i kryer pranë SUOGJ “Mbretëresha Geraldinë”, gjatë periudhës 2018-2022, në Tiranë, Shqipëri.

Rezultatet: Në total u diagnostikuan 169 raste me PP midis 34992 lindjeve, me një përqindje të incidencës prej 0.48%. PP madhore (totale apo e pjeshme), u gjet në 79 gra (46.7%) dhe ajo minor në 90 gra (53,3%). U realizuan në total 10 histerektomi cezariane tek këto gra (9 të kryera në paciente me PP madhore). Placenta akreta ish prezente në 8 gra me PP madhore (10.1%) dhe në 1 grua me PP minore (1.1%). Moshë amtare dhe ajo gestacionale, pariteti dhe historiku obstetrikal për lindje cezariane të mëparshme, u gjet gati e ngjashme ($P > 0.05$) midis grave me PP madhore dhe minore. Thuajse të gjitha gratë nevojitën hemotransfuzion izogrup, izorhezus (96.4%). Sëmundshmëria midis pacienteve me PP përfshinë: hemorragjinë e paslindjes (23.1%), sepsisin puerperal (36.7%), infektimin e plagës (5.3%), insuficencën renale akute (4.1%), KID dhe infeksionin e traktit urinar (1.8% secilin). Nevojiten në mënyrë sinjifikative më shumë gjak (4 apo më shumë unitete gjak), pacientet me PP madhore.

Konkluzione: PP madhore ka një sëmundshmëri dhe vdekshmëri më të lartë amtare krahasuar me atë minore, në Shqipëri.

Fjalët kyçe: Shqipëri, histerektomi cezariane, placenta previa madhore, placenta previa minore, placenta previa.

ANALIZË MBI ASCUS DHE PATOLOGJI TË TJERA CERVIKALE

Edlira Bylykbashi^{1,2*}, Enkeleda Sinaj¹, Ilir Bylykbashi³, Ilta Bylykbashi^{2,3}

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë. Email: eda.bylykbashi@gmail.com

² Spitali Universitar Materniteti “Mbretëresha Geraldinë” Tiranë

³ Klinika Bylykbashi Tiranë

Abstrakt

Hyrje: ASCUS (qeliza atipike squamose me rëndësi të papërcaktuar) flet për ndryshime inflamatore-riparuese dhe kështu nuk mund të jepni diagnozën përfundimtare të gjendjeve paramalinje ose malinje.

Qëllimi: Qëllimi ishte të hetojmë më tej anomali të citologjike që çojnë nën termin ASCUS dhe të vendosim hapat e nevojshëm të ndjekjes.

Metodologjia: Në periudhën dy vjeçare janë analizuar 1376 paciente ku është bërë ekzaminimi citologjik dhe kolposkopik.

Rezultatet: Gjetjet ishin se 76 (5.52%) prej tyre kanë interpretim citologjik ASCUS. Të gjitha pacientet u kontrolluan për infeksione dhe u trajtuan kur ishte e nevojshme. Në 22 raste (28.9%) kemi bërë biopsi mirata nën kontrollin e kolposkopisë dhe në rastet e tjera kemi vazhduar të ndjekim klasifikimin PAP I HPV. Ndryshimet ASCUS u shoqëruan me gjetjet e HPV në 52 raste (68.42%), leziona CIN I u përcaktuan në 22 raste (28.94%), 6 raste me lezion CIN II dhe vetëm një paciente kishte karcinoma in situ.

Konkluzione: Nën termin qeliza squamosus atipike të një rëndësie të papërcaktuar mund të fshihen anomali të ndryshme citologjike, megjithëse hapat që duhet të bëjmë janë si më poshtë: Trajtimi i infeksionit shtesë, përsëritja e PAP testit, klasifikimi i duhur dhe biopsia e synuar.

Fjalët kyçe: Shqipëri, ASCUS, patologji cervikale, infeksion, PAP test, trajtim shtesë.

FAKTORËT QË NDIKOJNË NË PËRDORIMIN E METODAVE KONTRACEPTIVE TEK STUDENTET FEMRA

Alma Imami^{1*}, Mark Lelçaj², Xhevahire Hajdari³, Miranda Çela¹,
Denisa Bego¹, Alketa Dervishi¹

¹Fakulteti Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti Mjekësisë Tiranë. Email: aimamilelcaj@yahoo.com

²Spitali Universitar Obstetrik Gjinekologjik “Mbretëresha Geraldinë”, Tiranë

³Shkolla Anglo – Shqiptare “Fenix”, Tiranë

Abstrakt

Hyrje: Kontracepsioni konsiderohet gjerësisht si një metodë e rëndësishme për parandalimin e shtatzënësive të paplanifikuara dhe sëmundjeve seksualisht të transmetueshme.

Qëllimi: Vlerësimi i faktorëve të cilët ndikojnë në përdorimin e metodave kontraceptive në mesin e studenteve femra.

Metodologjia: Studim kros-seksional. Në këtë studim u përfshinë 82 studente femra të Fakultetit të Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti Mjekësisë, Tiranë. Moshë e vajzave të cilat u përfshinë në këtë studim ishte 19-20 vjeç. Të dhënat u mbledhën përmes një pyetësoari. **Rezultatet:** 11% e vajzave kishin mbështetjen e prindërve (nënës) për të përdorur metoda kontraceptive; 41 % ndikoheshin nga shoqëria për përdorimin e tyre. Ndërsa 57 % e vajzave kishin frikë nga efektet anësore; 25 % ndieheshin të turpëruara për t’i blerë ato.

Konkluzione: Gjetjet nga ky studim evidentojnë faktorët të cilët kanë efekt negativ lidhur me përdorimin e metodave kontraceptive. Studentet duhet të inkurajohen të përdorin metoda kontraceptive për të prevenuar shtatzënësitë e padëshirura.

Fjalët kyçe: Studente vajza, faktorë ndikues, metoda kontraceptive.

SËMUNDJET KRONIKE GASTROINTESTINALE TË PARAQITURA NË SHËRBIMIN E URGJENCËS, POLITIKA QË DUHEN ADRESUAR SIÇ DUHET

Floreta Kurti^{1,2*}, Dorina Osmanaj²

¹Fakulteti Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti Mjekësisë Tiranë. Email: floreta.kurti@umed.edu.al

²Shërbimi i Gastrohepatologjisë, Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, Tiranë, Albania

Abstrakt

Hyrje: Sëmundjet kronike gastrointestinale, të mëlçisë dhe pankreasit ndikojnë në sistemin tretës dhe mund të shkaktojnë probleme shëndetësore afatgjata. Sëmundjet kronike mund të përkeqësohen me situata akute dhe të paraqiten në Shërbimin e Urgjencës (SHU). Shumë sëmundje të tjera gastrointestinale dhe çrregullime sistematike mund të kenë manifestime akute gastrointestinale (GI) që kërkojnë kujdes urgjent. Kështu, urgjencat GI mund të jenë një dukuri shumë e çrregullt e përditshme e Shërbimit të Urgjencës.

Qëllimi: Ne synojmë të identifikojmë këta pacientë, në një spital terciar si yni.

Metodologjia: Kemi analizuar të dhënat e pranimeve në shërbimin e Gastrohepatologjisë, QSUT “Nënë Tereza” gjatë viteve 2020-2022, 2021-2022 dhe 2023, bazuar në vëzhgimin se ka një përdorim të shpeshtë të Shërbimit të Urgjencës së QSUT-së. Kemi identifikuar dy grupe kryesore personash që paraqiten në SHU: Grupi i parë përfshin ata që e perceptojnë SHU si një burim alternativ të kujdesit parësor ndaj mjekut të përgjithshëm dhe shërbimeve të specializuara gastrohepatologjike pranë vendbanimit të tyre. Grupi i dytë i përdoruesve të shpeshtë të SHU përbëhet nga ata që e përdorin shpesh SHU për shkak të një gjendjeje klinike, madje edhe kronike, që në një moment të caktuar ka nevojë për shërbime emergjente.

Rezultatet: Ne kemi mbledhur dhe analizuar të dhënat e pranimeve në shërbimin e Gastrohepatologjisë nga data 1.1.2021 deri më 1.09.2023. Numri i përgjithshëm i pranimeve është 7149 pacientë, duke përfshirë edhe ata pacientë që kanë më shumë se një pranim në vit për patologji kronike me trajtim ciklik. 33% e pacientëve pranohen përmes SHU; 27% e të gjitha pranimeve nuk kanë sigurim shëndetësor. 53.5% e pacientëve të pranuar përmes SHS nuk kanë sigurim shëndetësor. Nga 2374 pacientë të pranuar në shërbimin e GH nëpërmjet SHS, më shumë se 50% e tyre jetojnë në një bashki të ndryshme nga Tirana, ku kanë spital bashkiak apo rajonal dhe mjek gastrohepatolog.

Konkluzione: Shërbimet e urgjencës janë krijuar për të ofruar kujdes urgjent për sëmundje akute dhe kronike, për lloje të ndryshme aksidentesh dhe lëndimesh. Shumë pacientë kanë nevojë për ndihmë, duke tejkaluar kapacitetet fizike dhe mjekësore të SHU. Pacientët e përdorin në mënyrë të papërshtatshme SHU për kujdesin e zakonshëm jo akut, kjo është jashtë qëllimit të vërtetë të SHU; pacientët që aksesojnë SHU në mënyrë të papërshtatshme përgjithësisht i përkasin grupeve të ngjashme socio-demografike, me moshë të madhe ose me kushte të pafavorshme socio-ekonomike. Plakja progresive e

LIFESTYLE FACTORS AND PREGNANCY RISKS

Saemira Durmishi^{1*}, Emirjona Kiçaj¹, Erlini Kokalla¹, Marjola Muhaj¹,
Stiljana Brokaj¹

¹Department of Healthcare, Faculty of Health, University of Vlore "Ismail Qemali",
Albania. Email: saemira2@gmail.com

Abstract

Introduction: No two pregnancies are the same, just as no two women are the same, but some pregnancies are smooth while others have complications. Pregnancy monitoring is the totality of consultations and visits, including prenatal and postnatal care, in order to ensure a positive experience and reduce maternal and child morbidity and mortality. In general, adequate prenatal care includes medical care and educational and social services during pregnancy, as risks and complications depend on many lifestyle factors.

Purpose: To evaluate the factors and lifestyle of pregnant women, making it possible to minimize problems and complications during pregnancy. To evaluate the way of feeding the pregnant woman based on WHO recommendations To monitor physical activity according to antenatal classes, as it plays an important role in health, well-being, and quality of life, and to evaluate other factors that increase the risk of complications.

Methods: This is a cross-sectional study conducted in the city of Vlora for a period of 1 year (January 2022–January 2023). This study was conducted in 2 health centers based on the women's records, body weight before and during pregnancy, as well as the questionnaire interviews conducted while they were presented for control.

Results: 285 women who followed the pregnancy during this time period were studied. According to the results, 39% of them had a risky pregnancy, 17% had excessive weight gain, 16% did not perform any type of physical activity, 2% consumed cigarettes, and 4% drank alcoholic beverages. 12% have high blood pressure figures, 7% have proteinuria, 9% have albumin, 11% have low placental insertion, and 19% have gynecological infections.

Conclusions: At the conclusion of the study, we can say that there is a relationship between lifestyle and pregnancy complications. The role of health personnel is very important for informing, counseling, and educating pregnant women, as prevention is better than cure.

Key words: lifestyle, physical activity, education.

PARANDALIMI I KANCEREVE TË LIDHURA ME DIETËN, PËRMES ZAKONEVE TË TË USHQYERIT SHËNDETSHËM

Xhesika Dine^{1*}

¹Alumni, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës “Ismail Qemali” Shqipëri.

Email: xhesikadine@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Kanceri parashikohet të jetë shkaku kryesor i vdekjeve në çdo vend të botës deri në fund të këtij shekulli. Si infermierë të ardhshëm dhe anëtarë të besuar të ekipit shëndetësor, studentët e infermierisë kanë rol unik pasi duhet të jenë këshillues dhe propagandues të fortë të adaptimit të sjelljeve të shëndetshme te pacientët apo tek çdo person tjetër që riskon mirëqënien e tij për shkak të ushqyerjes jo të shëndetshme. Njohuritë mbi ushqyerjen përbëjnë një faktor kritik që i motivon individët të shmangin sjellje jo të shëndetshme.

Qëllimi: Vlerësimi i nivelit të njohurive të studentëve, në lidhje me ushqyerjen e shëndetshme për parandalimin e kancereve të lidhura me dietën.

Metodologjia: Ky studim u zhvillua në një mostër prej 202 studentësh të Fakultetit të Shëndetit në Universitetin “Ismail Qemali” Vlorë. Ata aprovuan pjesëmarrjen, me ruajtjen e anonimitetit të të dhënave të tyre. Studentët i përkisnin cikleve të studimit Bachelor, Master dhe çdo viti të studimit, sipas ciklit përkatës.

Rezultatet: Studentët pjesëmarrës ishin të moshës 19-45 vjeç. 25,2% i takonin moshës 20 vjeç, ndërsa një pakicë prej 1,5% dhe 1% i takojnë moshave 42;45 vjeç. Nga këta studentë 70.3% ishin femra dhe 29.7% meshkuj. 65% e studentëve u përgjigjën saktë pyetjeve të pyetësorit. Po ashtu u konstatua një lidhje mes gjinisë dhe disa prej variablave matëse të njohurive që ata kishin në lidhje me temën e studimit ($p < 0.05$).

Konkluzione: Njohuritë e studentëve të Fakultetit të Shëndetit ishin përgjithësisht të mira përsa i përket ushqyerjes së shëndetshme dhe rolit të saj në parandalimin e kancereve të lidhura me dietën. Ekziston një lidhje sinjifikative mes gjinisë dhe njohurive që studentët zotërojnë, ku në bazë të rezultateve u arrit në përfundimin se studentet femra kishin më tepër njohuri sesa meshkujt. Rekomandohet edukimi i vazhdueshëm i studentëve për ushqyerjen e shëndetshme dhe rolin e saj, adaptimin e zgjedhjeve të shëndetshme të ushqimeve dhe të një stili jetese të shëndetshëm në tërësi. Intensifikimi i planeve mësimore të orientuara drejt përmirësimit të njohurive për ushqyerjen dhe parandalimin e kancerit. Kryerjen e studimeve të mëtejshme mbi ushqyerjen dhe parandalimin e kancerit në Shqipëri.

Fjalët kyçe: ushqyerje, parandalim, kanceri, njohuri, studentë.

ROLI I PROBIOTIKËVE NË SHËNDETIN E LËKURËS

Armela Kapaj^{1*}, Blerina Bani¹, Shqipe Luta¹

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti “Aleksandër Xhuvani”, Elbasan, Shqipëri. Email: Armela.Kapaj@uniel.edu.al

Abstrakt

Hyrje: Probiotikët përkufizohen si mikroorganizma të gjallë me efekte të dobishme për organizmin e njeriut. Disa studime kanë hulumtuar rolin e administrimit oral dhe aplikimit topik të probiotikëve në disa semundje të lëkurës. Bakteret probiotike me veti anti-inflamatore kanë shfaqur efekte pozitive të njerëzimit që vuajnë nga inflamacioni neurogjenik i lëkurës ose sëmundjet autoimmune. Gjithashtu, probiotikët mund të jenë të dobishëm për plagët që sherohen me vështirësi, falë aftësisë së tyre për të mbrojtur keratinocitet nga stresi oksidativ ose për të nxitur rripitelizimin e lëkurës. Për më tepër, është demonstruar se shtamet specifike të probiotikëve reduktojnë plakjen e lëkurës duke kundërshtuar dëmtimin nga dielli.

Qëllimi: Qëllimi ishte rishikimi i literaturës për të vlerësuar rolin e probiotikëve në shëndetin e lëkurës.

Metodologjia: Një rishikim i literaturës u krye në bazat e të dhënave Medline dhe Embase duke kërkuar për studime që lidhin probiotikë dhe semundje të ndryshme të lëkurës.

Rezultatet: Në një total prej 60 referencash, 42 plotësuan kriteret përfundimtare të përfshirjes. Ky zbulim nënvizon potencialin e probiotikëve si agjentë mbështetës në shëndetin e lëkurës.

Konkluzione: Formulimet aktuale të probiotikëve po bëhen gjithnjë e më të disponueshme për kujdesin e shëndetshëm të lëkurës, parandalimin dhe trajtimin e sëmundjeve të saj dhe përfitimet kundër plakjes, duke përfaqësuar kështu një fushë në zhvillim për shëndetin e lëkurës. Përfitimet e mundshme të probiotikëve të lëkurës mund të varen fuqimisht nga mënyra se si zgjidhet secila specie ose shtam si mekanizmat specifike që qëndrojnë në themel të një efekti specifik në lëkurën e shëndetshme ose të dëmtuar. Megjithatë, nevojiten studime klinike shtesë për të mbështetur përdorimin e tyre rutinë në praktikën mjekësore.

Fjalët kyçe: Probiotik, sëmundje të lëkurës, shtam, kundra-plakje.

VITAMINA D DHE SHËNDETI I TIROIDES

Griselda Korçari^{1*}, Jona Keri²

¹ Departamenti i Teknikë Laboratori Mjekësor dhe Imazheri, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti Aldent, Tiranë, Shqipëri. Email: griselda.zacaj@ual.edu.al

² Qendra Kërkimore Farmakoterapeutike, Fakulteti i Shkencave Mjekësore, Universiteti Aldent, Tiranë, Shqipëri

Abstrakt

Hyrje: Vitamina D luan një rol thelbësor në homeostazën e kalciumit dhe zhvillimin dhe mirëmbajtjen e skeletit. Ekspozimi ndaj dritës ultravjollcë B (290-320 nm) është burimi kryesor i vitaminës D. Nivelet 30 deri në 70 ng/ml konsiderohen të mjaftueshme, por nivelet prej 10 deri në 29 ng/ml janë të pamjaftueshme dhe nëse është më pak se 10 ng/ml konsiderohet si dëshmi e mungesës së rëndë të vitaminës D.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi ishte të vlerësonte lidhjen e vitaminës D dhe funksionit të gjendrës tiroide.

Metodologjia: Nivelet e vitaminës D (25-OH) së bashku me testet laboratorike të funksionit të Tiroides (TSH, FT4 si edhe antitruapat TPO) u matën në 91 pacientë (25 meshkuj dhe 66 femra) të moshës 21-71 vjeç. Gjithashtu këta pacientë plotësuan një formular referuar simptomave klinike. Pyetëtori përmban të dhëna mbi: moshën, gjininë, patologji bashkëshoqëruese, merrnin ose jo suplemente të vitaminës D. Testet laboratorike u realizuan në autoanalizatorin Cobas E 411 me metodën imunologjike të elektrokimilumineshencës ECLIA.

Rezultatet: Nga pyetësorët e plotësuar rezultoi se simptomat më të shprehura te këta pacient ishin ankthi, dhimbjet e artikulacioneve dhe aritmia. Nga të dhënat laboratorike rezultuan: 51 pacientë vuanin nga Tiroiditi Hashimoto. Vlerat e anti TPO vijonin nga 59.2-1000 IU/ML normale (A-TPO: 0-34 IU/ML). 40 pacientë kishin teste laboratorike normale të funksionit të Tiroides. Gjinia më e prekur nga Tiroiditi rezultoi gjinia Femër (41 pacientë). Grupmosha më e prekur ishte 21-30 vjeç (27%) dhe qyteti me më shumë raste me tiroidit Hashimoto rezultoi Tirana (28%) e ndjekur nga Durrësi dhe Shkodra. Vlera mesatare e nivelit të vitaminës D te grupi Hashimoto rezultoi 12.02 ng/ml. Vlera mesatare e nivelit të vitaminës D te grupi i pacientëve normalë rezultoi 29.97 ng/ml. Niveli i vitaminës D <10ng/ml, pra mungesa e saj rezultoi në 34% të rasteve kurse 66% kishin pamjaftueshmëri të Vitaminës D në grupin e pacientëve me Hashimoto. Vlerat e testeve laboratorike u përpunuan në programin statistikor SPSS version 21 që tregoi ekzistencën e një lidhje statistikore midis nivelit të vitaminës D dhe hormoneve (TSH, AnTPO, F-T4), p=000.

Konkluzione: Këshillohet që së bashku me panelin e hormoneve të tiroides të sugjerohet edhe matja e nivelit të Vitaminës D me qëllim që të studiohet më tej lidhja shkak-pasojë midis tyre.

Fjalët kyçe: vitamina D, Anti TPO, FT4, SPSS, Tiroidit Hashimoto.

NDIKIMI DHE MENAXHIMI I STRESIT TE PUNONJËSIT E POLICISË

Arbana Shehu ^{1*}

¹ Akademia e Sigurisë Tiranë, Shqipëri. Email: saemira2@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Stresi në vendin e punës është një fenomen global, që përjetohet nga të gjithë profesionistët në të gjitha vendet e punës. Është i ditur fakti se ai ka potencialin të krijojë pasoja negative si te punonjësit e policisë ashtu dhe te produktiviteti i institucioneve. Ai përjetohet, gjithashtu edhe kur punonjësit e shohin të vështirë të përballen me situata të veçanta, të cilat për ata janë të rëndësishme dhe te rrezikeshme. Për rrjedhojë të gjithë institucionet apo ndërmarrjet duhet të marrin masa për të reduktuar faktorët dhe situatat të cilat nxisin nivele të larta stresi. Organizimi jo i mirë i punës, mënyra se si ndërtohet profili i punës së gjithësecilit dhe mënyra se si menaxhohet puna, janë faktorë që mund të gjenerojnë stres te punonjësit e policisë.

Qëllimi: Të vlerësohet niveli i stresit te punonjësit e policisë dhe të krahasohet me nivelin e stresit te studentët rekrut të akademisë së sigurisë. Të vlerësohen shkaqet e stresit te punonjësit e policisë duke i dhënë prioritet menaxhimit dhe minimizimit të faktorëve stresant. Të vlerësohen nivelet e stresit sipas grupmoshave dhe sektorëve të punës, duke iu referuar funksioneve dhe gradave.

Metodologjia: Është studim i tipit analitik, deskriptiv i kryer në Akademinë e Sigurisë te studentët e policisë në afatin kohor Mars-Gusht 2023 duke iu referuar pyetesorëve të bërë në 4 grupe studentësh të vitit të parë dhe të dytë.

Rezultatet: U morën në studim 195 studentë të Akademiës së Sigurisë nga të cilët 100 janë rekrut të grupmoshës 20-30 vjeç, kurse 95 janë punonjës Policie të grupmoshës 30-40 vjeç. Sipas të dhënave të mbledhura rezultoi se 38% janë të stresuar kurse 62% jo. Stresi te studentët lidhet: 40% përgjegjësia për njerëzit e tjerë, 21% për të siguruar vendin e punës në sektorët që dëshirojnë, 30% stres për rreziqet në punë dhe realizimin e përsosmërisë së figurës së policit dhe 9% stres për pagat dhe kushtet financiare. Kurse punonjësit e policisë referojnë se 76% kanë stres të ndarë sipas kategorive, 32% kushtet e punës dhe largësia, 27% ndryshimet strukturore dhe eprorët, 11% situatat e tensionuara dhe kërcënimet për familjarët, dhe 30% mbingarkesa sasiore, turnet e natës dhe mungesa e mbështetjes sociale.

Konkluzione: Organizimi jo i mirë i punës, mënyra se si ndërtohet profili i punës së gjithësecilit në polici dhe mënyra se si menaxhohet puna, janë faktorë që mund të gjenerojnë stres te punonjësit. U gjet se faktorët të cilët ndikonin në rritjen e nivelit të stresit në punë te punonjësit e policisë janë: kushtet e punës, ana financiare, largësia nga banesa si dhe identifikimi dhe kontrolli i rreziqeve.

Fjalët kyçe: stres, punonjës policie, rrezik.

LIJA E MAJMUNIT NË SHQIPËRI: SITUATA AKTUALE DHE NJOHURITË RRETH SAJ

Adriana Manuka^{1*}, Carlo De Giuli Morghen^{1,2}, Antonia Radaelli^{1,2},
Irsida Mehmeti¹

¹ Fakulteti i Farmacisë, “Zoja e Këshillit të Mirë”, Tiranë, Shqipëri. Email:
a.manuka@unizkm.al

²Departamenti i Bioteknologjisë Mjekësore dhe Mjekësisë Translacionale,
Universiteti Shtetëror i Milanos, Itali

Abstrakt

Hyrje: Lija e majmunit është një sëmundje virale zoonotike e ngjashme me lijën, shkaktohet nga virusi i lisë së majmunit, njihet si kërcënimi më i madh për shëndetin publik nga gjinia e Orthopoxviruse pasi lija u zhduk në vitin 1980. Rasti i parë me linë e majmunit te njeriu u identifikua në Republikën Demokratike të Kongos në vitin 1970, shpërthimet sporadike u shfaqën kryesisht në vendet e Afrikës Perëndimore dhe Qendrore. Në korrik 2022, Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSH) deklaroi linë e majmunit një emergjencë shëndetësore globale për shkak të përhapjes përtej zonave endemike. Një nga shkaqet e kësaj emergjence mund të jetë ndërprerja e vaksinimeve rutinore anti variola (virusi i lisë). Kjo është sepse të dy viruset kanë një material gjenetik shumë të ngjashëm, dhe antitruapat e zhvilluar kundër variolës kanë treguar mbrojtje të kryqëzuar.

Qëllimi: Synimi i këtij studimi është të vlerësojë dhe theksojë të gjitha masat dhe strategjitë e zbatuara në Shqipëri për parandalimin dhe kontrollin e infeksionit ndaj lisë së majmunit.

Metodologjia: Janë shqyrtuar dokumente zyrtare dhe jozyrtare. Si dhe shqyrtimin e një literature shkencore që përfshin Shqipërinë dhe vendet e tjera.

Rezultatet: Ministria e Shëndetësisë dhe Instituti i Shëndetit Publik (ISHP) ndërmorën masa për të qenë të përgatitur ndaj një shpërthimi të mundshëm dhe transmetimin të saj. Së pari, u themelua Komiteti i Ekspertëve. Mjekët u trajnuan nga ekspertë të OBSH-së për të dalluar simptomat e lisë së majmunit, pasi klinikisht ngjanë me ato të lisë, lisë së dhenve dhe fruthit. Laboratori i ISHP-së siguroi teste për diagnozën e saj dhe u testuan 3250 mostra nga raste të dyshuara. Po ashtu, Komiteti i Ekspertëve të Vaksinimit rekomandoi që individët që kanë pasur kontakt të ngushtë me raste të konfirmuara me linë e majmunit duhet të marrin vaksinën anti-variola. Pasi, shumë studime kanë treguar një efikasitet prej 85% në mbrojtjen kundër lisë së majmunit.

Konkluzione: Edhe pse Shqipëria deri më tani nuk ka të regjistruar asnjë rast dhe klasifikohet si një vend me indeks të ulët infeksioni, masat dhe strategjitë që ka ndërmarrë janë konform standardeve Europiane dhe botërore për të kontrolluar përhapjen e lisë së majmunit.

Fjalët kyçe: lija e majmunit, Shqipëria, emergjencë.

FAKTORËT E STILIT TË JETESËS DHE RREZIQET E SHTATZËNËSISË

Saemira Durmishi^{1*}, Emirjona Kiçaj¹, Erlini Kokalla¹, Marjola Muhaj¹,
Stiljana Brokaj¹

¹Departamenti i Kujdesit Shëndetësor, Fakulteti i Shëndetit, Universiteti i Vlorës
"Ismail Qemali", Shqipëri. Email: saemira2@gmail.com

Abstrakt

Hyrje: Nuk ka dy shtatzënësi që të jenë njëlloj ashtu si nuk ka as dy femra të njëjta, por disa shtatzënësi janë pa probleme, ndërsa disa të tjera kanë komplikime. Monitorimi i shtatzënësisë është tërësia e konsultave dhe vizitave, kujdesit para lindjes dhe pas lindjes, në mënyrë që të sigurojmë një përvojë pozitive, dhe të zvogëlojmë sëmundshmërinë dhe vdekshmërinë e nënës dhe fëmijës. Në përgjithësi, kujdesi adekuat prenatal përfshin kujdesin mjekësor dhe shërbimet edukative dhe sociale gjatë shtatzënësisë pasi rreziqet dhe komplikacionet varen nga shumë faktorë të stilit të jetesës.

Qëllimi: Të vlerësohen faktorët dhe stili i jetesës te gratë shtatzëna duke bërë të mundur minimizimin e problematikave dhe komplikacioneve gjatë shtatzënësisë. Të vlerësohet mënyra e ushqyerjes së gruas shtatzënë, bazuar në rekomandimet e OBSH. Të monitorohet aktiviteti fizik sipas klasave antenatale pasi ky luan një rol të rëndësishëm në shëndetin, mirëqënien dhe cilësinë e jetës, të vlerësohen faktorët e tjerë që rrisin rrisin riskun për komplikacione.

Metodologjia: Ky është një studim kros-seksional i kryer në qytetin e Vlorës për një periudhë kohore 1 vjeçare (Janar 2022-Janar 2023). Ky studim u krye në 2 qendra shëndetësore duke u bazuar mbi kartelat e grave, peshën trupore para dhe gjatë shtatzënësisë si dhe në pyetësor-intervistat e kryera gjatë kohës që janë paraqitur për kontroll.

Rezultatet: Janë marrë në studim 285 gra të cilat kanë ndjekur shtatzënësinë në ketë periudhë kohore. Sipas rezultateve, 39% e tyre kanë pasur një shtatzënësi të riskuar ku 17% kishin shtim të tepërt në peshë, 16% nuk kryenin asnjë lloj aktiviteti fizik, 2% konsumonin cigare dhe 4% pije alkoolike. 12% kanë shifra të larta të presionit arterial, 7% proteinuri 9% albuminë, 11% inserim të ulët placentar dhe 19% infeksione gjinekologjike.

Konkluzione: Në përfundim të studimit mund të themi se ka një lidhje që ekziston midis stilit të jetesës dhe komplikacioneve të shtatzënësisë. Roli i personelit shëndetësor është shumë i rëndësishëm për informimin, këshillimin dhe edukimin e grave shtatzëna pasi të parandalosh është më mirë se të kurosh.

Fjalët kyçe: stil jetese, aktiviteti fizik, edukim.

UNIVERSITETI I MJEKESISE, TIRANE
FAKULTETI I SHKENCAVE MJEKESORE TEKNIKE

UNIVERSITETI I
ELBASANIT
"Aleksandër Xhuvani"

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë
Universiteti Ismail Qemali
Konferenca Ndërkombëtare mbi komunikimin e rrezikut,
angazhimin e komunitetit dhe menaxhimin infodemik për
infeksionet dhe sëmundjet kronike në situata shëndetësore
emergjente : libri i abstrakteve / Universiteti Ismail Qemali. -
Vlorë : Triptik, 2023.
120/112 f. ; 25 cm
ISBN 9789928379733

- 1.Mjekësia
- 2.Shëndeti publik
- 3.Konferenca

614 (062)

INTERNATIONAL CONFERENCE

UV-SCIENTIFIC RESEARCH CENTRE FOR PUBLIC HEALTH
UMT-FACTORY OF TECHNICAL SCIENCES

International Conference on

Risk Communication, Community

Engagement, and Infodemic Management

for Infection and Chronic Diseases in

Emergency Health Situations

October 26 and 27, 2023 | Vlore Albania

Trust in Knowledge - the
Core of Better Health

2023 THEME:

ABSTRACT
BOOK

Theme:
Trust in Knowledge -
the Core of Better Health

KONFERENCË NDËRKOMBËTARE

UV-QENDRA KËRKIMORE SHKENCORE PËR SHËNDETIN PUBLIK
UMT-FAKULTETI I SHKENCAVE MJEKËSORE TEKNIKE

Konferenca Ndërkombëtare mbi
Komunikimin e Rrezikut, Angazhimin e
Komunitetit dhe Menaxhimin Infodemik
për Infeksionet dhe Sëmundjet Kronike
në Situatat Shëndetësore Emergjente

26 - 27 tetor, 2023 | Vlorë, Shqipëri

2023 TEMA

Besimi në njohuri: Thelbi për
shëndet më të mirë

LIBRI

i ABSTRAKTEVE

Tema:

Besimi në njohuri –
Thelbi për shëndet më të mirë

